

Methodism with a Danish Face

Jørgen Thaarup

Wesley Theological Seminary of the United Methodist Church

Washington DC 1998

Methodism with a Danish Face

En kirke tager form

Et studium i dansk metodismes ekklesiologi

Jørgen Thaarup

International D.Min. no 999 000 172

ISBN: 978-87-90828-76-9

First faculty advisor: Dr. Ellis L. Larsen

Wesley Theological Seminary, Washington DC, USA

Second faculty advisor: Dr. Roald E. Kristiansen

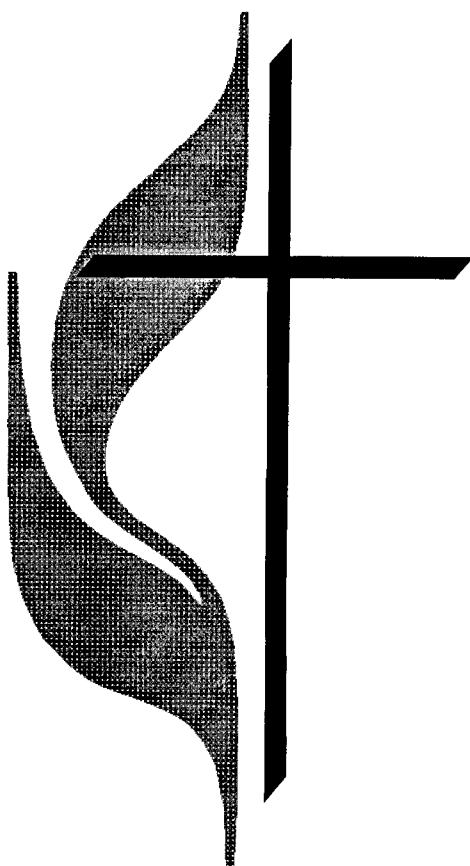
Tromsø University, Norway

Doctor of Ministry dissertation

Wesley Theological Seminary of the United Methodist Church

Washington DC 1998

En kirke tager form

Den originale udgave af denne tekst er sat op efter amerikansk standard for akademisk arbejde på papirark i størrelsen 8,5" x 11,0" og med margin hele vejen rundt på 1". Denne kopi gengiver teksten i den amerikanske opsætning, men på europæisk A4 standard. Derfor er opsætningen i forhold til papirstørrelsen ikke optimal.

2. Internationale D.Min. Program 1994–98

Antaget som D.Min. studerende af Metodistkirkens Nordiske Uddannelsesråd 4. februar 1994

August 1994, Metodistkyrkans Teologiska Seminarium, Överås, Göteborg

3 intensiv-kurser¹, hvert krediteret med 3 akademiske point², (credit-hours):
(DM-421-w) Ministerial Leadership, Prof. Ellis Larsen
(DM-442-w) Theology and Culture, Ph.D. Roald Kristiansen og D.Min. Roar Fotland
(DM-445-w) The Local Church: A Caring Community, Rektor W. Gerald Mustard

Maj 1995, Wesley Theological Seminary, Washington D.C.

3 intensiv-kurser, hvert krediteret med 3 akademiske point, (credit-hours):
(DM-443-w) Methodist Churches in America, Prof. Douglas Strong
(DM-432-w) Project/Thesis Seminar, Prof. Denise Hopkins
(DM-441-w) John Wesley and Contemporary Ecclesiologies, Prof. David Watson

27. november 1995

Formelt antaget som D.Min. kandidat og projektbeskrivelse godkendt af
The Academic Administration Committee for D.Min. studies

Juli 1996, Theologisches Seminar der Evangelisch-methodistischen Kirche, Reutlingen

3 intensiv-kurser, hvert krediteret med 3 akademiske point, (credit-hours):
(DM-444-w) Methodism in Europe, Dr. Patrick Ph. Streiff
(DM-431-w) Current Issues in Biblical Interpretation, Prof. Bruce C. Birch
(DM-447-w) The United Methodist Church and Social Responsibility,
Rektor Manfred Marquardt

9. januar 1998

(DM-551-EL) Independent Study on Ecclesiology
Godkendt og krediteret med 3 akademiske point, (credit-hours)

30. januar D.Min. project thesis afleveret til bedømmelse. Normeret studietid 3½ år

5. marts Forsvar og eksamination ved telefonkonference. Justering og færdiggørelse

9. maj Dissertation antaget af The Academic Committee for D.Min. studies

11. maj D.Min. graden tildelt in absentia, Wesley Theological Seminary, Washington, D.C.

7. juni 1998, Diplomoverrækkelse, Metodistkyrkans Teologiska Seminarium, Överås, Göteborg

Studiet er optaget i den officielle amerikanske oversigt over afsluttede D.Min. projekter for 1998:
Research In Ministry: An index to Doctor of Ministry project reports and Thesis. (RIM 1998)

¹ Hvert intensiv-kursus omfatter 1) forberedelse: 500–1000 sider litteratur (totalt 7000 sider) og pre-class-paper 5–10 sider 2) 30 undervisningstimer 3) post-class-paper 15–25 sider. Karakterangivelse hver del og samlet. Opnået gennemsnit: 3,89.

² Fremlæggelse af afsluttende studium forudsætter i alt 30 godkendte akademiske point, (credit-hours).

Forord

Minoritetskirken i et samfund som det danske, hvor kristendommen næsten er monopoliseret i kraft af den nationale kirkes historiske dominans, må altid kæmpe med fastholdelsen af sin kirkelige identitet. Metodistkirken i Danmark er en minoritetskirke, hvor det identitetsbærende antal medlemmer og præster er ganske begrænset. Menighedernes spredthed betyder endvidere, at den enkelte metodist ofte henter sin kirkelige identitet fra menighedslivet i en enkelt menighed. Gennem adskillige års tjeneste som præst ved flere menigheder i Danmark har det hørt til de faste og tilbagevendende opgaver, i rapporter, artikler og forkyndelse, at holde kirkens selvforståelse levende i bestræbelserne på at fremme måltrettigheden i det kirkearbejde, som udfolder sig, og skabe forståelse for nødvendige forandringer og nye tiltag. Specielt i perioder, hvor frustationen over få resultater og ingen vækst tvinger opmærksomheden mod forretningslivets metoder, fejlagtige beskrivelser af fjerne vækkelser og en uægte tilfredshed med tingenes tilstand, er det blevet mere og mere klart, at større kendskab til kirkens historie, set i lyset af vor tids behov, og større forståelse for den teologi, der ligger tilgrund for hvert område af kirkens virksomhed, er en nødvendighed for at formulere kirkens mål for fremtiden og for at skabe engagement i bestræbelserne på at nå målene.

As we see more clearly who we have been,
as we understand more fully the needs of the world,
as we draw more effectively upon our theological heritage,
we will become better equipped to fulfill our calling as the people of God¹.

Ligeledes har arbejdet i menigheder, i kirkens ledelse, i det økumeniske arbejde og i undervisningen ved Metodistkyrkans Nordiska Teologiska Seminarium, Överås, Göteborg, ofte givet anledning til teologisk refleksion over kirkens liv og aktivitet, eller mangel på samme. Men det

¹ TBOD 1996 § 63 Nashville 1996 p. 83

menighedsmæssige arbejde og det fagteologiske arbejde er blevet behandlet hver for sig ud fra den holdning, at det faktiske kirkearbejde altid er underlagt Evangeliets fordring om overgivelse og efterfølgelse, mens det fagteologiske arbejde har et krav om objektivitet at tage hensyn til. Oplægget bag The Doctor of Ministry degree, som ikke tilbydes ved noget universitet eller teologisk seminarium i Norden, har derfor været nyt og udfordrende med sit koncept ...

... which integrates the experiences of ministry with the academic resources of the Seminary.

The Seminary is convinced that ministry is fundamentally theological in character and that disciplined theological understanding must inform the work of ministry in all its offices and functions. The D.Min. program therefore aims at enable students to develop an integrated theology of ministry that can embrace the total life and mission of the church².

Udfordringen har bestået i, gennem hele processen, at leve i en konstant og dobbelt vekselvirkning mellem det akademisk litterære studium og anvendelsen af den samme viden i det praktiske kirkearbejde. Det nye i dette koncept for studium har været opdagelsen af, at opretholdelsen af uigennemtrængelige skodder mellem den objektiv empiriske og den subjektiv kerygmatiske tilgang ikke altid er gavnlige i praktisk teologiske emner, men større gennemtrængelighed kan betyde en nødvendig udvidelse af det perspektiv, emnet underlægges. Kravet om objektivitet bliver imidlertid ikke reduceret fordi den praktiske tilgang erkendes og anvendes.

Kapitel 1 klargør den bag dette studium grundlæggende overvejelse, at et tydeligt og antaget kirke- og menighedssyn er en af flere forudsætninger for målrettet arbejde i en kristen menighed.

Kapitel 2 udgør den bibelteologiske basis for udviklingen af kirkeforståelsen. Linierne trækkes op fra det Gamle Testamente til det Nye Testaments forskellige beskrivelser af den kirke, som først er en realitet efter pinsedagen.

² Wesley Theological Seminary 1994-95 Catalog Objectives of the D.Min. degree p. 51

Kapitel 3 indeholder en teologisk redegørelse for det kirkesyn, som blev et resultat af metodismens fremvækst under John Wesleys ledelse. Denne redegørelse med dens konklusioner anvendes i efterfølgende kapitler som grundlag for bedømmelsen af metodismen i Danmark.

Kapitel 4 beskriver, hvilken udformning metodismen fik under de betingelser, som skabte forudsætningerne for dens komme til og dens forbliven i Danmark. Metodismen udvikler sin danske variant under de kulturelle, samfundsmæssige og kirkelige forhold, som var og tildels fortsat er gældende i landet. Eksempler og tendenser hentes frem fra dansk metodismes historie, som for lange perioders vedkommende aldrig er blevet skrevet og dermed står ufortolket for nutidens metodister, for at vise Metodistkirkens oprindelige profiler. Disse karakteristika lægges til grund for efterfølgende kapitlers indirekte evaluering af vor tids metodistmenigheder samt sandsynliggørelse af krav til menighedernes funktion, hvis vitalitet og vækst skal fremmes.

Kapitel 5 omhandler traditionen, som den af kirken formede historie om sig selv. Traditionen er overleveret og identitetsbærende, men samtidig udleveret til den levende, eksisterende kirke for en stadig justering afhængig af, hvilke værdier og teologier, der lægges til grund for en opdatering i forhold til de behov, der nu viser sig. Kapitlet er ikke selve justeringen af det traditionsindhold, som kunne være det mest gavnlige for vor tids danske metodisme, men det er provokationen til, inklusiv nogle bud på, hvad en justeringen bør tage højde for, hvis den tidlige metodisme er bedømmelseskriterium.

Kapitel 6 påpeger det paradoksale i kristendommens iboende evne til inkulturation samtidig med, at de personer, som bærer kristendommen fra en kultur til en anden, tilsyneladende har store problemer med at iklæde kristendommen en anden klædedragt end den, de er fostret i. På dette grundlag diskuteres, hvorvidt metodismen nogensinde er blevet inkultureret i Danmark eller om metodismen i Danmark optræder som en anglo-amerikansk subkultur på det kirkelige område.

Kapitel 7 giver luft til den udfordring, der ligger i at fremme danske metodisters identitet i danskheden og ikke blot i den internationale metodisme. Kapitlet rejser spørgsmålet om, hvilket lokalt præg inkulturationen af metodismen har på vore breddegrader.

Kapitel 8 søger at konkludere, hvilke profiler fremtidens metodistmenigheder bør have, og dermed hvilke pejlemærker menighedernes målsætningsformuleringer bør tage bestik efter. Der er ikke tale om en færdig handlingsplan, men ved angivelsen af samspillet mellem menighedens indre og ydre liv skitseres billedet af den sunde menighed, hvor mulighederne for i fremtiden at modtage og rumme det liv, som kun Gud kan give, synes størst.

Kapitel 9 er fremlæggelse af materiale fra det praktiske menighedsarbejde, hvor medlemmernes opmærksomhed på kirkesynet skærpes i den hensigt at styrke deres identitet som kristne og deres forståelse for kirkens overordnede mål. Kapitlet afsluttes med en evaluering af en workshop i menigheden over 7 samlinger.

I Appendix vises, hvorledes menigheden og dens ledere på lokalt niveau kan inddrages i den kritiske og konstruktive refleksion over kirkens praktiske og konkrete forhold.

Tak til Metodistkirkens Hovedkasse, som har ydet økonomisk støtte til dette studium, og tak til min kone og bedste kollega, Charlotte, og til vore tre børn, hvis gode forståelse muliggjorde gennemførelsen.

Strandby, 23. januar 1998

Jørgen Thaarup

Indhold

Forord	2
Kapitel 1. Kirkeforståelse i lyset af dansk metodisme	
1.1 Hvilken ekklesiologisk synsvinkel?	10
1.2 Er det ekklesiologiske tema kun for fagteologer?	11
1.3 Ekklesiologien på dagsordenen i Danmark	13
Kapitel 2. Ekklesiologiens bibelteologiske basis	
2.1.1 Jeg vil bygge min kirke	16
2.1.2 Kirkens origo	16
2.1.3 Εκκλησια og συναγωγή	17
2.2.1 Den kristne menigheds udspring	21
2.2.2 Udvælgelsen	22
2.2.3 Det hellige præsteskab	24
2.2.4 Ejendomsfolket	27
2.3 Billeder af kirken	28
2.3.1 Vejens folk	28
2.3.2 Hjorden	30
2.3.3 Vintræet	31
2.3.4 Legemet	31
2.3.5 Templet	32
2.3.6 Bruden	33
2.4 Overordnede retningsgivere	35
2.4.1 Missionsperspektivet	36
2.4.2 Η βασιλεια του θεου	38
2.5 Metodistmenigheder på skriftens grund	41
Kapitel 3. Ekklesiologisk selvforståelse	
3.1.1 Metodismens anglikanske arv	42
3.1.2 Religionsartikel XIII	45
3.2 Ecclesiola in ecclesia, 1. profil	48
3.3 Kirken, 2. profil	55
3.4 The Evangelical Revival – Evangelisk folkelighed, 3. profil	60
3.5 Dynamisk samvirken mellem ecclesiola og ecclesia og folkelighed	66

Kapitel 4. Metodismens vej til Danmark

4.1	Amerikanisering af metodismen	69
4.2	Metodismen og danskerne	75
4.3	Udvandringen	81
4.4	Metodismens begyndelse i Danmark	84
4.5	De kirkelige forhold i Danmark	92
4.6	Metodisternes møde med dansk kirkelighed	97
4.7	Første generations metodisme i Danmark	99
4.8.1	Dansk metodismes 1. profil: Ecclesiola in ecclesia	114
4.8.2	Dansk metodismes 2. profil: Kirke	120
4.8.3	Dansk metodismes 3. profil: Folkelig og evangelisk	130
4.8.4	Gunstig spænding mellem kirke, ekklesia og folkelighed	137

Kapitel 5. Traditionen som identitet

5.1	Traditionen som ressource for fremtidens kirke	148
5.2	Hvilken tradition har metodisterne i Danmark?	152
5.3	Udfordring	159

Kapitel 6. Er metodismen dansk?

6.1	Oldkirkens missionskrise	161
6.2	Mission som kulturimperialisme	144
6.3	Kristendommen i europæisk kultur	169
6.4	Dansk metodisme i Danmark?	173

Kapitel 7. Kirken har altid lokalt præg

7.1	Fra britisk til amerikansk metodisme	180
7.2	Amerikansk inspiration af kontinental europæisk kirkeliv	181
7.3	Metodismens vilkår i Danmark	183

Kapitel 8. Kirken i bevægelse

8.1	Metodismens profiler	188
8.2	Krav til kirkesynet i den enkelte menighed	189

Kapitel 9. Levende stene

9.1	Practical Divinity	195
9.2.1	Mit ID-kort som kristen	196
9.2.2	Billeder af en menighed	197
9.2.3	Vejens folk	199
9.2.4	Menigheden i menigheden	201
9.2.5	Menigheden som redskab	203
9.2.6	Menigheden, et redskab for Guds Rige	205
9.2.7	Levende stene	206
9.3	De holdt fast ved apostlenes lære	207
9.4	Skemaet: "Jeg, en kristen"	207
9.5	Konklusion og evaluering	210

Appendix. Menigheden år 2000

10	Den kritiske og konstruktive samtale i menigheden	214
10.1	Hvad er en menighed?	215
10.2	Mere end organisation	216
10.3	En organisme i funktion	217
10.4	Menighedens styrke – kirkens dynamik	219
10.5	Menighedens ghettoer – arbejdsgrenene	220
10.6	Hvad skal vi med præster?	222
10.7	Identitet og ansvar	225

Litteraturliste	227
------------------------	------------

Kapitel 1

Indledning

Kirkeforståelse i lyset af dansk metodisme¹

1.1. Hvilken ekklesiologisk synsvinkel?

Ordet ekklesiologi bruges af fagteologer i deres beskrivelser af kirken og dens forhold.

Synsvinklen kan være deskriptiv *historisk-teologisk*, hvor kirken fremstilles fra aposteltiden til nutiden i en stadig interaktion med de historiske betingelser. Kirken kendetegnes ved dens mange forskellige profiler: som en filosofisk retning, som en folkelig bevægelse, som en organisation, som et instrument for og synliggørelse af kristendommen. Skiftende tidsperioder karakteriserer kirkens forhold til den verden, den er i, som tilpasning eller reaktion imod, vækst i menneskers tilslutning og den territoriale udbredelse eller stagnation og udslettelse, udvikling af ædle karaktertræk og etiske idealer eller korruption og god magtudøvelse. Kirken beskrives som inkluderende og kulturåben, når dens teologi søger at finde udtryk, resonansbund og alliance i tidens tænkning, og kirken beskrives som ekskluderende, når den udelukkende udtrykker sig i forhold til sit eget univers og med dets begreber og bliver en modkultur i forhold til omverdenen.

Synsvinklen kan være *pragmatisk-organisatorisk*, hvor kirkens funktion og liv er bragt i fokus. Kirkens organisation lige fra gudstjenestelivet i den lokale menighed til kirkens overnationale aspekter, som et specielt folk blandt verdens nationer, beskrives og begrundes teologisk. Oldkirkens udformning af kirken udgør i den sammenhæng et væsentligt kildemateriale, ligesom de nuværende strukturer og former for kirkens religiøse liv er et udtryk for den op gennem tiden

¹ Diskussion af problemstillingen på workshop afholdt under de danske metodistpræsters årlige stævne, september 1996. Justeringer af teksten efter reaktioner i workshoppen.

samlede erfaring. Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning er et eksempel på en praktisk-organisatorisk ekklesiologi.

Synsvinklen kan være *systematisk-teologisk*, hvor kirkens ontologiske væren og væsen bearbejdes. Fokus rettes mod spørgsmålene om, hvad kirken principielt og overordnet er; forholdet at kirken både er 1) Guds mysterium i verden og 2) en i høj grad af mennesker formet religion. Videre drejer de principielle overvejelser sig om ledelse, gudstjeneste, sakramenter, bøn, omvendelse og kristen adfærd. Og oftest vil en systematisk-teologi være styret af et enkelt eller få overordnede temaer, som de øvrige emnesområder underordnes, så der fremtræder et teologisk helhedssyn. Metodistisk teologi fremstilles i vor tid oftest med betoning at to centrer 1) forsoningen, som for individets vedkommen modtages ved tro til personlig retfærdiggørelse, og 2) det genoprettende aspekt, som for individets vedkommende modtages ved tro til personlig genfødsel og helliggørelse. I en metodistisk systematisk-teologisk ekklesiologi vil disse to gennemgående temaer være styrende og komme til deres ret.

1.2. Er det ekklesiologiske tema kun for fagteologer?

For den almindelige kirkegænger er ordet ekklesiologi meget langt fra det liv, der faktisk udspiller sig i den lokale menighed, eller det eftertragtede liv, man kunne ønske sig i den kirke, man kommer i. Det bliver ikke bedre af at oversætte 'eklesiologi' med det danske 'kirkesyn.' Begrebet er meget abstrakt, og begrebets indholdet forbindes ikke umiddelbart med den konkrete, fungerende kirke.

Det betyder ikke, at almindelige kirkegængere er uden ekklesiologi. Man kunne vove at sige tværtimod. Ekklesiologiens betydning virker næsten dobbelt i og med at den, uden at være erkendt og forstået, udgør forudsætningen for mange praktiske og principielle forhold.

Ekklesiologien arves fra tidligere generationer, som *et koncept af ideer og selvfølgeligheder om alt, hvad der foregår i kirken*. På samme måde som et barn uden kognitiv bearbejdelse kopierer og overtager holdninger og leveregler fra forældremiljøet, overtager en ny kirkegænger holdninger og forståelsen af, hvad det hele går ud på, fra det kirkemiljø, der nu engang eksisterer. Først senere og som en frugt af åndelig og teologisk modning begynder den tankemæssige vurdering af de forhold, man allerede lever i. I første omgang som en erkendelse og begrundelse af tingenes tilstand, og dernæst med den kritiske sans, der er istand til at skabe fornyelse.

Ligesåvel som indgroet, men ikke reflekteret ekklesiologi kan være det positivt bærende i en periode af kirkens liv, hvor evangeliet overvintre til mere gunstige tider, kan indgroede ekklesiologiske forestillinger i nybrudsperioder virke hæmmende på kirkens udvikling. Disciplene spørgsmål, "Herre, er det nu, du vil genoprette Riget for Israel?" i Acta. 1:6 er et eksempel på arvede og ureflekterede ekklesiologiske forventninger.

Vor tids kirkevækst teologier betoner ofte, at en af forudsætningerne for kirkevækst er en klar ekklesiologisk forståelse. Kvalitativ og kvantitativ vækst forudsætter, at både de, der ønsker at fremme vækst, og de, der ønsker at modtage vækst, har rimeligt klare ideer om de overordnede formål for virksomheden. Vækst sættes let i forhold til fastholdelse eller forøgelse af det eksisterende uden at blive relateret til andre kvaliteter og værdier. Uden kvalitative kriterier kues kirken af metodernes tyranni. En klar ekklesiologi giver frihed til at konstruere metoder for arbejdet og tryghed med hensyn til, hvilken retning tingene skal bevæge sig i.

Det enkelte kristne menneske henter i høj grad sin identitet i menigheden. Naturligvis bærer individet en personlig identitet med sig som kristen. Den er grundet i den forståelse af evangeliet, den enkelte er nået frem til, og i den personlige oplevelse af livet og det guddommelige nærvær. Og naturligvis søger ethvert kirkesamfund at tegne et billede af en principiel, overnational og ikke-

lokal konfessionel identitet. Kirkesamfundets karakteristika og væsen. Men denne principielle, konfessionelle identitet er en illusion, en idealisering, som ikke har nogen konkret eksistens. Det er menigheden, der er den egentlige identitetsbærer. Den version af menighedens og kirkesamfundets historie, som er rådende, er med til at forme drømme og visioner for fremtidens arbejde. På trods af tidens privatreligiøse tendenser, hvor tolerance uden grænser fortrænger tidligere tiders dogmatiseringen, er det uomgængeligt, at såvel individets som kirkesamfundets identitet er knyttet til menigheden, som den primære bærer af identitet. Menighedens faktiske funktion udtrykker en ekklesiologisk forståelse, og menighedens konkrete mål og forventninger er altid styret af den rådende ekklesiologiske forståelse.

Det identitetsskabende aspekt er en væsentlig synsvinkel at betragte ekklesiologien under.

1.3. Ekklesiologien på dagsordenen i Danmark

I nyere tid har ekklesiologi-begrebet blevet aktualiseret gennem flere udgivelser i Danmark. Af betydelig teologisk vægt skal først nævnes Anna Marie Aagaards 'Identifikation af kirken,' fra 1991, som klargør Confessio Augustanas og den lutherske ekklesiologi ind i en dansk statskirkelighed. Aagaard knytter endvidere forbindelsen fra den danske situation til den langt større global økumeni, hvori også signalerne fra Det andet Vatikanerkoncil artikuleres. Fra en helt anden vinkel satte DAWNs research-gruppe og styringskomite indirekte ekklesiologien på dagsordenen med udgivelsen 'Gør danerne kristne' i 1992 ved at lancere et storstilet menighedsplantningsprogram uden at definere menighedsbegrebet. Landets forskellige kirkesamfund læste uden videre deres egne mere eller mindre reflekterede ekklesiologier ind i det i øvrigt tankevækkende oplæg til evangelisering og nåede blandt andet derfor til ganske forskellige forestilling om, hvad virkeliggørelsen af intentionerne indebærer. Den pludselige opdagelse af, hvor stor indflydelse den

konfessionelt arvede og ofte ureflekterede ekklesiologi har på tænkning omkring kirkens mål og arbejdsmetoder, udløste i 1993 en konsultation om emnet i Danske Kirkers Samråd. Næsten samtidigt opsamlede Danske Kirkers Samråd erfaringer fra lokale evangelisationsfremstød, hvor forskellige kirker krænkede hinandens kirkeforståelse. Som et skridt i bearbejdelsen af hele problematikken udfærdigede og vedtog Danske Kirkers Samråd i september 1994 dokumentet 'Takt og tone kirkerne imellem,' som i den engelske version, 'Keeping Harmony Among the Churches,' er tilsendt Kirkernes Verdensråd som et bidrag fra de danske kirker. Dokumentets indledende opfordring til medlemskirkerne lyder:

Opmærksomheden på kirkesamfundenes indbyrdes relationer aktualiserer igen og igen de grundlæggende variationer i *kirkesynet*, opfattelsen af kirkens væsen, funktion, grænser og indgåelse af medlemsskab. Det territoriale syn, hvor kirkens grænser i høj grad er sammenfaldende med de geografiske og befolkningsmæssige grænser, og det kirkesyn, hvor en personal og individuel tilslutning forudsættes, udtrykker to modsatrettede kirkeforståelser, hvor imellem adskillige variationer er repræsenteret i Danmark. Vi opfordrer til studium af de forskellige kirkesyn for derigennem at opnå større bevidsthed om egen identitet samt større indsigt i andre kirkers selvforståelse.

Den grundlæggende størrelse i Det Nye Testaments beskrivelse af kirken, er *den lokale menighed*. I nutiden har menighedens afgørende betydning imidlertid ofte stået i skyggen af andre temaer f.eks. individets indlemmelse i og medlemsskab af kirken og generelle beskrivelser af kirken både nationalt og overnationalt. En større vægtlægning på den lokale menigheds betydning og en faktisk opprioritering af menighedslivet er det bedste middel til at sikre stabilitet og trofasthed i medlemskaren. Svage menigheder muliggør medlemsafgang. Vi anbefaler kirkesamfundene at sætte fokus på lokalmenigheden, og vi opfordrer alle aktive menighedsmedlemmer til trofasthed overfor egen kirke.

Ind i den danske debat barsler Det økumeniske Fællesråd til efteråret 1998 med en antologi om kirkernes forskellige ekklesiologier i den danske kontekst. Et aspekt i hele udviklingen har desuden været erkendelsen af, at det danske samfund er et multikulturelt samfund. I lighed med hele den vestlige verden er enhedskulturen på retur samtidig med, at subkulturer lokalt og med overnationale toner sætter betingelserne for morgendagens kirke. En omfattende dansk økumenisk

bearbejdelse af Kirkernes Verdensråds materiale 'Gospel and Cultures' har i 1995 og 96 udfordret landets menigheder til at tilpasse forkyndelse og arbejdsformer de kulturer, som findes i lokalområdet.

Debatten viser i al sin spredthed, at ingen andre end det enkelte kirkesamfund og den enkelte menighed kan bearbejde og skabe klarhed over den ekklesiologi, som for det kirkesamfunds medlemmer og ledere kan give den nødvendige tryghed i det daglige arbejde med stabilisering og udvikling af kirkens virksomhed.

Kapitel 2

Ekklesiologiens bibelteologisk basis

2.1.1. Jeg vil bygge min kirke¹

Jesus siger, at han vil bygge sin kirke². Sådan gengiver Matthæus samtalen med disciplene, som følger umiddelbart efter Peters bekendelse, at Jesus af Nazareth er den ventede Kristus. Teksten angiver, at Jesus er det handlende subjekt i opbyggelsen af den fremtidige kirke.

I den kristne gudstjeneste bekendes troen på kirken. Nicænums tekst fra år 381 siger: Vi tror på ... en, hellig, almindelig og apostolsk kirke³. Apostolicum, som benyttes oftere i de protestantiske kirker, siger: Jeg tror på ... den hellige, almindelig kirke⁴. Troen på kirken indgår i bekendelsernes tredje artikel, hvis hovedtema er troen på Helligånden, den tredje person i guddommen. Kirken karakteriseres således som en funktion og et resultat af den treenige Guds virke i verden.

2.1.2. Kirkens origo

Pinsedagens åndsudgyldelse⁵ med efterfølgende evangelisation, Peters forklarende tale og den afsluttende beskrivelse af mange menneskers tilslutning og deres indbyrdes relation, regnes ofte som den begivenhed, der konstituerer kirkens tilblivelse. Kirkens tradition har især i de første århundreder markeret pinsedagen som kirkens fødselsdag ved at gøre denne dag til årets store dåbsdag. Katekumenatet, forberedelses- og undervisningsforløbet forud for dåb og medlemsskab, blev ofte tilrettelagt, så dåb kunne finde sted på Pinsedagen.

¹ Matt 16:18 οἰκοδομησῶ μου τὴν ἐκκλησίαν

² Ordet ἐκκλησία findes desuden kun et sted i evangelierne, Matt 18:17

³ Πιστευομεν ... εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν

⁴ Credo in ... sanctam Ecclesiam catholicam

⁵ Acta 2. Evangelisation: v. 5–11. Peters tale: v. 14–36. Tilslutning og indbyrdes relation: v. 37–47

Det er Pinsedagen som et hele, der konstituerer kirkens fødsel. De enkelte elementer i Actas pinseberetning fremhæves som noget ekstraordinært, men ikke som forekommende for første gang. Åndsudgydelsen er ekstraordinær, men åndsudgydelse bevidnes i evangelierne og i store dele af Israels historie. Evangelisationen er ekstraordinær bl.a. i den forstand, at tungetalen fremmer forståelsen⁶, men evangelisation finder sted langt tidligere end pinsedagen. Tilhængere i stort antal slutter sig til og dåb foretages, men disse ting har også fundet sted tidligere⁷.

2.1.3. Εκκλησια og συναγωγη

Det nytestamentlige udtryk εκκλησια oversættes med både ordene kirke og menighed. Dermed angiver konteksten, om der tænkes på den lokale enhed eller på det overordnede og globale. Εκκλησια er sammensat af præpositionen εκ, der angiver retningen væk fra, og verbet καλεω, der betyder at kalde. Ordet εκκλησια betegner dermed mennesker, en folkeforsamling, der er samlet på et givet sted og udgør en gruppe i kraft af en sammenkaldelse⁸.

I den af jødiske skriftlærde græske oversættelse af Det Gamle Testamente fra tiden 300–100 f.Kr, som kaldes Septuaginta, LXX, nævnes εκκλησια omkring 100 gange. Det hebraiske ord, der ligger bag er qahal, som er beslægtet med qol, der betyder stemme. Qahal angiver den handling, hvormed mennesker samles. Mønstring er også et ofte anvendt ord i oversættelser. Εκκλησια er i LXX en almindelig angivelse af qahal, men i 21 tilfælde oversættes qahal med συναγωγη, især fra tekster fra eksiltiden og frem. Ordet συναγωγη er sammensat af præpositionen συν, som

⁶ Pinseberetningen i Acta 2 korresponderer med beretningen i Gen 11:1–9, hvor syndigheden er årsagen til sprogforvirringen. Pinsens åndsudgydelse resulterer i en forkyndelse af evangeliet, som genopretter den sproglige forståelse og retablerer det oprindelige fællesskab.

⁷ John 4:1–2 og parallelsteder omtaler både dåb og mange disciples tilslutning på et tidligt tidspunkt i Jesu fremtræden.

⁸ Heikel och Fridrichsen Grekisk–Svensk Ordbok

angiver at noget er sammen, og verbet $\alpha\gamma\omega$, som betyder at føre, at lede. Ordet $\sigma\upsilon\nu\alpha\gamma\omega$ betyder dermed de mennesker, som er ført sammen, og substantivet $\sigma\upsilon\nu\alpha\gamma\omega\gamma\eta$ angiver stedet for sammenkomsten⁹.

I Det Nye Testamente betegner synagogen det sted, hvor den jødiske menighed forsamles i lokalområdet. Synagoger var opført over hele Israel og i de jødiske bosættelser uden for Israels grænser, blandt de såkaldte diasporajøder. Den mere almene og sekulære betegnelse $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$ forbeholdes de kristne menigheder.

Det jødiske synagogevesen synes at have sin opståen under det babylonske eksil. Tidligere var gudsdyrkelsen knyttet til templet i Jerusalem, som især efter Josias reform og de deuteronomistiske skriftlærdes tid havde fået den helt dominerende plads. I den tidligere kongetid og før denne fandtes en del kultsteder flere steder i landet. Men under det babylonske fangeskab befandt det jødiske folk sig langt væk fra templet, hvor kulthandlingerne alene kunne finde sted. Og andre helligsteder fra Patriarkernes eller folkets forfædres tid lå ligeledes tilbage i det mistede land. Den hidtil kendte gudsdyrkelse i form af kulthandlinger, fester og ofringer var ikke længere mulig.

Ved Babylons floder sad vi og græd, når vi tænkte på Zion;
i poplerne derovre hængte vi vore citere.
For vore fangevogtere krævede, at vi skulle synge,
vore plageånder krævede glædessang:
"Syng for os af Zions sange!"
Hvordan skulle vi kunne synge Herrens sange på fremmed jord?
Hvis jeg glemmer dig, Jerusalem, så gid min højre hånd må lammes;
gid min tunge må klæbe til ganen, hvis ikke jeg husker på dig,
hvis ikke jeg sætter Jerusalem over min højeste glæde.¹⁰

Under de forhold opstod synagoge-forsamlingerne, som religiøse sammenkomster uden indhold af kultiske elementer, men med det talte, læste og sungne ords indhold. Måske var den tidlige synagogeforsamling, som sandsynligvis foregik i private hjem, tænk som en ihukommelse af den

⁹ Brown, Colin, ed. Dictionary of New Testament Theology Vol. I, p. 291–305

¹⁰ Salm 137:1–6

egentlige gudsdyrkelse, der hørte Templets liv til, og en oplæring af børn og unge i den religiøse tradition.

Efter eksiltidens afslutning, hvor en hel del jøder vender hjem, og efter Ezras genopbyggelse af et nyt tempel, reableres den afbrudte præstelige kult i templet¹¹. Men den i Babylon påbegyndte praksis med synagogesammenkomster fortsætter sit eget liv og udvikles. Der er stadig tale om en ikke sakral samling, men en sammenkomst, hvor ordets tjeneste udvikles. Det første skriftlige bevidnelse af en synagoges eksistens stammer imidlertid fra diaspora jøderne i Egypten omkring midten af 3. århundrede f.Kr. Fra 2. århundrede kendes en synagoge i Syrien, og fra 1. århundrede en i Grækenland. Men tidlige rabbinske autoriteter betragtede synagogevesenet som en institution af meget høj alder, indstiftet af Moses¹².

På nytestamentlig tid er synagogen som institution særdeles udbredt. Betydelige synagoger er spredt over hele Israel. Luk 4:14–30 gengiver, at Jesus læste op af skriften i Nazareth synagoge, og at han besøgte synagoger i hele Galilæa. Selv i Jerusalem trivedes synagogens liv side om side med templet¹³. Og et net af synagoger strakte sig fra Spanien i vest til Babylon i øst.

Synagogen blev anbragt på højtliggende steder, men da der ellers ikke var forskrifter for deres størrelse og udseende, blev de præget af de stilarter, som var fremherskende i omgivelserne. I Romerriget havde synagogen ofte basilikaform og kunne være udstyret med apsis. Synagogen var som regel orienteret mod Tempelbjerget, således at indgangen vendte mod Jerusalem.

Synagogens interiør var enkelt indrettet. Midt imod døren stod arken, som indeholdt lovrullerne. I nærheden heraf var lavet en forhøjning, muligvis med en læsepult, hvorfra Det Gamle Testamente reciteredes. Siddepladser fandtes på stenbænke udhugget langs væggene, jfr. Mark 12:39 par. Hvis der var trængsel bredte man måtter ud på gulvet til de øvrige tilstedeværende. En særlig del af synagogen var indrettet til kvinder og børn og ved et forhæng adskilt fra mændenes rum. Hvis synagogen havde balkon, blev denne taget i brug som opholdssted for kvinderne. Denne ordning afspejler templets system af forgårde. Ligesom i templet fandtes også en evigt brændende lampe.

Foruden selve lokalet havde enhver synagoge et større eller mindre antal ekstraværelser. Nogle tjente til herberg for tilrejsende, andre som biblioteks- og studierum. Synagogen kaldtes i sin egenskab af skole for bet hammidrasj. Her modtog blivende skriftlærde deres videre uddannelse, efter at den elementære skole var forbi. Endelig hørte et pulterkammer, geniza, til synagogen. Der gemtes lovruller, som var slidt op, for senere at blive gravet ned¹⁴.

¹¹ Ezra 6:16–22

¹² Salomonsen, Børge Gads Danske Bibelleksikon. Flere kilder angives. p. 459 – 461

¹³ Fx den græsktalende synagoge, som omtales i Acta 6:9

¹⁴ Salomonsen, Børge Gads Danske Bibelleksikon p. 460

Apostlenes Gerningers skildring af kristendommens udbredelse giver indtryk af, at synagogerne spillede en overordentlig stor rolle. Når Saulus i Acta 9:2 får bemyndigelse til at arrestere dem i Damaskus synagoger, der hørte til Vejen, er det rimeligt at antage, at de aktuelle synagoger var influeret af den kristne mission. I Acta 26:9–12 og 24:19 forklarer Paulus selv, hvorledes han havde været med til at opsøge de kristne i jødernes synagoger i og udenfor Israel. Paulus missionsrejser, som skildres fra Acta 13 til Acta 19, indicerer den missionsstrategi, at i hvert tilfælde Paulus og hans ledsagere opsøger synagogerne og holder sig til disse steder. Synagogerne er således det sted, hvor de omrejsende kristne missionærer knytter an med deres forkyndelse, og samtidig udgør synagogemenighederne den sociologiske og religiøse ramme, hvori de første grupperinger af kristne vokser frem. Især under første del af Paulus virksomhed tegner der sig et mønster, men efterhånden som den jøde-jødiske modstand mod de jøde-kristne tiltager, samt kristendommens spredning til ikke-jødiske befolkningegrupper, etableres de første græsk-kristne enheder.

Den kristne gudstjeneste springer ud af synagogemenighedens gudstjenestetradition. Den kristne liturgi er ikke blevet til i et vakuum. Den enkle form med hymner, bønner, oplæsning af Skriften og udlægning af det læste, er synagoge-gudstjenestens form, der videreføres og udvikles i den kristne gudstjenestefejrings¹⁵. Også den kristne forvaltning af dåb og nadver har jødisk udspring. Dåben¹⁶ i den kristne sammenhæng overtager den plads, som omskærelsen og proselytdåben havde i den jødiske sammenhæng. Og den kristne eukaristi, nadveren, tager afsæt i jødernes fejring af påskemåltidet. Omskærelse og påskefest er ikke knyttet til synagogens, men til templets funktion. Dermed har den kristne menigheds gudstjeneste rod både i synagogens og i templets liv og forener de to traditioner. Kristi offer betragtes som det fuldkomne og endegyldige offer, der

¹⁵ White, James F. Introduction to Christian Worship. p. 142 – 149.

¹⁶ Jeremias, Joachim Die Kindertaufe in den ersten vier Jahrhunderten

ikke skal gentages, men afslutter rækken af ofre, som har været bragt i templets lange historie¹⁷. Derfor indeholder den kristne gudstjeneste ingen videreførelse af den jødiske offerkult. Offertanken i den kristne gudstjeneste er knyttet til de kristnes ofring af sig selv i deres tjeneste for Gud og i verden¹⁸, men det er offer i en helt anden betydning end den i den jødiske tempelkult praktiserede.

2.2.1. Den kristne menigheds udspring

Den kristne menighed har sit udspring i den gruppe personer, som Jesus knyttede til sig. Udspringet er ikke en idé eller en beslutning, men en handling, der forenede et antal personer i en fælles historie. Evangelierne fortæller, at Jesus i begyndelsen af sin offentlige fremtræden samlede et antal disciple omkring sig. Den måde, hvorpå de blev samlet, var med Jesu opfordring, ἀκολουθεῖ μοι¹⁹, følg mig. Af den nærmeste kontekst ser det ud til, at opfordringen, følg mig, forstås meget direkte og bogstaveligt. De personer, der slutter sig til Jesus, forlader deres arbejde og opholdssted og går med Jesus. Men betegnelsen, følg mig, dækker over et discipel- og lærlingeforhold, som er kendt fra datidens omvandrende læremestre og rabbinskoler²⁰. Personer, der ønskede videregående uddannelse, måtte finde en lærer, som var villig til at tage vedkommende som elev. Når discipelforholdet var formaliseret, levede disciplen sammen med mesteren. Denne nære kontakt skulle tjene det formål, at teoretisk viden og virkeliggørelse af den pågældende lære i en praktisk livsførelse udgjorde en helhed. Undervisning var dermed i høj grad den mundtligt formidlede og debatterede kundskab samt imitation af mesteren. Til forskel fra den jødiske tradition på området, vidner evangelierne om, at det er læremesteren, altså Jesus, der

¹⁷ Rom 3:25, Heb 10:11–14

¹⁸ Rom 12:1

¹⁹ Mark 2:14, Matt. 9:9, Matt 19:21, Luk 5:27, John 1:43, John 21:19

²⁰ Gerhardsson, Birger Evangelierne p. 8–13

opfordrer bestemte personer til at blive hans elever. I Det Nye Testaments terminologi er disciplene blevet disciple på grund af et kald. Jesu opfordring til at følge ham benævnes "at være kaldet," *καλεω*. Det er især i epistlerne, at denne betegnelse bruges²¹. Men både i opfordringen "følg mig" og begrebet "kald" spiller hele Det Gamles Testaments tanker om udvælgelse og ejendomsfolk med og danner resonansbund for forståelsen.

2.2.2. Udvalgelsen

Det jødiske folks historie går tilbage til de første store, markante skikkelser. Personalhistorien og folkets historie smelter sammen og bliver een historie, når vi går tilstrækkeligt langt tilbage i tiden.

Gud udvælger Abram. Initiativet er helt og holdent Guds. Genesis 12 – 25 gengiver beretningen om, hvordan Abram lærer Gud at kende og følger hans anvisninger. Gud indgår pagt med Abram, hvori Guds løfter indgår, og Abrams indgåelse af pagt med Gud manifesteres ved indførelse af omskærelsens tegn, Genesis 15 og 17. Hele patriarkhistorien, som gengives frem til Genesis afslutning, bæres af den tanke, at det er Gud, der igennem sin udvælgelse af konkrete mennesker og stammer, initierer et nyt folks historie.

Guds udvælgelse af Moses i Exodus 1 – 15 og udfrielsen af Egypten er på en måde en ny begyndelse. De flere hundrede års fangeskab i Egypten gør, at sammenhængen bagud i historien svækkes, så det er vanskeligt at forestille sig, hvilken betydning præhistorien har haft for folkets indentitet som folk. En ny start, en ny begyndelse, parallel i sit indhold med den første begyndelse, initieres med Guds udvælgelse af Moses og folket.

²¹ Rom 1:1–7, 1 Kor 1:1–9

I Ex 13:2 helliger Jahwe alt det førstefødte. Det betyder, at alt førstefødt tilhører ham, Ex 43:19–20. Tankegangen bagved er den, at slægtens livskraft og fremtid i særlig grad gives videre fra generation til generation via den førstefødte i hvert slægtled. Derfor har den førstefødte også en række fortrin, der skal støtte op om det privilegium og den forpligtelse, det er at føre slægten videre. I patriarkhistorien omtales førstefødselsretten i beretningen om Esau og Jakob, Gen 25:32–34. At Gud helliger og udvælger sig det førstefødte betyder, at folkets fremtid og livskraft tilhører Gud Jahwe.

Mønstret, at Gud udvælger de personer, han vil, kan findes flere steder i Det Gamle Testamente. Profeten Samuel bliver Guds redskab i etableringen af kongedømmet med først Saul, 1. Sam 9, og senere David, 1. Sam 16, som de første markante personligheder på tronen. Senere, og især i kritiske perioder for folket, fremstår udvælgelsen af flere profetskikkelser som Guds udvælgelse af de nødvendige personer til ledere og budbringere²².

Udvælgelsen, både i patriarkhistorien og hvad angår profeterne, bygger alene på det forhold, at Gud ønsker de pågældende personer til de aktuelle tjenester. Tilsyneladende kan der ikke spores særlige kvalifikationer hos de udvalgte ud over deres tillid til Gud Jahwe. Tværtimod ligner det en fællesnævner, at de personer, der udvælges, ofte har en svaghed eller på anden måde er belastede²³. Denne relative ugunstighed eller skavank er netop en væsentlig pointe i den overordnede teologi, at udvælgelsen er Guds suveræne handling, og disse personers succes har udelukkende sin årsag i Guds handling igennem dem.

Når Jesus udvælger sine disciple, toner hele Det Gamle Testaments udvælgelseshistorie med. "Mange er kaldet, men få er udvalgt." Matt 22:14.

²² 1 Sam 3, Es 6, Jer 1, Ez 1–3

²³ Ex 4, 2 Sam 11–12, Es 6:5, Jer 1:6, Hos 1:2

2.2.3. Det hellige præsteskab

Parallelt med de politiske ledere fx kongerne, udvælger Gud en specifik religiøs ledelse. Ved siden af Moses, David, Salomo, osv. indtager præste- og især ypperstepræstetjenesten en ledelsesfunktion i sig selv. Også her er Guds udvælgelse afgørende. Men her spiller hellighedsbegrebet også ind. I meget snæver, eksklusiv betydning er det kun Gud Jahwe, der er hellig: 1 Sam. 2:2, Es 6:3. Men dernæst er det, som Gud udvælger, helligt. Han sætter den syvende dag til side, og dermed gøres den hellig, Ex 20:8, Deut 5:12, Ez 20:20. Han udvælger hele folket, og dermed gøres folket helligt, Num 16:3, Deut 23:15. Men senere overgår hellighedsbegrebet til dels at knytte sig til leviter, præster, profeter, 2. Krøn 23:6, dels at få en stærkere betydning af religiøs og moralsk renhed. I Mark 1:24 og parallelsteder finder vi igen den mest eksklusive brug af hellighedsbegrebet i omtalen af Jesus, som Guds Hellige.

I Deut 18:1–8 omtales det levitiske præsteskab. Uddybes i Lev 21, Num 1:48–52 og i kapitel 3,8 og 18. Det levitiske præsteskab er hele Levi stamme, som udvælges til at tage sig af hele folkets religiøse forpligtelser. Det levitiske præsteskabs eneste kvalitet i forhold til samtlige religiøst myndige personer i folket er, at de er udvalgt af Herren. En kvalitet, som ikke kan tilskrives personerne, og som er helt parallel med Israels position blandt alverdens folkeslag: udvalgt af Herren, Guds ejendom, Guds øjesten. De er menneskers "offer" til Jahwe, som stedfortrædende for alt det førstefødte, og de er Jahwes "gave" tilbage til mennesker som Hans talerør og repræsentant, Num 8:16–19.

Præsteskabets karakter af at være et offer til Jahwe kommer til udtryk ved, at de samme krav, der stilles til offerdyrets renhed og kvalitet, Lev 22:21–25, også stilles til de tjenestegørende præster, Lev 21:17–20.

I overgangsperioden mellem Dommertiden og Kongetiden får vi det indtryk, at det fungerende præsteskab er hellige personer, som er oplært ved helligstederne før kulten centraliseres omkring templet i Jerusalem. I Sam 1–4 fortæller om efraimitten Samuel, som oplæres til præstetjeneste hos præsterne Eli, Hofni og Pinehas. Grænserne mellem præster, seere og profeter er flydende. Perioden giver klart indtryk af, at Levi stamme ikke er en begrænsende faktor for præsteskabet, men præster rekrutteres af gruppen af alment religiøst myndige personer efter kriterierne: udvælgelse, kald og oplæring.

Første Krønikebogs 23–27 kapitel omtaler tempeltjenestens udvikling efter Davids og senere Josias' centralisering af kulten. De mange skifter indenfor hvert tjenesteområde vidner om en turnusordning, hvor et omfattende antal almindelige israelitter gør tjeneste i perioder, og hvor præsternes, levitternes og andre embedsskifter ikke er sammenfaldende størrelser. Helt frem til nytestamentlig tid fungerer skifterne. Det vidner beretningen om Zakarias i Luk 1:5–22 om.

Forskellige præsteslægter gør sig gældende, primært ved besættelse af ypperstepræstembedet, Arons efterfølger; og her er det forskellige kriterier, der fremføres som udmærkende argumenter. Ligeledes spiller den biologiske arvefølge en afgørende rolle:

Det Zadokidiske præsteskab går tilbage til præsten Zadok på Davids tid. Omtales i 1 Kong 1:26–45, men omtales også i efterreksilsk tid fx i Ez 44:15, hvor genetableringen af tempeltjenesten forudsiges.

Det Hasmonæiske præsteskab går tilbage til Makkabæertiden. Her er der tale om et egentligt valg, foretaget af folket, og derefter en arvefølge.

Det Boetusæiske præsteskab indsættes af Herodes Den Store og er saddukæernes parti. I denne præsteslægt indgår Annas og Kajfas på Jesu tid, og Jesus retter ikke nogle specielle angreb mod dem på grund af deres herkomst.

Specielt i Kongetiden, hvor tempelkulten har sin mest betydningsfulde periode, tyder det på, at grænserne for at indgå i præsteskrabet og tempeltjenesten er foranderlige. I efterreksilsk tid ændres templets position, og den politisering, der lige fra Kongetiden havde influeret ypperstepræstembedet, bliver mere tydelig. I den sidste del af Kongetiden retter profeterne en sønderlemmende kritik mod hele tempelkulten. Det voldsomste angreb leverer Esajas i 1:11 – 18. Gud væmmes ved hele offerkulten. Amos 5:21 – 24, Hoseas 8:11 – 13 og Jeremias 6:19–20, 14:12 er lige så hård i kritikken af tempelkulten. Også i Salmernes Bog, Ps 51:18, 40:7, 50:7–13, finder vi tydelige spor af opgøret med den forfejlede gudsdyrkelse. Hoseas retter imidlertid i 4:1–14 og 5:1 kritikken direkte mod præsterne. Deres præstetjeneste vil ikke lykkes, fordi deres fordærvede livsførelse står i vejen.

Dette opgør med præstetjenesten og kulten flytter tydeligt og overbevisende fokus væk fra den formelle og lovmæssige regulering af præstetjenesten og over til en mere karismatisk betoning af præstens tjeneste, hvor etisk, individuel renhed samt troskab overfor budskabet er afgørende. På en måde falder de tidligere opsatte grænser for præsteskrabet, og det oprindelige princip med Jahwes kald og udvælgelse bliver igen rådende, dog ikke tillempet på en gruppe, levitter eller præsteslægt, men på individet.

I Det Nye Testamente er udtrykket "De Hellige" en af de første betegnelser for tilhængerne af Kristendommen. Fx Acta 9:13, 32, 41. 2 Kor. 1:1, 8:4, 9:1, 13:12. Ef 1:1. I denne betegnelse klinger hele Det Gamle Testaments tanker om præsteskrab og profeter med.

2.2.4. Ejendomsfolket

Nært beslægtet og i direkte forlængelse af tanken om udvælgelsen følger tanken om folket, som Guds specielle ejendom. Israels fremvækst sker på baggrund af Exodus begivenheden og de endnu tidligere nomadestammer i Patriarktiden. Israels identitet som et af Herren skabt og udvalgt folk vokser sig stærkt i den første Kongetid. Fra og med Eksiltiden tager forståelsen af ejendomsfolket en drejning i den retning, at Guds frelse, som er knyttet til folket, også rækker ud over folkets grænser. Folket begynder at indtage en formidlende rolle.

I Exodusberetningen, Ex 19:5–6, hentes forankringen til at være ejendomsfolket blandt alle folk i verden, samt den forståelse, at opgaven som ejendomsfolk er at være en nation af præster i verden. Ejendomsfolkets rolle blandt folkene er en præstelig funktion, en formidlende funktion mellem den ene, sande Gud og alverdens folkeslag.

Efterhånden som folket falder fra og vender sig væk fra Jahve og dyrker andre guder, opstår tanken om "den lille rest"²⁴, hvortil løfterne knyttes. Når hele Israel ikke kan indtage den formidlende rolle og diskvalificerer sig selv ved hele tiden at ville noget andet end det, Gud vil, så bæres opgaven videre af "den lille rest," der omvender sig og lever i forståelsen af at være det udvalgte ejendomsfolk, hvorigennem Gud vil virkeliggøre sine planer med hele verden.

"Den lille rest" har desuden den afgørende betydning, at "den lille rests" tilstedeværelse i den større befolkningsgruppe kalder på Guds barmhjertighed og godhed mod hele folket. Allerede i Sodomaberetningen i Gen 18:23–33 er det klart, at Guds barmhjertighed og godhed vil blive en stor gruppe mennesker til del på grund af et meget lille antal retfærdiges tilstedeværelse. Det "lille" i forhold til det "store" billedliggøres desuden i talen om salt. Offeret i templet skulle saltes for at offeret kunne blive Gud velbehageligt, Lev 2:13. Når Jesus i Matt 5:13 kalder tilhørerne for

²⁴ Es 10:20–22b, Jer 31:7

salt, så spiller billedsproget både på saltets evne til at give smag og konservere, men også på den forståelse, at det "lille" har afgørende betydning for det "store." Tankegangen er analog i lignelsen om surdejgen i Matt 13:33.

Kristendommen vokser frem midt i folket Israel. Kristendommen udskiller sig ikke fra Jødedommen. Kristendommen udvikles midt i Jødedommens Israel og bærer selvfølgelig identiteten som ejendomsfolket med sig. Kristendommen overtager ikke og kopierer ikke den jødiske selvforståelse som ejendomsfolket, men bærer denne identitet genuint og direkte. Peters Første Brev er en af de væsentlige nytestamentlige tekster om den første kirkes selvforståelse som udvalgt og ejendomsfolk. I et kristent perspektiv er det Jøderne, der ved deres vantro udskiller sig og bliver et pseudo-Israel, der fejlagtigt fortsætter med at benytte det uretmæssige navn Israel. Det sande Israel er kirken, som organisk og for de første generationers vedkommende også biologisk er den direkte videreførelse af Ejendomsfolket i gammeltestamentlig forstand.

2.3. Billeder af kirken

Det Nye Testamente bruger en række billeder i beskrivelsen af kirken. Hver for sig fremhæver de forskellige karakteristika, som ikke kan forenes i et og samme billede²⁵.

2.3.1. Vejens folk

I Apostlenes Gerninger benyttes betegnelsen, "dem, der fulgte Vejen," Acta 9:2, 19:9, 22:4, 24:14 & 22, i naturlig fortsættelse af Jesu sprogbrug, "følg mig!", $\sigma\pi\tau\omega\ \mu\omicron\upsilon\varsigma$, Matt 4:19, 8:22, Mark 1:17, 2:14, Luk 5:27, Joh 1:43, og "Jeg er Vejen...", $\epsilon\gamma\omega\ \epsilon\iota\mu\iota\ \eta\ \omicron\delta\omicron\varsigma$, Johs 14:6. I Bjergprædikenen taler Jesus om den brede og den smalle vej, Matt 7:13–14, som et udtryk for

²⁵ Confessing the One Faith Faith and Order Paper No. 153. p. 83

måden at leve livet på. Og i samme forståelse angiver Ef 2:10, at det gode liv er lagt tilrette for os at vandre i. Jesus kaldes Rabbi af tilhængere og modstandere. Hans fremtræden og måde at agere på må åbenbart ligge indenfor den almindelige karakteristik af en jødisk Rabbi. Rabbinernes undervisningsideal og pædagogik var ikke teoretisk kundskabsformidling. Naturligvis indholdt deres undervisning teoretisk viden til erkendelse. Men det primære mål for religiøs undervisning var at formidle en metode at leve efter. De praktiske anvisninger skulle tjene som en guide, en vej fra disciplens almindelige liv til et mere sandt og værdifuldt liv. Jesu undervisning faldt åbenbart indenfor disse jødisk pædagogiske rammer, og det i så udpræget grad, at hans tilhængere ikke blot blev betegnet, som nogen, der fulgte en vej, men som dem, der fulgte Vejen i bestemt form.

... detta språkbruk har dåtida paralleller. Med syftning på Qumran-sektens lära och liv talas exempelvis i Dödahavstexterna om sådana som 'väljer vägen' (IQS IX, 17f), som 'fronderar mot vägen' (CD II, 6) och liknande. I Apg står 'Vägen' för kristendomen²⁶.

I kirkens lange historie er betegnelsen "efterfølgelse" eller på den vestlige kirkes eget sprog "Imitatio Christi" eller blot "Imitatio" benyttet som et naturligt udtryk for praktisk og udlevet kristendom.

Da Wesley i Oxfordmetodismens dage fik øgenavnet Methodist hæftet på den bevægelse, som så småt var ved at tage form, tog han navnet til sig, fordi han deri så, at modstanderne, uden at vide det, havde genoplivet det oprindelige navn for de kristne. Det engelske ord methodist er næsten taget direkte fra sammenskrivningen af det græske μεθ οδοσ, som netop er det i Apostlenes Gerninger benyttede ord, der oversættes med Vej. Og udtrykkets egentlige betydning er, at følge en planmæssige fremgangsmåde mod et givet mål.

Det ligger både i de kristnes oprindelige karakteristika og i Metodismens fremvækst, at kristendom er praktisk vinklet. Livsførelsen er individets ansvar, men i fællesskabet bliver det

²⁶ Lövestam, Evald Apostlagärningarna, p. 159

muligt at flere med det samme mål og de samme hensigter med livet kan vejlede og hjælpe hinanden.

2.3.2. Hjorden

Jesus anvendte billedet om hjorden og hyrden i en sådan grad, at det blev et af de mest markante om menigheden og dens leder. Johs 10:1–18, Luk 15:4–7, Matt 9:36. Billedet stammer oprindeligt fra profeten Ezekiel 34:1–31, der taler om Israels folk som dyrene i hjorden og Jahwe som hyrden, der samler og leder frem mod målet. Samme billedsprog kan findes hos andre profeter fra Eksiltiden, Es 40:11, Jer 50:17. Og i Salmerne, først og fremmest Ps 23, men også 74:1, 79:13, 95:7, 100:3. Folkets hidtidige ledere har forfejlet deres tjeneste. De er dårlige hyrder, og Jahwe selv overtager hyrdefunktionen. Konteksten hos Ezekiel er det babylonske fangeskab, og målet, som profeten peger på forude, er hjemvendelsen til Jerusalem og genoptagelsen af Templets gudstjenester og religiøse fester.

Jesus taler om hyrden, som den, der går foran og leder til saftige græsgange. Men også funktionen at opsøge og frelse det fortabte og bortkomne fremhæves. Hyrdefunktionen udtrykker både en foregangsrolle og en opsamlende rolle. I forhold til folkets ledere overtager Jesus hyrdefunktionen, parallelt med Ezekiel teksten, og giver den et sandt indhold. Den gode hyrde, John 10:1–16, sætter sit liv til for hjorden. Hyrden ofrer sig for sin opgave. I John 21:15–19, hvor Jesus for anden gang kalder og genindsætter Simon Peter i aposteltjenesten, videregives den genoprettede hyrdefunktion til det nye lederskab. Kirken har gennem sin historie klart forstået, at lederen af menigheden er en hyrdefunktion, som netop titlen pastor angiver. 1 Pet 5:2–4, Acta 20:28–29. Det latinske 'pastor,' som betyder hyrde, er gået direkte ind i alle skandinaviske sprog.

2.3.3. Vintræet

Esajas taler om vingårde, Es 5:1–7, og det billedsprog viderefører Jesus, Matt 21:33–44, Mark 12:1–12, Luk 20:9–19. Både Johannes Døberen, Matt 3:10, og Jesus, Matt 7:16–20, Luk 13:6–9, benytter billedet om frugten i deres domstale over verden. Men det er specielt for Jesus at tale om menigheden og sig selv som et vintræ, som tilfældet er i John 15:1–8,16. Billedet er eet af to, der betonere den organiske sammenhæng mellem Kristus og menigheden. Grenen visner, hvis den ikke kan næres ved træet. Og træet beskæres for ufrugtbare dele. Billedet taler for sig selv, og når Jesus valgte vintræet som billede, så må det komme til sin ret. Vintræet er netop intet træ, men en vækst, hvor stamme og grene går over i hinanden. Og om denne vækst siger Jesus, at han er det hele. Han er ikke begrænset til at være stammen, mens menigheden er grenene. Menigheden er grenene, men hele væksten med grene og stamme gør han til eet med sig selv. Menigheden optages i Kristus og bliver Kristus. Den samme "optagelse" i Kristus er indeholdt i de ofte anvendte præpositioner $\epsilon\nu$ Χριστοῦ og $\epsilon\iota\varsigma$ Χριστοῦ, fx Gal 3:26–27, som for dåbsteologien har særlig interesse. Præpositionerne angiver retningen til og ind i Kristus.

2.3.4. Legemet

Billedet med menigheden som et legeme er hentet fra Paulus, først og fremmest i 1 Kor 12: 12–31 og Rom 12:4–5. Jesus taler om sit eget legeme i forbindelse med forudsigelserne af opstandelsen Johs 2:18–22, Matt 26:61, 27:40. Og i indstiftelsen af nadveren gives brødet til disciplene med ordene om at spise hans legeme. 1. Kor 11:23–24, Matt 26:26, Mark 14:22, Luk 22:17–20, Johs 6:53–57. Paulus præsenterer i 1 Kor. billedet, så samhørigheden lemmerne imellem bliver tydelig. Det er mangfoldigheden som en nødvendighed af hensyn til den samlede funktionen og uden at

anfægte Åndens enhed. I Ef 4:11–16 angives, at apostel-, profet-, evangelist-, og hyrdetjenesterne skal fremme, at Kristi legeme, de hellige bygges op. Det er kirken, Ef 1:23, Kol 1:18,24. I Ef 5:23,30 forudsættes billedet alment kendt af læserne, men her benyttes billedet til at fremholde sammenhængen mellem Kristus og hans menighed. Det drejer sig ikke så meget om menighedens eget sammenhold, men om menigheden som en samlet størrelse under Kristi ledelse.

Både 1 Kor, Kol og Ef bruger billedet med legemet i den betydning, at menigheden er en enhed for at kunne agere. Enheden er ikke statisk, men aktivt handlende.

2.3.5. Templet

Det Gamle Testamente indeholder både den forståelse, at Jahwe kan åbenbare sig præcist, hvor han bestemmer det, og at Jahwe naturligt kan findes ved helligstederne, i tabernaklet, Ex 40:34–38, og i templet, 1 Kong 8:12–13. Jahwe har sine lokale steder, som han har forpligtet sig på, men det er ingen begrænsning for hans nærvær og aktivitet.

Tabernaklet, Salomos tempel, Ezras tempel og det Herodianske tempel er Guds bolig. Når Jesus derfor nytolker templet ved at proklamere, at oprejsningen af hans legeme i opstandelsen er genopbygningen af Guds tempel, Johs 2:18–22, er der tale om et totalt opgør med den jødiske forståelse af templet. Jesus tager selv templets plads som stedet, hvor Gud har bolig på jorden. Matthæus²⁷ har oplysningen om, at templets forhæng flængedes fra øverst til nederst, da Jesus udåndede på korset. Forhænget skulle netop adskille menneskene fra det aller helligste, hvor Gud i usynlig skikkelse tog sæde på tronen, pagtens ark. Når forhænget flænges, er det en krænkelse af templets formål, og det sker som en konsekvens af Jesu død. For Matthæus er det Gud, der

²⁷ Matt 27:51

krænker og dermed nedbryder det gamle tempel og oprejser det nye tempel på opstandelsens morgen.

Paulus ser Åndens komme og forbliven over disciplene og den fremvoksende menighed som et udtryk for, at Gud har taget bolig påny. Menigheden bliver med Pinsedagen det nye tempel. Tanken er tydelig i 1 Kor 3:16–17 og Ef 2:20–21. Det betyder ikke, at Gud har begrænset sin åbenbaring og sit virke til menigheden. Men menigheden bliver det naturlige og lokale sted for Guds nærvær og åbenbaring.

I tillæg til billedsproget, at menigheden er det nye tempel, kommer forståelsen, at menigheden også er det nye præsteskab. Peters Første Brev er et af de skrifter, der identificerer den nye kristne menighed med det befriede exodus folk, Guds ejendomsfolk, men også med det nye præsteskab i tjeneste i verden. 1 Pet 2:4–10 korresponderer med Ex 19:5–6. I billedsproget udgør menigheden både det nye tempel og det nye præsteskab, som gør tjeneste. Desuden har 1 Pet 2:4–5 det særdeles talende udtryk om Kristus, at han er den levende sten, λίθον ζωντα, som er istand til at gøre mennesker til levende stene, λίθοι ζωντες, det byggemateriale, der udfra hovedhjørnestenen, κεφαλὴν, som også er Kristus, kan udgøre templet. Ved at betegne mennesker som levende stene kan det næppe siges tydeligere, at menigheden er Kristendommens tempel. Udtrykket Levende Stene findes i hele kirkens historie.

2.3.6. Bruden

Billedet af kirken som en brud udfoldes i Johannes Åbenbarings sidste del²⁸, men antydes flere steder i Det Gamle Testamente. I Esajas omtale af den kommende herlighed dukker billedet op, Es 54:5, 62:5. Profeten Hoseas, der virkede i Nordriget umiddelbart før dets undergang,

²⁸ Rev 18:23, 19:7, 21:2, 9, 22:17

forkynder Jahwes forhold til folket, som den ikke gengældte ægtemands kærlighed og troskab overfor den troløse og prostituerede hustru, Hos 1:2–3:5. Jahwe er den ulykkeligt forelskede, hvis kærlighed ikke gengældes af den, han trofast elsker. I Ez 16, som hører hjemme under det Babylonske fangeskab, findes en parallel tankegang. Den allegoriske tolkning af Højsangen, som finder genklang både blandt jødiske og kristne fortolkere, skildrer forholdet mellem Gud og folket som et kærlighedsforhold mellem de to unge elskende. Billedet af kirken som en brud i Johannes Åbenbaring knytter sig til forventningen om Kristi genkomst og forening med sine udvalgte. I billedsprog tales om genskabelse af verden, og Det Nye Jerusalem skildres som et kommende Paradis. Ind i denne nytegnede verden hører billedet af kirken som en brud og Kristus som en brudgom hjemme. Johannes Døberen ser i Johs.3:27–29 den kommende Messias som en brudgom, og tegnet på, hvem der er Messias, er om han har bruden. I Matt. 9:15 taler Jesus i symbolsprog om sig selv som den ventende brudgom og disciplene som brudesvendene forud for brylluppet. Lignelsen om de ti brudepiger i Matt. 25:1–13 skildrer ikke tilhørerne som en brud, men som brudepiger. Den eskatologiske lignelse markerer dog billedet af Kristi genkomst som brudgommens komme, hvilket er helt i tråd med apokalypsens begrebsverden. Selvom billedet kun findes disse steder, viser kirkehistorien, at kirken ofte har identificeret sig med bruden. I salmedigtningen viser der sig spor af en udviklet brug af billedet, som også har medvirket til at beskrive kirken i femininum i modsætning til det mest almindelige i neutrum.

Guds kirkes stærke grundvold²⁹
 er Jesus Krist, Guds Søn.
 Han er sin kirkes kampskjold
 og meget store løn;
 fra Himlen højt han drager
 at vinde sig sin brud,
 ved blodig død han tager
 sin brud af fængsel ud.

²⁹ Salmebog for Metodistkirken i Danmark, 1953 nr. 595

Udvalgt fra alle egne
på hele viden jord,
een tro dog alle vegne
hun har, een dåb, eet ord.
Een magt om hende freder,
een kost hun næres ved,
eet håb mod målet leder,
een nåde følger med.

Dog smertelig hun lider,
Guds kirkebrud på jord;
thi En mod Ånden strider
med skarpe hug og ord,
stærk våbenlarm der gjalder
i kirkens egen lejr, –
hvor længe, til du kalder,
min Gud, til fred og sejr!

Dog under våbenlarmen
og al dens dybe sår,
med smertens gråd i barmen,
hun venter fredsælt år.
Hun synes, at hun skimter
med længsels blik mod sky –
om kun i dunkle glimter –
gudsfredens morgengry.

Derfor – hun stille glæder
sig i sin Herre Gud,
med hine frydfuldt kvæder,
der kom af striden ud. –
O, Herre Jesus, lede
du bruden din vel frem!
Du om os alle frede;
lad os så komme hjem!

S.J. Stone. & Prytz.

2.4. Overordnede retningsgivere

Ud over de bibelske tekster og temaer, der direkte danner baggrund til forståelse af den fremvoksende kirke, indeholder Det Nye Testamente to dominerende principper, som har retningsgivende karakter. Begge områder er stærkt forankret i Kristi fremtræden og forkyndelse, og selvom der er tale om to forskellige begreber, hænger de sammen og udtrykker begge centrifugalkraften i kristendommen, det universelle perspektiv: Missionen til verdens ende og identifikationen af Guds Rige. Bevægelserne går i samme retning, fra Kristus til verden.

I absolut forstand er Gud det handlende subjekt i al kristen mission og i Guds Riges frembrud i denne verden. Men alligevel kan de to anskues fra den vinkel, at de kristne er, ved kald og tjeneste, det umiddelbare aktive og handlende subjekt i missionen, hvorimod mennesket i forhold til Guds Riget altid kun er modtagende og tolkende. Under den synsvinkel er de kristne agerende og udfarende i mission samtidig med at Guds Rige kommer til dem, som et helt og holdent guddommeligt virke. Bevægelserne er modsat rettede, så den, der bringer missionen med sig, bliver mødt af Guds Rige, som kommer fra fremtiden ind i nutiden.

2.4.1. Missionsperspektivet

De nytestamentlige billeders stærke symbolsprog til trods var realiteterne, at Jesus ikke stiftede nogen kirke. Umiddelbart efter Kristi Himmelfart var der ingen organisation, ingen struktur, ingen økonomi, ingen handlingsplan. Der var en opgave, en missionsbefaling, Matt 28:18–20, Mark 16:15, John 21:15–19. Der var ingen kraft, ingen personlige eller organisationsmæssige ressourcer, som kunne drive opgaven. Ressourcen, der bevirkede gennemslagskraft og skabte den kristne bevægelse, var Helligånden, som blev givet på Pinsedagen, Acta 2. Og med opgaven og ressourcerne til at påbegynde opgaven, kom der bevægelse i tingene, og deraf voksede kirken frem. Arbejdet med opgaven skabte strukturer, metoder, systemer og økonomi. Kirken kom ikke før missionen. Og kirken må aldrig glemme, at den er skabt af missionen og har fået sin form som en nødvendig ramme for missionen.

Det latinske missio, der betyder 'at være udsendt,' gengiver det græske ἀποστελλω, som forekommer talrige gange i alle fire evangelier. Funktionen, at være udsendt, blev et karakteristika for de tolv disciple i en sådan grad, at denne funktion overgik til at blive en titel: Ἀποστολος.

At være sendt, altså at være i mission, overgik i substantiveret form til at blive betegnelsen frem for andre på dem, der havde været tættest på Jesus af Nazareth.

Andre begreber i tilnærmelsesvis synonym betydning anvendes i evangelierne. Lukas anvender ofte udtrykket ευαγγελίζομαι, at udbrede evangeliet, og κηρυσσω το ευαγγελιον, at forkynde evangeliet, er gennemgående for de synoptiske evangelister.

Missionen forberedes gennem Jesu egen proklamation af at være sendt. Især Johannes Evangeliet³⁰ gengiver replikker af Jesus, hvor han klargør, at han i forhold til Faderen er sendt, hvilket i den ypperstepræstlige bøn leder frem til, at disciplenes forhold til Jesus også er at være sendt til verden. Lukas lader Jesu offentlige fremtræden begynde med en programerklæring i Nazareth synagoge, hvor Esajas profetien, Es 61:1–2, om at være sendt af Jahve, erklæres opfyldt.

Ligeledes forberedes missionen gennem den relativt tidlige udsendelse af først de 12 disciple, Luk 9:1–6, Mark 6:6–13, og senere 72, Luk 10:1–12, 17–20, til byer i Galilæa. I det store missionsperspektiv har disse tidlige udsendelser karakter af oplæring og praktisk undervisning.

Paulus skriver gentagne gange i indledningerne til sine breve, at hans autoritet er givet ham af Gud, og at denne autoritet er knyttet direkte til funktionen at være sendt med evangeliet, hvorfor aposteltitlen er legitim³¹.

I epistellitteraturen findes en række eksempler på, at evangeliets udbredelse er overordnet på den måde, at andre forhold må afbøjes eller vige, hvis missionen trues.

De såkaldte Hustavler, Kol 3:18–4:1, Ef 5:21–6:9, 1 Pet 2:18–3:7, er anvisninger til menighederne i, hvordan den kristne lære skal efterleves i praksis. Evangeliet skænker mennesker frihed og skaber lighed³². Menneskets grundlæggende værdi, som værende skabt i Guds billede og

³⁰ Fx Joh 3:17, 5:23–38, 6:29–44, 7:16–33, 8:18–42, 12:44–49, 17:1–25

³¹ Fx Rom 1:1, 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, Gal 1:1, 2 Tim 1:1, Tit 1:1

elsket ubetinget, er baggrunden for denne forkyndte lighed og frihed. Men i hustavlerne formaner de kristne til at underordne sig de samfundsstrukturer, som er rådende, for ikke at vække anstød og give anledning til unødvendig modstand³² og derved spolere muligheden for at udbrede evangeliet gennem hverdagens kristne livsstil og ordets forkyndelse. Kvinderne, slaverne, mændene formaner til at underordne sig og give afkald på selvfølgelige rettigheder for at undgå, at det omgivende samfunds og magthavernes fokusering på disse rettigheder vil kunne hindre missionen. Og det bærende argument overfor menighederne er henvisningen til Kristus, som gav afkald og underordnede sig menneskelivets vilkår for at opnå det overordnede, at bringe frelsens evangelium. Tanken om afkald og underordnelse er det bærende indhold i den afgørende tekst om Kristi selvvalgte fornedrelse, som gengives i Filipperbrevet 2:5–11. Den såkaldte Kristushymne lovpriser inkarnationens under, fordi Kristi selvvalgte $\kappa\epsilon\nu\omicron\sigma\iota\varsigma$, at tømme sig selv, er en nødvendighed for at frelsen kunne blive en mulighed for verden. $\kappa\epsilon\nu\omicron\sigma\iota\varsigma$ indbefatter et nødvendigt hensyn til den part, man ønsker at møde og opbygge fællesskab med. Afkald og underordnelse er inkluderet i kenosis begrebet. Inkarnationsteologien og de første menigheders underordnelse under de givne vilkår har samme karakter. Og det drivende og legitimerende både i inkarnationsteologien og i formaningen om underordnelse og afkald, er det overordnede missionsperspektiv, at gøre evangeliets udbredelse mulig³⁴.

2.4.2. Η βασιλεια του θεου

Fra begyndelsen af Jesu offentlige gerning indtager proklamationen af Guds Rige, eller blot Riget, en fremtrædende rolle. Matt 4:23, Mark 1:15, Luk 4:43, Johs 3:3–5. Specielt de synoptiske

³² Gal 3:28, Rom 10:12, 1 Kor 12:13, Kol 3:11, Ef 2:14

³³ 1 Pet 2:11–17

³⁴ Rasmussen, Jørgen Kvinder i præstetjeneste Teologisk Forum. Nr.1. 1992. p. 32 – 40

evangelier gengiver Jesu eget brug af udtrykket. Bortset fra to steder i Matthæus evangeliet³⁵ findes ἐκκλησία ikke i replikker af Jesus. Derimod findes begrebet Guds Rige et stort antal gange i evangelierne samt 2 gange i Acta i forbindelse med omtale af Jesus. Desuden gengiver Acta disciplenes virksomhed 6 gange med udtrykket, at forkynde (om) Guds Rige.

Det er altså Guds Rige, der er i fokus og ikke kirken³⁶. Guds Rige kommer til udtryk i Jesu undergerninger og i forkyndelsen af det glade budskab for de fattige. Det er et eskatologisk begreb, som betoner, at der, hvor Jesu gerning og disciplenes forkyndelse derom vinder fremgang, der bryder en anden verdensorden igennem. Riget er i fremdrift i sig selv. Og Kristi gerning er på en gang det, der bevirker og manifesterer Rigets gennembrud, og et tegn, der viser, at Riget som en dynamisk magt i sig selv, er på fremmarch.

Riget spiller på de gammeltestamentlige eskatologiske forestillinger fx hos Trito Esajas, Es. 61

Johannes Døberens eskatologiske omvendelsesforkyndelse peger hen på det forestående Himmeriges komme, Matt 3:1–17. Og i Johannes Døberens fortvivlelse lader Jesus ham vide, hvilke tegn på Riget, der nu sker igennem Jesu gerning, Matt 11:1–19. Jesu svar til Johannes Døberen indeholder en opremsning af ting, som Jesus udvirker i sammenhæng med proklamationen af Rigets gennembrud, og som er en direkte alludering af Es 61:1–2. Ligeledes hører Jesu proklamation i Nazareth synagoge i følge Luk 4:16–21 til en af de initierende begivenheder for Jesu Messianske fremtræden, og her er Es 61:1–2 igen central. Esajas teksten taler imidlertid ikke om Riget, men om et nådeår fra Jahwe. Nådeåret eller nådens tid for Trito Esajas er først og fremmest Israels hjemkomst fra Babylon, men spiller i sit indhold på det gamle mosaiske Jubelår, Lev 25:8–55. Jesu proklamation af Rigets gennembrud bærer indeholdsmæssigt tanken om nådeårets og jubelårets realisation. Eskatologien rykker nærmere i Jesu gerning, og ved

³⁵ Matt 16:18, 18:17

³⁶ Castro, Emilio Sendt til Verden (Sent Free) WCC 1985, Nyt Synspunkt nr. 24, 1986, p. 45–76

at lære sine disciple bønnen Fadervor, hvori indgår bønnen, "komme dit rige"³⁷, lærer Jesus sine efterfølgere at fokusere på Guds Rige og være i dets tjeneste for dets frembryden i enhver aktuel tid, Luk 10:9–11.

Som nævnt i afsnit 2.4.1. kan det kristne menneske optræde som det umiddelbare handlende subjekt i missionen. Når det gælder Riget, kan det kristne menneske søge at give plads for Riget komme, men Guds Rigets gennembrud er altid Guds suveræne handling. Det betyder, at kristen tjeneste i forhold til Riget er, i kirken og i verden at lægge tingene til rette, så der opstår et beredskab for modtagelsen af Rigets gennembrud i de menneskeskabte rammer. Dette beredskab inkluderer forkyndelsen og proklamationen af Riget samt identifikationen af Riget, som en tolkning af de tegn, hvorved Riget bliver synligt. Johannes Evangeliets identifikation af tegn, σημεϊον, bliver dermed en model for det kristne vidnesbyrd i forhold til Riget.

Begrebet Guds Rige eller blot Riget er så speciel for Jesus, at det ikke går over i apostlenes og den første kristne menigheds sprogbrug. Dermed er det ikke muligt rent sprogligt at påvise sammenhængen mellem evangeliernes fokus på Riget og Actas beskrivelse af Helligåndens gerninger. Men indholdsmæssigt er sammenhængen klar. Guds gerning i verden beskrives som Helligåndens gerning efter Pinsen. Det dynamiske og fremadskridende Guds Rige er identisk med Helligåndens selvstændige virke. Guds Rige, som en af Helligånden selvstændig udvirket mission, er ikke begrænset af apostlenes missionen. Teksterne om Cornelius i Acta 10 og Paulus Areopagus tale i Acta 17:22–34 er eksempler på Helligåndens virke udover de begrænsning, som apostlenes og andre missionærers personale begrænsninger naturligt sætter. Guds Rige er på den måde større og mere end missionen. Missionen er i tjeneste for Guds Rige, men kun et af potentielt flere redskaber for Rigets fremme. Kirken er på den ene side et forberedende redskab,

³⁷

Matt. 6:10

der kan give plads for Guds Rige og udgør på den anden side et beredskab for Rigets virke, og hvis man skal tale om at kirken lykkes i sin tjeneste, så må det angives på den måde, at der, hvor kirken kan identificere Guds Rigets gennembrud i de af kirken forberedte rammer, der kan kirken takke sin Herre for at være blevet brugt efter sin rette hensigt. Verdens frelse er ikke afhængig af kirken, men afhængig af Rigets fremmarch og sejr.

2.5. Metodistmenigheder på skriftens grund

Ethvert arbejde med begrebet ekklesiologi må nødvendigvis være dybt forankret i de bibelske tekster. Wesleys stående appel til metodisterne var, at de skulle repræsentere skriftmæssig kristendom³⁸. Metodister henter imidlertid ofte deres identitet i den bevægelse, som voksede frem i 1700 tallets England. Den konfessionelle identitet bliver afstumpet og overfladisk hvis den kun har rod i det kirkehistoriske nybrud, som bærer navnet metodismen. En sand metodistisk identitet må se sig selv som en selvfølgelig og direkte videreførelse af den nytestamentlige menighed. Ikke en tilbagevenden til bibelsk tid, men en i den aktuelle tid og kultur tillempet og tolket brug af de bibelske tekster. Metodistisk ekklesiologi er intet andet end almindelig bibelsk ekklesiologi. Arven fra Wesley kan bruges som en hjælp til at læse bibelen korrekt og se bibelske sandheder, som måske ikke kommer frem uden hjælpen fra Wesley og hans ligesindede, og derefter anvende det bibelske grundlag i moderne tid på samme måde og efter samme principper, som Wesley gjorde i hans tid. Men det metodistiske ligger i den aktuelle tillempning af de bibelske tekster, og det må enhver metodistmenighed arbejde med, hvis den skal styrke sin egen selvforståelse som *kristen* menighed og som *metodist* menighed.

³⁸ Wesley På Bibelns grund (Standard Sermon nr. 5) Vol I p. 54–75

Kapitel 3

Ekklesiologisk selvforståelse¹

Systematisk teologisk refleksion over Metodistkirkens kirkesyn

3.1.1. Metodismens anglikanske arv

Metodistkirkens dogmatiske grundlag har siden kirkens stiftelse i 1784 været fastlagt i Religionsartiklerne. John Wesley udarbejdede og udgav *The Sunday Service of the Methodists*, som indeholder dogmatiske og liturgiske tekster til anvendelse i den kirke, han anmoder Thomas Coke om at stifte i Amerika. The doctrinal statement består af Wesleys revision af den Anglikanske Kirkes religionsartikler. Religionsartiklerne udgør dermed væsentlige konfessionelle tekster i både den Anglikanske kirke og i Metodistkirken. Wesleys revision havde karakter af en sammenskrivning af nogle artikler og indeholdt ikke egentlige teologiske opgør.

Religionsartikel XIII Of the Church er Metodistkirkens specifikke dogmatiske udsagn om ekklesiologien.

The visible church of Christ is a congregation of faithful men in which the pure Word of Gud is preached, and the Sacraments duly administered according to Christ's ordinance, in all those things that of necessity are requisite to the same.²

De anglikanske religionsartikler blev først udformet i 1553 af Thomas Cranmer under samarbejde med William Tyndale og Martin Bucer³. Tyndale havde været hos Luther i Tyskland og studeret den kontinentale reformation, og Cranmer kunne som anglikansk ærkebiskop indføre de reformatoriske tanker i den anglikanske kirke, som tog form efter Henrik VIII brud med Rom.

¹ Workshop på de danske præsters årlige stævne, september 1997, om metodismens ekklesiologiske profiler i Storbritannien, Amerika og Danmark, blev afholdt på grundlag af dette kapitel. Workshoppens anvendte sig udelukkende af mundtlige fremlæggelser. Enkelte justeringer af teksten er foretaget efter reaktioner i workshoppens.

² TBOD 1996 § 62, p.60

³ Hägglund, Bengt *Teologins Historia* p. 266

Revision af religionsartiklerne fandt sted i 1553 og 1563, og bekræftelse fandt sted ved Savoy-konferencen 1661/62, som afslutter reformationen på engelsk jord⁴.

Religionsartikel XIII Of the Church's afhængighed af Den Augsburgske Bekendelse (CA) er tydelig. Den Augsburgske Bekendelse forenede i 1530 de kirker på kontinentet, som tilsluttede sig den lutherske reformation. Bekendelsen indgår i Konkordiebogen fra 1577, som siden har udgjort det lutherske bekendelsesgrundlag. CA artikel 7: Om kirken:

Fremdeles læres, at der altid maa være og blive en hellig christelig kirke, som er forsamlingen af alle troende, hos hvilke evangeliet prædikes rent og de hellige sakramenter meddeles efter evangeliet. Thi det er nok til den christelige kirkes sande enighed, at man endrægtig forkynnder evangeliet efter dets rene mening og meddeler sakramenterne efter det guddommelige ord.⁵

I Den Augsburgske Bekendelses Apologi Artikel 4 angives reformatorenes egen tolkning af CA art. 7. Her argumenteres for consensus med de oldkirkelige symbolers tredje artikel, hvor kirken dels forstås som en funktion af Helligånden, dels defineres som fællesskabet af troende⁶.

Religionsartikel XIII gengiver kun første del af CA art. 7. Sidste del, som omhandler kirkelige ceremonier og riter, samt artikel 8, som omhandler sakramenternes og ordets uafhængighed af eventuelt ikke troende tjenere, men afhængighed af Kristi indstiftelse, har ingen parallel i Religionsartikel XIII. Derimod tyder udtrykket "The visible church of Christ" på indflydelse fra Augustinus kirkelære fra det 5. århundrede. I striden mod donatisterne udvikler Augustinus sit kirkebegreb. Den usynlige eller indre kirke er konstitueret af Helligånden og består af de personer, som Gud har kaldet og udrustet med en ægte fromhed. Det er skjult for den menneskelige dømmekraft præcist at afgrænse den usynlige kirke, som er den egentlige og ægte kirke på jord. Det, mennesker kan afgrænse og definere, er den synlige og registrerbare forsamling af personer, som med organisation og konkrete rammer udgør den faktuelle kirke⁷. Forholdet mellem den

⁴ Ibid., p. 272–273.

⁵ Konkordiebogen p. 59

⁶ Ibid., p. 145.

synlige og usynlige kirke er, at kun den synlige kirke kan være genstand for menneskelig forvaltning og administration. Men indenfor den synlige kirkes ramme lever den usynlige kirke, som et suverænt udtryk for guddommelig manifestation. I den synlige kirkes funktion synliggøres forskellige tegn, der peger på den usynlige kirkes realitet skønt afgrænsningen forbliver udenfor menneskets evne til at bedømme. Luther, der selv begyndte som augustiner munk, videreudvikler Augustinus' kirkesyn fx i Sermon fra 1539 Om koncilierne og Kirken. Heri angives netop værdien af de synlige tegns konkrethed for at kunne fastslå Guds ægte, sande og usynlige kirkes liv i den synlige kirkes ufuldkomne, menneskelige rammer. For den synlige kirkes liv og virke bliver forholdet til den sande kirke derfor altid et spørgsmål om at kunne og at ville identificere kirken⁸. Kirken konstitueres i den forstand ikke ved nogen institution eller kirkestruktur, men ved dens synlige tegn. Selvom tegnene indgår i den synlige kirkes konkrete virksomhed, er deres karkater alligevel, at de netop ikke er institutionalisere, men gud-givne, så vort forhold til dem altid er at modtage. Luther angiver i sin sermon fra 1539 kendetegnene som:

1. Guds ord, der forkyndes, tros, bekendes og efterleves af Kristustroende,
2. dåbens sakramente,
3. nadverens sakramente,
4. offentlig og privat brug af evangeliets magt til at løse og binde synden,
5. det kirkelige embede, (både kaldet til embedet og embedet i funktion)
6. bøn, lovsang og katekese,
7. korset, d.v.s. den livsstil, der er en konsekvens af Guds folks ligedannelse med Kristus⁹.

Hvorvidt Religionsartikel XIII's "The visible church of Christ" spiller på en direkte augustinsk inspiration eller angiver et reformatorisk islæt fra kontinentaleuropa er usikkert.

⁷ Hågglund, Bengt Teologins Historia p. 108–110

⁸ Aagaard, Anna Marie Identifikation af kirken p. 17–53

⁹ Ibid., p. 17–18

3.1.2. Religionsartikel XIII

Artiklens første led, The visible church of Christ, knytter an til den synlige kirke i forhold til den usynlige kirke. Når dette dialektiske forhold, den synlige kirke i forhold til den usynlige kirke, omtales, ligger det i denne teologi, at den usynlige kirke, som et Guds værk af de sande troende, er den egentlige og bestående kirke. Ved at angive både "the visible church" samt at denne ydre kirke er "of Christ," tilhørende Kristus, værdsættes den ydre kirkes betydning og ansvarlighed overfor kirkens Herre, Kristus, samtidig med at den usynlige kirkes forrang fastholdes. Denne indledning modvirker en åndeliggørelse af kirkebegrebet, som den kontinentale protestantisme har en risiko for, fordi både zwingliansk¹⁰ og luthersk dialektik¹¹, hvor åndeligt og materielt, guddommeligt og menneskeligt, i opgøret med den katolske kirkemagt, blev brugt til at forandre magtforholdene og derved flytte fokus væk fra den ydre kirkestruktur.

Artiklens følgende del består af to led, som udgør en teologisk spænding og en kirkehistorisk spænding:

Første led, a congregation of faithful men, omhandler kirken som en sociologisk størrelse. Det er et bestemt antal mennesker, der er forenet i en gruppe, fordi de alle bærer den kvalitet, at være troende. Fokus er her rettet mod en defineret størrelse, som er meget konkret. Kirken er et objekt, der afgrænset kan studeres, og et subjekt, der kan agere.

Andet led angives ved verberne "is preached" og "administered", der i passivum knyttes til "Word of God" og "the Sacraments." Det er bestemte handlinger, der kvalitativt angiver kirkens tilstedeværelse. Fokus er her rettet mod angivne funktioner, der konstituerer kirken.

Religionsartikel XIII og CA artikel 7 angiver ikke nogen spænding mellem disse to elementer, tværtimod. Men apologien til Den Augsburgske Bekendelse viser tydeligt, at netop det spændte

¹⁰ Håggund, Bengt Teologins Historia p. 235 – 236

¹¹ Den Augsburgske Bekendelse, Art. 28 Om den kirkelige magt

forhold mellem disse to elementer var en del af diskussionen i reformationstiden. Forklaringen til artiken 7 argumenterer for, at kirken helt afgjort er et afgrænset samfund af troende mennesker, samtidig med at kirken udøver sin funktion i samfundet, som helhed, og dermed betjener alle, der ønsker at få del i kirkens liv¹².

Kirkehistorien viser, at spændingen mellem kirken som institution, der betjener befolkningen i et geografisk område, og kirken som de troendes fællesskab, der selv har valgt udskillelsen fra verden, blusser op i forskellige perioder.

Kirken som de troendes fællesskab bygger på en eksklusiv teologi, hvor de bibelteologiske begreber kald og udvælgelse betones. Det enkelte medlems bevidste trosliv er kendetegnende for dem, der søger medlemsskab. Kirken opfatter sig selv som et exodus ud af verden, væk fra fortabelsen, og i venten på Guds frelse udgør kirken et aktivitets- og aktionsfællesskab, hvor medlemmernes engagement forudsættes. Forbilleder for de troendes fællesskab er discipelflokken, under Jesu ledelse; og menighederne i Jerusalem og Antiokia, som beskrives i Acta 2:42–47 & Acta 4:32–37.

Kirken som institution bygger på en inklusiv teologi. Kirken er midt i verden som en af Gud initieret funktion, et rum midt i tiden og verden, hvor det guddommelige generøst er nærværende for enhver. Det guddommelige manifestation betones frem for medlemmerne. Forbilleder for kirken som institution er Jesu placering midt i folkeskarerne; Jesus, som den, der ikke afviser nogen synder eller marginaliserede; den ypperstepræstlige bønns angivelse af det pastorale nærvær midt i en fjendsk verden og missionsbefalingens universelle perspektiv.

Pietismen er en periode, hvor spændingen mellem den etablerede kirke og de små religiøse selskaber og grupper for alvor blusser op.

¹² Konkordiebogen p. 144 – 152

I skæringen hvor den lutherske ortodoksi og oplysningstiden mødes, opstår pietismen som et opgør med det kirkelige forfald og en nyorientering for den teologiske tænkning¹³. Under ortodoksien blomstrer den protestantiske teologi, men kirkelivet vinder ikke stor opmærksomhed. Pietismen rummer flere forskellige retninger. Bevægelsen reagerede imod den udbredte intellektualisme i teologisk arbejde og fremhævede det almindelige præstedømme. Fokus blev flyttet fra den objektive sandhedsbeskrivelse, som tidligere havde været retningsgivende for teologien, til den subjektive virkeligheds- og gudsoplevelse, helt i tråd med oplysningstidens nye subjektivistiske toner. Fromhed, etisk korrekt livsførelse og individets erfaring af genfødsel blev retningsgivende for de bestræbelser for vitalisering af kristendommen, som pietismen så sig som et redskab for¹⁴. Fokuseringen af individets praktiske udøvelse af kristentroen aktualiserede naturligt en menighedsstruktur, som kunne tjene dette formål. Grupper eller små menigheder opstod som små selskaber, hvor medlemmerne kunne hjælpe hinanden med troens praksis, efterfølgelse af Kristus, og læsning af bibelen og opbyggelige skrifter, hvilket var typisk for tiden. De pietistiske selskaber fungerede efter en nøje formuleret menighedsregel med medlemskriterier og angivelse af forventninger til medlemmernes livsførelse og deltagelse i selskabets aktiviteter. Den store tyske pietist, Philipp Jacob Spener kaldte sine små grupper for *collegia pietatis* og udviklede planer for reformering af kirkelivet gennem lægfolkets deltagelse i grupperne¹⁵. Mange grene af pietismen byggede på den lutherske ortodoksi og fungerede indenfor eller i sameksistens med den eksisterende kirke. Men der var også kirkefjendske grene fx radikalpietismen, som brød med kirken. Man anså, at den institutionelle kirke var blevet alt for sekulariseret og mente kirkehistorisk at se, at det næsten altid er i sekterne, den sande kristendom lever. Den lille

¹³ Hägglund, Bengt Teologins Historia p. 302 – 303

¹⁴ Christensen – Göransson Kyrkohistoria 2 p. 342 – 354

¹⁵ Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 19 – 20

forsamling af troende blev betegnet *ecclesiola* i modsætning til resten af den store institutionelle kirke, *ecclesia*.

Pietismen hentede inspiration fra mystikken og det reformerte centraleuropa. Et eksempel på hvordan inspirationen kunne bæres rundt i Europa er historien om de moravianske lægbrødre. Området på den centraleuropæiske højslette ved Böhmen og Morava, øst for Prag i det nuværende Tjekkiet, har været hjemsted for flere religiøse bevægelser. I tiden omkring år 1400 virkede den præreformatoriske Jan Hus med sin kritik af den Katolske Kirke. Han blev dømt og brændt som kætter 6. juli 1415¹⁶, men brydningerne fortsatte, og området var forberedt til at modtage reformationen hundrede år senere. Lægmandsbevægelser opstod, og da modreformationen satte ind med stor styrke, brød et helt samfund af lægbrødre op og drog mod nordvest og kom til Sachsen, hvor grev Zinzendorf i 1727 på sit gods i Herrnhut oprettede et fristed for de landflygtige. Zinzendorf var allerede på det tidspunkt en markant leder af det pietistiske samfund, der fik navn efter Herrnhut. De böhmiske brødre, også kaldet de moravianske brødre, blev i Herrnhut i en årrække og til gensidig påvirkning, men da forskellene alligevel var for store til at kunne bære i det lange løb, udvandrede en stor gruppe moravianere via England til Amerika, hvor de grundlagde deres eget lille samfund.

3.2. *Ecclesiola in ecclesia*

I skriftet 'A Short History of The People Called Methodists' fra 1781¹⁷ beskriver John Wesley metodismens fremvækst, som tre selvstændige "rises of Methodism" inden metodismens egentlige start i april 1739 i Bristol. Denne beskrivelse af metodismens oprindelse er af stor betydning, fordi den angiver Wesleys egen vurdering af hvilke begivenheder og fænomener i hans

¹⁶ Teisles, Richard Reformatoren Jan Hus og hans vej til bålet

¹⁷ Wesley, John Works Vol 9. p. 425–503

samlende søgen efter sand kristendom, der positivt betragtes som væsentlige trin på vejen til metodismens gennembrud. Det er også værd at bemærke, at vurderingen foretages af den ældre Wesley, der ser på en usikker start mere end 40 år tilbage, men ser det hele i lyset af en hastigt voksende og velfungerende bevægelse. Udtrykket "rise of Methodism" benytter Wesley på en måde, så han på engang beskriver sit eget engagement og bidrag, men også angiver, at metodismen er noget, der opstår, og som Wesley modtager, administrerer og organiserer.

"The first Rise of Methodism" er Oxford metodismen¹⁸. I universitetsmiljøet mødtes en lille gruppe til bibelstudier og bøn. De små religiøse grupper var velkendte i Oxford. Siden slutningen af 1600-tallet var adskillige grupper opstået inspireret af den kontinentale pietisme, og på engelsk jord blev grupperne kaldt religious societies¹⁹. I begyndelsen af 1700-tallet opstod et antal centrale organisationer, netværker, for de religiøse selskaber. Familien Wesley i Epworth havde gennem Samuel Wesley kontakt til den organisation, som hed Society for Promoting Christian Knowledge (SPCK), og John blev senere korresponderende medlem af bevægelsen. De religiøse selskaber var i opposition mod tidens umoral og havde som mål at forandre samfundet gennem forandring af personer, en for en, ved at virke fremmende for en større individuel religiøs og moralsk bevidsthed. Ligeledes involverede selskaberne sig i mindre sociale hjælpeprogrammer, som de frivilligt pålagde sig selv. På flere områder er de religiøse selskaber paralleller til de Romersk Katolske lægordener²⁰. De religiøse selskaber tilknyttet SPCK havde som første hensigt, at fremme "real holiness of heart and life," hvilket blandt andet inkluderede:

2. To pray many times every day, remembering our continual dependence upon God, both for spiritual and temporal things. 1. Thess. 5:17.
3. To partake of the Lord's Supper at least once a month, if not prevented by a reasonable impediment 1. Cor. 11:26. Luke. 22:19.
4. To practise the profoundest meekness and humility. Matt. 11:29.
6. To accustom themselves to holy thoughts in all places. Ps. 2, 3.

¹⁸ Ibid., p. 430

¹⁹ Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 21

²⁰ Snyder, Howard A. The Radical Wesley p. 110–112

10. To shun all foreseen occasions of evil; as evil company, known temptations, etc. 1. Thess. 5:22.
12. To examine themselves every night, what good or evil they have done in the day past. 2. Cor. 13:5.
13. To keep a private fast once a month (especially near their approach to the Lord's Table), if at their own disposal; or to fast from some meal when they may conveniently. Matt. 6:16; Luke 5:35.
14. To mortify the flesh with its affections, and lust. Gal. 5:19,24.
16. To shun spiritual pride, and the effects of it; as railing, anger, peevishness, and impatience of contradiction, etc.
18. To read pious books often for their edification.
19. To be continually mindful of the great obligation of this special profession of religion, and to walk so circumspectly, that none may be offended or discouraged from it by what they see in them, nor occasion be given to any, to speak reproachfully of it²¹.

Samuel Wesley havde i 1701 stiftet et selskab i Epworth og havde i den forbindelse udfærdiget sine egne regler, som i mere praktiske formuleringer beskrev, hvordan selskabet skulle efterleve de idealer, som SPCK stod for²².

Da John og Charles i november 1729²³, sammen med to andre, startede den gruppe, der kom til at bære benævnelsen, Oxford methodismen, skete det helt efter det mønster, der var kendt fra tidens smågrupper, og som de havde lært at kende i Epworth, hvor de voksede op. I tiden frem til 1735 deltog op mod 15 personer i denne gruppe. Den studiemæssige del af gruppens aktiviteter bestod af læsning af bibelske og klassisk tekster på latin og græsk. I tiden mellem 1732 – 1735 kom de patristiske studier i centrum. 1700 tallets England var i det hele taget optaget af den græsk-romerske klassicisme²⁴. Oplysningstidens filosoffer og talsmænd for den fremvoksende humanisme rettede fokus mod den græsk-romerske kultur for at hente inspiration til den nye tid. Oplysningstidens opfindelse af betegnelsen "middelalderen" for den tidsperiode, der som en mindre betydelig parentes ligger mellem oplysningstiden og den europæiske civilisations udspring i græsk-romersk kultur, viser den høje prioritering, antikken fik. I det teologiske miljø var tendensen den samme. Den kristne antik, Christian Antiquity, blev studeret på universiteterne og i private studiekredse. I begyndelse af 1720'erne blev kirkefædrene oversat til engelsk og

²¹ Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 22

²² Watson, David Lowes The Early Methodist Class Meeting p. 194 – 196

²³ Wesley, John Works Vol 9. p. 426

²⁴ Campbell Ted A. John Wesley and Christian Antiquity p. 7–22

udgivet. Oxford metodismens patristiske studier²⁵ blev fremmet af, at der dels i gruppen indgik personer med større kendskab til kirkefædrene, dels at Wesley en periode stod i nær kontakt med markante patristikkere fra de såkaldte Manchester Non-Jurors²⁶. Det er i denne periode Wesley begynder at praktisere faste efter antikkens mønster. Ligeledes reviderer han sit embedssyn og liturgiske opfattelse i lyset af antikken. Og mange praktiske forhold, som Wesley tager op i sin pastorale tjeneste, hentes fra oldkirken. Den studiemæssige del af gruppens aktiviteter gik hånd i hånd med praktiske opgaver. Fx mindre sociale hjælpeprojekter, fængselsbesøg, undervisning af børn og materiel hjælp til de fattige. Men netop vekselvirkningen mellem studie og praksis er med til at forme det menneskesyn og den helliggørelseslære, som Wesley udvikler. Her spiller de patriske studier også en væsentlig rolle. Østkirkens dynamiske menneskesyn og procesorienterede frelsessyn tager Wesley til sig som en genopdagelse af sin egen anglikanske arv²⁷. "The first Rise of Methodism" er den lille dynamiske gruppe, hvor afgørende læremæssige sandheder erkendes og væsentlige mønstre for kristendommens udøvelse udmøntes i praksis²⁸.

"The second Rise of Methodism" finder sted i Savannah, Amerika, i 1736²⁹. Her kunne Wesley i en sammenhæng uden Londons mangfoldighed opbygge ikke blot en kreds uden den nære kontakt til universitetsmiljøet, men en menighed efter antikkens mønster. Wesley betjente hele sognet og var alles præst. Men af menighedens mest seriøse medlemmer, dannede han et selskab i lighed med The Holy Club.

I now advised the serious part of the congregation to form themselves into a sort of little society, and to meet once or twice a week in order to instruct, exhort, and reprove one another. And out of these I selected a smaller number for a more intimate union with each other: in order to which I met them together at my house every Sunday in the afternoon³⁰.

²⁵ Ibid., p. 7–21

²⁶ Ibid., p. 26 – 33

²⁷ Ibid., p. 65 – 67

²⁸ Snyder, Howard A. The Radical Wesley p. 13–19

²⁹ Wesley, John Works Vol 9. p. 428–429

³⁰ Ibid., p. 429

Wesley forholder sig her til tre grupperinger. Først hele menigheden. Dernæst de personer fra menigheden, som indgår i selskabet, der mødes et par gange om ugen. Og af selskabet udgør et ganske lille antal, sandsynligvis medhjælpere, den tredje gruppering. Den del af arbejdet, som Wesley betegner som Methodism er opstarten af selskabet "in April 1736, when twenty or thirty persons met at my house."³¹ Wesley begyndte sin tjeneste en måned tidligere, så han benytter kun betegnelsen Methodism om en bestemt del af sin præstelige gerning.

"The third Rise of Methodism" begynder 1. maj 1738 i London, hvor Wesley i nært samarbejde med Peter Böhler stifter selskabet i Fetter Lane. Selskabets moravianske karakter har været omdiskuteret, og bedømmelserne har lydt, at Fetter Lane Society's vedtægter³² tilnærmelsesvis var en kopi af moravianernes³³. Men samtidig kan ligheden til andre anglikanske selskaber påberåbes, fx faderens selskab i Epworth. Wesley selv tillægger Peters Böhlers assistance stor betydning, og det forhold, at Wesley rejser til Herrnhut i Tyskland for at hente yderligere inspiration, styrker forståelsen, at Wesley vedkendte sig sin afhængighed af moravianerne³⁴.

In summer I took a journey into Germany, and spent some time at Herrnhut, a little town where several Moravian families were settled. I doubt such another town is not to be found upon the earth. I believe there was no one therein, young or old, who did not fear God and word righteousness. I was exceedingly comforted and strengthened by the conversation of this lovely people, and returned to England more fully determined to spend my life in testifying the gospel of the grace of God³⁵.

Fra Fetter Lane selskabets første begyndelse indeholdt selskabet et antal undergrupper kaldet Bands, som mødtes oftere end selskabets ugentlige møder. Band Societies var velkendt blandt moravianerne. Wesley bryder ret hurtigt med Fetter Lane selskabet fordi det moravianske islæt bliver for dominerende³⁶. Wesley kan ikke acceptere selskabets antinomistiske tendens, kaldet kvietisme, altså det forhold, at selskabets aktiviteter er indadvendte og ventende på Guds

³¹ Ibid., p. 429

³² Watson, David Lowes The Early Methodist Class Meeting p. 197

³³ Källstad, Thorvald John Wesley and the Bible p. 226 – 227

³⁴ Snyder, Howard A. The Radical Wesley p. 23–30

³⁵ Wesley, John Works Vol 9. p. 431

³⁶ Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 106 – 117

indgriben uden at gode gerninger og sociale hjælpeforanstaltninger gives prioritet. Wesley anfægter, at selskabet ikke er tilstrækkeligt åbent. Ligeledes præges selskabets at det embedssyn, at det ordinerede præsteskab afvises til fordel for det almindelige læg-præsteskab. Trods at Wesley i årene efter 1739 har et ganske spændt forhold til moravianerne, erkender han sin afhængighed og at "The Third Rise of Methodism" tilnærmelsesvis er et moraviansk selskab, som han opretter i samarbejde med Peter Böhler.

Alle tre pre-metodistiske tiltag har den fællesnævner, at der er tale om tætte troens fællesskaber af bevidst kristne mennesker, som selv ønsker at indgå i en forpligtende relation til hinanden. Det forudsættes, at medlemmerne har et kirkeligt engagement ud over selskabets møder. Gudstjeneste- og sakramentsfællesskab hører således naturligt hjemme i kirkens og sognets regi. Selskabet er et tillæg til kirken og er kun legitimt indenfor kirkens rammer og uden at være i modsætningsforhold til den.

I begyndelsen af 1739 blev det første metodist selskab stiftet i Bristol i det første metodist kapel, the "New Room." Senere det samme år blev selskabet Foundery i London stiftet i et tidligere jernstøberi, som navnet angiver. Derefter fulgte stiftelsen af selskaber i Kingswood og Newcastle. Metodismen som en selvstændig bevægelse uafhængig af moravianerne er hermed en realitet. Wesley fastsætter selv selskabernes struktur. Han benytter selv betegnelsen Band Societies i et nyt regelsæt for selskaber, som han udarbejder 25. december 1738. Dette regelsæt viser, hvordan Wesley lægger afstand til de moravianske ideer om lederdominerede møder. Wesley fandt allerede under sit besøg i Herrnhut, at Zinzendorf med strenghed og overopsyn gav for lidt plads til at andre kunne udvikle ansvarlighed og selvstændighed. Regelsættet for Band Societies pålægger gruppen som helhed, at have ansvar for hinanden og gruppens møder. Der er en leder, men i stedet for at forhøre de andre band medlemmer om deres åndelige livsførelse, er det

lederens opgave at begynde med at besvare de spørgsmål, som er angivet til møderne, og gennem sin besvarelse at være retningsgivende og vejledende for de øvrige³⁷. To år senere, i februar 1742, bliver et praktisk spørgsmål om afvikling af gæld for "New Room" i Bristol den direkte årsag til, at Captain Foy foreslår John Wesley at inddele selskabet i klasser på op til 12 personer, i første omgang for at indsamle penge. Det bliver begyndelsen til klassesystemet, som få måneder senere spredes til Foundery i London og videre ud til alle selskaber³⁸.

Ret hurtigt videreudvikles de metodistiske selskaber, så de får følgende struktur: For det første udgør selskabet et bredt fællesskab med et mødeforum med forkyndelse og salmesang. For det andet er alle selskabets medlemmer inddelt i klasser på op til 12 personer. Inddelingen er praktisk i forhold til medlemmernes bopæl og omfatter både mænd og kvinder. For det tredje er de, der enten ønsker at komme længere i den kristne tro eller udgør selskabets ledere, inddelt i bands på 3 til 5 – 6 medlemmer. Her er inddelingen betinget af fx åndelig modenhed og kønsopdelt.

....even as the classes became the basic unit of Methodist organization, the bands were by no means neglected. Continuing to follow the Moravian pattern, these were structured according to age, sex, and marital status. The classes, on the other hand, were divided more pragmatically, according to the topography of the society membership and the exigencies of available leadership. In new societies, for example, there might initially be only one class, consisting of all the members, men and women; in the larger societies, there would often be separate classes of men or women as well as those of mixed membership. The only rule in this regard was that female classes at no time had a male leader. Otherwise, the society lists indicate that the division into classes was made solely on the basis of where the members lived, in order to facilitate the weekly meetings³⁹.

Efterhånden som systemet får fastere form, rekrutteres klasselederne og selskabets ledere blandt band medlemmer, og det medførte, at the bands blev et forum for ledernes egen udvikling. Det har været forsøgt at påvise, at bands var et forum for dem, der stræbte efter Christian Perfection, og at klasserne var dem, der søgte retfærdiggørelsen og genfødslen, men den opdeling holder ikke. I 1742 udgiver John Wesley regelsættet for de metodist selskaber, som på det tidspunkt er stiftet i London, Bristol, Kingswood og Newcastle. Dette regelsæt bliver retningsgivende for

³⁷ Watson, David Lowes The Early Methodist Class Meeting p. 200

³⁸ Ibid., p. 93 – 94

³⁹ Ibid., p. 94

udbredelsen af metodistiske selskaber over hele Storbritannien. Betegnelsen for selskaberne var United Societies, og navnet Methodist indgår altså ikke. Reglerne omhandler hovedsagelig kravene til det enkelte medlem med hensyn til livsførelse og brug af nådemidlerne, men også at alle medlemmer indgår i klasseopdelingen. Ligeledes beskrives det ansvar, der påhviler klasselederen. Det forhold at bands overhovedet ikke omtales vidner om, at bands fungerer efter den ledelse og den ansvarlighed, som hvert enkelt band selv lægger op og er ikke underlagt strikte regler⁴⁰.

3.3. Kirken

For at få det fulde greb om ekklesiologien i den fremvoksende metodisme, må det fastholdes, at hverken det metodistiske selskab eller klassen eller bandet kunne erstatte kirkebegrebet. Selskabet med klasserne og bands var en del af kirken, som det overordnede.

Arminian Magazine bringer i april 1790 en artikel af John Wesley med titlen: "Farther Thoughts on Separation from the Church."⁴¹ I skarpe vendinger argumenterer Wesley imod ethvert brud med den Anglikanske Kirke.

Next after the primitive Church I esteemed our own, the Church of England, as the most scriptural national church in the world. I therefore not only assented to all the doctrines, but observed all the rubrics in the Liturgy, and that with all possible exactness, even at the peril of my life.

Og videre med hentydning til den metodistiske vækkelse:

When the people joined together, simply to help each other to heaven, increased by hundreds and thousands, still they had no more thought of leaving the Church than of leaving the kingdom.

Flere og flere dissenters tilslutter sig efterhånden den metodistiske vækkelse, hvilket giver næring til den første diskussion om de metodistiske selskabers forhold til den Anglikanske Kirke. På konferencen i 1755 bringer Wesley spørgsmålet frem, og i artiklen beskriver han det således:

I desired the point might be considered at large, whether it was expedient for the Methodists to leave the Church. The arguments on both sides were discussed for several days; and at length we agreed, without

⁴⁰ Ibid., p. 204 – 206

⁴¹ Wesley, John Works Vol 9. p. 538 – 540

a dissenting voice, 'It is by no means expedient that the Methodists should leave the Church of England.'

I de sogne, hvor sognepræsten

neither lives nor preaches the gospel,

og hvor

He walks in the way to hell himself, and teaches his flock to do the same,

havde den ældre Wesley efterhånden accepteret, at metodisterne holdt møde i selskabet i den Anglikanske Kirkes gudstjenestetid, og med tanke på disse situationer, som ikke var kendetegnende for landet som helhed, anfører Wesley

Where this is really the case, I cannot blame them if they do. Although therefore I earnestly oppose the general separation of the Methodists from the Church, yet I cannot condemn such a partial separation, in this particular care.

Wesley afslutter sin markante artikel med ordene

I declare once more that I live and die a member of the Church of England, and that none who regard my judgment or advice will ever separate from it..

De metodistiske selskaber var ikke blot oprettet indenfor den Anglikanske Kirkes rammer. Der var ikke blot tale om en af traditionen betinget fredelig sameksistens. I reglerne for the United Societies fra 1742 hedder det, at det forventes af dem, der ønsker at forblive som medlemmer af selskabet, at de bruger nådemidlerne så som deltagelse i den offentlige gudstjeneste og modtagelsen af nadveren. Ligeledes angives, at selskabets mødedag er torsdag. Medlemsskabet af selskabet er altså på en måde betinget af aktiv deltagelse i den Anglikanske Kirkes søndagsgudstjenester og nadverfejring.

Den yngre John Wesley var mere loyal og føjelig overfor den Anglikanske Kirkes forordninger og praksis end den ældre John Wesley. Frank Baker viser i sit studium fra 1970 'John Wesley and the Church of England,' hvordan Wesleys forhold til kirken er under udvikling gennem hele hans livstid. Spørgsmålet om ordination er et markant område⁴², hvor den ældre Wesley når frem til en teologisk indsigt og overbevisning, som er baggrund for de henvendte 28 ordinationshandlinger,

⁴² Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 256 – 282

Wesley udfører i sine sidste leveår. Dette ville have været utænkeligt i metodismens første tid. Ligeledes tillader Wesley, at metodisterne kan samles i deres egen bygning i den officielle gudstjenestetid, hvis der er mere end 2 til 3 miles til den nærmeste Anglikanske Kirke. Og i dette tilfælde skulle metodisternes samling indeholde væsentlig dele af den Anglikanske liturgi for dagens gudstjeneste⁴³. Ligeledes begynder metodisterne at fejre nadver i deres selskaber, men det sker først efter, at metodisterne klager til Wesley over, at de bliver forbigået ved nadverfejringen i den Anglikanske Kirke. Wesley og andre ordinerede ledere løser problemet en periode ved at henvise metodisterne til de kirker, hvor de faste sognepræster er venligt stemte overfor metodisterne og også lader Wesley og hans ordinerede medhjælpere assistere ved nadverfejringen⁴⁴. Men i 1743 finder den første nadverfejring sted arrangeret af metodister for metodister i metodisternes eget bygning⁴⁵, et af hugenotterne indviet kapel i West Street, London, som metodisterne havde overtaget.

Denne forandring af Wesleys og metodisternes forhold til den Anglikanske Kirke ændrer ikke ved det gennemgående forhold, at metodismen i hele Wesleys livstid skulle forstås på baggrund af den kirke, som for Wesley var og forblev den overordnede ramme. Citater med denne holdning er mangfoldige. Den yngre Wesley skriver i 1743:

We are members of the Church of England, we are no particular sect or party; we are friends to all, we quarrel with none for their opinions or mode of worship; we love those of the Church wherein we were brought up, but we impose them upon none; in some unessential circumstances we vary a little from the usual modes of worship, and we have several little prudential helps peculiar to ourselves; but still we do not, will not, dare not separate from the Church till we see other reasons than we have seen yet⁴⁶.

Og den ældre Wesley skriver i en prædiken i 1787, gengivet i Arminian Magazine 1788:

I still think, when the Methodists leave the Church of England God will leave them. Every year more and more of the clergy are convinced of the truth and grow well-affected toward us. It would be contrary to all common sense, as well as to good conscience, to make a separation now⁴⁷.

⁴³ Ibid., p. 294

⁴⁴ Ibid., p. 84

⁴⁵ Ibid., p. 85

⁴⁶ Wesley, John Letters VII. p. 331–4

⁴⁷ Wesley, John Sermons Vol. VIII p. 377

Årene omkring 1784, hvor Wesley tager initiativet til at stifte The Methodist Episcopal Church i Amerika, er den periode, hvor Wesley demonstrerer størst autonomi i forhold til den Anglikanske Kirke. Og hvis man vil se efter forsøg på fra den Anglikanske Kirkes hierarkis side at finde årsager til en udskillelse af John Wesley og metodisterne fra den Anglikanske Kirke, måtte det være i den periode. For det første: John Wesley reviderer The Prayer Book, som er den Anglikanske Kirkes primære konfessionelle dokument og bekendelsesskrift. Denne revision, som omfatter sammenskrivning af religionsartiklerne og nogen forenkling af liturgien herunder ritualer til kirkelige handlinger, udgiver Wesley for at Thomas Coke med det redskab i hånden kan ordinere Francis Asbury og stifte en helt ny kirke⁴⁸. For det andet: John Wesley foretager ordinationer, først Richard Whatcoat, Thomas Vasey og Dr. Thomas Coke, med tanke på den amerikanske situation⁴⁹, dernæst 25 ordinationer i de følgende år med tanke på mission primært i Scotland, altså udenfor den Anglikanske Kirkes jurisdiktion⁵⁰. En ting er, at John Wesley selv bedømmer, at disse handlinger er i harmoni med den Anglikanske Kirkes væsen og teologi til trods for, at Wesley ikke formåede det Anglikanske hierarki med biskopperne i spidsen at udføre de pågældende handlinger, inden han så sig tvunget til selv at agere⁵¹. Noget andet er, hvordan de pågældende kirkelige myndigheder måtte reagere bagefter, og hvilke konsekvenser de eventuelt måtte drage. Men reaktionerne fra de kirkelige myndigheder udebliver. Med hensyn til ordinationerne argumenterer Wesley ud fra Lord Peter King⁵², som konservative og højkirkelige dele af kirken havde taget til sig i deres forsøg på at definere det anglikanske embedssyn⁵³. Et eventuelt angreb fra det anglikanske hierarkis side mod John Wesley kunne ikke undgå samtidigt

⁴⁸ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 234 – 254

⁴⁹ Mathews, James K. Set Apart to Serve p. 85

⁵⁰ Ibid., p. 94

⁵¹ Ibid., p. 88

⁵² Wesley John, Letter: "Our Brethren in America" Bristol, September 10, 1784. Minutes of the General Conference, Baltimore, January 1785

⁵³ Campbell, Ted A. John Wesley and Christian Antiquity p. 16 – 17

at ramme andre centrale grupper i kirken. Biskoppernes reaktioner overfor Methodismen var desuden yderst varieret. Lige fra ærkebiskop Potters hjertelige imødekommenhed og biskop Lowths 'Mr. Wesley, may I be found sitting at your feet in another world,' på den ene side, til åbne skriftlige angreb fra biskopperne Warburton og Butler på den anden side⁵⁴. De voldsommeste angreb på John Wesleys initiativer for at stifte en kirke i Amerika kom fra Charles Wesley, som skriver, at det hele kun kan skyldes broderens (Johns) senilitet⁵⁵. Og i Bristol cirkulerer Charles Wesleys sarkastiske digt om begivenhederne, hvori en af stroferne lyder

So easily are Bishops made
By man's, or woman's whim?
Wesley his hands on Coke hath laid,
But who laid hands on him?⁵⁶

Ingen tvivl om, at John Wesley kendte broderens bestemte standpunkter, for selvom Charles Wesley på det tidspunkt boede i Bristol og let kunne have været taget med på råd og anmodet om at deltage i ordinationerne 2. september 1784, blev han først orienteret om det hele efter Cokes afrejse til Amerika⁵⁷. John Wesleys brev til Charles 13. september viser, at uenigheden de to imellem gik på spørgsmålet, om disse handlinger ville medføre, at metodismen blev separeret fra den Anglikanske Kirke. Uenigheden til trods var de enige om ikke at ville forårsage eller provokere en adskillelse fra kirken.

Dear Brother, – I see no use of you and me disputing together; for neither of us is likely to convince the other. You say I separate from the Church; I say I do not. Then let it stand⁵⁸.

Rundt omkring i landet kommer det til konfrontation mellem metodister og dem, der frygter, at metodismen bliver for stærk. Nogle steder udvikler det sig til direkte forfølgelse, som myndighederne ikke griber ind imod. På baggrund af disse forhold, hvor metodister bliver tvunget

⁵⁴ Gragg, Gerald R. The age of Reason 1648–1789 p. 150

⁵⁵ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 273 (Charles Wesley p 134–7)

⁵⁶ Wesley, Charles Epigram, New Room, Bristol. Newprinted

⁵⁷ Mathews, James K. Set Apart to Serve p. 90

⁵⁸ Wesley, John Letters Vol 7 p. 284–285

væk fra lokale kirker, henvender John Wesley sig i skarpe vendinger i juni 1790 til Biskoppen af Lincoln:

The Methodists in general, my Lord, are members of the Church of England. They hold all her doctrines, attend her service, and partake of her sacraments. They do not willingly do harm to anyone, but do what good they can to all. To encourage each other herein they frequently spend an hour together in prayer and mutual exhortation. Permit me then to ask Cui bono? – 'For what reasonable end' – would you drive these people out of the Church? ...⁵⁹

Endelig kan metodisternes loyalitet mod den Anglikanske Kirke understreges af, at bevægelsens centrale ledere ikke blot opretholdt deres rettigheder som ordinerede, anglikanske præster uden anmærkninger fra kirkens side, men også at flere af disse personer, efter at den metodistiske vækkelse havde bidt sig fast, tiltrådte og varetog præsteembeder i den Anglikanske Kirke. Charles Wesley og John Fletcher var i perioder både ledere af metodismen og ordinære sognepræster i den Anglikanske Kirke. Charles Wesley og hans børn havde endda særdeles gode relationer til magtens centrum i den Anglikanske Kirke⁶⁰, hvilket blandt andet befordrede, at Charles Wesleys søn blev kong Georg III privat organist efter at Charles jr. på grund af sit Wesley-navn var blevet afvist i et antal kirker⁶¹.

3.4. The Evangelical Revival – Evangelisk folkelighed

Forankringen i den Anglikanske Kirke og de religiøse selskaber er nødvendige komponenter i John Wesleys ekklesiologiske selvforståelse. Men et tredje fokus hører med: den evangeliske vækkelse og bevægelse.

Sidste del af 1700-tallets England og Amerika var præget af store massebevægelser. I England blev betegnelsen 'Evangelical' det samlende udtryk, mens man i kolonierne i Amerika talte om 'The Great Awakening'.⁶² Bevægelsen på begge sider af Atlanten hører helt klart sammen, hvilket

⁵⁹ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 318

⁶⁰ Haddal, Ingvar Med tusen tengers lyd p. 89

⁶¹ Ibid., p. 87

⁶² Edwards, David L. Christian England, Vol 3, p. 37 – 94

blandt andet kommer til udtryk ved, at nogle af prædikanterne rejser frem og tilbage og tager del i arbejdet på begge sider af havet, blandt andet George Whitefield. Men en sammenligning er alligevel vanskelig, fordi de kirkelige forhold er vidt forskellige, hvilket medfører, at bevægelsens historiske spor og videre forløb er usammenlignelige.

En massebevægelse kendetegnes af dynamikken nedefra og op, fra lægfolket til lederne. Fra dette perspektiv anskuer Wesley også det, han står midt i. Fx angiver reglerne for The United Societies at Wesley organiserede selskaber på opfordring af mennesker, som selv havde brug for det, et selskab kunne give dem i deres åndelige udvikling. Og klasserne oprettes af Wesley på initiativ af selskabets medlemmer. En åndelig opvågnen og en religiøs søgen i de lavere sociale befolkningslag⁶³ er betegnende for tiden og udgør helt klart en væsentlig dimension i forståelsen af metodismen og den evangeliske vækkelse.

Men en massebevægelse kendetegnes også af dens ledere. John Wesley blev på sine gamle dage lederen frem for andre. Og med hans enorme personlige ressourcer og kvaliteter på en hel række områder, står han som patriarken i britisk kirkehistorie i 1700 tallet. Men så enkelt var billedet ikke under Wesleys livstid bortset fra de senere år.

"The first Rise of Methodism" er The Holy Club i universitetsmiljøet i Oxford. Deltagerne er personer, der forbereder sig til en præstegerning eller allerede ordinerede præster herunder universitetslærere. Den gruppe, som får navnet The Holy Club og som brødrene Wesley indgår i, begynder med kun 4 personer. Men i løbet af årene fra 1730 til 1735 deltog adskilligt flere personer i den wesleyanske gruppe. Flere af gruppens medlemmer er desuden med i andre grupper, og nogen starter endda egen gruppe. Der har sandsynligvis været et større antal grupper i universitetsbyen Oxford⁶⁴. Og det forhold, at John Wesley blev valgt til Fellow ved Lincoln

⁶³ Malm, Folke Den metodistiska väckelsen i England p. 10–27

⁶⁴ Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 33 – 58

College i 1726 har uden tvivl været medvirkende til, at han ikke blot var leder af den ene wesleyanske gruppe, men af et større antal grupper, som den wesleyanske gruppe var relateret til. Måske var den wesleyanske gruppe en ledergruppe. Oxford metodismens fokus var ikke dogmatiske spørgsmål, så derfor kom teologiske forskelligheder ikke så let frem til overfladen. Efterhånden, som studenterne blev udeksaminerede, rejste de til forskellige embeder rundt omkring i landet.

Det fællesskab af præster og evangelister, som var blevet formet gennem Oxford metodismens tid, var medvirkende til, at der senere udvikledes et fællesskab blandt de præster og evangelister, der virkede på vidt forskellige områder.

Relationen mellem John Wesley og George Whitefield er ikke enkeltstående, men eksemplificerer Wesleys relationer til flere præster og evangelister. Wesley og Whitefield var i samme gruppe i Oxford. Whitefield blev den store prædikant, der begyndte forkyndelsen i det fri i Kingswood, og som bad John Wesley videreføre massemøderne der, hvilket var første skridt på vejen til de United Societies i Kingswood og Bristol. Whitefield tilhørte den gruppe anglikanske præster, der var stærkt influerede af kalvinsk teologi, og det blev årsagen til, at Wesley og Whitefield ikke fortsatte deres meget nære samarbejde. Wesley opretholdt imidlertid et varmt kollegialt forhold til Whitefield, og i Wesleys mindeprædikener i Tottenham Court Road kapel og i Tabernaklet ved Moorfields i 1770 efter modtagelsen af meddelelsen om Whitefields død i Amerika, siger Wesley, at Whitefield er en af metodismens fædre⁶⁵, selvom Whitefield på intet tidspunkt har været direkte ansvarlig for de metodistiske selskaber. Videre viser Wesleys omtale af Whitefield, at han satte ham meget højt og betragtede, at de stod i den samme tjeneste.

⁶⁵ Wesley, John På Bibelns grund (Standard Sermons nr. 53) p. 454

John Fletcher⁶⁶ eksemplificerer evangeliske præster, der ikke havde forbindelse med Oxford metodismen og dermed ikke blev formet af det samme miljø omkring universitetet, men som alligevel tilsluttede sig metodismen og endda blev en af dens markante skikkelser. Fletcher er født og uddannet i Schweiz. Han kom til England som privatlærer på et gods. I London lærte han metodismen at kende. Han blev ordineret til præst i den Anglikanske Kirke i 1755 og fik embede i Madeley, Shropshire, som under hans ledelse blev et evangelikalt center. Fra denne placering udviklede Fletcher sig hurtigt til at blive en af John Wesleys stærkeste støtter, og var Fletcher ikke afgået ved døden før John Wesley, ville han sandsynligvis have været John Wesleys naturlige afløser⁶⁷.

Den evangeliske bevægelse blev med årene mere og mere kendetegnet af den wesleyanske metodisme. Den del af bevægelsen, som Wesley stod i spidsen for var størst og voksede mest, og Wesleys organisationstalent var af afgørende betydning for, at vækkelsen blev opsamlet i selskabernes faste struktur. En anden årsag til den wesleyanske metodismes dominans var, at flere parallelle og mindre evangeliske bevægelser tilsluttede sig den wesleyanske metodisme.

Men hele den evangeliske bevægelse, som Wesley brødrene på den ene side er væsentlige inspiratorer til langt ud over de sammenhænge, der udkrystalliseres i den organiserede metodisme, og som Wesley brødrene på den anden side ser som een bevægelse, hvor de selv blandt mange andre evangeliske prædikanter er ledere, bliver aldrig forenet i een struktur eller een metodisme. Der udvikles blandt andet en stærk kalvinsk metodisme i Wales, som ikke hører under Wesleys opsyn. Og Wesleys gentagne forsøg på at samle alle de evangeliske prædikanter i en union⁶⁸ lykkedes ikke.

⁶⁶ Wesley, John Letters II Vol 26 p. 613–14. Wesley, John Et Liv i Hellighed, John Fletchers Levnetsløb. Moore, Henry The life of Mrs. Mary Fletcher

⁶⁷ Baker Frank John Wesley and the Church of England p. 208

⁶⁸ Ibid., p. 180 – 196

I met serious clergymen. I have long desired that there might be an open, avowed union between all who preach those fundamental truth, original sin and justification by faith, producing inward and outward holiness; but all my endeavours have been hitherto ineffectual. God's time is not fully come.⁶⁹

Set fra perspektivet 'Evangelical Revival' var England præget af forskellige evangeliske prædikanter virksomhed. Lederne kendetegnede bevægelsen. En stor del af prædikanterne samledes omkring John Wesleys ledelse. Countessen af Huntingdon var en samlende skikkelse for andre prædikanter. George Whitefield var en samlende skikkelse. Og andre ligeså. Det var prædikanterne, der i høj grad tegnede bevægelsen eller bevægelserne⁷⁰.

Fra dette perspektiv skal Wesleys konferencer betragtes. Allerede i 1744 sammenkaldte Wesley sine prædikanter til årskonference i Foundery, London. Og dermed var konferencen etableret som institution. Under Wesleys livstid havde konferencen kun rådgivende myndighed. Wesley diskuterer mange spørgsmål med prædikanterne, og der blev udgivet protokol, 'Minutes.' Men alle beslutninger blev truffet af Wesley alene. Bevægelsen var hans. Efter Wesleys død overtog konferencen den fulde myndighed i alle spørgsmål. Men der var stadig ikke tale om noget demokrati. Konferencen var et kollegium af de prædikanter, der drev bevægelsen.

Den kollegiale dimension i Wesleys ledelse havde Wesley lært under Oxford metodismens tid. De nære bånd, som en del af medlemmerne i The Holy Club opbyggede til hinanden, benyttede John Wesley sig af livet igennem i forbindelse med store afgørelser. Ikke således, at han altid fulgte de råd, han fik. Men gennem samtale om tingene med venner, som han følte sig åndeligt beslægtede med, fandt han det med- og modspil, som var så vigtigt for ham i hans egen beslutningsproces. Ved at sætte sine prædikanter sammen i små team til varetagelse af forkyndelsen og ledelsen af hvert distrikt, kom hver prædikant til at arbejde tæt sammen med andre prædikanter til gensidig påvirkning af og ansvar for hinanden. Ved den kollektive betjening

⁶⁹ Wesley, John Journal V p. 47

⁷⁰ Gragg, Gerald R. The age of Reason 1648-1789 p. 152

af det enkelte distrikt blev Metodisterne ikke så let knyttet til en enkelt prædikant, men til bevægelsen.

Dybest set hænger John Wesleys fordomsfri åbenhed overfor personer, med helt eller delvis sammenfaldende holdninger, sammen med tre forhold. For det første den arminianske nådeslære⁷¹, som for Wesley betød, at Gud virker i alle mennesker ved Helligånden og kan benytte sig af alle, som redskaber for sin vilje. For det andet, Wesleys skæbsis overfor de grænsedragninger mellem dem, historien har placeret i det gode teologiske selskab, og dem, historien har fordømt⁷². Det parti, der sejrer i en sag, er også det parti, der i historien får lov til at referere både egne og modpartens synspunkter. Den, der underkendes, vil altid blive refereret uretfærdigt, og eventuelle sandheder i det, den tabende part måtte have fremført, gengives sjældent loyalt. Selvom Wesley satte Augustinus meget højt, fandt han alligevel opgøret med Pelagius urimeligt, og historien har, i følge Wesley, polariseret Augustinus i forhold til Pelagius på en måde, som sandsynligvis kun yder den sidste ringe retfærdighed⁷³. Wesley kunne derfor uden vanskeligheder på den ene side se at overordnede teologiske holdninger skabte afstand mellem ham selv og en given teolog, men på den anden side tage betydeligt indtryk af den samme teolog indenfor afgrænsede områder. Under den synsvinkel kan Wesleys oversættelser og udgivelser af flere af Martin Luthers skrifter betragtes. For det tredje var Wesley forankret i den globale teologiske verden, som strakte sig langt udenfor hans egen konfessionelle arv. Wesley udgivelse af the Christian Library er et i teologiens historie enestående eksempel på en teologs slægtskab med udvalgte dele fra hele den globale kristenhed. The Christian Library udkom fra

⁷¹ Lindström, Harald Wesley og helliggørelsen (Wesley and Sanctification) p. 36–40

Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists p. 12–13

⁷² Se side 161–164

⁷³ Campbell, Ted A. John Wesley and Christian Antiquity p. 64

1749 til 55 og omfattede 54 bind. Bogserien udtrykker Wesleys udvælgelse af "Extracts From the Abridgements of the Choicest Pieces of Practical Divinity."⁷⁴

Wesleys åbenhed og vilje til at samordne alle kræfter, der ville arbejde i samme retning, kommer også til udtryk i hans sociale tiltag. En ting er, at metodisterne igennem de kirkelige strukturer og selskaberne påbegynder socialt hjælpearbejde på forskellige områder. Dette engagement er absolut med til at give metodismen en folkelig profil. Noget andet er, at Wesley direkte prøver at påvirke samfundsudviklingen indenfor bestemte områder ved at støtte politikere og indflydelsesrige personer. Det bedst kendte eksempel er Wesleys kamp mod slaveriet, hvor han blandt andet offentligt støtter Granville Sharp, Thomas Clarkson og William Wilberforce, politikere, som Wesley i øvrigt ikke har noget med at gøre⁷⁵. Mindre kendt er Wesleys offentlige engagement for bedre menneskelige forhold i fængslerne⁷⁶, samt Wesley's kamp for forbedring af skolevæsenet⁷⁷ i England. I det hele taget er Wesleys offentlige engagement og fremtræden på det sociale område med til at give metodismen dens folkelige profil.

Wesleys missionsstrategi i 1700 tallets England kan ses som en eksemplificering af Arcopagus teksten fra Acta 17:22–31⁷⁸. Wesley søger, som Paulus, at finde det i tiden og kulturen, som han kan alliere sig med for et videre evangelisk engagement.

3.5. Dynamisk samvirken mellem ecclesiola og ecclesia og folkelighed

Hvis de metodistiske selskaber med deres struktur af klasser og bands svarer til ecclesiolaen, hvor fokus og prioritering ligger på Religionsartiklens første led, 'a congregation of faithful men,' så

⁷⁴ Landford, Thomas A. Practical Divinity p. 20–21

⁷⁵ Marquardt, Manfred John Wesley's Social Ethics p. 67–76

⁷⁶ Ibid., p. 77–86

⁷⁷ Ibid., p. 51–59

⁷⁸ Se kapitel 6 side 173

svarer den Anglikanske Kirke til institutionen, hvor fokus ligger på Religionsartiklens andet led, 'the pure Word of God is preached, and the Sacraments duly administered.' The Evangelical Revival som overordnet bevægelse er på en måde også kendetegnet af Religionsartiklens andet led, selvom det ikke er nogen etableret institution. The Evangelical Revival var en fællesnævner, som signalerede bred religiøs folkelighed og blev forstået af masserne som en platform, hvor mennesker kunne mødes.

Den britiske metodismes ekklesiologi skal forstås i samspillet mellem disse tre: selskaberne, kirken og den evangelisk, folkelige bevægelse. Wesley færdedes hjemmefra i alle tre fora og benyttede sig af de kvaliteter, der lå hvert sted. Og netop den interaktion og gensidige afhængighed, som forholdet mellem de tre er karakteriseret ved, er vigtig for at forstå metodistisk ekklesiologi.

Gennem forkyndelsen i det kirkelige regi nåede Wesley ud til den del af befolkningen, som var søgende og ønskede, at der skulle ske noget mere med deres liv som kristne. Uanset om det var kirkebygningerne, hvor Wesley prædikede, eller det var hans kirkelige titler, der gav ham vidtstrakte beføjelser og åbnede mange døre, så var det kirkelige regi et forum, en vej, en platform, hvor metodismen i Wesleys og hans medhjælperes skikkelse kom i kontakt med den kirkeligt søgende del af befolkningen. Selvom den Anglikanske Kirke var præget af deisme og åndeligt forfald, så omfattede kirken dog stort set hele befolkningen og var som sådan en absolut legitim vej til folket.

Det regi, som udgøres af The Evangelical Revival, er tildels sammenfaldende med det kirkelige regi. Men der er også tydelige forskelle. The Evangelical Revival omfatter også de ikke-anglikanske sammenhænge, dissenters grupper af moraviansk eller puritansk observans og fritstående prædikanter med licens. Forkyndelsen i det fri⁷⁹, begyndende med Whitefields og

Wesleys masse møder i Kingswood, hører også hjemme i dette regi, som går ud over de kirkelige grænser og også tiltrækker de især lavere sociale befolkningsgrupper, som ikke direkte viser et religiøst behov eller søger til den institutionelle kirke.

Det er gennem forkyndelsen både i og udenfor det kirkelige regi, at metodismen når ud til folket. Mødepladsen for evangeliet og de ikke nåede mennesker er forkyndelsen og senere også de sociale opgaver, som udføres. Først i anden række kommer selskaberne til deres ret, som det sted, hvor de allerede vakte opsamles og sættes ind i en sammenhæng, hvor den åndelige vækst og modning kan finde sted. Selskabet leverer på sin side de menneskelige ressourcer, der skal gøre tjeneste i kirken og i samfundet.

Under Wesleys tid viser det sig, at samspillet mellem kirken, det religiøse selskab og den folkelige platform, udgør et særdeles effektivt redskab i mobiliseringen af store dele af befolkningen. Samspillet kommer til sin ret fordi forskelligheden mellem de tre områder accepteres fuldt ud. Der søges ingen harmonisering, og intet led i trekløveren underkendes. Der er snarere tale om et gunstigt spændingsfelt, hvor netop spændingen værdsættes og opretholdes.

⁷⁹

Wood, A. Skevington The Burning Heart, John Wesley: Evangelist

Kapitel 4

Metodismens vej til Danmark¹

Hvordan så den metodisme ud, som kom til Danmark i midten af 1800 tallet?

4.1. Amerikanisering af metodismen

Metodismen i Amerika var i sin oprindelse en organisk del af britisk metodisme. Referaterne fra de årlige konferencer i tiden 1773 til 1784 bærer overskriften:

Minutes of some Conversations between the Preachers in connection with The Rev. John Wesley²

John Wesley er bevægelsens tydelige leder. Prædikanterne forpligtes på bestemmelserne, the doctrine and discipline of the Methodists, som angives i de britiske Minutes. Og virksomheden er organiseret i selskaber. Dertil kommer, at prædikanterne ikke forvalter dåb og nadver.

Every preacher who acts in connection with Mr. Wesley and the brethren who labour in America, is strictly to avoid administering the ordinances of baptism and the Lord's supper.³

Men selvom metodismen i Amerika i det ydre følger mønstret fra metodismen i Storbritannien, så er de kontekstuelle forhold ganske anderledes, og det påvirker udviklingen. Alene det forhold, at amerikansk metodisme vokser eksplosivt⁴ i en meget mobil befolkning i et geografisk enormt stort land, sætter andre betingelser for et kirkesamfunds udformning.

	Medlem	Selskaber	Medl/selsk	Prædikanter	Medl/præd	Heraf ældste	Medl/æld
1773	1.160	5	232	9	129	0	0
1784	14.988	42	357	84	178	22	681
1791	76.153	126	604	150	508	58	1313

Årlige vækst i årene 1784 – 1791:

	8.739	12	35	9	47	5	90
--	-------	----	----	---	----	---	----

¹ Se kapitel 3 note 1 p. 42

² Minutes of the Methodist Conferences 1773–1794

³ Ibid., p. 6

⁴ Ibid., p. 6–7, 66–70, 152–160

Medlemstallets vækst gør det sværere for prædikanterne at få den direkte og nære kontakt til det enkelte medlem. Vejledning og eksamination i trosspørgsmål vanskeliggøres. Kontakten mellem selskaberne og prædikanterne bliver svagere. De geografiske forhold betyder, at prædikanterne, både læg og ordinerede, kun besøger det enkelte sted engang imellem. Det enkelte selskab er i høj grad overladt til sig selv, hvor den lokale uddannede ledelse kommer til at bære det primære ansvar for selskabets indre liv og sammenhold. Behovet for nye prædikanter i et land, hvor der ikke er noget universitet eller nogen uddannelsesinstitution, betyder, at nye prædikanter oplæres ved at rejse sammen med en erfaren prædikant. Det teoretiske uddannelsesniveau blandt første generations ledere af metoden i Amerika er uden sammenligning med de toneangivende ledere i Bristisk metodisme under Wesleys tid, hvor adskillige havde deres uddannelsesmæssige baggrund fra universiteterne og udmærkede sig på det akademiske område.

Mens bristisk metodisme vokser frem dybt forankret i hele kristenhedens teologi og historie, reflekterende over oldkirkens praksis og reformatorenes opgør med enhedskirken på det europæiske kontinent, og i en stadig dialog med samtidens interkirkelige strømninger i England, så udvikles Amerikansk metodisme uden denne forankring og i høj grad i forhold til, hvad der er praktisk muligt.

Med stiftelsen af The Episcopal Methodist Church i 1784 forandres metodismens status fra at være en bevægelse indenfor rammen af den Anglikanske Kirke til at blive en selvstændig kirke. Den foreløbig eneste etablerede kirke i Amerika. Den amerikanske stats opståen og den metodistiske kirkedannelse finder sted i samme tidsperiode og i samme ideologiske miljø. Efter fredsafslutningen i 1783 har højst 10 % af befolkningen tilhørt en eller anden kristen kirke⁵. Fra at være en kirkelig bevægelse, måske ovenikøbet en pietistisk inspireret ekklesiola, der forholdt sig kritisk og

⁵ Christensen-Göransson Kyrkohistoria 3 p. 417

progressivt til en etableret og magtfuld kirkelighed, blev metodismen i Amerika selv den etablerede, legale og i forhold til staten accepterede kirke. Metodismen blev i Amerika ingen oppositionsbewægelse.

Med til billedet af metodismens amerikanisering hører identiteten som vækkelsesbewægelse. I Britisk metodisme var der et samspil med den evangeliske bewægelse, der favnede bredere end de metodistiske selskaber. I Amerika får vækkelsen langt større dimensioner, og helt frem til 1860 er metodismen og de efterhånden flere andre fremvoksende amerikanske protestantiske kirker, præget af 'The Second Great Awakening.' Metodismen læner sig ikke op ad en større folkelig bewægelse i sine bestræbelser på at nå ud. Metodismen er selv identisk med den folkelige vækkelse. Med nybyggernes march vestpå over prærien, udvikles de såkaldte Camp Meetings⁶. Det er en helt speciel ekklesiologisk størrelse. Som navnet angiver, var der tale om en Camp, en lejr, hvor nybyggerne kommer sammen. Nybyggerne forlod deres daglige arbejde og hjemsted og opholdt sig blandt ligesindede i flere dage, efterhånden uger, for at tage del i vækkelsesmøder, bibelundervisning, bede- og samtale møder. Ved et Camp Meeting kom deltagere fra et større område, og flere prædikanter gjorde tjeneste med forkyndelse og kirkelige handlinger. Intensiteten ved at være sammen og på afstand af hverdagens pligter gav en overvældende dynamik, hvor den personlige og religiøse formation af deltagerne var betydelig. Pulsen for nybyggernes religiøse liv blev Camp Meetings, som fandt sted med måneders eller års mellemrum, oftes kun om sommeren, og ind imellem tærede den lokale kirkes liv på den inspiration, der kom fra Camp Meetings. Efterhånden som nybyggerne nåede tværs over det amerikanske kontinent og befolkningen blev mere bofaste, aftog deltagelsen i Camp Meetings. Men det fænomen, som Camp Meetings havde

⁶ Norwood, Frederick A. The story of American Methodism p. 156-163
Richey, Russell E. Early American Methodism p. 21-32

skabt, forblev en væsentlig del af kirkens ekklesiologiske liv. En langt senere dansk kirkehistoriker vurderer fænomenet Camp Meeting:

Selve navnet siger en hel del om situationen. Her var ingen byer at drage til, ingen kirker og forsamlingshuse, der kunne rumme den ret store befolkning, der skjulte sig i spredte beboelser.... Folk stimlede sammen, sov i telte og på skovbunden, kogte deres mad over åben ild – og lod sig rive med af prædikenen. Alle vinterens opsparede følelser fik næring og udtryk. Folk blev omvendte i snesevis, entusiasmen greb om sig. Man sang, man rokkede og rullede om på jorden i religiøs ekstase. Det var "camp-meeting" med fuld musik...Det er let at mobilisere kritisk ironi over for dette religiøse fænomen, men den, der vil kaste den første sten, bør dog mindes sine forfædres kultforsamling ved et "vi" eller valfarterne til hellige kilder St. Hansnat, eller måske blot mindes sin egen ungdoms glæde ved bål og bal St. Hansaften.... Det er jo heller ikke udelukket, at en hellig ånd kunne bruge også det, der var iklædt meneskelig skrøbelighed. Det, nybyggerne huskede i de lange vintre, var næppe midsommerens beruselse og de stærke formaninger, men nok snarere skriftstederne, der havde bidt sig fast, til trøst og belæring. Mon ikke evangeliet kunne fæste rod i så mærkelig en jordbund? Camp-meetings var et fænomen på 'the frontier' i urskoven og på prærien i det attende århundrede og ligger lige så langt tilbage som pietismen i Holbergs København. Men følgerne var langtrækkende. Helt op i det tyvende århundrede har de sat deres præg på en vis del af det amerikanske kirkeliv. Der skal stadig 'revival' til. Med mellemrum skal der være vækkelsesmøder, helst 'teltmøder,' hvor man kan puste ild i gløderne og lægge ved på til nye flammer...⁷

Metodisternes Camp Meetings blandt dansk-amerikanere i sidste halvdel af 1800 tallet blev skildret på følgende måde:

Leirmøder, hvor Folk flokkes sammen, ofte fra nær og fjern, for at lytte til Ordets Forkyndelse under aaben Himmel eller i Telte, havde været holdt hver Sommer inden vor Mission lige siden dens Begyndelse. Ved saadanne Leiligheder hændes det ikke saa sjælden, at Frænder og Venner gjensees efter længe ikke at have mødt hinanden – at Alle paany føle sig som Brødre og Søstre og som Børn af Guds store Familie, hvis saligste Haab er engang at samles i det himmelske Fædrenejhem for aldrig mere at skilles. Disse leirmøder (Campmeetings), saa ofte misrepræsenterede af Modstanderne, var ikke desmindre Steder og Tider for store Vækkelser og mange Omvendelser til Gud ved Ordets Forkyndelse; de tjente tillige til gjensidig Bestyrkelse og Opmuntring under det jordiske Livs Pilgrimsvandring og kunde være til stor Glæde og Velsignelse⁸.

Det sammenspil og gunstige spændingsforhold mellem de tre adskilte: selskab, kirke og evangelisk bevægelse, som kendetegnede metodismens fremvækst i England, smeltede i Amerika sammen til en størrelse. Spændingsforholdet og forskelligheden forsvandt, og amerikansk metodisme blev kirken, der naturligt var folkelig og indenfor sine rammer rummede klasser og undervisningsgrupper for medlemmernes opbyggelse.

⁷ Knudsen, Johannes Frikirkedannelse, træk af Amerikas kirkehistorie. Forelæsninger på Københavns Universitet 1964. p. 24–27

⁸ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 60–61

Dertil kommer, at amerikansk metodisme udvikledes i nær sammenhæng med oplysningstidens ideer om demokrati, som netop blev virkeliggjort i opbygningen af den amerikanske stat. Kirkens opbygning og statens opbygning finder sted i samme tid, påvirker hinanden og har på mange måder stor parallellitet. Metodistkirken bliver derfor i høj grad folkets kirke, hvilket ikke ligefrem var det første man tænkte på i forbindelse med Wesleys metodisme i England. Demokratiet blev i Europa, inklusiv hos brødrene Wesley, anset som farlig påvirkning fra det ateistiske Frankrig. I Amerika tager metodismen den demokratiske og republikanske ideologi til sig i en sådan udstrækning, at metodismen absolut kan karakteriseres som en bevægelse, der bidrager aktivt til opbyggelsen af hele samfundets demokratiske struktur og idealer. Nationens opbygning er på metodismens dagsorden. Kirkens struktur fra lokal menighed til generalkonference afspejler det fremvoksende demokrati.

I løbet af 1800 tallet blev metodistkirkerne den brede mellemklasse kirke. Fra at være kirke for de fattige nybyggere, medførte de samfundsmæssige forandringer, at metodistkirkerne blev samlingssteder for dem, der i samfunds- og kulturlivet tog initiativer.

Den økonomiske højkonjunktur i tiden mellem 'the Civil War' og den første verdenskrig fik indgribende virkninger for de kirker, der tilhørte 'the mainstream of Protestantism.' Deres medlemmer var gerne – i kraft af en bedre uddannelse – førende i den industrielle og merkantile ekspansion. Velstandsstigningen bevirkede overhovedet, at protestanterne økonomisk og socialt avancerede, så deres kirker nu i en ganske anden grad end tidligere blev de besiddendes kirker. Dette medførte i mange tilfælde, at de udviklede en mondæn og kulturåben livsstil⁹.

Metodisterne var det mest udbredte kirkesamfund i Amerika. I år 1860 var 19.883 lokale kirker registreret, i år 1900 var antallet lokale kirker vokset til 53.908¹⁰, det var flere end antallet af posthuse. I 1906 havde 9 af de gamle stater mod øst og syd en betydelig metodistbefolkning på 10% eller mere. 7 stater havde mellem 1% og 2,5% metodister, og kun 1 stat havde under 1%

⁹ Christensen-Göransson Kyrkohistoria 3 p. 442

¹⁰ Religion in America 1800–1960. Figure 32 og 33. p. 43–44

metodister. I alle øvrige stater var metodistbefolkningen på mellem 2,5% og 10%. Intet andet kirkesamfund var så jævnt udbredt i hele Amerika¹¹.

Fra midten af 1800 tallet voksede "Holiness"-bevægelsen frem¹². Det var en reaktion imod, at de protestantiske kirker var blevet for institutionaliserede og formelle¹³. "Holiness"-bevægelsen søgte at fremme vækkelseskristendommen og lede de vakte ind i et personligt og engagerende gruppefællesskab i menighederne. Metodisterne førte an i denne bevægelse med fornyet opmærksomhed rettet mod John Wesleys og de første metodisters helliggørelseslære¹⁴. Klassemøderne fik en renæssance og vandt betydelig udbredelse.

Snart berejste "Holiness evangelists" hele kontinentet. De fandt tilslutning i alle kredse, der var berørt af vækkelsesfromheden¹⁵.

Selvom "Holiness"-bevægelsen påvirkede de protestantiske kirker bredt, havde bevægelsen alligevel en stærkere appel til de lavere samfundslag. "Holiness" grupper var således gennemgående afvisende over for kultur og videnskab og hævdede en snæver biblicistisk holdning med betoning af personlig helliggørelse og den lokale menigheds åndelige liv.

I 1800 tallets første halvdel havde metodismen, i lighed med flere andre protestantiske denominationer, gennemlevet en periode med kirkesplittelse på grund af holdningen til slaveriet. I The Methodist Episcopal Church, som Metodistkirken i de nordlige stater hed, udviklede en reaktion imod "Holiness"-bevægelsen kaldet "The Social Gospel"-bevægelsen, som var særdeles kritisk overfor den indadrettede, lukkede og samfundsfjendske holdning. "The Social Gospel"-bevægelsen søgte at skabe en større social forståelse og knytte kristen tro til et samfundsmæssigt engagement.

¹¹ Ibid., Figure 34. p. 45

¹² Langford, Thomas A. Practical Divinity p. 131-146

Olesen, Elith De frigiorte og trællefolket p. 79-167

¹³ Christensen-Göransson Kyrkohistoria 3 p. 442

¹⁴ Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway p. 19-94

¹⁵ Ibid., p. 442

De kritiserede skarpt den økonomiske liberalisme med dens laissez faire-princip, fordi den byggede på selvisheden. Ligeledes afviste de den protestantiske individualistiske socialetik, der blot betød, at kirkerne accepterede det bestående samfund med dets stadig voksende økonomiske og sociale modsætninger. I stedet gjorde de gældende, at Jesu forkyndelse af gudsriget ikke alene angik det enkelte menneske, men også omfattede hele samfundslivet.¹⁶

"Holiness"-bevægelsen, som havde grebet det brede kirkefolk, fandt "The Social Gospel"-bevægelsen, som især blev støttet af præster og teologer, alt for liberal og socialistisk.

Den naturlige enhed mellem kristendommens vertikale aspekt, hvor menneskets gudsrelation vægtes, og kristendommens horisontale aspekt, hvor relationen til medmennesket og omverdenen vægtes, blev forandret til et modsætningsforhold. Socialtisk engagement og handling udgjorde ikke længere en selvfølgelig del af helliggørelsesforståelsen, snarere tværtimod.

4.2. Metodismen og danskerne

Pastor Andrew A. Haagensens bog fra Chicago 1894 "Den Norsk-Danske Methodismes Historie, På begge side Havet," konstaterer i sin indledning:

Udvandring er saa gammel som Verden og bekræfter den vise Konges Ord: "Der er intet Nyt under Solen." Gud selv paabød Mennesket, at det skulde opfylde Jorden eller sprede sig over den. Abraham drog fra Ur i Kaldæa til fremmede Egne, og Folkeslagene have senere fulgt hans Exempel. Skandinaverne stode ikke tilbage i saa Henseende¹⁷.

Situationen i Danmark var i lighed med andre europæiske lande af en sådan art, at det var andre motiver end eventyrlyst, der satte gang i imigrationen.

Den tabte krig mod England i 1807-13 med efterfølgende statsbankerot gjorde en brat afslutning på det ellers stabile danske kongerige. Som et resultat af Kielerfreden måtte den danske konge afstå Norge til Sverige, og mod syd blev Slesvig, Holsten og Lauenburg selvstændige hertugdømmer. Danmark var reduceret til en fattig småstat. Landets eneste naturlige ressource var jorden. Den første folketælling i 1769 viste en befolkning på 797.584 personer, som hovedsageligt boede på landet og ernærede sig ved landbrug. I første del af 1800 tallet falder dødeligheden mærkbart

¹⁶ Ibid., p. 445

¹⁷ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 5-6

og befolkningstilvæksten tager fart. Frem til begyndelsen af 1900 tallet øges befolkningen til knap 3 millioner med den største vækst i perioden 1850–70, hvilket er den største registrerede vækstrate i landets historie. Der er tale om et generelt befolkningspres, først indenfor landbobefolkningen selv, dernæst fra land til by da byernes industrialisering så småt begynder i sidste halvdel af 1800 tallet og endelig går befolkningspresset ud af landet¹⁸.

I slutningen af 1820'erne stabiliserede den økonomiske nedgang sig, og udviklingen vendte. Landbobefolkningen lod sig mobilisere af fremvoksende politiske og religiøse ideer til forandring af samfundet. Tilliden til landets øvrighed var brudt, og forventningerne om en bedring af landets tilstand blev rettet mod folket selv. I byerne opstod en ny borgerstand, der bestod af selvstændige håndværkere og initiativtagere bag den begyndende industri. Sammen med landsbrugets jordbesiddere udgjorde de en gruppe, der i stigende grad krævede et systemskifte i landets ledelse. Overalt i Europa var den nye tids politiske strømninger på vej, og kravet var demokrati under forskellig udformning. Folket ønskede magten I Danmark kom systemskiftet i 1849, hvor kongemagten blev forandret fra enevældig til konstitutionelt kongedømme. Borgernes frihedsrettigheder herunder religionsfriheden blev sikret, og et tokammersystem, Folketinget og Landstinget, med almindelig valgret for mænd blev indført¹⁹.

En del af tidens omskiftelser og samfundsmæssige brydninger var forbundet med en åndelige opvågning og søgen efter religiøse værdier, som dukkede frem overalt²⁰. Tilliden til landets præstestand og det kirkelige system var dalet til et absolut minimum, og kirkegangen var så lav, at i nogle sognekirker kunne højmesse ikke gennemføres i flere af årets måneder, fordi ingen uden præsten, degnen og organisten mødte frem. På landet begyndte man at samles i private hjem til

¹⁸ Den Store Danske Encyklopædi vol. 4 p. 468 og 456

¹⁹ Ibid., p. 568–569

²⁰ Lindhardt, P.G. Vækkelse og kirkelige retninger p. 20–51

"gudelige møder" om Brorsons salmebøger og oplæsning fra en pietistisk postil. Omvandrende lægmandforkyndere blev efterhånden almindeligt²¹. Allerede i 1820'erne blev dele af landbefolkningen på Fyn og Sjælland engageret i den åndelige opvågning, som fra midten af 1800 tallet havde bredt sig til hele landet og involveret stadig flere mennesker. "De gudelige vækkelser" blev den samlede betegnelse for det åndelige røre og de kirkelige brydninger, som siden reformationen har medført de største forandringer i landet²². Fra 1820'erne til midten af 1800 tallet var det åndelige røre uden struktur. Utilfredsheden med kirken og gejstligheden gav grobund for, at de søgende selv fandt de bibelske sandheder. 1700 tallets tyske pietisme med betoning af personlig omvendelse, forberedt af anger og bekendelse af troen, var gennemgående. Forventningerne om den enkeltes personlige moralsk rene livsførelse vandt almindelig udbredelse. Og genfødselen, som det Gud gør i mennesket, blev et fast holdepunkt og bedømmelseskriterium. Den genfødte lægprædikants forkyndelse vandt over gejstlighedens rationalisme. Og læren om det almindelige præstedømme myndiggjorde de små forsamlinger samtidig med at gejstlighedens autoritet svandt hen.

Udviklingen i Danmark var parallel med det, der skete i nabolandene, og en del udveksling fandt sted. Fra Tyskland havde pietismen øvet sin indflydelse, først og fremmest gennem hernhuternes virke. Grev Zinzendorf, hernhutismens stifter, var langt ude i familie med det danske kongehus og besøgte København i 1731. Denne kontakt førte til stiftelsen af Brødresocietetet i København i 1739. Fra 1735 rejste herrnhutiske lægprædikanter rundt i hele landet og drev en omfattende virksomhed uden at det førte til dannelsen af herrnhutiske selskaber eller menigheder, som det kendes fra andre lande. Kun i Christiansfeldt blev en egentlig herrnhut menighed og koloni

²¹ Rasmussen, Helge En dansk vækkelsesbevægelse p. 11-18

²² Under redaktion af Anders Pontoppidan Thyssen er i tiden 1960 til 1977 udgivet 7 bind i serien "Vækkelsesernes frembrud i Danmark," indeholdende afhandlinger og artikler, som afdækker vækkelsesernes udbredelse og forskelligartethed.

grundlagt ved kongelig tilladelse i 1771/72, og derfra udgik indflydelse i den kommende tid, men uden dannelse af selvstændige ekklesiologiske enheder²³. I Norge havde haugianerne vundet stor tilslutning, og Hans Nielsen Hauge besøgte i 1800 tallets begyndelse den gruppe af "den gudelige vækkelse," som gik under betegnelsen "de stærke jyder" samt Brødremenigheden i Christiansfeldt²⁴. Baptismen kan ledes tilbage til reformationstidens anabaptister i centraleuropa, men først i 1834 slog baptismen rod på det europæiske fastland med en egentlig menighedsdannelse i Hamburg. Danskeren Julius Købner blev to år senere gendøbt i Hamburg og kom i 1839 til København, hvor han opsøgte kredsen af vakte omkring Peter Chr. Mønster, som allerede i nogle år havde stillet spørgsmålstejn ved barnedåbens gyldighed. Købner og Mønster stiftede i 1839 den første baptistmenighed, og dermed var forbindelsen knyttet til den udenlandske baptisme²⁵. I løbet af de følgende 20 år havde 10 baptistmenigheder udkrystaliseret sig af "den gudelige vækkelse"²⁶. Forskellige ting viser, at den religiøse opvågnen medførte større opmærksomhed og interesse for det, der skete i udlandet. Fx påbegyndes landets første spæde forsøg på søndagsskolearbejde i Helsingør 1830 med ca. 50 børn, i Lyngby samme tid, i Tårbæk i 1835 og i København 1845 under inspirationen fra England²⁷. Ligeledes udgav den lutherske sognepræst A. Listov fra Næstved artikelserien "Brødrene Wesley og Methodismen" i Dansk Maanedsskrift så tidligt som i 1855²⁸, inden de første metodistprædikanter kom til landet. Endelig blev Det Danske Bibelselskab stiftet i 1814 under indflydelse af den skotske præst Henderson og i forbindelse med The British Bible-Society²⁹.

²³ Rønnow, Helge Brødremenigheden, en levende tradition p. 16–19

²⁴ Jakobsen, Hans Borup De stærke Jyder p. 96

²⁵ Baagø, Kaj Vækkelse og kirkeliv i København og omegn i første halvdel af det 19. århundrede p. 118–121

²⁶ Hylleberg, Bent & Jørgensen, Bjarne Møller Et kirkesamfund bliver til p. 46, 52,

²⁷ Møller, Orla Søndagsskolen p. 21–22

²⁸ Listov, A Brødrene Wesley og Methodismen p. Forordet

²⁹ Balling og Lindhardt Den nordiske kirkes historie p. 207

To markante skikkelser gør sig gældende i 1800 tallet:

N.F.S. Grundtvigs (1783–1872) indflydelse lader sig vanskeligt opgøre. I forhold til kirken stod Grundtvig i spidsen i kampen mod rationalismens kristendomsforfalskning og den af staten sikrede alliance mellem kirke, stat og fakultet. Grundtvig havde været præget af gammeldags bibelkristendom og pietistisk vækkelsestankegang og helleigørelseslære i sine bestræbelser på at vitalisere kristendommen blandt folket. Efterhånden bevægede han sig over i en mere sakramentalistisk retning, men stadig med klar folkelig appel. Gennem sin præstegerning tiltrak Grundtvig sig stor opmærksomhed, ligesom hans salmedigtning efterhånden placerede sig på en klar førsteplads både hvad angår antal optagne salmer i salmebøgerne og udbredelse gennem den faktiske anvendelse. I bestræbelserne på at rejse almuen og myndiggøre folket gennem undervisning, udviklede Grundtvig ideen om folkehøjskolen. I 1844 blev den første folkehøjskole oprettet, og snart voksede højskoler frem overalt i landet og senere i hele Scandinavien. Grundtvig bevægede sig hele tiden på kanten af at forlade statskirken til fordel for oprettelse af en frikirke, som han bl.a. hentede inspiration til fra udlandet fx under hans Englandsrejser i 1829–31 og 43³⁰. Den engelske religionsfrihed havde givet plads for både den Anglikanske Kirke og frie kirkedannelser, og overalt fandt Grundtvig den engelske frihedsånd, som fascinerede ham meget. Grundtvigs møde med britisk metodisme afspejles bl.a. i hans mange oversættelser og gendigtninger af Wesley og andre metodistiske salmedigtere. Også i det omfattende digt *Kristenhedens Syvstjerne* fra 1854 omtaler Grundtvig i 6 vers sit møde med metodismen.

Dog, den Sten, som altid vrages
Efter Verdens Bygningskunst,
Atter skal af Gud optages,
Venter ej derpaa omsonst;
Hvad der blev med Wesley vraget,
Vorder vist af Gud optaget:
Korsets Ord og Troens liv.

³⁰

Bang J.P. Grundtvig og England

Bedehus med Wesley-Navnet!
Gjæstet dig jeg har en Gang,
Hjærtetukket, Aandesavnet
Dybt mig rørte i din Sang;
Da jeg tænkte: i Guds Time
Her endnu vil Klokker kime,
Engle kvæde højt i Sky.

I Tusmørke slet man bygger,
Ser ej godt, hvor slet man bor,
Og i Kamp med Dødens Skygger
Sukkes ud kun Livets Ord;
Lige fuldt ved Solopgangen
Moderskjød for Frydesangen
Sukket er om Lys og Liv.

Daarlig kun er din "Metode"
Til at blæse Liv i dødt,
Men Vor-Herres er den gode,
Har den største Spot dog mødt;
Lærer du af ham den samme,
Da, hvor før du stod til Skamme,
Staar paa Ærens Trappe du.

Den fra Krybberummet stiger,
Over Kors og over Sol,
Over alle Verdens Riger,
Op til Himlens Kongestol,
Hvorfra han, som vi tilbede,
Ydmyg sank til os her nede
Og til Dybets Fangetaarn

Naar hans Størværk dér du skatter,
Som endnu du vel forsmaar,
Og i "Troens Ord" omfatter
Aanden, som Guds Raad forstaar,
Da fra Helved du skal stige
Med Guds Søn til Himmerige,
Kvæde sødt om al din Kval³¹.

Teologen og filosofen Søren Kierkegaard (1813–1855) blev en kendt skikkelse i 1830'erne, hvor han i dialog med sig selv forkyndte en eksistentiel kristendom forskellig fra den objektive anskuelse, som dominerede tidens teologi. Kristendom er aldrig et objektivt livsforhold, som kan doceres og betragtes, men et subjektivt livsforhold, fastholdt i den lidenskabelige inderligheds tilegnelse³². Kierkegaards far havde i en årrække siddet i bestyrelsen for det hernhutisk inspirerede

³¹ Grundtvig, N.F.S. Kristenhedens Syvstjerne Dansk Kirketidende 1854. Angler-Menigheden vers IV. 70–75
³² Balling og Lindbardt Den nordiske kirkes historie p. 216

Brødresocietetet i København, så derigennem havde Kierkegaard lært vækkelsen at kende, som udgik derfra i årene 1815–35³³. Fra 1848 stod Kierkegaard i spidsen i den offentlige debat om kirken og kristendommen, "Kirkestormen," som rasede over landet med hidtil ukendt styrke. For Kierkegaard var det klart, at kristenheden var på afveje, og den falske forening af kirke og borgerligt samfund, var med til at stadfæste hele bedrageriet. Kierkegaard døde midt under stormen, men hans angreb var ført med så blændende talent og skarphed, at det kom til at levere stof til eftertidens politiske, religiøse og sociale tænkning³⁴.

Det sidste år han (Kierkegaard) levede, rettede han i sit kampskrift "Øjeblikket" (nr. 1 – 9) de voldsomme angreb, der nogensinde er rettet mod Folkekirken og dens præster. Mange blev rystet over denne skånselsløse kamp mod kirken – og meldte sig ud af den...³⁵

4.3. Udvandringen

Forholdene i Danmark var af en sådan art, at mange søgte bedre livsbetingelser i det nye Amerika. I tiden fra 1820 til 67 udvandrede anslået 14.000 danskere til Amerika. Derefter tog udvandringen til, så der i de efterfølgende år frem til den Første Verdenskrig udvandrede ca. 10% af befolkningen, hvilket var 287.000 mennesker. De 300.000 danskere, der forlader fædrelandet, kom stort set fra hele landet. Der var ikke så mange fra Nordsjælland, hvor København kan have haft en tiltrækkende effekt. Og i Midtjylland, hvor opdyrkningen af heden gav unge landmænd gode muligheder for at købe billig jord, var udvandringen nede på under 3% af befolkningen. Men det øvrige land, hvor "udvandrerfeberen" spredtes fra sogn til sogn og fra by til by, var stort set jævnt repræsenteret blandt udvandrene.

Udvandringen var først og fremmest udtryk for en uro blandt de unge i befolkningen, vandring fra hjemegnen var tidens ungdomsoprør. Et mange gange større antal unge vandrede inden for Danmarks grænser. Det var de unge på landet, der var utilfredse. De kunne ikke regne med at arve et stykke jord og kunne nu se frem til et liv som tyende hos gårdmænd eller godsejere. De så en chance i byernes

³³ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 23

³⁴ Balling og Lindhardt Den nordiske kirkes historie p. 232–33

³⁵ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 26

opvoksende industri som arbejdere. Efter skolepligtens indførelse var ungdommen mere orienteret om den verden, som lå uden for sognet. De nymodens jernbaner bragte dem hurtigt ind til en købstads muntre liv. Helst ville de blive på landet og blive selvstændige jordbrugere, men betalingen som karl eller pige var ca. 100 kroner om året og de kunne aldrig opspare nok til selv at købe jord. Forholdet kan aflæses i udvandringens geografiske fordeling. Emigrationen var højest i de dele af landet, hvor jordpriserne var højest pr. tønde land, og hvor godsejerne dominerede, på Lolland-Falster, Langeland og Sydfyn³⁶.

Om begrundelserne for udvandringen skriver Haagensen:

I vort Aarhundrede rettede de atter sit Blik paa "Vinland" – eller Amerika – og da kom de ikke som Vikinger eller Eventyrere, men som fredeligsindede, arbejdslystne Udvandrere, der i den rige og udstrakte, men tyndtbefolkede nye Verden med Rette ventede sig en lysere Fremtid end Fædrelandet syntes at love dem. Udsigten til en Forbedring af Livets materielle Kaar var dog ikke det Eneste, der drev eller lokkede dem, om den end var det almindeligste Motiv. Forholdene i det gamle Land i social-politisk, men især religiøs, Henseende øvede sit Tryk³⁷.

I indvandringens første tider kom skandinaverne via Canada. De største danske bosættelser blev i området omkring og umiddelbart vest for Michigansøen, stater, som fik navnene Wisconsin, Illinois og Iowa³⁸. Den danske korrespondent Henrik Cavling beskrev i 1895 danske udvandreres møde med amerikansk kirkeliv i Wisconsin:

I Stedet for at tilbringe Søndag Aften paa en Variété søger Arbejderen og hans Familie Adspredelse i et af de mange amerikanske Kirkesamfund. Da disse indbyrdes konkurrerer, tvinges Præsterne til ved Midler, man ikke kender hjemme, at interessere Menighedens Medlemmer. Søndag Aften forvandles Kirkerne til Spisesale. Menighedens Medlemmer møder med deres Mad, som Konerne tilbereder i et stort Køkken, der hører med til Kirkens Udbygninger. Naar det gemytlige Festmaal er til Ende, holder Præsten Foredrag, foreviser Taagebilleder eller oplæser Humoresker³⁹

Blandt de svenske udvandrere kom Oluf Hedström til Amerika så tidligt som 1825, hvor han kom i forbindelse med Metodistkirken og blev omvendt. Tyve år senere, i 1845, bliver Oluf Hedström den første leder af den nyoprettede mission ud fra Bethelskibet "John Wesley," ved pier nr. 11 i New York havn. Hedströms opgave var de skandinaviske indvandrere, som efterhånden kom i stadigt stigende antal, og fra Bethelskibet blev indvandrerne gerne sat i forbindelse med de fremvoksende kolonier af skandinaver i staterne vest for Michigansøen. Fra omkring 1850 begynder danske immigranter at indfinde sig blandt de nordmænd, som først og i størst antal havde tilsluttet sig metodismen⁴⁰. Langt de fleste immigranter til Amerika ankom til New York. For den helt

³⁶ Drømmen om Amerika p. 9–10

³⁷ Haagensen, A Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 6

³⁸ Drømmen om Amerika p. 55–72, 88–95, 113.

³⁹ Ibid., p. 58

overvejende del af de europæiske indvandrere var det porten til mulighedernes land. I tiden frem til 1875, hvor virksomheden blev indstillet fordi ingen kunne videreføre arbejdet efter Hedströms pensionering, mødte mange skandinaverne metodismen på Bethelskibet "John Wesley" og fik derfra forbindelse med de svenske og dansk-norske menigheder længere inde i landet. Den svenske mission blev først etableret som et svensk distrikt i Central Illinois Conference, som senere blev til en svensk årskonference i Amerika. I 1850 blev den norsk-danske mission etableret, da danskeren Chr. Willerup (1815–1866) blev opfordret til at tage sig af arbejdet blandt de norsk-danske indvandrere i Wisconsin. Den første menighed blev stiftet i 1851 og derefter udvikledes arbejdet hastigt⁴¹. Chr. Willerup var som ganske ung forretningsmand kommet til Savannah i Georgia i 1830'erne, hvor han lærte metodismen at kende og blev medhjælper i den lokale menighed. Senere flyttede Willerup til Philadelphia, Pennsylvania, hvor han tilegnede sig kundskaber og opøvede sine evner som prædikant. Han blev ordineret til ældste og ganske kort tid efter kaldet til opgaven blandt de norsk-danske indvandrere i Wisconsin i 1850⁴².

De norsk-danske metodistmenigheder blev med tiden indenfor hver årskonference organiseret i deres egne distriktskonferencer frem til 1880, hvor det norsk-danske arbejde blev samlet og organiseret i en selvstændig årskonference med 2266 medlemmer, 43 lokale kirker og 24 præster. Ti år senere var tallene stort set fordoblet. Væksten fortsatte frem til omkring år 1900, hvorefter Den Norsk-Danske Årskonference stabiliserede sig på ca. 5000 medlemmer, ca. 90 lokale kirker og ca. 65 præster. Tallene holdt frem til anden verdenskrig⁴³, hvorefter udviklingen hastigt gik hen imod en fuldstændig integration i den almindelig struktur, Metodistkirken fulgte. De statistiske oplysninger siger kun noget om den del af de norsk-danske metodister i Amerika, der blev

⁴⁰ Haagensen, A Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 7–10

⁴¹ Ibid., p. 12

⁴² Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 10

⁴³ Andersen, Arlow W. The Salt of the Earth p. 327

organiseret for sig selv. De norsk–danske indvandrere, som blev metodister i engelsktalende menigheder og på den måde mere naturligt blev integreret i det amerikanske samfund og kirkeliv, findes der ingen statistik for. Chr. Willerups omvendelse i Savannah og første tjeneste i Philadelphia eksemplificerer dette forhold. Til dels er forretningsmanden Harald Døllners (1805–86) bosættelse i New York City og senere den unge urmager Karl Schous (1841–89) udvandring til Lafayette, Indiana, samt den endnu senere J.P. Ingerslews⁴⁴ (1887–1985) udvandring til Baltimore eksempler på samme. Den norsk–danske metodisme i Amerika kom til at spille en afgørende rolle i metodismens etablering i Norge og Danmark.

4.4. Metodismens begyndelse i Danmark

Familiebesøg førte Chr. Willerup til København i 1845/46 og i foråret 56. Men bortset fra enkelte møder i familiens omgangskreds, førte disse besøg ikke til nogen egentlig virksomhed. Willerup ønskede at vende tilbage til fædrelandet med tanke på etablering af metodistisk virksomhed⁴⁵.

Den første metodistprædikant, der drev struktureret virksomhed i Danmark, var kolportøren Burrel Smith (1826–1902), som virkede i København fra efteråret 1857. Senere fulgte en længere tjeneste i Vejle området frem til 72, hvor han vendte tilbage til menighedstjeneste i Amerika. Burrel Smith stammede fra Sønderjylland og var udvandret til Amerika. I 1847 blev Smith omvendt og sluttede sig til menigheden på "Bethel–Skib–Missionen," hvor han også lærte Chr. Willerup at kende⁴⁶.

⁴⁴ Ingerslew, John P. 5 aar hos Biskop Bast p. 19–23

⁴⁵ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere, p. 10

⁴⁶ Ibid., p. 61

Willerup vendte tilbage til København i efteråret 1858, hvor han begyndte at holde offentlige møder i Store Kongensgade nr. 39 (21), et lejet lokale, som tidligere havde været rammen om Grundtvigs succesfyldte foredrag⁴⁷.

Metodisterne har sendt en Præst, Willerup, og en Kolportør, Smith, hertil Den 8. August holdt de første Gang Prædiken, Form. Kl. 10 dansk, Eftm. Kl. 4 engelsk, i deres dertil net, men tarveligt indrettede Lokale i St. Kongensgade 39 Prædikenen, over en Time lang, var vel udtænkt, skarp, indtrængende uden Angreb paa Statskirken, dens Præster eller Forsvar for Metodismen⁴⁸

Det bliver begyndelsen på en menighedsdannelse, som finder sted 9. december 1859, hvor de første 26 medlemmer er registreret ved årets udgang. Året efter var medlemstallet vokset til 60.

Willerup trækker flere medhjælpere til sig i den følgende tid, lægmedhjælpere, som han kender fra sit tilsyn med metodismen i det øvrige Skandinavien. J.P. Larsson fra Sverige samt Lars Dobloug og G.E. Rosander fra Norge virker som kolportører og lægprædikanter i København i kortere perioder. Også norsk-amerikaneren B. Johannesen, som havde været i tjeneste i Amerika og Norge, kom til Danmark og virkede først i København og dernæst i Aalborg frem til 1864, hvor en begyndende menighedsdannelse blev afbrudt af krigen med Tyskland. B. Johannesen rejste efter få år tilbage til Amerika, hvor han tog del i det norsk-danske arbejde i Chicago og blandt andet udgav en del bøger på dansk.

Større betydning fik det, at lægprædikant Markus Nielsen fra Norge blev hentet til landet i 1860 og virkede både i København, på Fyn og i Jylland indtil han i 1876 rejste til Amerika⁴⁹.

I 1864/65 sendes Norsk-Amerikaneren Peter K. Rye af Missionsselskabet i New York til Danmark for at aflaste Willerup. Rye afsluttede sin teologiske uddannelse ved Garrett Biblical Institute i Evanston i 1862 og havde betjent både en engelsk sproget og en norsk-dansk sproget menighed inden han kom til København⁵⁰. Peter K. Rye bliver dermed den anden teologisk

⁴⁷ Ibid., p. 29

⁴⁸ Københavns Brevbærere, red. Niels Johansen. Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 16-17. Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 30

⁴⁹ Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 36

uddannede og ordinerede metodistpræst, der gør tjeneste i Danmark frem til 1869, hvor han vender tilbage til Amerika.

Willerup begynder ganske tidligt at udvælge medhjælpere blandt dem, der tilslutter sig metoden i Danmark, og af disse medhjælpere vokser den første generation lægprædikanter frem, hvoraf nogle fik teologisk uddannelse og blev ordinerede. Christian Sørensen, en ung og dygtig kontorist fra Norge, der var flyttet til København, var selv istand til at studere teologi under Willerups tilsyn og vejledning, og fik sin første menighedstjeneste i 1865. I 1864–67 boede Jens Joachim Christensen, Aksel V. Jacobsen og Chr. Treider hos Willerup og modtog undervisning. Det var det første hold prædikanter, der blev uddannet på dansk jord⁵¹.

Ordinationen af J.J. Christensen i 1874 er den første diakon og ældste ordination i Danmark.

I 1874 blev J.J. Christensen ordineret. Den 29. – 31. August afholdtes et saakaldt "Missionair-Møde" i Kirken i København, hvor Biskop Harris var tilstede, og ved den Lejlighed fandt den store Højtidelighed Sted. Søndag den 30. ordineredes han til Diakon sammen med fem svenske Brødre. Dagen efter, ved et stort Aftenmøde, til Ældste.... B. Schmidt, Markus Nielsen og Chr. Sørensen var forud ordinerede til Diakoner, antagelig i Tyskland⁵².

Den næste væsentlige og afgørende fase i etableringen af metoden i Danmark kom i begyndelsen af 1870'erne. Chr. Willerup var slidt op af det hårde arbejde og havde gentagne gange bedt om at blive løst fra opgaverne i Danmark. Missionselskabet i New York havde sendt en kommission bestående af biskop Simpson, Missionssekretær Dr. Durbin og Generalkonsul Harald Døllner til Danmark for at inspicere virksomheden og beslutte, hvad der videre skulle ske. Det var åbenbart, at Willerup ikke kunne mere, og han blev overflyttet til anden præstetjeneste i Amerika i 1873⁵³. Blandt de danske prædikanter fandt kommissionen ikke nogen præst, de kunne overlade ansvaret til. Og i Norge var alle kvalificerede præster fuldt optaget. Den Norsk-Danske Metodistkirke i Amerika rådede over betydelige kapaciteter fx O.P Petersen og A. Haagensen, men der

⁵⁰ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 27.

⁵¹ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 37

⁵² Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 57

⁵³ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 52–56

var hårdt brug for dem i det arbejde, de stod i. Det ville desuden være afgørende at få en dansk præst til at lede missionen i Danmark. Ved den svenske superintendent Victor Wittings mellemkomst, blev kommissionens opmærksomhed henledt på en ung, energisk dansk-amerikaner, Karl Schou, som på det tidspunkt udførte tre opgaver. Karl Schou havde en solid juveler- og urmagerforretning og havde gjort flere opfindelser indenfor det finmekaniske område, bl.a. et nivelleringsinstrument, som hans værksted fremstillede. Samtidig fungerede han i praksis som præst for en metodistmenighed. Og efter fuldt afsluttet universitetsuddannelse havde han fortsat ved universitetet i Evanston som lærer for de skandinavisk talende studenter⁵⁴.

Med den 31 årige Karl Schou fik den fremvoksende metodisme i Danmark i 1873 sin anden Superintendent. Det betød en ny og tiltrængt start. Karl Schou hørte ikke til dem, der havde været knyttet til Bethel-Skibet i New York eller var blevet introduceret via Chr. Willerup, og derfor blev han i begyndelsen betragtet som en fremmed, der kom udefra. Hans unge alder i forhold til de øvrige ældre prædikanter gjorde heller ikke begyndelsen lettere. Karl Schou stammede fra Holstebro. Forældrene var ikke stærkt engagerede i kirkeligt arbejde, selvom hans mor havde lært ham at bede. Efter afsluttet mesterlære som urmager i Kolding, udvandrede han til Amerika i 1862, hvor han, trods modgang i begyndelsen, får arbejde hos en urmager i Lafayette i Indiana, som leder ham til Metodistkirken⁵⁵. Schou tager del i den amerikanske borgerkrig på nordstaternes side. Efter sin omvendelse i 1866 begynder Schou straks at sætte sig ind i teologien og bliver efterhånden student ved universitetet⁵⁶. Karl Schou fungerer som superintendent i Danmark frem til 1889, hvor han pludselig dør i aktiv tjeneste.

⁵⁴ Johansen, Svend Karl Schou, Historisk Aarskrift 1934 p. 44-48

⁵⁵ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 64-65.

⁵⁶ Ibid., p. 20-24

Den sidste betydelige dansk-amerikanske metodistpræst, som her skal nævnes for at påpege sammenhængen mellem den dansk-norske metodisme i Amerika og Metodistkirkens etablering i Danmark er Carl Frederik Eltzholtz (1840–1929). Familien Eltzholtz er knyttet til Brahetrolleborg Slot på Sydfyn, hvor faderen var slotsgartner. Familiens hjem havde i længere tid været ramme om såkaldte "gudelige forsamlinger," hvor forskellige lægprædikanter havde forestået forkyndelsen. Carl Frederik drømte om at komme ud at sejle og håbede på at blive styrmand efter uddannelse på navigationsskolen i Svendborg. Under besøgene i Svendborg i 1860 kom familien Eltzholtz og især Carl Frederik i forbindelse med Markus Nielsen, som netop var begyndt at holde møder i byen. Kort efter sin omvendelse til Gud, fik Carl Frederik kald til præstegerningen.

Han var lydige mod kaldet, rejste til USA, hvor han efter endt præsteuddannelse i en alder af 27 år blev forstander for en norsk-dansk menighed⁵⁷.

I alt tre af familien Eltzholtzs børn udvandrede til Amerika. I 1878 kom C.F. Eltzholtz til Danmark på Karl Schous anmodning og blev den hovedansvarlige for virksomheden i Jylland, som efterhånden havde spredt sig fra syd til nord med Vejle som centrum⁵⁸. Eltzholtz vendte i 1887 tilbage til Amerika, hvor han gjorde tjeneste som præst til sin pensionering.

I 1882 blev Johnsen, en dansk-amerikaner fra Evanston, ansat i København med specielt ansvar for Kristianshavn⁵⁹. Ligeledes virkede dansk-amerikanerne Joakim Petersen⁶⁰ og Ole Olesen⁶¹ en tid i landet inden de i henholdsvis 1886 og 1890 vendte tilbage til Amerika. I 1885 kom Lars Dam hjem til Bornholm fra Amerika, hvor han havde mødt metodismen, og næsten samtidig vendte håndværker Johs. Munch hjem fra Schweiz, som nyomvendt metodist⁶². Dansk-amerikaneren pastor J. de Lorent Thomsen virkede i Danmark fra 1880 til 84⁶³.

⁵⁷ Larsen, Emil Der bor en længsel ... p. 19

⁵⁸ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 296–307

⁵⁹ Ibid., p. 298

⁶⁰ Ibid., p. 263

⁶¹ Ibid., p. 267

⁶² Olesen, Ole Lars Dam, Nexø, Historisk Aarsskrift 1939 p. 88–89

⁶³ Gaarde, S.N. Metodistkirken i Danmark 1858–1908 p. 18–21

De diplomatiske forbindelse over Atlanten medfører også nogle interessante koblinger, som har interesse for beskrivelsen af metodismens etablering på dansk jord.

Harald Døllner (1805–1886) blev født i 1805 i København og fik en god og alsidig uddannelse, før han stak til søs for senere at bosætte sig i New York, stifte familie og grundlægge en stor forretning⁶⁴. I New York kom Døllner i forbindelse med Metodistkirken, hvor han blev omvendt og engagerede sig stærk med sin indflydelse og økonomiske tilgange. Harald Døllner blev udnævnt til dansk generalkonsul i Amerika og senere hædret med Dannebrogkorset og titlen Ridder af Dannebrog for sin indsats. Døllners navn nævnes første gang i dansk metodismes sammenhæng i 1861⁶⁵, hvor Døllner med stor interesse følger Willerups arbejde i København og kaster sig ind i et enestående engagement til fordel for etableringen af Metodistkirken i Danmark. Allerede året efter er Døllner på besøg i København, hvor han taler to gange i lokalet i Store Kongensgade⁶⁶. Frem til sin død i 1886 var Døllner medlem af missionsselskabet styrelse i New York og havde indflydelse på afgørende beslutninger for missionen i Danmark. Dertil kom store økonomiske donationer til fordel for flere kirkebyggerier i Danmark. Ved hans død modtog Metodistkirken i Danmark testamentariske gaver fra Døllner af en sådan størrelse, at al kirkegæld kunne afvikles og en ny kirkebygning rejses i Odense, indviet 1886⁶⁷. Døllner besøgte København adskillige gange og var ved sine besøg og tydelige bekendelse til metodismen med til at skabe respekt om den lille kirke i Danmark.

Men også amerikanske diplomater i Europa var med til at bakke op om metodismen i Danmark. Ved den første kirkeindvielse i København, talte den amerikanske gesandt i Berlin, Mr. Wright, stående foran alteret⁶⁸. Og i tiden ca. 1870 til midt i 1880erne er konsul Cramer, den amerikansk

⁶⁴ Gaarde, Søren Konsul Harald Døllner, Historisk Aarsskrift 1932 p. 5–13

⁶⁵ Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 286

⁶⁶ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 35

⁶⁷ Ibid., p. 77–78

⁶⁸ Haagensen, A.. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 287

gesandt i Danmark, stærkt involveret i metodismen i København⁶⁹. Cramer yder økonomisk støtte, optræder som rådgiver for superintendenten og er prædikant i kirken og på prædikepladser rundt omkring i København. Cramer, der er ordineret præst, er med sine akademiske grader Dr.phil. & theol. den bedst uddannede metodist i Danmark på den tid⁷⁰. Cramer er svoger til den amerikanske præsident 1869–1877 Ulysses Grant⁷¹, og dette slægtskab har ganske givet ikke svækket hans status i Danmark.

Forbindelsen mellem Danmark og den norsk–danske metodisme i Amerika er ganske intensiv i tiden frem til århundredeskiftet. I dansk metodismes første tid præges arbejdet af dansk–amerikanere med forankring og basis i kirken i Amerika. Den første leder, som dansk metodisme selv fostre og uddanner, er J.J. Christensen, der i 1889 afløser Karl Schou som superintendent. Derefter svækkes båndene til Amerika i tiden frem til første verdenskrig. Det sidste eksempel på, at en dansk leder anmoder om overflytning af en dansk–amerikansk præst til Danmark er John P. Ingerslews i 1918–30⁷². Men årbøgerne fra konferencerne på begge sider af Atlanten viser, at kontakten med udveksling af hilsener og rapportering fortsætter frem til mellemkrigstiden. C.F. Eltzholtz var en af de flittige til at holde forbindelsen over Atlanten og betone samhørigheden og slægtskabet mellem metodismen i Amerika og i Danmark.

Da det i Aar er 40 Aar siden, jeg indgik paa Prøve i West Wisconsin Aarskonference, kan jeg til Efteraaret fejre mit 40 Aars Jubilæum.....

Jeg sender Eder denne Hilsen fra Cambridge, Dane County, Wisconsin, hvor den danske og norske Methodismes Moderkirke findes. Her blev Verdens første Methodistkirke blandt Norske og Danske organiseret af Pastor Chr. Willerup, Grundlæggeren af den biskoppelige Metodistkirkes Mission i Danmark og første Superintendent for Metodistkirkens Missioner i Norge, Danmark og Sverrig. Her byggede han den første biskoppelige Metodistkirke, som nogensinde har været bygget i Verden af Norske, Danske eller Svenske. Jeg ser det Hus fra mit Studerværelse, i hvilket Pastor Willerup og Frue boede, da de kæmpede, arbejdede og opofrede for Guds Riges og Kirkens Grundlæggelse blandt de fattige og adspredte Nybyggere paa dette Sted. Pastor Willerup gjorde en stor Gerning for Gud og Kirken i denne og flere andre Stater i dette Land. Han havde store og underfulde Vækkelser her og andre Steder.....

⁶⁹ Ibid., p. 289, 295, 297

⁷⁰ Missions Tidende 1875 nr. 7

⁷¹ Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 71

⁷² Vor Aarbog 1930 p. 132

Jeg agter det for et Privilegium, mine kære Brødre, at jeg fra dette historiske Sted, som Pastor ved vor norske og danske Metodismes Moderkirke, kan sende Eder denne Broderhilsen med Ønsket om, at Guds store Naade og rige Velsignelse maa hvile over Eder og Eders Arbejde i Herrens Tjeneste⁷³.

Medvirkende årsag til at styrke og fastholde forbindelsen over Atlanten er også de dansk-amerikanske præster, der efter års tjeneste i Danmark vender tilbage til Amerika og der indtager en fremtrædende plads i arbejdet.

Burrell Smith initierer efter sin ankomst til New York i 1872 et nyt arbejde i Brooklyn og bliver dermed grundlæggeren af den norsk-danske Mission i Øst⁷⁴.

I 1880'erne startede den norsk-danske konference nyt arbejde blandt skandinaviske emigranter andre steder på det amerikanske kontinent. Først blev en mission i Red River dalen, der løber gennem Minnesota og Dakota, indledt⁷⁵. Dernæst etablerede den norsk-danske menighed i Chicago mission i Utah i 1882 for at hjælpe de skandinaverne, som havde forladt hjem og ejendom på grund af mormonernes falske løfter om en paradisiske tilværelse ved saltsøen⁷⁶. Samme år blev forbindelsen knyttet til de norsk-danske bosættelser i Oregon og Washington, og den forbindelse ledte frem til etablering af en egentlig mission⁷⁷. Da Carl Frederik Eltzholtz vendte tilbage til Amerika blev han af den norsk-danske konference sendt til San Francisco, hvor han etablerede missionen i Californien i 1888⁷⁸. Christian Treider var i 1868 efter afsluttet studium hos Willerup i København rejst til Amerika, hvor hele hans præstelige tjeneste fandt sted på forskellige områder i det norsk-danske arbejde⁷⁹, blandt andet som konferencens første sekretær.

⁷³ Vor Aarbog 1907 p. 25

⁷⁴ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 190

⁷⁵ Ibid., p. 91

⁷⁶ Ibid., p. 161

⁷⁷ Ibid., p. 171

⁷⁸ Ibid., p. 170

⁷⁹ Ibid., p. 55

4.5. De kirkelige forhold i Danmark

Med Vikingetiden kom danerne for alvor i kontakt med de øvrige Europa. I 700 tallet stifter forskellige Vikinger bekendskab med kristne bosættelser i England og Scotland⁸⁰. Næsten samtidigt trænger de første missionærer sig frem sydfra. Frem til 832, hvor Ansgar bliver ærkebiskop i Hamborg med ansvar for mission i Norden, fører disse spredte forsøg på mission kun til få resultater. I Hedeby levede fx en kristen menighed i det skjulte lang tid før Ansgar i 850 fik kong Horiks tilladelse til at bygge den første danske kirke i Hedeby⁸¹. Tiden frem til 865, hvor Ansgar dør, må betegnes som den første etablering af kristen mission i Danmark. Der går ret præcist 100 år efter Ansgar før kong Harald Blåtand overgiver sig til Kristus, som den stærkeste gud, og lader sig døbe. Derom vidner den store runesten i Jelling, som kaldes Danmarks dåbsattest. Fra dette tidspunkt regnes Kristendommens begyndelse i Danmark. Selvom kongen tegnede folket og dermed rigets officielle religion, har den oldnordiske mytologi og de kristne missionærers evangelium levet side om side i de følgende generationer. Fra omkring år 1000 og et par hundrede år frem følger den store kirkerejsning tid⁸². Overalt i landet bygges kirker i tilknytning til Herregårde og bosættelser med handelspladser. En stor del af disse kirker er stadig i funktion. Efterhånden stationeres missionsbiskopper i Ribe, Roskilde og Odense frem til 1104, hvor Danmark selvstændiggøres som kirkeligt distrikt med oprettelsen af ærkesæde i Lund⁸³. Den nære tilknytning mellem konge- og statsmagten på den ene side og ærkebispedømmet og den gejstlige magt på den anden side udvikler sig til et symbiotisk forhold. Kongemagten har brug for kirken til at samle og kontrollere landet. Kirkens dåbs- og folkeregistre er den eneste personregistrering, der er, og efterhånden kommer det til at ligge til grund for skatte- og militærudskrivning. Kirkens

⁸⁰ Den Store Danske Encyklopædi vol 4 p. 561

⁸¹ Ibid., p. 318

⁸² Lindhard & Balling Den nordiske kirkes historie p. 13–18

⁸³ Ibid., p. 32

infrastruktur samt klostrenes betydning for lærdom og lægedom er nødvendige for opbygningen af landet og gøre kongedømmet sakralt. Set fra kirkens synspunkt er alliancen med kongemagten af betydning for at kunne fungere legalt indenfor landets grænser og for frigivelsen af midler til opførelse af kirkebygninger og underhold af kirkens mænd. Kongen og ærkebispens lever i et gensidigt afbalanceret magtforhold til hinanden i de følgende århundreder⁸⁴. Præster og biskopper var kirkens udøvende tjenere, men også statens embedsmænd blandt folket. I høj- og senmiddelalderen havde kirken i hele Europa udviklet sig som en stormagt på tværs af de nationale grænser. Vatikanets indflydelse var betydelig og til voksende irritation for de nationale regenter, og kirkens efterhånden stærke selvstændighed i økonomiske, retslige og moralsk-religiøse forhold udgjorde en magt, som kongerne kun havde begrænset indflydelse på⁸⁵.

Reformationen i Danmark i 1500 tallet blev både en religiøs opvågning og en social-politisk rejsning. I årene forinden var de kirkelige embeder gået i forfald på den måde, at embedernes samfundsmæssige status og magt korrumpere embedsindehavernes åndelige og religiøse habitus. Embeder gik i arv fra far til søn eller kunne købes af de rige familier, uden at de religiøse kvaliteter blev tillagt betydning. Kirken rådede over indtægterne fra tiendskatten, og kirkegodset omfattede i nogle stifter hver fjerde bondegård, så de kirkelige embedsindehaveres magt strakte sig langt ud over sjælenes frelse⁸⁶. Reformationen medførte en oprydning i disse forhold. Kirke og stat blev på nogle områder adskilt, så kirken mistede sine verdslige besiddelser og indflydelse, men samtidig genvandt kirken sin religiøse og åndelige position. Reformatorene skabte på en gang grundlaget for nationalstatens løsrivelse fra Vatikanets magt og en selvstændig opblomstring af kirkens religiøse liv⁸⁷. De borgerkrigsagtige reformationsår kulminerede i 1536, hvor

⁸⁴ Ibid., p. 32–48

⁸⁵ Ibid., p. 59–69, 77–87

⁸⁶ Ibid., p. 73–75

⁸⁷ Ibid., p. 97–112

stænderrigsdagen i København afsatte biskopperne, og i 1537, hvor kongen udsendte "kirkeordnansen" og udnævnte nye lutherske superintendenter⁸⁸. Kirken i Danmark var ikke længere underordnet nogen anden kirkelig myndighed udenfor landet. Kong Christian III havde i 1538 tilsluttet sig Det Schmalkaldiske Forbund, hvilket var de evangeliske fyrsters og byers forsvarsforbund i Europa, og dermed havde kongemagten besluttet, hvor den danske kirke hørte hjemme⁸⁹. Reformationen fulgte dermed samme mønster, som i Tyskland. Af fortalen til Den Augsburgske Konfession af 1530⁹⁰ fremgår det, at hvert fyrstedømme, hver enkelt statsområde, suverænt afgør områdets konfession. Kirken er således defineret ved fyrstens religiøse bekendelse og begrænset af de geografiske grænser for fyrstens verdslige magt. Nationalgrænser og kirkens grænser er sammenfaldende. Denne tænkning får lovmæssigt udtryk i Danmark i 1665 med Christian V's Danske Lov:

Den Religion skal i Kongens Riger og Lande aleene tilstædis, som overens kommer med den Hellige Bibelske Skrift, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis, og den Uforandrede Aar et tusind fem hundrede og tredive overgiven Augsburgiske Bekjennelse og Luther i liden Catechismo⁹¹.

Nationalkirken stabiliserer sig i de følgende århundreder og sætter ikke spørgsmålstegn ved det selvfølgelige i, at indbyggerne i den danske stat og medlemmerne af den danske kirke er en og samme sag. I slutningen af 1600 tallet flygtede en del hugenotter på grund af religionskrigene fra Centraleuropa til Danmark, og fik af kongen, trods modstand fra den lutherske gejstlighed, "privilegium" til at oprette calvinske menigheder,⁹² først i Fredericia 1682⁹³. Det er det første eksempel på, at ikke-lutherske indbyggere i Danmark får tilladelse til at oprette en anden konfessionel kirke end den danske nationalkirke. Men eksempler viser, at tilladelse hviler på, at det netop ikke er danskere. Identiteten "dansk" og nationalkirke hænger sammen, men beboere i Danmark, som

⁸⁸ Ibid., p. 113–121

⁸⁹ Grane, Leif Den danske Folkekirkes Bekendelsesskrifter p. 9

⁹⁰ Konkordiebogen p. 54–56

⁹¹ Matzen og Timm Haandbog i den danske Kirkeret p. 116

⁹² Molland & Lindhard Kristne kirker og trossamfund p. 262

⁹³ Dansk Kirkeret p. 353

ikke er danskere, kan godt opnå tilladelse til at dyrke Gud på deres ikke-danske måde. På samme måde oprettes flere synagoger under Mosaisk Trossamfund⁹⁴, i 1682, 1765, 1799, 1803, 1804 og 1814, og her gjaldt det også ikke-danske personer, som ikke kunne true den almindelige opfattelse af dansk identitet.

Ganske anderledes er holdningen til de etnisk danske indbyggere, som udskiller sig fra den nationale kirke. For at på den ene side tillade pietisternes aktiviteter, og på den anden side fastholde et ensartet kirkeliv, indføres den såkaldte "Konventikelplakat" i 1741. Denne bestemmelse tillader en begrænset mødevirksomhed med oplæsning af bibel og prædikensamling, men under den lokale sognepræsts tilsyn⁹⁵. I begyndelsen af 1800 tallet bryder baptistiske vækkelser frem, og fra forskellige steder meldes om tvangsdåb⁹⁶. Det vil sige, at sognepræsten, der er den religiøse myndighed i lokalområdet, med politiets magtudøvelse, gennemfører tvungen dåb af de børn, som forældrene ikke frivilligt bringer til kirken. Først i 1857 bortfalder loven om straf for dem, der ikke lader deres børn døbe⁹⁷. Biskop Mynster førte an i den offentlige kamp mod anabaptisterne, og på Fyn var biskop Faber en af dem, der i 1842 skrev imod anabaptisterne for at drive dem ud af samfundet og legalisere den forfølgelse, som fandt sted:

Det kunde maaske komme under Statens Overveielse, om og hvorvidt det kunde tilstedes dem, som nu have ladet sig gjendøbe, heller at drage til udyrkede Jorder i Landet, hvilke maaske kunde overlades dem gratis⁹⁸

Den konservative del af pressen sluttede op om biskopperne:

Hvis der blev givet Baptisterne Religionsfrihed ville det faa katastrofale Følger: Kirkelighedens fulde Forfald ville ikke udeblive, Sakramenterne ville tabe deres Agtelse ved at blive forvaltede af Udannede, og Ringeagt for Lærer-Embedet (præsterne) ville være uundgaelig!⁹⁹

Enevældens afskaffelse og systemskiftet i 1849 førte de nye frihedsideer til sejr i Danmark. Religionsfriheden blev lovfæstet, og har ikke siden været anfægtet. De revisioner af Danmarks Riges

⁹⁴ Ibid., p. 354

⁹⁵ Lindhard & Balling Den nordiske kirkes historie p. 149

⁹⁶ Ibid., p. 224

⁹⁷ Ibid., p. 230

⁹⁸ Hylleberg og Jørgensen Et kirkesamfund bliver til p. 20

⁹⁹ Ibid., p. 24

Grundlov, som siden har fundet sted, 1915, 1920, 1953, har ikke ændret det, der blev bestemt i

1849. Grundloven fastslår:

§ 67. Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

§ 70. Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt.

Men samtidig med religionsfriheden og retten til at organisere sig religiøst, fastholdes samhørigheden mellem kirke og stat. Kirken er i den grad identisk med folket, og folkets identitet er så uløseligt forbundet med kirken, at idéen om adskillelse ikke kan vinde megen genklang, selvom kirkekampen raser med voldsomme angreb fra fx Grundtvig og Kierkegaard. Det symbiotiske forhold mellem kirken og staten fastholdes, men nu på en sådan måde, at de, der ønsker at benytte sig af religionsfriheden til at organisere sig uden for kirken, nærmest placerer sig uden for det danske folk. Grundloven siger:

§ 4. Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

§ 6. Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske kirke.

§ 66. Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

De historiske forhold har betydet, at helt frem til moderne tid er over 90 % af den danske befolkning blevet døbt og er derved optaget i Folkekirken.

Den evangelisk-lutherske Kirke er fortsat en nationalkirke. Begrebet statskirke bruges ikke længere. Det er skiftet ud med ordet: folkekirke....

Folkekirken har således ingen synode eller et bispemøde med kirkeretslig myndig. Folketinget er fortsat folkekirkens administrative magtcenter ...

... folkekirken præges af de samme tendenser som andre nationalkirker. Kirkedeltagelsen i søndagens højmesse er lav, selvom antallet af dåb, konfirmationer, bryllupper og begravelser er højt....

Man kan spørge sig selv, hvordan Den evangelisk-lutherske Kirke fortsat kan fungere som nationalkirke, når mennesker åbenbart ikke bruger den særlig ofte til regelmæssig kirkegang. Det kan hænge sammen med, at folkekirken formår at være eksponent for den danske folkereligiøsitet (civil religion) og er blevet til en alment accepteret kulturinstitution. Den formår at give indtryk af enhed og helhed i det danske samfund midt i den moderne tids mangfoldighed¹⁰⁰.

Statskirken angiver, som ordet siger, "at staten er kirken, og kirken er staten."¹⁰¹ Deres grænser defineres ved hinanden. Den nationale identitet er meget nært forbundet med medlemsskab af

¹⁰⁰ Lodberg, Peter Kirkerne i Danmark, Dansk Kirkehåndbog, 1989 p. 6-8

¹⁰¹ frit citat efter biskop, dr. teol. Jan Lindhard, Økumenisk Efterårsmøde, november 1997

statskirken. Af statskirkens samlede medlemmer deltager ca. 20 % i valgene til de lokale menighedsråd, og kun 4 % kommer til gudstjeneste en gang om måneden eller oftere¹⁰².

4.6. Metodisternes møde med dansk kirkelighed

I midten af 1800 tallet medførte de sociale og religiøse forandringer i Danmark en øget opmærksomhed på omverdenen. De nye evangeliske strømninger i den store verden kunne måske tilføre kirkelivet i Danmark vitalitet og kraft. For langt de fleste var et brud med statskirken utænkeligt, og lederne af de kirkelige retninger søgte derfor også med al magt at styre udviklingen væk fra alt, der kunne give anledning til brud med statskirken. De Gudelige Vækkelser, der i første halvdel af 1800 tallet udgjorde en meget broget grobund for en mangfoldighed af åndeligt røre, blev i anden halvdel af 1800 tallet forsøgt tæmmet og bundet til statskirken. En væsentlig del af De Gudelige Vækkelser blandt husmænd og småfolk på landet blev samlet i Kirkelig Forening for Indre Mission i Danmark i 1861. Foreningens markante leder, pastor Vilhelm Beck, var stærkt medvirkende til, at bevægelsens profil blev så indadvent og luthersk ortodoks¹⁰³. KFUM blev stiftet i 1878 og udgik fra det samme missionske miljø, domineret og behersket af Vilhelm Beck¹⁰⁴, men i modsætning til bevægelsens internationale økumeniske profil, blev KFUM eksklusivt knyttet til den lutherske konfession i en sådan grad, at den danske afdeling af KFUM af den grund måtte bryde med den internationale YMCA i 1888¹⁰⁵. Efter præsten og højskolens fader N.F.S. Grundtvig voksede den fløj frem i dansk kirkeliv, som kom til at bære Grundtvigs navn. Men i 1800 tallets sidste halvdel blev grundtvigianismen en kirkelig retning, som polariserede sig i forhold til det missionske, de begyndende økumeniske tiltag og den personlige erfaringskristendom.

¹⁰² Dansk Kirkehåndbog, 1989 p. 23 statistik fra 1990, tabel 5,

¹⁰³ Lindhardt, P.G. Vækkelse og kirkelige retninger, p. 84–92

¹⁰⁴ Lindhardt & Balling Den nordiske kirkes historie p. 252

¹⁰⁵ Særmærk, H. Epworthforeningen gennem 50 aar p. 6

Grundtvigianismens mærkesager blev det nationalt kirkelige, folkelige og kulturelle, opfattet som en størrelse¹⁰⁶. Statskirken skulle være den institution, der fastholdt foreningen af disse ting, og frem for alt måtte tærskelen ind til kirken altid være så lav, at alle, der blot var døbt, kunne være med, uanset om troen kunne bekendes eller ej. Grundtvigianismen havde ikke brug for impulser fra den store verden udenfor Danmark og forfægtede netop det synspunkt, at danske kristne hører hjemme i den danske kirke, hvor rødderne er danske og integreret i det danske folk.

De danske udvandrere, som valgte at bryde med den danske statskirke, så imidlertid på det danske kirkeliv med ganske andre øjne. Haagensen skriver i 1894:

Den Lutherske Reformation, der havde lagt Guds Ord, gjengivet paa Fædrenes Maal, i Folkets Hænder, der begyndte med et levende Røre blandt selve Masserne og som man i Begyndelsen havde lovet sig saameget af, – den tabte lidt efter lidt sin vækkende Kraft, i Danmark som andetsteds. Det var ikke længer den levende Kilde, ikke Biblen selv, men Luthers Katekismus, den Augsburgske Konfession og Dogmerne, hvorom Alting dreiede sig. Det religiøse Liv blandt Folket sygnede hen under Statskirkens tomme Formalisme med dens myndige Embedsstand, dens Bestemmelser for hvad den menige Mand skulde tro og tænke, dens hele aandløse Maskineri. Omsider – i "Oplysningens" Tidsalder, den sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede og fornemmelig dettes sidste Aartier – satte Rationalismen sig i Højsædet. Det var ikke Guds Ord, men "den sunde Menneskeforstand," der skulde være sidste Instans; og den lod sig høre overalt, ogsaa fra Prædikestolene. Om Kristne var der ikke længer Tale – kun om gode, nyttige Borgere, retskafne Mennesker....

Endelig begyndte selve Folket at røre paa sig. Religiøse Bevægelser blandt Menigmand fandt Sted alt fra de første Aar i indeværende Aarhundrede, ikke mindst i Jylland og Fyen Det var Statskirkens Formalisme, dens Mangel paa indre Liv og Kraft, dens embedsmæssige Maskineri og Overformynderi, der ledte Almuen til at søge sin religiøse Trang tilfredsstillet ved en kraftigere, alvorligere og mere folkelig Maade at dyrke Gud paa¹⁰⁷.

Med denne bedømmelse af kirkelivet i Danmark skildrer Haagensen derefter dansk-amerikanernes metodistiske forkyndelse som "kraftigere, alvorligere og mere folkelig."

De statskirkelige forhold på Willerups tid skildres af Jens Nyberg:

I 40'erne og 50'erne var Besøget i Statskirkerne sparsomt, særlig om Vinteren, da Kirkerne var isnende kolde. "Naar Præsterne havde prædikeret ved Højmessén, trak de Kjoler og Kraver af, og saa var Søndagen forbi." (Edmund Gosses bog "To Besøg i Danmark fra 1870'erne). Aftensangen blev overladt til Kandidater og Studenter. De kirkelige Handlinger var for Befolkningen kun Ceremonier og blev ikke betragtede med synderlig Alvor¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Lindhardt, P.G. Vækkelse og kirkelige retninger p. 101–126

¹⁰⁷ Haagensen, A.. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 281–282

¹⁰⁸ Nyberg Jens De statskirkelige Forhold paa Willerups Tid, Historisk Aarsskrift 1941, p. 83

Missionsselskabet for The Methodist Episcopal Church udsendte i 1895 en beskrivelse af forholdene i de områder, hvor metodismen havde etableret sig. Etableringen af Metodistkirken i Danmark ledsages af følgende skildring af de kirkelige forhold i landet:

It can scarcely be appreciated what this means in a land of dead formalism, where the Established Church taught baptismal regeneration, and the general tendency was to skepticism. Prostitution was legalized, and it was "almost impossible for a gentleman or lady to pass unmolested through the thoroughfares of the city." The prisons were closed to religion, no persons being permitted to speak with the prisoners upon the subject of salvation except the priest. Methodist nurses in the hospitals were positively prohibited speaking to the patients on religious subjects. All open-air religious meetings were forbidden¹⁰⁹.

Opretholdelsen af læren om genfødsel og dermed frelse i dåben var så vigtigt for den lutherske kirke, at det netop på det område kom til konfrontationer med metodismen.

I Århus (1882) havde man været udsat for heftige Angreb fra Lutheranernes Side, især fordi Methodismen bestrider deres Lære om Gjenfødelse ved Daaben¹¹⁰.

4.7. Første generations metodisme i Danmark

Methodismens komme til Danmark er nært knyttet til de store udvandring til Amerika, og den befolkning, som metodismen slog rod i, var forberedt af den folkelige, sociale og religiøse uro, som prægede landet. Beredskabet, det religiøse og åndelige vakuum, som var en forudsætning for at metodismen kunne etableres og få folkelig støtte, var et resultat af udviklingen i Danmark. Et ægte interkulturelt udtryk. Men metodismen, som kirkeligt fænomen, blev importeret. Ikke i kraft af en fremmed kulturs positive mission i landet. Men som et udtryk for, at adskillige danskere i mødet med metodismen i det fremmede, fandt noget, der korresponderede med deres egen kultur og desuden bibragte dem en dimension, de ikke selv havde med sig.

Den importerede metodisme var i udgangspunktet identisk med den metodisme, udvandrene havde lært kende i de norsk-danske metodistkirker i Amerika. Hvor ukompliceret og ureflekteret denne identiskhed er kan eksemplificeret ved, at et af de små-skrifter, som Burrel Smith i 1856

¹⁰⁹ Reid & Gracey Methodist Episcopal Missions Vol. II p. 226

¹¹⁰ Haagensen, A.. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 300

spredt i København, før Willerup etablerer den metodistiske mission i Danmark, er et "Uddrag af Den Methodist-Episkopale Kirkes Lære og Disciplin," oversat til norsk i 1856¹¹¹. Og så tidligt som i 1867 har Willerup oversat og udgivet i København hele Disciplinen til dansk, hvorefter Disciplinen bliver håndbogen for etableringen af Metodistkirken i Danmark. Den danske Disciplin er ikke identisk med den Sunday Service fra 1784, som Wesley udformede og gav som grundlag for stiftelsen af the Episcopal Methodist Church i Amerika. Generalkonferencer havde hvert fjerde år siden 1784 opsamlet kirkens samlede erfaringer i de små rettelser og tillæg, som kontinuerligt blev foretaget. På den måde er den danske Disciplin 1867 et tidshistorisk udtryk for metoden i den form, den havde fået gennem udviklingen i Amerika inklusiv the Second Great Awakening, Holiness Movement og den typisk amerikanske, brede, folkelige kirkelighed. Med ca. 10 års mellemrum frem til 1912 udgives opdaterede Discipliner på norsk-dansk¹¹².

Tore Meistads studie i 1994 viser, at den norsk-danske metodisme i høj grad formidlede Holiness teologien og praksis til Norden¹¹³.

Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troslære og Disciplin 1867 er både en målsætning for, hvordan etableringen af metoden i Danmark skal finde sted og det praktiske redskab til udførelse af missionen. Programerklæring og redskab er forenet i en og samme bog. Og i forhold til dansk kirkeliv på den tid, repræsenterer Disciplinen¹¹⁴ absolut en ekklesiologi, som er bombastisk og prægnant.

¹¹¹ Larsen, Emil Chr. Willerup og hans medarbejdere p. 31-32

¹¹² Troslære og Disciplin for Den Biskoppelige Methodistkirke, 1876, 1888, 1896, 1908 udgivet i Kristiania. Den tilsyneladende sidste norsk-danske Disciplin udgives i Chicago i 1912. Først i 1932 udkommer næste norsk-danske Disciplin, Kristiania. Derefter er der et spring helt op til 1960, 1964 og 1976 før Discipliner igen udgives på skandinaviske sprog.

¹¹³ Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway

¹¹⁴ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troslære og Disciplin 1867

– I. Del. 1. kap. En kort historisk redegørelse¹¹⁵ fastslår:

Kirkens grundlæggelse i 1784 på initiativ af John Wesley, metodistbevægelsens fader,

Kirkens biskoppelige (episkopale) karakter og baggrund i anglikanismen,

Kirkens demokratiske ledelse udtrykt ved generalkonferencens valg og beslutninger.

– Trosartiklerne¹¹⁶ er uforandrede og afspejler arven fra britisk metodisme.

– De Almindelige Regler¹¹⁷ er identiske med det regelsæt for The United Societies, som Wesley udarbejdede til selskaberne i England i 1742/43.

Ved at lade de grundlæggende dokumenter Trosartiklerne og De Almindelige Regler stå i deres oprindelige former og give dem placeringen umiddelbart efter præciseringen af kirkens historiske udspring, angives og fastholdes spændingen mellem kirkens karakter af *ecclesia* og *ecclesiola*. Metodistkirken er en institutionel kirke til betjening af folk, som måtte benytte den. Med det institutionelle fokuseres bekendelse, det læremæssige grundlag, og kirkens funktioner og væsen. Samtidig er Metodistkirken de troendes fællesskab, hvor fokus rettes mod personerne, som med forpligtelse indgår i dette fællesskab. Kirkens karakter af at være både *ecclesia*, den åbne folkelige og institutionelle kirke, samt *ecclesiola*, det personligt søgende og tjenende fællesskab, har holdt sig gennem de år, kirken udviklede sig i den amerikanske kultur.

– 2. kap. Medlemsskab¹¹⁸, angiver på hvilket grundlag personer kan blive medlem af kirken. I forhold til den kirkelige kontekst i Danmark i midten af 1800 tallet, er det et markant krav, at personer ved optagelse i kirken skal anbefales af en Klasse, hvor de forud har deltaget i møder, samt bekende deres tro offentligt herunder vedkende sig deres dåb.

Personer, som ere døbte i deres Barndom, maae offentlig for Menigheden vedkjende sig Daabens Pagt¹¹⁹.

¹¹⁵ Ibid., p. 9–10

¹¹⁶ Ibid., p. 11–24

¹¹⁷ Ibid., p. 24–31

¹¹⁸ Ibid., p. 34–38

¹¹⁹ Ibid., p. 35

Da barnedåben er den mest almindelige medlemsoptagelse i den danske statskirke, angiver artiklen om døbte børns forhold til kirken et i Danmark ganske anderledes syn på dåbens funktion som medlemsoptagelse. Samtidig angives, at kirken vedkender sig børnene før de ved bekendelse kan optages som medlemmer.

Ere alle smaae Børn berettigede til Daab?

Vi holde for, at alle Børn i Kraft af Forsoningens ubetingede Velgjerninger høre Guds Rige til og derfor naadigen berettigede til Daab;

I hvilket Forhold staae de døbte Børn til Kirken?

Vi betragte alle Børn, der ere blevne døbte, som stillede i synligt Pagtsforhold til Gud og under Kirkens specielle Omsorg og Opsyn.

I det tiende Aars Alder eller tidligere skal den fungerende Præst inddele Kirkens Børn i Klasser og udnævne passende Ledere (mandlige og kvindelige), hvis Pligt det skal være at holde Klassemøde med dem engang om Ugen og undervise dem om Daabens Natur, Øiemed og Forpligtelser

Naar de faae opnaaet en tilstrækkelig Alder til at forstaae Religionens Forpligtelser og skulle give Vidnesbyrd om deres Ønske at flye den kommende Vrede og at frelses fra deres Synder, kunne deres Navne, efter Ønske optages paa Listen over dem, der ere paa Prøve, og dersom de vedblive at give Vidnesbyrd om en grundig Guds frygt, kunne de paa Anbefaling af den Leder, i hvis Klasse de have mødt i det Mindste i sex Maaneder, optages som Medlemmer af vor Kirke ved offentlig for Kirkens Medlemmer at bekræfte deres Daabs Pagt og besvare de brugelige Spørgsmaal om Læren og Disciplinen¹²⁰.

– 3. kap. Nådemidlerne¹²¹. Det teologiske udtryk 'nådemidlerne' angiver med henvisning til menighedsformlen i Acta 2:42 de redskaber, som den troende aktivt benytter i forventning om at modtage Guds nåde. Nådemidlerne angives i De Almindelige Reglers tredje del og omfatter 1) de troendes fællesskab, deltagelse i den offentlige gudsdyrkelse, 2) skriften, læsning af og forkyndelsen på grundlag af Bibelen, 3) bønner, privat og offentlig, 4) sakramenterne, modtagelse af pagtens to tegn dåb og nadver, og 5) faste og afholdenhed. I angivelse af nådemidlerne i Disciplinens 3. kapitel, er de sat ind under rubrikken Offentlig Gudstjeneste og Klassemøder. Denne disponering angiver igen samspillet mellem den åbne og institutionaliserede ecclesia funktion på den ene side og det tættere, mere forpligtende troens udviklende fællesskab i den afgrænsede ecclesia på den anden side. Offentlig Gudstjeneste¹²² følger en fastlagt liturgi, som anbefales håndhævet. Ligeledes udgør gudstjenesten rammen for sakramenternes forvaltning. Omsorgen for, at

¹²⁰ Ibid., p. 37–38

¹²¹ Ibid., p. 38–42

¹²² Ibid., p. 39

gudstjenestedeltagerne inddrages i gudstjenestens gennemførelse, er tydelig, i den hensigt at modvirke at gudstjenesten bliver for høj Kirkelig og formalistisk.

Lad også Herrens Bøn blive brugt lad Forsamlingen formanet til lydeligt at gentage den ...
Lad Forsamlingen blive alvorligen formanet til at deeltage i alle disse Gudstjenestens Handlinger og i Særdeleshed til lydeligt at gentage vort Rituals Bønner¹²³.

En særlig opmærksomhed gives den offentlige fællessang. Det er tydeligt, at sangen opfattes som gudstjenestedeltageres aktive deltagelse i bøn, lovprisning og lovsang. Gennem salmesangen opbygges i høj grad den referencebund, hvori det talte ord får sin plads.

Spørgsmaal. Hvorledes skulle vi vogte os imod Formalitet (udvortes Skin) i at synge?

Svar 1. Vælg saadanne Sange, som passe til Anledningen, og syng ikke for meget paa eengang, sjelden mere end fire eller fem Vers.

Svar 2. Lad Melodien passe til Stemningen, og tillad ikke Forsamlingen at synge for langsomt.

Svar 3. Lad der i ethvert Samfund skjænkes Kirkemusikkens Uddannelse særlig Opmærksomhed.

Svar 4. Lad Een eller Flere i hver Menighed blive valgte til at lede Sangen.

Svar 5. Da Sangen er en Deel af Gudstjenesten, i hvilken Alle bør deeltage, saa forman Enhver i Forsamlingen til at synge, og ikke blot Een blandt Ti¹²⁴.

Klassemøderne er i princip fastlagt i De Almindelige Regler, hvor også underrubrikken angiver:

Vore forenede Samfunds Væsen, Øiemed og almindelige Regler¹²⁵.

Her i 3. kapitel følger yderligere bestemmelser, som ikke fastholdes i tiden efter den historiske begyndelse, men forandres i forhold til den kommende tids krav. Allerede i de norsk-danske Disciplinerne fra 1876 og 1888 kan det ses, at helliggørelsesbevægelsen aktualiserer klassemødernes betydning, og dette afsnit om klassemøderne udvides betydeligt. Og beskrivelsen af klasserne angiver en markant anderledes måde at afvikle religiøse sammenkomster på end den offentlige gudstjenestes formelle liturgi. Klassestrukturen har en pastoral og omsorgsmæssig funktion.

Hensigten med Ordningen af Klasse og Ansættelsen af Ledere er:

1. at oprette et System af Pastoraltilsyn, der med Virkning kan naa ethvert Medlem i Menigheden.

Den fornemste Hensigt med Fordelingen af Menighedens Medlemmer i Klasser er at sikre det underordnede pastorale Tilsyn ...

2. Lad enhver Leder omhyggelig undersøge, hvorledes hvert Medlem i hans Klasse trives, ikke alene hvorledes enhver udvortes iagttager Reglerne, men hvorledes han vokser i Kundskab og Kjærlighed til Gud¹²⁶.

¹²³ Ibid., p. 39

¹²⁴ Ibid., p. 40

¹²⁵ Ibid., p. 24

¹²⁶ Troeslære og Disciplin for Den Biskoppelige Methodistkirke 1888 p. 31–32

At klassemøderne ikke blot af praktiske årsager bliver mere uformelle og ekstempererede i deres indhold, men at det direkte er en form, der ideelt søges, fremgår af en helt ny paragraf:

Lad der med Omhyggelighed vaages over, at der ikke indsniger sig Formalitet ved Brugen af en ensartet Fremgangsmaade. Lad Talen være frivillig eller Andagtsøvelserne i Samtaleform, idet Lederen tager saadanne Forholdsregler, som bedst kan tjene til at gjøre Sammenkomsterne livlige, aandelige og af blivende Velsignelse¹²⁷.

Udviklingen af denne del af Disciplinen fortsætter i de følgende år, så den norsk-danske 1912 Chicago-udgave angiver vejledning til moralsk god livsstil i et nye afsnit om Særskilte Raad¹²⁸. Denne udvikling angiver en større ansvarlighed overfor det forhold, at ecclesiolaen er redskabet til at forstre mennesker til både åndeligt beredskab og social etisk handling, hvilket er i god overensstemmelse med Wesleyansk forståelse af sand helliggørelse.

Udviklingen på dette område understøttes af den håndbog for metodismen, som præsterne A. Haagensen, B. Johansen og Chr. Treider oversætter fra engelsk og udgiver i 1876. Methodismens Haandbog er skrevet af Dr. theol. Bostwick Hawley og giver i beskrivende tekst forklaring og begrundelse for metodismens arbejde og former.

I Tidens Løb blev Klassemøder en vedvarende og gavnlig Skik i Kirken, i alle dens Grene og i alle Lande; enhver Menighed er inddelt i Klasser, forskellige i Antal, eftersom Bekvemmelighed maa tillade, hvilke Klasser bestyres af Ledere, som præsten har ansat til sine Hjælpere. Lederens Pligter ere væsentlig af en religiøs Natur. Han skal ugentlig besøge de forskjellige Medlemmer af sin Klasse, for at undersøge deres aandelige Fremgang, – for at raade, tilrettevise, trøste, eller formane dem, alt eftersom Omstændighederne maatte fordre, – og for at underrette Præsten om Medlemmernes religiøse Tilstand og Vandel.

Hensigten med disse Møder er, ifølge Methodismens eiendommelige Styrelse, at give de Kristne en regelmæssig og stadig Leilighed til at tale fortroligt til hverandre om deres religiøse Erfaringer, at bede med og for hverandre, at modtage passende Raad og Opmuntring og til bestandig at nyde denaarvaagne Omsorg af dem, som Kristus har sat til at vaage over sin Kirke. Betragtede i deres sande Lys ere de ikke alene forskjellige fra Skriftestolen, men ogsaa aabenbart skriftmæssige¹²⁹.

¹²⁷ Ibid., p. 33

¹²⁸ Den biskopelige metodistkirkes Troeslære og Disciplin 1912 p. 55–59

¹²⁹ Hawley, Bostwick Methodismens Haandbog Oversat til dansk og udgivet i Chicago 1876 p. 155–156

– II.Del omhandler kirkeordningen, ledelse og embedsforståelse.

– 1. kap. Organisationsplan på forskellige niveauer¹³⁰.

Først angives kirkens øverste ledelse, generalkonferencen, som har myndighed til at træffe bestemmelser på alle områder, undtagen forandringer i kirkens konfessionelle basis. Generalkonferencen afspejler en demokratisk struktur, hvor moderkirken i Amerika med dens udenfor Amerika spredte missioner ledes af en lovgivende forsamling, bestående af valgte præster fra hvert lokalområde, valgt af årskonferencerne. Der er tale om repræsentativt demokrati blandt kirkens præster. I 1872 ændres generalkonferencens sammensætning, så også lægrepræsentanter fra hver årskonference får sæde i generalkonferencen¹³¹. Generalkonferencen vælger, indvier og indsætter biskopper til ledelse af kirken imellem generalkonferencens samlinger hvert 4. år. Denne ledelsesform afspejler tre ledelsesprincipper, som afbalancerer hinanden, og som hviler på hvert sit ideologiske og teologiske grundlag. De tre modeller for ledelse er: 1) den presbyterianske, 2) den episkopale og 3) den kongregationalistiske eller demokratiske model¹³². De tre ledelsesprincipper findes på alle niveauer i kirken.

– Den presbyterianske ledelsesmodel bygger på den forståelse, at den kollektive gruppe af ordinerede Ældste bærer det pastorale ansvar. Det er kollegiet af ordinerede, ikke den enkelte eller den overordnede, men den kollektive gruppe i forening, der har den fulde myndighed. Den presbyterianske ledelsesmodel blev især betonet i den calvinske tradition, som påvirkede Den Anglikanske Kirke på Wesleys tid. Wesley tog den presbyterianske forståelse til sig, fordi den var kendt fra det antikke Alexandria.

Wesley had gone beyond Lord Peter King's evidence in concluding that if indeed bishops and presbyters were of the same order then they had the same right to ordain....

¹³⁰ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin 1867 p. 43-59

¹³¹ Troeslære og Disciplin for Den Biskoppelige Methodistkirke 1888 § 56, 57, 58, 60, 61, 63, p. 36-39

¹³² Tjenesten som biskop i Metodistkirken, Studierapport, Centralkonferencen 1997, p. 2-5, 8-10

Wesley claimed that for their first two hundred years the presbyters of the Alexandrian church had ordained as bishop one of themselves rather than dilute their ecclesiastical putity by seeking aid from a foreign bishop...

.... why should he not join with other presbyters to elevate another presbyter to the office of itinerant bishop¹³³,

I metodismens første tid i Amerika, især før, men også efter vielsen af den første biskop i julen 1784, er det presbyterianske syn så fremherskende blandt prædikanterne, at der på konferencer er flere tilløb til, at danne et presbyterium og foretage ordinationer¹³⁴.

– Den episkopale ledelsesmodel bygger på den mere hierarkiske forståelse, at ledelsesfunktionen udgår oppefra, fra den øverst ansvarlige leder, biskoppen. Ledelsen er koncentreret i få personer, og de Ældste udøver deres funktion på biskoppelig fuldmagt. Den episkopale ledelsesform var

Den Anglikanske Kirkes, men Wesley så i sin funktion sig selv som en 'Skriftmæssig Biskop.'

Wesley himself was not only a presbyter with a presbyter's inherent right to perform the office of the presiding presbyter or bishop; by his extraordinary call to found and rule the Methodist societies it had been demonstrated that in function he was the equivalent of a scriptural bishop¹³⁵.

Francis Asbury's autoritative og myndige ledelse af metodismen i Amerika både før og efter kirkedannelsen i 1784 har helt sikkert også haft indflydelse på det forhold, at den episkopale ledelsesmodel ikke blev anfægtet¹³⁶. Metodistkirkens karakter som episkopal kirke var klar og selvfølgelig fra begyndelsen¹³⁷.

– Den kongregationalistiske eller demokratiske ledelsesmodel var repræsenteret i metodismen ganske tidligt. Wesley sammenkaldte sine prædikanter til konferencer, hvor virksomheden blev drøftet, og hvor bevægelsens profil blev lagt. Wesley var ingen demokrat, tværtimod tog han afstand fra de franske, ateistiske filosoffers pøbelvælde, som var søgt virkeliggjort gennem Frankrigs voldelige revolution, og som i høj grad havde fordrejet nybyggerne i de Amerikanske kolonier. Så i Wesleys livstid tog han selv alle beslutninger, men efter drøftelse og diskussion blandt

¹³³ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 263

¹³⁴ MacClenny, W.E. The life of Rev. James O'Kelly p. 34–35

¹³⁵ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 263

¹³⁶ Tjenesten som biskop i Metodistkirken, Studierapport, Centralkonferencen 1997, p. 6–7

¹³⁷ Ibid., p. 1–2

de ledende præster eller i den årlige konference. Til at videreføre metodismen indsatte Wesley imidlertid et hundrede personers styrende organ, det såkaldte Deed of Declaration¹³⁸. Denne besluttende myndighed eksisterede i Wesleys sidste leveår, men først med Wesleys død i 1791 kommer myndigheden i funktion, og sammen med traditionen med konferencer vokser metodismens demokratiske system hastigt frem. Dermed virkeliggøres den forståelse af Guds ledelse, som Acta 15 beskriver fra det første apostelmøde, hvor der tales om strid, diskussion og fremlæggelse af synspunkter, men hvor den kollektive behandling af emnet foregår i den tro og overbevisning, at Helligånden leder forsamlingen i diskussionen og drøftelsen til et resultat, som i sig bærer den guddommelige ledelses dimension. Ligeledes bygger det kongregationalistiske eller demokratiske ledelsesprincip på tanken om det almindelige præsteskab med reference til 1 Pet 2:1–10.

I virkeligheten fins det et universalt tjenesteembete inne Kristi kirke. Det henger sammen med at vi alle er prester i kraft av at vi hører med til det ene legeme¹³⁹.

De tre ledelsesprincipper, episkopal-, presbyteriansk-, og kongregationalistisk eller demokratisk ledelse, er afbalanceret i forhold til hinanden, hvad angår kompetenceområde. Og i forhold til hinanden udøver de tre former for ledelse en gensidig kontrol, hvilket kommer til udtryk i Generalkonferencens begrænsende regler¹⁴⁰.

Det andet led i organisationsplanen er "De aarlige Conferencer,¹⁴¹" som er den regionale kirkeledelse. Indenfor et geografisk område, hvor kirken udgør en passende størrelse eller på anden måde er naturligt afgrænset fx en nation eller et sprogområde, samles præsterne under biskoppens ledelse til årlig statusopgørelse over virksomheden, teologiske overvejelser og planlægning for det kommende arbejdsår. Her mødes det episkopale ledelsesprincip med det presbyterianske.

¹³⁸ Baker, Frank John Wesley and the Church of England p. 218–233

¹³⁹ Hagen, Odd Vår Kristne Tro p. 211

¹⁴⁰ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin 1867 p. 45–46

¹⁴¹ Ibid., p. 47–51

Den biskoppelige ledelse i Danmark må dog siges at være begrænset af flere forhold. For det første blev det biskoppelige tilsyn med Metodistkirken i Danmark varetaget af skiftende biskopper. I 1873 og 75 besøgte forskellige biskopper landet¹⁴², og fra 1878 til 1911, hvor Metodistkirken i Danmark får status som årskonference, afholdes egentlige missionskonferencer med skiftende biskoppelig ledelse. For det andet var biskopperne amerikanere med residens i Amerika. I 1900 bliver Europa selvstændigt biskopsområde med henholdsvis John H. Vincent og William Burt reciderende i Zurich frem til 1912, hvor John L. Nuelsen bliver den første europæer i det biskoppelige embede¹⁴³. Dermed bliver den biskoppelige ledelse og tilsynet med Danmark mere fast og kontinuerlig. Men bortset fra Anton Basts korte tjenesteperiode i 1920 til 24, er det først efter Den 2. Verdenskrig, at Danmark får en biskop, som kan tale og kommunikere, så årskonferencerne ikke skal foregå via tolk. For det tredje er Metodistkirken i Danmark så lille, at den hele tiden har måttet dele biskop med metodismen indenfor et større geografisk område. Dermed var det biskoppelige nærvær i Danmark begrænset. Kun i perioden 1920 til 24 er den reciderende biskop bosiddende i Danmark.

Hvad angår det presbyterianske ledelsesprincip, er der også forhold, som virker svækkende. For det første. Frem til 1911 var en del af de danske præster ordinerede i og medlem af årskonferencer i Amerika eller i Tyskland eller fra 1876 også årskonferencen i Norge og havde i kraft af disse forbindelser naturligt dobbelte loyalitetsbånd. Årlige samlinger for prædikanterne søges etableret fra 1873¹⁴⁴, men først senere udvikler disse samlinger sig til egentlige besluttende myndighed. I tiden frem til superintendent J.J. Christensens tjenesteperiode præges arbejdet i Danmark meget af de markante dansk-amerikanske præster og missionærer, som i begrænsede årrækker virker i

¹⁴² Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 290, 293, 295

¹⁴³ Garber, Paul The Methodists of Continental Europe p. 45-46

¹⁴⁴ Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 53

landet. Præster, der fostres af og har deres livsgerning i dansk metodisme, bliver først det dominerende fra omkring slutningen af 1880'erne. De dansk-amerikanske præster har tilsyneladende deres primære tilhørsforhold og identitet i deres årskonference i udlandet og ikke i det missionsområde, som Danmark udgør for dem. For det andet. De dansk-amerikanske præster har en stærk identitet som teologer og præster i en særdeles succesrig kirke, hvilket udstråler karakterstyrke og overlegenhed i forhold til en kirkelighed i Danmark, der er under pres fra mange sider. Deres amerikanske uddannelse blev uden videre værdsat i Amerika, hvilket, under deres tjenestetid i Danmark, gav dem en myndig og kompetent optræden. Anderledes blev det i Danmark, hvor de unge danske kandidater til præstegerningen ikke blev uddannet ved et uddannelsesinstitut eller et universitet, men fulgte privatundervisning i meget små grupper. Det var en slags lærlingeforhold. Studenten fulgte den erfarne leder, modtog nogen privatundervisning og fulgte nogle forelæsninger på universitetet, men måtte i høj grad selv tilegne sig viden gennem læsning. Disciplinen 1888 angiver gældende læseplaner for studier af den art¹⁴⁵. Vejen til præsteembedet går endvidere gennem forskellige trin. Først en tid som formaner, dernæst 4 år som lægprædikant, hvorefter følger 4 år som diakon inden ordination til Ældste, Presbyter, kan finde sted. Hvert trin havde sine krav til uddannelse. J.J. Christensen er den første, der på dansk jord gennemfører denne vej frem til Ældste ordination i 1874 og bliver medlem af Wisconsin Årskonference¹⁴⁶. Denne form for "læremester" uddannelse udviklede ikke den samme uddannelsesmæssige selvtillid og selvspekt, som kollegerne i den dansk-amerikanske kirke tilsyneladende havde, og i forhold til det monopol, som de statslige universiteters teologiske fakulteter altid har haft og fremdeles har i Danmark på den kompetencegivende præsteuddannelse, har det danske samfund aldrig tilregnet Metodistkirkens "private" uddannelse nogen akademisk værdi. Udviklingen af en ledelsesmæssig

¹⁴⁵ Troeslære og Disciplin for Den Biskoppelige Methodistkirke 1888 (udgivet 1890) § 57 p. 437–440

¹⁴⁶ Nielsen, C. J. J. Christensen, Historisk Aarsskrift 1935 p. 57–58

stærk presbyter-identitet har ikke i Danmark haft gunstige betingelser. Enkelte præster har i tiden løb markeret sig på grund af deres dygtighed og succes, men som kollektiv gruppe med en identitet som kollektivt lederskab har gruppen af Ældste ikke udmærket sig.

Det tredje led i organisationsplanen omhandler kirkens struktur på lokalt menighedsniveau, kaldet "Qvartals-Conferencen."¹⁴⁷ Hvor den nationale struktur især bærer præg af det episkopale og det presbyterianske ledelsesprincip, er den lokale menighed stedet, hvor det kongregationalistiske eller demokratiske ledelsesprincip kommer til sin ret. I en tid, hvor demokratiet er ganske uudviklet i landet og absolut langt bagefter den demokratiske udvikling i det amerikanske samfund, har Metodistkirkens uddelegerende og demokratiske organisation virket langt forud for sin tid. Præsten havde afgørende indflydelse på den lokale menigheds forhold, men bibelklasse, søndagsskoleklasse og forskellige virksomhedskomiteer hvilede på lægfolkets engagement og ledelse¹⁴⁸. Og bortset fra de specielle pligter til udnævnelse og opsyn, som påhvile præsten, var bestyrelser og komiteer henvist til demokratiets spilleregler. Det er bemærkelsesværdigt, at i menigheden, hvor præsternes ansættelsesperiode er ganske kort¹⁴⁹, er menighedsarbejdets kontinuitet afhængig af menighedens struktur af læge medhjælpere. Kirkebestyrerne (Stewards) og kirkeværgerne er i høj grad dem, der i det længere tidsperspektiv er de praktiske ledere med ansvar for kirkebygning, økonomi og en del pastoralt ansvar med hensyn til medlemskontakt og diakonalt arbejde. Til kirkebestyrerne opgaver hører således:

at føre en nøjagtig Optegnelse over enhver Pengeudgift enten til Præsterne, de Syge eller Fattige;
at opsøge de Trængende og Lidende for at understøtte og trøste dem;
at meddele Præsterne Underretning om Medlemmer, der ere syge eller føre uordentligt Levnet¹⁵⁰;

¹⁴⁷ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin 1867 p. 52-59

¹⁴⁸ Ibid., p. 54

¹⁴⁹ Ibid., p. 90. Max ansættelsestid på samme sted er i 1867: 3 år, i 1888: 5 år,

¹⁵⁰ Ibid., p. 114, se også p. 260-263, 266-267

– 2. kap giver en uddybende, grundig og praktisk konkret anvisning til, hvordan prædikeembedet skal forvaltes¹⁵¹. Prædikeembedet omfatter Biskopper, Ældste, Diakoner, og Lægprædikanter. Statskirkens præster er i snæver forstand forpligtet på Confessio Augustanas anden del, i kirken "at forkynde Evangeliet rent og forvalte sakramenterne ret," samt udføre kirkelige handlinger vi-
elser og begravelser. Selvom embeds- og kirkesynet ikke i statskirken er udpenslet i konkrete ar-
bejdsopgaver, fungerer kirken i høj grad, som institutionen midt i folket, hvor liturgien med de
kirkelige handlinger administreres for dem, der kommer. Metodistkirkens beskrivelse af prædike-
embedet omfatter den samme funktion, som angivet for statskirkens præsteskab, men desuden en
væsentlig opgave med at opsøge mennesker, opbygge menigheden i sociale strukturer og myn-
diggøre lægfolket åndeligt til at tage ansvar for egen efterlevelse i hverdagen og kristentroens ud-
bredelse. Arbejdet med at organisere og administrere menighedens menneskelige og økonomiske
ressourcer i den hensigt at fremme missionen udgør en væsentlig del af metodistprædikanternes
ansvar, og på det punkt skiller de sig ud.

– 3. kap. Kirkebestyrerne (Stewards)¹⁵². Dette er det eneste sted i den første danske Disciplin, hvor
Willerup tilsyneladende ikke har været tryk ved sin egen oversættelse, men valgt at bevare det fra
britisk og amerikansk benyttede udtryk 'Stewards' efter det dækkende danske udtryk 'Kirkebesty-
rer.' Med det rejsende præsteskabs kortvarige ophold det lokale sted, tillægges kirkebestyrerne
stort ansvaret for at sikre rammerne for de lokale menigheders virksomhed og prædikanternes
forkyndelse.

– III. Del omhandler regler for kirkens retslige justits i tilfælde af embedsforsømmelse¹⁵³. Der kan
være tale om direkte misforhold, men også om manglende evne eller ineffektivitet i tjenesten, så

¹⁵¹ Ibid., p. 60 – 113

¹⁵² Ibid., p. 113. I Haagenses, Johansens og Treiders oversættelse af Bostwick Hawleys Methodismens Haand-
bog til dansk i 1876 bevares ligeledes udtrykket 'Stewards' ved siden af det danske 'medhjælper.' Se Bostwick p. 48

¹⁵³ Ibid., p. 116 – 136

den kontrollerende instans kan skifte mindre gode medarbejdere ud med bedre. Generalkonferencen har således magt overfor en biskop. Årskonferencen fører justits med prædikanternes forvaltning. Og kvartalskonferencen tilser medarbejders opgaver i lokalmenigheden. I en statskirkelig kontekst, hvor præsterne er statsembedsmænd, kan embedsforsømmelse og direkte forkerte handlinger ikke tolereres. I en dansk statskirkelig sammenhæng skiller Metodistkirken sig ud ved at kræve effektivitet, moralsk ren livsførelse, for at være eksempel for menigheden, samt forpligtelse til opøvelse af egen og menighedens spiritualitet.

– IV Del. Ritualerne¹⁵⁴.

Ritualerne for sakramentsforvaltning, kirkelige handlinger og ordinationer udgør en omfattende del af Disciplinen. Ritualerne udtrykker kirkens teologi i praksis. At Metodistkirken i det hele taget har så omfattende ritualer og liturgiske tekster, markerer en kirkelighed, grænsende til det højkirkelige, som end ikke er så omfattende i statskirken¹⁵⁵ og absolut fremmed for den samtidige baptistiske bevægelse. Den anglikanske tradition skinner igennem. Der er ritualer til brug ved: 1) Barnedåb, 2) Dåb af personer i moden alder, 3) Medlemsoptagelse, 4) Nadver, 5) Vielse, 6) Biskoppers indvielse, 7) Ældstes ordination, 8) Ordination af Diakoner, 9) Grundstens nedlæggelse ved kirkebyggeri, og 10) Kirkeindvielse. Flere af ritualerne er utænelige i den danske kontekst. Indvielse af biskopper foregår på generalkonferencen i Amerika, og med den ensretning med tvang, som kendetegnede det statskirkelige religionsmonopol i Danmark frem til 1849, ville dåb af voksne, der ikke allerede var døbt som børn, være utænkeligt. Ligeledes var ordinationer ikke umiddelbart indenfor den overskuelige horisont set fra år 1867. Men netop ved at have alle nødvendige ritualer repræsenteret i den danske Disciplin, signaleres kirkens teologi og praksis i hele sin fylde, for kun derved gøres kirkeforståelsen fuldstændig.

¹⁵⁴ Ibid., p. 139 – 230

¹⁵⁵ Salmebog for Kirke og Hjem, ritualer autoriseret til brug ved kgl. resolution

– V. Del. Opdragelses- og Velgjørenheds- Anstalter¹⁵⁶.

Med opdragelse menes her uddannelse, som også bliver det anvendte ord i Disciplinerne 1876 og 1888 og den efterfølgende tid. I Danmark var det velkendt, at kirke og skole hørte sammen. Folkeskolen, indført ved lov i 1899¹⁵⁷, var en statsinstitution på samme måde som Folkekirken, Grundlovens betegnelse for statskirken siden 1849. Staten, skolen og kirken hørte derfor sammen. Skolen varetog den almindelige kristendomsundervisning bortset fra konfirmationsundervisningen. Universitetet i København, som var statens, forestod den teologiske undervisning af kandidater til præstetjenesten i Folkekirken. Sognepræsten førte tilsyn med den lokale skole, hvor det ofte var degnen, der varetog undervisningen. På den måde fungerede kirke, skole og stat i et på en gang adskilt og symbiotisk forhold til hinanden.

Metodistkirken derimod så det som sin opgave at oprette og drive undervisningsinstitutioner, som en naturlig del af kirkens arbejde. Det må have haft en overvældende virkning, at et kirkesamfund under spæd etablering, ganske vist med det største amerikanske kirkesamfund i ryggen, som en del af sin formulerede målsætning angiver, at enhver årskonference bør have

i det Mindste een Opdragelsesanstalt eller eet Seminarium under sit umiddelbare Overopsyn, og ligeledes, at som en almindelig regel anbefales

fire Conferencer forene sig i at underholdet et Universitet¹⁵⁸.

Der er åbenbart lidt forvirring om, hvordan de amerikanske betegnelser bedst lader sig overføre til danske forhold, så i 1888 er Opdragelsesanstalt blevet til Høiskole, og Universitet er udvidet til Akademi eller Universitet.

Der næst følger beskrivelse af 'Søndagsskoler og Børneundervisning.' Også her gælder det, at undervisning af børn i søndagsskoler er en integreret del af kirkens liv på lokalt plan. Det er præstens pligt at sikre, at søndagsskolearbejdet varetages.

¹⁵⁶ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin 1867 p. 232 – 246

¹⁵⁷ Den Store Danske Encyklopædi Vol. 6. p. 501, 490

¹⁵⁸ Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin 1867 p. 232–233

Som den sidste del af undervisnings- og oplysningspligten er spredning af litteratur. Traktatmission og trykning af opbyggelige bøger anses at være en naturlig måde for kirken, hvorpå evangeliet og folkeoplysningen kan spredes.

Undervisningen i hele sin bredde er ikke aktiviteter, som alene tager sigte på de behov, metodistmenigheder og grupper måtte have. Undervisningen er et arbejdsområde, kirkens præster og menigheder er forpligtet på, men som peger ud i samfundet og har en langt bredere målgruppe end kirkens medlemmer og brugere. Undervisning og folkeoplysning er i sig selv en kirkelig forpligtelse.

– VI. Del. Den timelige Oeconomy¹⁵⁹.

Disciplinens afsluttende kapitel omhandler den praktisk-økonomiske forvaltning af kirkebygninger og anden ejendom, som tilhører Metodistkirken.

4.8.1. Dansk metodismens 1. profil: Ecclesiola in ecclesia

Metodismen har både i Storbritannien og i Amerika tiltrukket mennesker fra de laveste sociale befolkningslag. I Metodistkirken blev de søgende accepteret, som de mennesker, de var. Der mødte de forståelse og fik efterhånden et socialt netværk, som kunne virke gunstigt på hele deres praktiske tilværelse. Metodistkirken blev for mange småfolk det sted, hvor de fandt tryghed og inspiration til en hård hverdag. Haagensen skrev i 1894 generelt, om hvem de danskere var, der tilsluttede sig Metodistkirken.

Methodismen har overalt holdt sit første indtog blandt de mindre bemidlede, ofte ubemidlede, klasser, og ude paa Landet saavel som i de mindre Byer var et tarveligt Gudshus Alt hvad der behøvedes, ja det eneste rigtige, eftersom det er ved aandelige, ikke ved materielle Midler, den søger at fremme sit Værk¹⁶⁰.

¹⁵⁹ Ibid., 247 – 267

¹⁶⁰ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 286

De Gudelige Vækkelser og den samfundsmæssige uro, der prægede midten og sidste halvdel af 1800 tallet, forberedte metodismens og andre anglo-amerikanske bevægelser komme til Danmark.

Fra Fyn kendes historien om gartner Eltzholtz på Brahetrolleborg Slot, som i begyndelsen af 1850'erne tager del i egnens "gudelige forsamlinger" og også åbner sig eget hjem, så det bliver en base for omrejsende pietistiske prædikanter, inden familien finder sit ståsted i Metodistkirken¹⁶¹.

Efter etableringen af missionær Markus Nielsen på Fyn med base i Svendborg, blev forkyndelse påbegyndt mange steder rundt omkring på øen. I Odense blev det første møde holdt i 1872. Og syd for Odense var de fattige teglværksarbejdere særligt vakte for metodisternes forkyndelse. Prædikepladsen i Fangel udviklede sig frem mod slutningen af 1880'erne, så der var grundlag for at rejse en lille trækirke, Bethel.

I min barndom lå der nogle år en lille bitte rund trækirke, "Bethel," kun 1/4 km fra mit hjem i Fangel på Fyn. Den var rejst af metodisterne, og menigheden bestod nærmest udelukkende af teglværksarbejdere fra den anden side moseskellet, hvortil vi altid før i tiden så over med en vis uhygge, fordi druk og slagsmål tidligere hørte til dagens orden her. Men nu så vi dem hver tirsdag pyntede, pæne og glade mennesker med hinanden i hånden, hele familier, store og små, gå til Bethel¹⁶².

Fra Svendborg blev metodistprædikanterne også indbudt til vakte kredse på øerne syd for Fyn. På Langeland var der hele 8 prædikepladser så tidligt som i 1873.

... en Landmand ved Navn Brunn, der havde overladt Missionen Lokale i sin egen Gaard og desuden lovet den en Byggelod samt tilbudt sig at opføre et Kapel paa samme til en Pris af 3000 Rigsdaler¹⁶³,

I Vejle-egnen var der også flere familier på landet, som lukkede deres hjem op for metodist prædikanterne¹⁶⁴. I Hornsyld var Niels Simonsens gård samlingssted for egnens søgende¹⁶⁵, og fra 1861 hørte skiftende metodist prædikanter til de faste forkyndere i Hornsyld kredsen. I 1869 havde menigheden i Vejle, som på det tidspunkt havde eksisteret i 8 år, hele 11 prædikepladser i omegnen¹⁶⁶. Virksomheden i Vejle havde i 1875 forbindelse helt ned til Slesvig, hvor en

¹⁶¹ Larsen, Emil Der bor en længsel ... p. 15–20

¹⁶² Askholm, Margrethe Glimt fra den Fynske Metodisme, Historisk Årsskrift 1972 p. 49

¹⁶³ Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 290

¹⁶⁴ Vejle Metodistmenigheds Historie gennem 50 Aar p. 5

¹⁶⁵ Rasmussen, P. Pastor Chr. Thaarup, Historisk Aarsskrift 1937 p. 9

prædikeplads regelmæssigt blev besøgt¹⁶⁷. I Vejle og omegn¹⁶⁸ var befolkningen i særlig grad åben for den evangeliske forkyndelse. Lægprædikant Mogens Sommer, der var kendt i hele Sønderjylland, havde i årene 1857–60 holdt til i Vejle og samlet store tilhørerskarer, og i oplandet prædikede Sommer på en række gårde¹⁶⁹. I trekant området nord og vest for Vejle frem til Horsens havde den del af 'De Gudelige Vækkelser,' som kaldtes 'De Stærke Jyder,' haft deres blomstring og store indflydelse fra ca. 1840 og ti år frem¹⁷⁰. Disse vækkelser forberedte befolkningen på metodisternes komme.

Fra Vejle kaldes efterhånden prædikanter til Ålborg og Århus.

I Vendsyssel¹⁷¹ indbyder en kolportør i Indre Mission, Andreas Christensen, Aså, den første metodist prædikant til sit hjem. Pastor H. Hansen holder møder 10 forskellige steder i 1875, og 9 steder året efter. Der er tale om landkredse, hvor de gudelige forsamlinger holder til. I 1876 placeres en metodistpræst i Hjørring, hvor arbejdet ikke umiddelbart lykkes, men fra Hjørring kaldes metodistpræsten i 1876 og 1877 til et stort antal kredse, hovedsageligt til private hjem, i egnen mod syd og vest, hvor Løkken og Brønderslev ligger, og i egnen mod øst omkring Frederikshavn. I den lille fiskerklynge Strandby, ved Elling, fik de tilrejsende metodist prædikanter snart stor tilslutning¹⁷².

Arbejdet er hurtigt faldet i ret faste former. Niels Tvillings Hjem forblev i adskillige år samlingsstedet for de ret mange, der efterhånden følte sig hjemme i metodisternes kreds, og mangel på strandbynit har mangel aften nu og da standset udenfor det gamle hus i smøgen og lyttet til den glade sang, der tonede ud fra de små ruder ...

Fiskerne var dengang en meget fattig befolkning, og Strandby var ingen undtagelse. ...

Der skulle komme til at gå 16 år fra det første møde i Niels Tvillings hus, til et hus blev bygget, og så var det endda ikke metodisternes eget hus¹⁷³.

¹⁶⁶ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 289

¹⁶⁷ Ibid., p. 293

¹⁶⁸ Nielsen, C. Metodismen i Bjerre Herred, Historisk Aarsskrift 1932 p. 17–60

¹⁶⁹ Larsen, Emil Vejle en oase midt i ørkenen p. 5–13

¹⁷⁰ Jakobsen, Hans Borup De stærke Jyder p. 118–119

¹⁷¹ Mann, Niels Festskrift i anledning af Frederikshavns Metodistmenigheds 50 Aars Jubilæum 1927, p. 5–11

¹⁷² Ibid., p. 10

¹⁷³ Mann, Niels Nordøst-Vendsyssel, Historisk Årsskrift 1972 p. 26–30

På Bornholm blev metodismen etableret i 1890'erne. Pastor Thaarup, der var fast placeret i København, blev indbudt til øen, og efter de første møder samlede Lars Dam, der var blev omvendt i en Metodistkirke i Amerika, et antal mennesker til ugentlige møder i købmand Bechs private hjem¹⁷⁴. Meget hurtigt etableres disse møder som en klasse, under Lars Dams ledelse. Forfatteren Martin Andersen Nexø skriver fra sin barndom i 1880'erne om det socialt hård belastede miljø i Nexø. I voksen alder kommer Andersen Nexø tilbage og forundres over, hvordan nogle af de gamle kendinge er forandret, fordi familien er kommet i kontakt med metodismen¹⁷⁵.

Billedet er det samme over hele landet. Kredse af vakte mennesker i den almindelige befolkning, indbyder metodistprædikanter til at afholde møder med forkyndelse, bøn og sang i private hjem. Disse kredse af hovedsagelig almuefolk har ingen fast struktur, men opstår omkring initiativtagere, der ikke tilhører samfundets ledende klasse, men alligevel i deres sammenhæng hæver sig over det almindelige. Der er tale om gårdmænd, håndværksmestre og småhandlende. Brorsons salmebog¹⁷⁶ blev benyttet i tiden før metodisterne fik deres egne salmebøger, og med valget af den pietistisk inspirerede Brorsons "Troens rare Klenodie" fremfor Kingos kirkesalmebog af 1859 markeres, at metodismen vedkendte sig slægtskabet til de gudelige vækkelser, for hvem salmebogen næsten hørte til en del af en slags konfessionel bekendelse. Metodistkirken i Danmark bliver selvstændig Årskonference i 1911 med 28 lokale menigheder, men 127 faste prædikepladser¹⁷⁷. De følgende år viser, at antallet af prædikepladser fortsætter med at vokse hurtigere end antallet af menigheder. 4 menigheder har 10 eller flere prædikepladser, men for flertallet af menigheder er prædikepladsernes antal 3–5. Kun et fåtal af disse prædikepladser fører til menighedsdannelser. Dels ligger de fleste prædikepladser spredt på landet, dels er befolkningsunderlaget for lille det

¹⁷⁴ Olesen, Ole Lokalprædikant Lars Dam, Historisk Aarsskrift 1939 p. 89

¹⁷⁵ Andersen Nexø, Martin Bornholmer noveller p. 157–160

¹⁷⁶ Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 54–55
Gaarde, S.N. Chr. Willerup p. 23

¹⁷⁷ Vor Aarbog 1911, 1912

enkelte sted til at danne grund for en menighed. De lokale metodistmenigheder opstår i byerne. Først er placeringen af menigheds etableringen betinget af, om byen med opland viser tilstrækkelig tilslutning til den metodistiske forkyndelse. Når menighedsetableringen er en realitet, er menigheden i høj grad et centrum for den virksomhed, der finder sted på eksisterende prædikepladser i hele oplandet, og menigheden etablerer efter sin stiftelse nye prædikepladser.

De vakte kredse, prædikepladserne, husmenighederne, var fællesskaber, hvor den personlige søgen, bibellæsning, salmesang og bøn kom i centrum. Den metodistiske forkyndelse blev ofte værdsat i disse kredse, fordi den netop var personlig og opfordrede til personlig afgørelse og vidnesbyrd. Selvom der ikke er tegn på, at det metodistiske klassesystem er det, der først præsenteres, er det indlysende, at netop klassesystemets model og arbejdsmetode passer godt ind i den interesse og søgen, som kendetegner De Gudelige Vækkelser og de frie kirkelige retninger, som vokser frem af dette røre. Etablering af klasser er tilsyneladende også det naturlige næste skridt efter at prædikevirksomhed er påbegyndt et sted. Når en menighed er stiftet og arbejdet organiseres, bliver klassesystemet synligt. I sidste halvdel af 1800 tallet og frem til mellemkrigstiden flytter mange fra landet til byerne, hvor småindustri begynder at vokse frem. Mekaniseringen affolker efterhånden landdistrikterne og skaber urbaniseringen. I denne folkevandring kommer metodistmenighederne i byerne til at være en base, der giver tryghed og oplevelsen af sammenhæng, for dem, der kommer ind fra landet. Menighederne får tilført medlemmer fra oplandets prædikepladser. Og mens loyaliteten til slægtens sognekirke måske har holdt i den tid, man blot tog del i prædikepladsens hverdagsmøder, så medfører opbruddet fra hjemegnen og bosættelsen i byerne alligevel så megen fremmedgørelse, at skridtet fra at være metodist sympatisør til at forlade statskirken og blive medlem af Metodistkirken er lettere at tage. Professor Lindhardt har påvist, at Indre Missions tilhængere¹⁷⁸ primært kom fra de laveste klasser i landdistrikterne, altså de samme

kredse, hvor metodismen tilsyneladende finder genklang for sin forkyndelse, medens Grundtvigianerne primært henter støtte fra de besiddende¹⁷⁹. Efterhånden som Vilh. Bech samler flere og flere af kredsene i den Indre Mission og forstærker båndene til den lutherske bekendelse og kirke, bliver det sværere for kredse, der har haft kontakt med fx metodistprædikanter, at forlade statskirken til fordel for Metodistkirken. Kirkens medlemsstatistik er knyttet til menighederne og giver kun et ringe billede af den virksomhed, der, efter beskrivelserne af prædikepladserne, har været og viser kun svagt, hvor mange mennesker metodismen kom i berøring med. Klasserne i byernes metodistmenigheder blev det åndelige hjem for dem, der udefra sluttede sig til, og gav dem samtidig det sociale netværk, som havde stor værdi, når man flyttede til byen. Klassesystemet blev veletableret i Danmark, og i 1883 blev en lille og særdeles nyttig bog udgivet til hjælp for klasselederne¹⁸⁰.

Dansk metodisme blev ikke en ecclesiola, en selskabs- eller gruppebevægelse, indenfor statskirken. Men i og med den måde hvorpå metodismen slog rod i det åndelige røre og i de samfundsmæssige forandringer, som karakteriserer sidste halvdel af 1800 tallet, så er der absolut parallellitet til andre lande, fx England, hvor gruppedannelser i vækkelsesperioder fandt sted. Religiøse selskaber hører pietismens tid til, også i Danmark, så metodismen er ikke noget religiøst selskab i pietistisk forstand, men arbejdsformen er sammenlignelig med de religiøse selskaber. 1800 tallets Danmark viser, at statskirkens institutionaliserede religionsmonopol ikke er identisk med den kristne kultur. Folket viser absolut loyalitet overfor den kristne kulturarv, men statskirken knager i sine fuger under skiftende storme. Metodismen blev en ecclesiola indenfor den kristne danske

¹⁷⁸ Lindhardt, P.G. Vækkelse og kirkelige retninger p. 85–92

¹⁷⁹ Ibid., 60–84

¹⁸⁰ Olsen, O. Et Klassemedlems Raadgiver

kultur, og metodismens "prædikepladser" og klasser blev en ecclesiola-bevægelse indenfor Metodistkirken selv.

4.8.2. Dansk metodismens 2. profil: Kirke

Metodismens etablering i Danmark signalerede en markant kirkelig profil. Burrel Smith og Chr. Willerup begyndte deres virksomhed i landets hovedstad. Dagen efter det første offentlige møde på den adresse, som i en tid havde været identificeret med Grundtvigs "Dansk Samfund," skrev en af byens aviser:

Metodisterne har sendt en Præst, Willerup, og en Kolportør, Smith, hertil, begge danske Mænd, der i mange Aar har været i Amerika Den 8. August holdt de første Gang Prædiken, Form. Kl. 10 dansk, Eftm. Kl. 4 engelsk..... Der var 50 af begge Køn af den simple, mellem og den fornemmere Klasse.... Willerup er veltalende, dialektisk, udrustet med Taktik, men hans Stemme formaar ikke, som forhen Metodistpræsten Whitefields i England, at lyde for 30-40.000 under aaben Himmel¹⁸¹

Willerup var *præsten*, ikke blot en, der spredte nye tanker. Og hans fremgangsmåde var ikke små private sammenkomster med samtaler, men prædikener ved offentligt tilrettelagte og annoncerede møder. Haagensen antyder, at Willerup helst ville have haft adgang til en af byens kirker til sin prædikevirksomhed¹⁸², men omstændighederne blev det lejede lokale i St. Kongensgade. Willerups prædikener nåede dog langt udenfor lokalet, og tanker om at etablere metodismen i bedre kirkelige rammer var med lige fra starten.

Hans (Willerup) Prædikener i St. Kongensgade vakte da ogsaa Opsigt helt op i de højere Klasser, og havde han haft et større Lokale til sin Raadighed, vilde Begyndelsen paa Arbejdet i Danmark uden Tvivl have været landt heldigere end Tilfældet blev¹⁸³.

Burrel Smith havde forberedt Willerups offentlige prædikevirksomhed i 1858 igennem et årstid ved at uddele småskrifter og sælge bøger, og i tiden frem til 1860 fortsætter Smith sin tjeneste som kolportør i København. Af det beskedne antal titler, Smith havde med sig, var følgende

¹⁸¹ Gaarde, S.N. Metodistkirken i Danmark 1858-1908 p. 1-2

¹⁸² Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 283

¹⁸³ Mann, Niels Fra Metodismens første Dage i Danmark, Historisk Aarsskrift 1933 p. 17-18

skrifter, som Willerup havde oversat og udgivet for at forberede København på at modtage metodismen.

- "Uddrag af Den Methodist-Episkopale Kirkes Lære og Disciplin, 1856"
- "Den Biskoppelige Methodist-Kirkes Catechismus"
- "Grundrids til Theologien" Kjøbenhavn 1858. Denne bog var en systematisk teologisk lærebog på 517 sider, skrevet af rektor Thomas Ralston i 1847. Ralstons bog "Elements of Divinity" var den første wesleyanske systematisk teologiske lærebog udgivet i Amerika, og den blev flittigt brugt i præsteuddannelsen i flere årtier¹⁸⁴. Ralstons bog bærer tydeligt præg af Holiness teologien¹⁸⁵ og er dermed et væsentligt bidrag til helliggørelsesforståelsen blandt de første danske metodistprædikanter. I dansk metodisme både i Amerika og i Danmark kom Willerups oversættelse af Ralstons bog til at indgå i præsteuddannelsen i over 50 år¹⁸⁶.
- "Helliggørelsen, eller den christelige Fuldkommehed" Oversættelse af John Fletchers teologiske redegørelse for helliggørelseslæren.
- "Grunde for at blive Methodist." Udgivet på dansk i 1860. Denne bog, skrevet af pastor J. Smith, skildrer forfatterens teologiske overvejelser i den periode, hvor han bryder med den kirke, han er vokset op og undervist i (calvinsk-baptistisk), for at tilslutte sig Metodistkirken.

Burrell Smith havde også små opbyggelige skrifter i den lettere genre, men ovenstående eksempler på litteratur er bestemt ikke egnede til vækkelses- og bønnemøder i almuebefolkningen. De er heller ikke udgivet til en kirke, som endnu ikke eksisterer, eller for at sprede nogle teologiske ideer, som kunne finde interesse i forskellige kredse uden at føre til en kirkedannelse. Disse

¹⁸⁴ Langford, Thomas A. Practical Divinity p. 106–8

¹⁸⁵ Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway p. 193–194

¹⁸⁶ Den biskoppelige metodistkirkes Troeslære og Disciplin 1912 p. 552–556

skrifter udgives af Willerup for at markedsføre og etablere et kirkesamfund. De henvender sig til den skolede del af befolkningen og til de teologisk kyndige på universitetet og i offentlige embeder.

Med Willerups udgivelse af hele Disciplinen i 1867 præsenteres den metodistiske kirkeforståelse og handlingsprogram i hele sin fulde bredde. Og Willerup præsenterer med sine skrifter en færdigudviklet kirke, der blot skal plantes, men som absolut er et alternativ til statskirken. Karl Schou fortsætter den samme linie med udgivelse af Metodistkirkens første danske salmebog i 1876, "Den Biskoppelige Methodist Kirkes Katekismus, Religionsartikler og almindelige Regler" i 1884, samt "Den Biskoppelige Metodistkirkes Danske Missionstidende" fra 1873–76 og "Missionsvennen til Kristelig Oplysning og opbyggelse" fra 1877–81. Disse bladudgivelser indeholdt artikler om kristen troslære, redegørelser for metodismens udbredelse i hele verden og beskrivelser af metodismens virksomhed i Danmark.

Lige fra begyndelsen havde Willerup ønsket, at han kunne bygge en kirke, som kunne blive en bedre base for den offentlige mødevirksomhed og tydeligt signalere virksomhedens kirkelighed. I januar 1859 skriver Willerup i et brev:

O, blot vi havde et tilstrækkeligt stort Hus, en Kirke, der kunde staa som et Fyrtaarn udvendig og rumme alle, der søger det herlige Evangeliums Kundskabs Lys, indvendig. Men et saadant Hus burde bygges med passende Hensyn til Stedet, saa meget mere som det vilde blive det første af den Slags i København....

....skønt Forsamlingen nu mest bestaar af de fattigere Klasser, de bedre stillede holder sig borte paa Grund af det ubekvemme Lokale.....Herren give os et bedre Hus!¹⁸⁷

I de følgende år vokser ønsket om at få en rigtig kirke i København. Ikke fordi medlemstallet i sig selv kræver det. De første medlemmer optages i januar 1859, og dermed er den første menighed formelt organiseret. I 1860 er medlemstallet vokset til 68¹⁸⁸. Men Willerup har brug for en rigtig

¹⁸⁷ Gaarde, S.N. Chr. Willerup p. 25–26

¹⁸⁸ Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 284, 287

kirkebygning for at kunne kommunikere, hvad Den Biskoppelige Metodistkirke i virkeligheden er.

I en Storby derimod, med en Række gamle, anselige Kirker vilde en beskeden, tarvelig-udstyret Bygning vække urigtige Forestillinger om dens Indflydelse og bidrage snarere til at hemme end befordre dens Fremgang. Willerup havde derfor lige fra Begyndelsen arbejdet for at faa en Kirke reist, der paa en værdig Maade kunde hævde sin Plads blandt de andre....¹⁸⁹

Missionsselskabet i New York, som var den besluttende autoritet bag Willerups ansættelse i Danmark og den danske mission i det hele taget, må have fundet argumenterne for kirkebyggeri vel begrundede, for allerede i 1862 købes en byggegrund, finansieret af Missionsselskabet, og to år senere påbegyndes opførelsen af kirken¹⁹⁰. Generalkonsul Harald Døllner, der var medlem af Missionsselskabets bestyrelse, havde en stor andel i, at disse planer blev vedtaget, og af sine egne midler donerede han store summer. På Hellig tre Kongers dag 6. januar 1866 var Willerups kirke færdig og blev indviet.

.... omsider saa han (Willerup) sit Ønske opfyldt, idet den saavel anselige som arkitektonisk smagsfulde St. Paul Bisk. Meth. Kirke i Kjøbenhavn indviedes Søndagen, den 6te Januar 1866.¹⁹¹

Den færdige kirkebygning var imponerende. Bygningens størrelse, indretning og udstyr vakte stor opsigt. Fremdeles i 1897 skriver Missionsselskabet i sin offentlige rapport om St. Pauls Kirke, at den er

..... one of the finest og best Methodist churches in Europe¹⁹².

Sammenlignet med metodismens begyndelse i England med bygninger som New Room i Bristol og Wesley Chapel, City Road i London, var St. Pauls Kirke en langt større og prægtigere bygning, der signalerede "kirkelighed," karakter og magt. Illustreret Tidende skriver:

....Kirken hviler paa en Sokkel, som helt omgiver den og kun afbrydes af den underste Etages Vinduer og Indgangen. I samme Plan hæver sig Portalens Frontispice og Contraforcerne, to paa Facaden og fire paa hver af Siderne, hvorved det hele faar Karakter af Styrke og Fasthed. Facaden optages af tre Buer, som hviler paa svære Søjler. Den midterste omslutter Solen over Indgangen, og i den er Kirkeuhret anbragt; Rummet mellem Søjlerne udfyldes med fem Pilastre, som stiger op ad Frontispicens Sider og bærer Solen. Sidebuerne omslutter Facadens to Vinduer. Søjlernes Fodstykke, Kapitælerne, Frisen over disse tilligemed de smaa Stjerner, som dekorativt er anbragt paa Pilastrene og under Solen, er udførte i

¹⁸⁹ Ibid., p. 286

¹⁹⁰ Johansen, S.K. Kirkebygningen, Historisk Aarsskrift 1941 p. 73-78

¹⁹¹ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 287

¹⁹² The Gospel in All Lands p. 122

Beton. Formerne er overalt simple, men holdt i en Karakter, der svarer til den Plads, hvorpaa de er anbragt.

Saaledes bugner Fodstykkernes nederste Dele ud over den Flade, hvorpaa de staar, saa man ret mærker, hvor stor Vægt der hviler paa dem. I Kapitælerne er der en langt større Ro, som minder om den antikke Kunst, skønt Motivet nærmest er taget fra den ældre byzantinske Stil. Siderne inddeles ved de frem-springende Contraforcer i tre Dele, hvoraf den midterste har tre, de andre to Vinduer, adskilte ved Søjler af samme Form som Facadens. Under Taget løber et Galleri af smaa Søjler med Nicher imellem; paa Hjørnerne over Contraforcerne antager de en mere dekorativ Karakter, hvor den skarpe Kant er bibeholdt, medens den længere nede er afbrudt ved en slank Søjle. Paa Facaden stiger Galleriet op mod Tagets Linier, som danner en stump Vinkel. Over Hjørnerne er der anbragt svære Akroterier af Beton, som ender i fem Lillier; disse er udført i Kobber og lueforgyldte. Taarnet er holdt langt lettere end den øvrige Bygning.....Siderne ender i spidse Gavle, som bæres af smaa Søjler staaende paa Konsoller, der udgaar fra hver af de otte Kanter. Bagved Gavlene stiger Spiret let opadstræbende i Vejret. Øverst oppe er der et forgyldt Kors. Hele Bygningen gør et imponerende Indtryk, overalt er der Højhed og Ro, som passer godt for en Kirke, og som aabenbarer sig selv i de mindste Detailler; der findes intet tilfældigt

...¹⁹³

Menigheden har i 1866 95 medlemmer hvoraf 20 deltager i bibelklassen¹⁹⁴. Men tilstrømningen til kirken i forbindelse med indvielsen viser, at folk i København har forstået, hvad Willerup søgte at kommunikere med rejsning af denne kirke. Willerup har fået sin platform at stå på for at kunne etablere metodismen i Danmark. Mennesker i stort antal og fra alle samfundsklasser deltog i kirkeindvielsen, som gav ekko i hele landet.

Kirken var ved den Anledning fuld til Trængsel, og blandt de Tilstædeværende – hvis Antal var henved 1000 – saas Byens Præsident, flere høje Officerer, Professorer fra Universitetet, lutherske Præster, Medlemmer af Rigsdagen og Mr. Wright, den amerikanske Gesandt til Hoffet i Berlin, der, staaende foran Alteret, holdt en Tale...¹⁹⁵

Måske var tilstrømning endnu større end de 1000, som Haagensen angiver. Georg Rognerud skriver, at

..... den vakre monumentale Marcuskirke kunde indvies De fleste som søgte til kom ikke ind¹⁹⁶.

(St. Pauls kirke skiftede i 1894 navn til St. Markus kirke og i 1912 til Jerusalemskirken)

Efter kirkeindvielsen skriver Willerup til sekretæren i Missionsselskabet i New York, Dr. theol.

Durbin:

Vor nye Kirke er nu fuldført og blev indviet til den almægtige Guds Tjeneste den 7. Januar. Vi havde en underfuld Tid – en Dag, som aldrig vil glemmes. Exguvernør Wright, amerikansk Minister i Berlin, var her og talte ved Anledningen ... Der var forskellige amerikanske Familier med Mr. Wright, Dr. Roller, Mr. Knox og andre, ogsaa den amerikanske Minister her, Mr. Yeaman og Familie, var nærværende. Vi havde Prædiken Kl. 10 om Formiddagen og Kl. 6 om Aftenen. Kirken var overfyldt, og efter hvad

¹⁹³ Johansen, S.K. Kirkebygningen, Historisk Aarsskrift 1941 p. 75–76

¹⁹⁴ Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 288. 95 medlemmer i Alt (fuldst. og paa Prøve)

¹⁹⁵ Ibid., p. 286–287

¹⁹⁶ Rognerud, Georg Den biskoppelige Methodistkirkes virksomhet i Europa, Metodistkirkens Hundredeaars Missionsjubilæum p. 84

der er sagt mig, var der mange flere udenfor end inde, der ønskede at komme ind. Indlagt lægger jeg et af Indbydelseskortene til Dagen for at hindre for stor Trængsel. Jeg indbød mange Stormænd i Byen og alle Præsterne. Biskoppen indbød jeg personlig.....nogle af Landets Ministre og mange i høje Stillinger var nærværende....¹⁹⁷

Til konsul Harald Døllner skriver Willerup samme dag:

....Jeg sendte Indbydelseskort til de fleste betydelige Mænd i Byen og til alle Præsterne. Biskoppen indbød jeg personlig. Jeg bad ham, om jeg maatte have den Ære at have hans Nærværelse ved vor Kirkes Indvielse. Han svarede meget fornemt, at Æren var paa hans Side, men at han ikke kunde have den Ære. Han bifaldt ikke, at vi har bygget en saadan stor Kirke beliggende just et saadant Sted som dette. Indlagt sender jeg nogle Breve modtaget fra Professor Hjort, af hvilke De vil se Sindelaget, og hvad der kan ventes af Biskoppen her....Jeg indbød personligt Kongen, Kronprinsen og Enkedronningen, men de kunde ikke komme, sagde de, og jeg saa tydeligt, at det skyldtes Biskoppen. Jeg fik Brev fra Kongen gennem hans Gehejmesekretær Trap, at han ikke kunde være til Stede ved Indvielsen, men han vilde være glad ved til en Tid efter Indvielsen at have en personlig Samtale med mig....Paa Indvielsesdagen havde jeg den store Fornøjelse at have Ministrene Wright og Yeaman og alle de andre amerikanske Familier hos os i vort Hjem. De blev hele Dagen hos os....¹⁹⁸

Chr. Willerup fik med den nye kirkebygning en ramme og en platform, som gjorde det muligt at realisere et rigtigt metodistisk kirkeliv i København. Metodistkirkens liturgiske tradition og i det hele taget erfaringer med menighedsarbejde havde Willerup med sig fra tjenesteårene i den veludviklede metodistkirke i Amerika. Den metodistiske kirketradition skulle ikke udvikles fra bar bund i København. Der var en erfaren præst. Teologi og liturgi forelå på dansk. Og de fysiske rammer var kommet på plads.

Fra kirkeindvielsen i 1866 og frem til Ole Olesens tilbagevenden til Amerika i 1890, betjenes kirken af skiftende præster, men i 14 af årene drejer det sig om menighedsforstandere, der har deres kirkelige baggrund og oplæring i Amerika. Regnes konsul pastor Cramer med, som ganske vist ikke er ansat i kirken, men som indgår i de pastorale funktioner i København, er der i København en uafbrudt pastoral betjening frem til 1890 foretaget af præster, der er uddannet og pastoralt forstret i Amerika. Der betyder, at kirkelivet lige fra begyndelsen præges af metodistpræster, som allerede er inde i den metodistiske kirkepraksis og har erfaringer med velfungerende kirkearbejde i større skala og kan videreføre deres kirketradition i Danmark.

¹⁹⁷ Johansen, S.K. Kirkebygningen, Historisk Aarsskrift 1941 p. 79

¹⁹⁸ Ibid., 80–81

Med den kirkelige profilering markerer Metodistkirken sig som en kirke, der bredt og uden at skele til medlemsskab henvender sig til befolkningen. Metodistkirken er en institution til kirkelig betjening af folket. Denne kirke bæres af en medlemskreds, hvoraf mange indgår i et endda overordentligt nært religiøst netværk, men kirken henvender sig med sine gudstjenester til en langt større offentlighed, som kan benytte sig af kirken uden først at indgå i det tætte forpligtende netværk. Metodistkirken markerer sig som en folkekirke i betydning folkets, brugernes kirke. Det er tydeligt, at både Willerup og historieskriveren Haagensen er af den opfattelse, at Metodistkirken først kan blive en kirke med denne folkelige karakter, hvis den kan appellere til alle befolkningsgrupper. Derfor kredser de begge i deres beskrivelser om det fordelagtige i at nå ud over de laveste sociale klasser, København var overbefolket af, til den lille mellemklasse og aristokratiet. Metodistkirken tiltrækker både ubemidlede og indflydelsesrige personer.

Medlemstallet vokser, men slet ikke i forhold til den søgning, der var til St. Paul Kirkens indvielse, og slet ikke i forhold til den kapacitet, kirkebygning og medarbejdere udgør. Det er rimeligt at antage, at St. Paul Kirken samlede betydeligt flere mennesker end medlemstallet angiver.

I 1879 bestod menigheden i København af 208 medlemmer og 296 prøvemedlemmer, heraf tog 140 del i klassemøderne¹⁹⁹. Af dem, der kommer i kirken til gudstjenester og anden aktivitet har 504 personer knyttet sig til kirken, og af dem indgår knap 28% i klassesystemet med klassemøder og klasseleder, som De Almindelige Regler og Disciplinens afsnit om klassemøder angiver det.

Efterhånden som metodismen spredte sig ud over landet, blev metodisternes huse rejst. Nogle prædikepladser blev så store, at private hjem ikke længere kunne rumme dem, der kom. I lighed med missionshuse og baptisternes kapeller, som skød op overalt på landet, byggede metodisterne også en række kapeller. Fx Bethel i Fangel, Bruuns Kapel på Langeland, kapellet i Hornsyld,

¹⁹⁹ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 296

Bethel i Bangsbo, Hebron i Godthåb, Betania i Pedersker, Salem i Åkirkeby, Betesda i Allinge, Bethel i Karlslunde, Betania i Vindinge, kapeller i Århus, Slagelse, Skive, Rubjerg, Hjerting og Strandby. Disse bygninger svarede i høj grad til andre samtidige kristne grupper mødehus og fik navne i samme tradition. Men der, hvor metodismen førte til en egentlig menighedsdannelse, blev der enten meget hurtigt, eller efterhånden som de økonomiske ressourcer gjorde det muligt, rejst bygninger, som gav et helt andet kirkeligt signal til omgivelserne. Det var rigtige kirkebygninger med tårn og klokke i amerikansk præget stil, helt ukendt i Danmark, og navnene signalerede, at her drejer det sig ikke om lukkede, religiøse familie- eller lægmands foreninger. Fx St. Johannes kirke i Svendborg, St. Peters kirke i Rudkøbing, Vor Frelsers kirke i Frederikshavn, St. Pouls kirke i Vejle, Betlehemskirken i Århus, Sct. Peters kirke i Løkken, Vor Frelsers kirke i Varde, Sct. Pouls kirke i Randers, Sct. Jakobs Kirke og Emmauskirken i Odense, Markuskirken i Vonge, Jesuskirken i Lemvig, Immanuelskirken i Ålborg, Ebenezerkirken i Nexø. I provinsen følges Willebrups markering i hovedstaden, og metodismen etablerer sig som et rigtigt kirkesamfund med en kirkelig institution, der i landets almindelige gudstjenestetid henvender sig til befolkningen bredt. Få optegnelser viser, at metodistkirkerne fra begyndelsen også fungere som kirker, der blev benyttet af betydeligt flere mennesker, end medlemskredsen. Fra Vendsyssel meldes i 1877, at 800 mennesker deltager i de kirkelige møder²⁰⁰, men samtidig fremgår det, at menighedernes medlemskredse er små. Største medlemstal året efter kan Frederikshavn fremvise med stor tilfredshed:

I Frederikshavn havde Br. Hansen nu i sin Menighed 42 fuldstændige Medlemmer, 15 paa Prøve. Der var 8 Prædikepladser inden hans Kreds²⁰¹.

I Svendborg var der i 1888 stor fremgang i arbejdet.

Vækkelsesmøderne havde været vel besøgte, og man havde Grund til at tro, at mindst 400 var blevne omvendte²⁰².

²⁰⁰ Ibid., p. 294

²⁰¹ Ibid., p. 297

²⁰² Ibid., p. 307

Men trods disse mange mennesker, som søgte Metodistkirken, rapporterer Svendborg året efter et samlet medlemstal på 115 personer.

Dansk metodismes kirkelige profil giver det indtryk, at kirkens medlemstal kun giver et ringe billede af, hvilken søgning kirken har haft i de lokalsamfund, hvor menighederne voksede frem. Kirken har set sig selv som et redskab til betjening af befolkningen.

Set i denne sammenhæng giver det mening, at Willerup og hans efterfølgere var så ivrige efter at få Metodistkirken anerkendt af staten så dens kirkelige handlinger blev anerkendt. I et statskirkesystem, hvor nationalkirken i praksis har monopol på al personregistrering, navngivelse ved dåb, vielse, begravelse og udstedelse af juridisk gyldige attester i forbindelse med nævnte handlinger, er det ganske svært at tilbyde medlemmer og befolkningen en kirkelig betjening, hvis ikke de kirkelige handlinger accepteres som retsgyldige af samfundet. Bede- og vækkelsesmøder kan naturligvis finde sted uden at relationen til staten berøres. Men hvis et kirkesamfund ønsker at profilere sig som en kirke overfor hele folket, så er anerkendelsen vigtig.

Allerede i 1861 forsøger Willerup at få Metodistkirken anerkendt af staten. I 1863 behandler Kultusministeriet stadig sagen om Metodistkirken. I 1864 bliver der i Folketinget stillet spørgsmål til ministeren, om der snart kommer en afgørelse på statens holdning til metodisterne.

Agter den højtærede Minister at indstille til Hans Majestæt Kongens Stadfæstelse den under hans Formand forberedte Anerkendelse af deet herværende Metodistsamfund, eller vil Ministeren forelægge Folketinget et Lovforslag, som ordner denne Sag?²⁰³

Men først i 1865 under den noget omstridte kultusminister C. Bræstrup forelægger anerkendelsen via en kongelig resolution:

At der må meddeles de til den biskoppelige metodistiske kirke her i landet hørende trossamfund den Grundlovens § 82 omhandlende anerkendelse, således, at der tillægges de af samme præster, for så vidt de har modtaget allerhøjeste anerkendelse i denne egenskab, foretagne kirkelige handlinger, navnlig ægtevielser, såvelsom deres overensstemmende med kirkebøgerne afgivne attester borgerlig gyldighed. At den omhandlede anerkendelse for de enkelte trossamfund, der måtte danne sig, skal være betinget af, at ordning foregår overensstemmende med indholdet af det af det biskoppelige trossamfund i København vedtagne regulativ angående de samfundets bestyrelse og repræsentation, hvilket regulativ ministeriet bemyndiges til at approbere.

²⁰³ Gaarde, S.N. Chr. Willerup p. 30

At ligesom bestyrerne for de pågældende menigheder skulle være pligtige til at underkaste sig såvel lovgivningens forskrifter som de nærmere forholdsregler, der måtte blive meddelte dem angående sådanne menighedsanliggender, der vedrører den offentlige orden, som angående kirkebøgernes førelse og kontrollen med samme m.v., således skal navnlig den anerkendelse, der måtte meddeles præsterne ved samme være betinget af, at de edelig forpligte sig til at holde sig den danske lovgivning og den vedkommende øvrigheds anordninger og befalinger efterrettelige såvel i almindelighed som særlig med hensyn til den borgerlige side af deres præstelige handlinger, hvorhos de for opfyldelsen af denne forpligtigelse skulle være ansvarlige efter dansk lovgivning og for de almindelige borgerlige domstole, ligesom også deres anerkendelse kan tilbagekaldes, såfremt den pågældende måtte findes at misbruge den²⁰⁴.

Metodistkirken i Danmark er fortsat et Anerkendt Trossamfund, hvilket indebærer, 1) at de af kirkens præster udførte kirkelige handlinger, dåb med navngivelse, vielse og begravelse har offentlig gyldighed, 2) at kirken har ret til at føre kirkebøger og på grundlag heraf udfærdige attester og foretage navneændringer, som har offentlig gyldighed, 3) at kirkens præster ved indsendelse af eksamensbevis for afsluttet teologisk uddannelse samt ordinationsbevis til Kirkeministeriet får meddelt anerkendelse til embede i den enkelte menighed²⁰⁵. Mosaisk Trossamfund og Den Reformerte Kirke fik tildelt privilegier til at oprette menigheder i Danmark i 1600 tallet, da de repræsenterede etniske grupper, der indvandrede fra syd. Den Romersk Katolske kirke og Metodistkirken var de eneste kirkesamfund, der blev anerkendt i 1800 tallet. Fra 1900 tallets begyndelse søgte et antal nationale kirker om anerkendelse, svensk, norsk, angelikansk og russisk kirker. (Hvis man overhovedet kan tale om en amerikansk national kirke, så er Metodistkirken måske den kirke, der kommer nærmest den betegnelse, og hvis nogen i 1800 tallets Danmark har haft den opfattelse, så har det ikke skadet Metodistkirkens ansøgning om at opnå statens anerkendelse.) Den eneste kirke, hvis baggrund og vej til Danmark har parallellitet til metodismen, er Baptistsamfundet, og først i 1952 opnår Baptistsamfundet statens anerkendelse²⁰⁶. Forhold, at Metodistkirkens anerkendelse gives, og at anerkendelsen gives så tidligt, er ganske enestående.

²⁰⁴ Ibid., p. 30 – 32

²⁰⁵ Dansk Kirkeret 68. kapitel p. 349 – 353

²⁰⁶ Ibid., p. 353 – 355

4.8.3. Dansk metodismens 3. profil: Folkelig og evangelisk

Spørgsmålet om metodismens folkelighed handler om, i hvilken grad dens talsmænd og tilhængere formår at komme udenfor egne rækker og finde klangbund og vække et engagement i større befolkningsgrupper. Det handler om, i hvilken grad et kirkesamfund er lukket om sig selv og fjendsk indstillet og i forsvarsposition overfor det omkringværende samfund, eller om et kirkesamfund er kulturåbent og rede til at samarbejde med anderledes tænkende, hvis formålet på nogle områder er sammenfaldende med kirkens.

Dansk metodismes profil som kirke er i sig selv en åben kirkelig profil med et klart folkeligt præg. Beskrivelserne af en del af kirkens markante præster viser tydeligt, at kirken i sin evangeliske forkyndelse havde karakter af en folkelig bevægelse. Fx beskrivelserne af J.J. Christensens ansættelse i Frederikshavn i 1884:

Pastor Christensen var Taleren af Guds Naade. Han havde en stor Evne til at fængsle Tilhørernes Interesse. Hans Prædiken var altid forenet med Varme og Grebethed. Han var ubestridt Kirkens største Begavelse som Prædikant. Hans Ry naade vidt omkring. Folk kom langsvejs fra for at høre ham....Det varede da heller ikke længe, inden Kirken blev for lille. Vinteren 1886 var det ofte saaledes, at Kirken var fyldt til Trængsel længe før, Gudstjenesten skulde begynde. Nu kom den Vækkelse, der mere end noget andet har været med til at skabe den større Menighed og stabilisere Arbejdet.²⁰⁷

Denne folkelighed var dog så nært knyttet til kirkebygningen og menighedens traditionelle arbejde, at det næppe kan kaldes en selvstændig profil. Men det giver vidnesbyrd om kirkens åbenhed og tiltrækning på dele af befolkningen.

C.F. Eltzholtz var en af de præster, som betonedede kirkens sociale ansvar. I 1870'ernes byer voksede et arbejderproletariat frem, som levede under kummerlige vilkår. Misbrugsproblemer blev mere og mere almindelige, og alkohol kostede næsten ingenting. C.F. Eltzholtzs agitation imod alkoholmisbruget og opråb til folk om at tage kampen op for at modvirke de tydeligt negative sociale konsekvenser af misbruget førte til stiftelsen af Danmarks Afholdsforening i Vejle

²⁰⁷

Mann, Niels Festskrift i Anledning af Frederikshavns Metodistmenigheds 50 Aars Jubilæum 1927 p. 12

Metodistkirke i 1879. Det blev begyndelsen til afholdsbevægelsen, som kom til at omfatte mange foreningsdannelser, hvoraf Danmarks Afholdsforening blev den største. Afholdsbevægelsen havde sit udspring i Metodistkirken, men henvendte sig til befolkningen bredt. Efterhånden blev flere af kirkens præster engagerede i afholdssagen med mødevirksomhed langt udenfor Metodistkirkens rækker.

Arbejdet i Afholdssagens Tjeneste hørte nu (1883) til de Opgaver, der lagde Beslag paa Methodisternes, især Prædikanternes, Kræfter. Begyndt af C. F. Eltzholtz, og understøttet ikke blot af Metodistkirken, men ogsaa af mange Lutheranere, havde det allerede fundet Gjenklang i videre Kredse²⁰⁸.

Den unge Anton Bast var en af de præster, som med stor dygtig og iver gik ind i afholdsbevægelsen. I 1897 begyndte Bast udgivelsen af "Fyrtaarnet. Til Advarsel og Vejledning. Et Afholdsblad for Ungdommen." Allerede året efter blev bladet spredt via 31 bladagenter²⁰⁹ over hele landet, og på ethvert posthus²¹⁰ kunne det bestilles. På det tidspunkt havde Danmarks Afholdsforening 51.333 medlemmer²¹¹.

Arbejderbevægelsen tog afholdssagen til sig, fordi man heri så en vigtig sag for rejsning af proletariatet. Mange forskellige afholdsforeninger opstod. Metodistkirken havde givet startskudet til den store og brede Danmarks Afholdsforening, stammen i hele afholdsbevægelsen, men i 1898 stiftede Metodistkirken Evangelisk Afholdsforbund, som var knyttet direkte til kirkens organisation. Bast og de øvrige fremtrædende afholdsagitatorer fremtrådte snart i den store folkelige afholdsbevægelses regi²¹², snart i den snævrere til Metodistkirken knyttede forenings regi. Afholdsbevægelsen kulminerer medlemsmæssigt med ca. 130.000 medlemmer i årene omkring 1917, hvor bevægelsen formår den lovgivende magt til at tidoble brændevinsprisen for derved at hindre

²⁰⁸ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 301

²⁰⁹ Fyrtaarnet 1898 Nr. 7. p. 112

²¹⁰ Fyrtaarnet 1898 Nr 13. p. 201

²¹¹ Fyrtaarnet 1898 Nr 4. p. 64

²¹² Fyrtaarnet 1898 Nr 1. p. 16. Bast taler til 5-600 mennesker i Næsbyhoved Skov

misbruget²¹³. Med et befolkningstal på ca. 2.8 millioner mennesker udgør afholdsbevægelsens medlemmer ca. 5% af hele befolkningen. Metodistkirkens medlemstal i 1917 var 3.784²¹⁴.

Afholdsbevægelsen er ikke Metodistkirkens. Den er mere end kirken og langt udover kirkens organisatoriske rammer. Men kirkens placering i afholdsbevægelsen, både hvad angår bevægelsens stiftelse, udvikling og agitatoriske personligheder, er et udtryk for kirkens folkelige profil. Og det mest markante i dansk metodismes historie.

Willerup introducerede tidligt en påfaldende åbenhed overfor den kultur og det miljø, han søgte at etablere metodismen i. Han færdedes i alle sociale lag med den største selvfølgelighed, og i hans henvendelser til offentlige myndigheder og øvrighedspersoner afspejles hans forventning om, at den kirke, han repræsenterer, må blive modtaget og accepteret på samme måde, som han selv, uden reservationer, møder den danske kultur og lukker den ind i den kirke, som efterhånden tager form.

Så tidligt som i 1864 påbegynder Willerup uddannelse af de første præster i Danmark. J.J. Christensen og Chr. Treider er på det hold. Willerup kunne naturligvis ikke varetage al undervisning selv, så han valgte nogle af universitetets forelæsninger til de to studenter. Endvidere opsøgte han egnede lærere, som kom til Willerup for at give studenterne privatundervisning.

..... den danske Metodistkirkes første Prædikantskole..... tilbage blev Treider og J.J. Christensen. De boede i Willerups Hjem fra 1864–67 og modtog af ham Undervisning i de teologiske Fag, ligesom de hørte Forelæsninger paa Universitetet. Blandt andre Lærere paa Skolen kan nævnes Filologen Louis Pio, den senere saa bekendte og af Arbejderne højt skattede Arbejderfører²¹⁵

Louis Pio grundlagde i 1871 den socialistiske arbejderbevægelse i Danmark og stod samme år bag stiftelsen af Socialdemokratiet²¹⁶. I årene forud for disse store begivenheder arbejdede han engageret og offentligt for denne sag, samtidig med at Willerup benyttede ham som lærer for de

²¹³ Den Store Danske Encyklopædi Vol. 1. p. 93–94

²¹⁴ Vor Aarbog 1918. Se medlemsstatistikken bagest

²¹⁵ Nielsen, C. J.J. Christensen, Historisk Aarskrift 1935 p. 21

²¹⁶ Den Store Danske Encyklopædi Vol. 1. p. 535–536

kommende metodistpræster. I 1872 kom det til en voldsom konfrontation mellem en meget stor folkemængde af arbejdere samlet på Fælleden og politiet. Pio blev arresteret og fængslet for højforræderi, og i 1875 bestikkes han af Københavns politimester med en større sum penge til at immigrere til Amerika²¹⁷. Selv efter Louis Pios turbulente år som socialismens fader i Danmark, svækkes relationen til metodisterne ikke. I Amerika knyttes Pio til de norsk-danske metodisters bogforlag i Chicago, hvor han får stilling. Pastor Chr. Treider var udvandret til Amerika efter afsluttet uddannelse i København og kunne i Chicago modtage sin gamle lærer. Måske var pastor Bernt Johannesen, som havde arbejdet i Danmark i 1860'erne, med til at modtage Pio i Chicago.

Denne (Pio) fik siden Forbindelse med Metodisterne i Chicago, antagelig gennem Chr. Treider, der straks efter sin Uddannelse rejste til Amerika og hurtigt fik en fremskudt Plads blandt de norsk-danske Metodister. Pio fik en Stilling ved deres Forlagsvirksomhed, og det skyldtes sikkert ham, at deres Bøger og Blade i adskillige Aar var skrevet i et smukt dansk Sprog. Han oversatte bl.a. "Fyrsten af Davids Hus" og andre af Ingrahams Bøger²¹⁸.

Pios tid som lærer ved Metodisternes præsteuddannelse er af ganske kort og forbigående art. Ganske anderledes er det med kandidat S. Udsen, som Karl Schou henter ind som første lærer i en længere årrække. I 1888 oprettes en teologisk skole.

Superintendenten valgtes til Skolens Forstander, Pastor O. Olsen og Kandidat Udsen til Lærere²¹⁹.

Cand. phil. S. Udsen er den eneste aflønnede lærer²²⁰ ved den teologiske skole op gennem 90erne, og efterhånden kommer han også til at have ansvaret for kirkens bogforlag²²¹ og trykkeri. S. Udsen er ikke fostret af metodismen, hverken i Amerika eller i Danmark, og han ordineres ikke til præst. Schou finder ham og giver ham den betydningsfulde post med størst indflydelse på kirkens højere uddannelse, og J.J. Christensen fortsætter samme linie.

Schous fordomsfrie åbenhed overfor ressourcepersoner udenfor metodismens egne rækker kommer ligeledes til udtryk i årene op 1876, hvor Metodistkirkens første salmebog udkommer.

²¹⁷ Drømmen om Amerika p. 59

²¹⁸ Nielsen, C. J.J. Christensen, Historisk Aarskrift 1935 p. 21-22

²¹⁹ Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 307-308

²²⁰ Ibid., p. 315, 317, 319

²²¹ Ibid., p. 314, 320

Alberta Eltzholtz og Schou selv arbejder med salmebogen, men den tredje person, som Schou henter ind helt ude fra og som får stor indflydelse på hele arbejdet, er digteren Jul. Chr. Gerson²²². Orla Møller redegjorde i 1951 for den danske søndagsskolebevægelse i statskirkens regi. I 1908 samlede landets søndagsskoler ca. 50.000 børn, i 1950 samler søndagsskolerne 116.518 børn. Men begyndelsen for søndagsskolearbejdet er ganske trægt i Danmark, og her er metoden og dernæst baptismen toneangivende og inspirerende ud over egne rækker.

Sådan var forholdene, indtil metodisterne holdt deres indtog i København. Straks ved deres ankomst oprettede de søndagsskoler, og i nogle år var de alene om arbejdet; men det vækkede folkekirkens ansvarsfølelse. Metodisterne begyndte i 1861, men først i 1868 finder vi igen et forsøg fra folkekirkens side..... Der var således ikke god gænge i arbejdet set fra folkekirkens side. De frikirkelige samfund var derimod tidligt på færde²²³.

De første metodister er også klar over, at metodisternes praksis med søndagsskolevirksomhed vil inspirere langt udenfor metodisternes egne rammer.

I 1875 skred Værket jevnt fremad. Søndagsskoleplanen var nu bleven adopteret af Statskirkens Geistlige²²⁴.

Axel V. Jacobsen var en af de fire unge metodister på det første hold, der studerede til præst i Willerups private præsteskole i 1864²²⁵. Jacobsen fuldførte ikke uddannelsen, men blev i stedet for uddannet som skolelærer. Jakobsen var med i de københavnske metodisters søndagsskolearbejde lige fra starten, og da St. Markus kirkes søndagsskole officielt blev stiftet i 1866, var Jacobsen en af dens faste lærere²²⁶. Da Jacobsens planer om at blive metodistpræst ikke blev fuldført, forlod han Metodistkirken, måske i 1868²²⁷, hvorefter han fortsatte med at arbejde for undervisning af børn i søndagsskoler og dagskoler. Axel Valdemar Jacobsen blev en af de første fremgangsrige søndagsskoleledere i Danmark²²⁸. Allerede i 1875 havde Jacobsen i København alene 10 søndagsskoler med 800 – 1000 børn og ca. 40 lærere²²⁹, han udgav sit eget søndagsskoleblad og

²²² Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarskrift 1933 p. 56–57

²²³ Møller, Orla Søndagsskolen p. 22

²²⁴ Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie p. 292

²²⁵ Nielsen, C. J.J. Christensen, Historisk Aarskrift 1935 p. 21

²²⁶ Larsen, Emil Menigheden og børnene p. 24–28

²²⁷ Ibid., 53

²²⁸ Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark, Historisk Aarskrift 1933 p. 37–40

søndagsskolesangbog. Jacobsen sluttede sig til Indre Mission, og Vilhelm Beck modtog ham åbne arme og stor glæde. Det åbnede vejen til mange rejser ud over hele landet for at vække interessen for søndagsskolens sag. I Indre Missions Tidende skriver Jacobsen i 1875, at Søndagsskolen var en Plante-Skole for Menigheden.

Ved Herrens velsignelse vil det ske, at denne (menigheden) vil få mange trofaste medlemmer af dens (søndagsskolens) midte. Det synes at være en påstand, men jeg taler her af erfaring og har såvel her som andetsteds set uomstødelige kendsgerninger herfor. Jeg skal nævne et eksempel. Metodisterne virker her i landet med overordentlig iver og kærlighed med Søndags-Skoler De har fra England og Amerika utallige eksempler på, hvad Søndagsskolen betyder for menigheden²³⁰.

Emil Larsen skriver videre om Jacobsen:

I en artikkel, den 15. juni 1875, fortæller Jacobsen om, hvordan han leder en søndagsskole. Det ses af denne redegørelse, at han næsten uden afvigelse forfølger samme fremgangsmåde som den, han havde lært i Metodistkirken²³¹.

Metodistkirkens eget søndagsskolearbejde følger metodistprædikanternes virksomhed. Hver menighed og hver prædikeplads er næsten ensbetydende med en søndagsskole. Vejle har i 1872 250 elever i flere søndagsskoler²³², København har 275²³³. I 1874 er der 1013 elever i metodisternes søndagsskoler²³⁴, i 1884 er tallet 1400²³⁵, og i 1892 3769 elever²³⁶. Antallet af søndagsskoleelever er hele tiden større end medlemsantallet for kirken.

Søndagsskolen er undervisning og folkeoplysning for børn. Naturligvis er undervisningen knyttet stærkt til kirkens aktivitet, men motivationen til at drive søndagsskole er at oplyse og myndiggøre mennesker i bred forstand, og i denne myndiggørelse er kristendomsundervisningen centrum. Søndagsskolerne er da også flere steder første skridt på vejen til oprettelse af dagskoler, altså regulær almen undervisning af børn, for hvem metodisternes dagskoler bliver deres første og grundlæggende skoleuddannelse. I 1877 melder Vejle kredsen, at 3 dagsskoler er oprettet²³⁷, i

²²⁹ Møller, Orla Søndagsskolen p. 22

²³⁰ Larsen, Emil Menigheden og børnene p. 54-55

²³¹ Ibid., p. 55

²³² Haagensen, A. Den Norsk-Danske Methodismes Historie p. 290

²³³ Ibid., p. 284

²³⁴ Ibid., p. 292

²³⁵ Ibid., p. 302

²³⁶ Ibid., p. 315

1884 oprettes skoler i Svendborg, Frederikshavn og Odense²³⁸. Senere følger Løkken, hvor metodisterne opretter og driver byens første skole.

Arbejdet med folkeoplysningen går videre. I 1908 åbnes Metodistkirkens folkehøjskole i Vejle. Folkehøjskolebevægelsen var startet i midten af 1800 tallet med N.F.S. Grundtvig som den primære inspirator, og Christian Kold, som den, der først virkelig gjorde visionen om en skole, hvor almuen ungdom, først og fremmest landbo ungdommen, kunne oplyses. Fra 1860'erne fik højskolebevægelsen for alvor fart²³⁹. I 1912 flyttes Metodistkirkens folkehøjskole til Århus, hvor den i 1919 kunne tage egne bygninger i besiddelse. Folkehøjskolens virksomhed varede i en årrække, hvorefter arbejdet blev afløst af kortere kurser²⁴⁰.

Metodismen er ikke identisk med søndagsskole og skole- og højskolebevægelsen i Danmark. Men med sin placering i først og fremmest søndagsskolerne historie, men også en lille plads i folkeskolernes og højskolernes historie er det absolut et udtryk for kirkens folkelige profil på oplysningsområdet.

Til beskrivelse af dansk metodismes folkelige profil hører også det forhold, at kirken med sine samlede aktiviteter er medvirkende til at befordre en generel social rejsning af de befolkningsgrupper, den kommer i berøring med. For mange af dem fra almenen, som involveres i metodismens virksomhed, bliver dette engagement en hjælp og støtte til disciplineret og sparsommelig livsførelse; afholdenhed fra rusmidler; en oplæring i at tale en sag og indgå i en demokratisk proces og organisere sig; en værdsættelse af undervisning og oplysning samt værdsættelse af ærlighed i forvaltning af økonomiske midler. Sociologen Max Weber publicerede sine opsigtsvækkende studier og teorier om religionens indflydelse på kapitalismens fremkomst og social mobilitet i

²³⁷ Ibid., p. 294

²³⁸ Ibid., p. 302, 309

²³⁹ Den Store Danske Encyklopædi Vol. 6 p. 488–489

²⁴⁰ Neiiendam, Michael Frikirker og Sekter p. 111

'Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus' fra 1905. Selvom Weber primært bygger sine tanker på calvinsk protestantisme, danner han teorier alligevel skole for forståelsen af, hvordan protestantisk kristendom mobiliserer almuen til en maksimal og forpligtende arbejdsindsats med social bevægelse til følge²⁴¹. Stiftelsen af Epworth Ligaen, navnet på den første ungdomsorganisation i Metodistkirken, i 1899²⁴², sætter yderligere skub i metodismens samlede funktion som fremmende for social vækst. Den almuefamilie, som kom i forbindelse med metoden, fik moralsk støtte til et disciplineret familie- og arbejdsliv i respekt for andre, børnene kunne modtage undervisning i søndagsskole eller dagsskole, de unge lærte at fungere sammen med andre unge og fik efterhånden også en demokratisk oplæring, og familien som helhed blev sat ind i et socialt netværk med ligesindede. For de fleste betød det, at næste generation fik bedre livsbetingelser, et mere stimulerende opvækstmiljø og en bedre skolegang og undervisning. Efter et par generationer er mange af de familier, som, da de kom i berøring med metoden, var af almuen, nu af håndværker- og middelklassen. Naturligvis finder en almen velstandsstigning sted på samme måde, som det generelle uddannelsesniveau højnes i hele befolkningen. Men det fratrækker ikke metoden dens plads i hele den proces, som befordrer den folkelige rejsning i slutningen af 1800 tallet og begyndelsen af 1900 tallets Danmark.

4.8.4. Gunstig spænding mellem kirke, ekklesiola og folkelighed

I britisk metodisme på Wesleys tid er trekløveret Den Anglikanske Kirke, the United Societies og the Evangelical Revival påfaldende. I amerikansk metodisme knyttes disse tre tæt sammen, men udgør dog stadig tre tydelige dimensioner i virksomheden.

²⁴¹ Gustafsson, Berndt Religion och samhälle p. 65–70
Allardt & Littunen Sociologi p. 174–179

²⁴² Særmark, H. Epworthforeningens 50-års Jubilæum p. 6

Dansk metodisme viser også, at disse tre udgør profiler i arbejdet lige fra begyndelsen. Metodismen importeres til Danmark fra Amerika, hvor samfundsforholdene og kirkernes muligheder for at arbejde er ganske forskellige fra Europa. Metodistkirken i Danmark bliver ikke en kopi af den Amerikanske metodisme. Det tillader forholdene i Danmark ikke. Men det er interessant at se, at de tre profiler, der bliver noget udvisket i den amerikanske kontekst, fremtræder tydeligere i den danske kontekst og med større parallellitet til den wesleyanske metodisme i Storbritannien ca. 100 år tidligere. Amerikaniseringen af metodismen har åbenbart ikke forandret metodismens evne til at udfolde sig som et trekløver med disse tre profiler.

Brødrene Wesley frygtede, at metodismen ville gå til grunde, hvis den separeredes fra kirken. Eller sagt på en anden måde, ekklesiolaen vil gå til grunde, hvis den ikke har en ekklesia at fungere i. Måske viser historien også det modsatte postulat, at en ekklesia vil miste livskraften samtidig med at den mister sin ekklesiola. Og hvis metodismen mister sin selvforståelse af at være en del af noget større og mere end sig selv, fx ved at miste evnen til at genkende og identificere Guds gerning i andre samtidige tendenser og indse det fordelagtige i at benytte sig af disse, så risikerer metodismen at isolere sig og blive sekterisk, en lukket subkultur, i forhold til den befolkning, den virker i. De tre udgør tilsyneladende et gunstigt trekløver.

Disciplinens beskrivelse af klassemødets uformelle form og samtale, hvor alle skal kunne komme til orde, er en måde at sige, at klassemødet ikke må ritualiseres og sakramentaliseres og lægges i en fast, formel form. Klassemøde må ikke blive til gudstjeneste.

Disciplinens påpegen af, at den offentlige gudstjeneste bør følge den faste orden, er en måde at sige, at gudstjenesten ikke må blive til et klassemøde med den mere private omgangsform og personlige bånd, som netop i klassen er af stor værdi for interaktionen mellem klassens medlemmer, men som i den offentlige gudstjenestesammenhæng kan virke omklamrende, indadvendt og for

intimt til også at være folkelig og åben for den offentlighed, som endnu ikke er parat til at indgå i den snævre og personligt udfordrende dynamik i en klassen.

Disciplinens opfordring til at drage omsorg for de nødlidende, præsternes forpligtelse til at gå på husbesøg og i det hele taget Disciplinens betoning af social og diakonal ansvarlighed udenfor gudstjeneste og klassemøde er en måde at sige, at kirkens forpligtelser omfatter mere end gudstjenester og klassemøder. Det folkelige og i samfundet synlige engagement er en naturlig del af metodismen, som forbinder bøn og bibeludlægning med håndens tjeneste i verden.

I den særdeles ekspansive periode for dansk metodisme i årene umiddelbart efter Den 1. Verdenskrigs afslutning i 1918, kommer metodismens tre profiler til udtryk. Især den succesfulde skikkelse, Anton Bast²⁴³, som i 1920 bliver den første skandinaviske biskop, formår at forene sit engagement på alle tre områder, uden at det virker svækkende på hver enkelt. Anton Bast er en af den tids største prædikanter, og hans forkyndelse bevirker, at Markus Kirken, som i 1912 skifter navn til Jerusalemskirken, fyldes. Kirken hærges i 1914 af brand, og under Basts ledelse bygges kirken endnu større bl.a. med et ekstra galleri, så kirken kan rumme flere mennesker. Bast udgiver fire prædikensamlinger²⁴⁴ som er stenograferet i Jerusalemskirken og under hans forkyndelse i flere af landets Metodistkirker, hvilket er enestående i dansk frikirkehistorie. Under Basts ledelse indføres og uniformeres brugen af den liturgiske dragt, ornatet, som i forhold til andre bevægelser og frikirker i Danmark, giver metodistpræsterne et synligt, kirkeligt præg. Jerusalemskirken tiltrækker mennesker fra alle samfundslag, ubemidlede og det bedre stillede borgerskab²⁴⁵.

Som folketaler udenfor den kirkelige platform er Anton Bast sandsynligvis den danske metodistpræst, som nogensinde er nået længst ud. Det var almindeligt at metodistprædikanterne både

²⁴³ Vedrørende Bast og Centralmissionen 1919–1939 se manuskript (1992) med kildeangivelse til kapitel af Jørgen Thaarup i ny dansk metodisthistorie. Udgives af Metodisthistorisk Selskab og under redaktion af Finn Bræstrup i 1999 efter plan. Se Metodistkirkens Årbog 1997 p. 77

²⁴⁴ Bast, Anton Tolv Taler, Paaske og Pinse, 1919. Syv smaa Taler, og I Mesterens Tjeneste, 1923

²⁴⁵ Biskop Bast og hans anklagere. København 1925 p. 16

holdt møder i kirkerne, altså fra en kirkelige platform, og holdt møder udenfor den kirkelige ramme, fx friluftsmøder, hvilket fremgår af Årskonferencens program fra 1910:

Konference-Søndagen var en Dag, der længe vil mindes. Kl. 8 havde vi en Kærlighedsfest, som Pastor J. Nielsen ledede, og i hvilken ca. 300 Mennesker deltog. Det var en uforglemmelig og velsignet Stund. Kl. 10 holdt Biskoppen en stærk inspirerende Prædiken over Ordene: "Den vise vinder Sjæle" for en Forsamling paa 800 Mennesker, der fyldte Kirken til Trængsel. Ved samme Gudstjeneste blev Pastor Rosendahl, Kallundb., ordineret til Ældste og Pastor Hedebo, Rønne, til Diakon. Kl. 4 talte A. Christensen og A. Bast til et af 2000 ca. Mennesker besøgt Møde i Nørreskov, og Kl. 8 var Kirken atter fyldt til Trængsel. Pastor Em. Nielsen og Menighedens Forstander ledede Mødet. Om Mandagen foretog Mødets Deltagere en Udflugt til Grejsdalen, hvor der Kl. 4 afholdtes et af 500 Mennesker besøgt Møde, ved hvilket Biskoppen og Præsterne N.P. Nielsen, Foss og Rosendahl talte²⁴⁶.

De nævnte tal skal sættes i forhold til, at hele Vejle kredsen på det tidspunkt havde 438 medlemmer inklusiv prøvemedlemmer, og at de tilrejsende årskonferencedeltagere har udgjort ca. 50 mennesker. Årskonferencens program i sig selv formåede at være folkelig evangelisk på en sådan måde, at den både tiltrak mennesker og bevægede sig ud på steder, hvor mennesker i stort tal blev mødt.

Afholdsarbejdets videreudvikling og udkrystalisering i Centralmissionen, hvilket også er knyttet til Anton Basts navn, er også et udtryk for dansk metodismes folkelige profil. I den kolde vinter i 1909 og 1910 åbene Bast kirkens krypt for hovedstadens hjemløse mænd. Det blev begyndelsen til Centralmissionen i København, som voksede med eksplosiv hastighed i de efterfølgende år. I 1920 omfattede Centralmissionen en halv snes sociale institution for børn og syge. Dertil kom forskellige hjælpeprogrammer for de arbejdsløse og fattige: brændesavning, arbejdsanvisning, herberg, uddeling af tøj, naturalier og kontanthjælp. Midlerne til dette vidt forgrenede sociale arbejde blev indsamlet i den almene befolkning. Omkring 500 arbejdsløse solgte på frivillige basis Centralmissionens blad "Fyrtaarnet" i henved 1 million eksemplarer årligt og fik derved befolkningen i tale og økonomi til virksomheden. Centralmissionen i København nåede et omfang, som på alle måder var mange gange større end Metodistkirkens kirkelige aktiviteter i hele landet.

²⁴⁶

Vor Aarbog 1910 p. 7-8

Centralmissionens budget kunne måle sig med statens budget til lignende formål. Kongehuset og mange fra Københavns aristokratiske kredse var bidragydere til pastor Basts Centralmissionen²⁴⁷. Metodistmenighederne i Århus, Vejle og Odense udviklede også i perioden omkring Den 1. Verdenskrig et omfattende socialt arbejde med bespisning af børn og fattige. Sociale hjælpeprogrammer foranstaltet af lokale menigheder kan spores meget tidligt i kirkens historie. I 1890'erne bliver omsorgsarbejdet med børn noget større, men det helt store omfang bliver i perioden omkring Den 1. Verdenskrig, hvor fattigdommen og den spanske syge rammer mange. Igen i 1930'erne øges behovet for kirkens sociale og diakonale arbejde.

Næsten samtidig med omsorgsarbejdet blandt børn og fattige optræder de første metodistiske diakonisser. Det er kristne kvinder, der påtager sig pleje af syge og gamle i deres private hjem. Diakonisser, indviet til tjeneste og med sygeplejeuddannelse, optræder i stigende antal. Betaniasøstrene bliver de uniformerede kirkelige omsorgsmedarbejdere kaldt. Dette arbejde fører til oprettelsen af to store diakonisse- og plejehjem, Betaniahjemmene i Århus og på Frederiksberg²⁴⁸.

I moderne tid, 1968, oprettede Metodistkirken Ungdomsskolen Lægården i Holstebro, hvilket er det sidste nye skud på kirkens arbejde med undervisning og folkeoplysning.

Det sociale arbejde, diakonissearbejdet og skolearbejdet er udtryk for en folkelig profil derved, at disse aktiviteter i deres møde med dem, der er i behov for det, der tilbydes, vækker en sympati hos den almen befolkning, som kommer i berøring dermed. På den måde skabes et engagement i form af økonomisk støtte, frivillige og lønnede tjenester samt en øget forståelse for kristendommens budskab i kirke og samfund.

Centralmissionens enorme virksomhed fik et alvorligt knæk, da Anton Bast blev anklaget, dømt og sat i fængsel for økonomisk bedrageri i 1926²⁴⁹.

²⁴⁷ Bast, Anton Centralmissionen gennem 10 Aar 190 pages

²⁴⁸ Mann, Niels Metodistkirken p. 312–313

Rettergangen mod biskop Bast foregik i marts 1926. Hvis almenheden tidligere havde været forarget over de formodede sammenblandinger af forskellige penge-kasser indenfor samme kirkesamfund, udviklede rettergangen sig til en utrolig kriminalsag, hvor ulovligheden vedrørte forholdet mellem biskop Bast og det danske retssamfund. De interne kirkelige og moralske anklagepunkter blev ikke omtalt i denne offentlige rettergang. Derimod fremlagde anklagemyndigheden 9 punkter omhandlende bedrageri og svigagtige forhold.

Det, offentligheden dagligt fik indblik i i marts 1926, overgik enhver forestillingsevne, og for mange mennesker blev omtalen af rettergangen aldrig virkelighed, men et mareridt, som onde magter havde iscenesat. Adskillige af kirkens præster blev indkaldt som vidner i retten, og såvel anklager som forsvarer benyttede vidnerne imod Bast og imod kirken og imod hinanden.

Biskop Bast blev 19. marts 1926 idømt 3 måneders fængsel på sædvanlig fangekost for bedrageri ved "i tidsrummet 1913–23 at have formaaet Almenheden og Centralmissionen til at købe det af ham trykte og udgivne Blad "Fyrtaarnet," idet han snart gav det Udseende af, at Bladet ikke gav noget Overskud af Betydning, snart at Overskuddet anvendtes i velgørende Øjemed, medens det virkelige forhold var, at Bladet har givet en Fortjeneste af 182.980 Kr. 59 Øre, hvoraf den allervæsentligste Del tilfaldt ham personlig." Dertil sagsomkostninger Kr. 25.200.

Da biskop Bast var blevet dømt, anlagde Ingerslew erstatningssag mod Metodistkirken i Danmark med påstand om uretmæssig afskedigelse, erstatning for tabt løn og tabt mulighed for at kunne genoptage sin præstegerning.

Samtidig anlagde Jerusalemskirkens menighed sag mod Ingerslew, fordi han ikke havde betalt husleje for præsteboligen, efter at han var udelukket af kirken.

Østre Landsret behandlede de to sagsanlæg som én sag, og bortset fra Landmandsbank-sagen, nogle år tidligere, var det den mest omfattende domsforhandling, der hidtil havde fundet sted i Østre Landsret. Ingerslews advokat åbnede sagen med en sagsforelæggelse, der strakte sig over 5 dage.

Denne sag var langt større end kriminalsagen mod biskop Bast, fordi den skulle tage stilling til, om Ingerslew i forhold til Metodistkirkens interne regler og i forhold til dansk lov havde haft ret i sin kritik af biskop Bast, eller om Ingerslews handlinger kun hvilede på personlige modsætningsforhold. Denne sagsbehandling kom også til at vurdere en del metodistpræsters medansvar for, at biskop Basts kriminelle forvaltning fik mulighed for at gå så vidt, uden at de, der vidste besked og havde den formelle magt til at gribe ind, gjorde noget. Gennem vidneforklaringer blev mange personlige samtaler de ledende præster imellem trukket frem i lyset, og det var især vidneforklaringer om hvor mange oplysninger om Bast, Ingerslew havde fået via andre præster, som vidste besked. Hvis ikke Metodistkirkens ledelse og præsteskab allerede var som en betændt byld efter det, der tidligere var sket, så blev de det efter denne rettergang. Og aviserne informerede stadig offentligheden med reportager fra retssalen²⁵⁰.

Generalkonferencen i 1928 fradømte ham biskopværdigheden, hvilket aldrig før var sket i Metodistkirkens historie. Og Metodistkirken i Danmark fik så stor modgang og medlemsflugt på grund af den negative, offentlige pressedækning af retsopgøret med Bast i årene 1925–1929, at det er bemærkelsesværdigt, at kirken overhovedet overlevede.

Redaktør af "Methodist History" og gen.sekr. for Metodistkirkens "Commission on Archives and History," dr. John H. Ness skriver i brev til biskop Robert E. Goodrich, at den danske regering "was going

²⁴⁹ Ingerslew, J.P. 5 Aar hos Biskop Bast 198 pages

Rosenkrantz, Palle Biskop Bast og de fattiges penge 230 pages

²⁵⁰ Thaarup, Jørgen 1924–29 Bræstrup, Finn red. Metodistkirkens Historie. Se note 238

to close down the Methodist Church completely as an improper organization due to Biskop Bast's influence, but Ingerslew pleaded for the Church and the government acceded."²⁵¹

Kirken og dens sociale arbejde overlevede omend meget svækket. De følgende år var kirken ikke fremme i offentlighedens lys, og metodisterne fokuserede mere på kirkens indre liv.

Metodismen i Danmark var økumenisk lige fra starten, og ved stiftelsen af Evangelisk Alliances danske bestyrelse i 1884 var Metodistkirken med og har været med i alle økumeniske strukturer, der er i landet. Forholdet mellem Metodistkirken og Baptistsamfundet blev hjerteligt, hvilket kan ses af de fleste årskonferenceprotokoller, hvor hilsener blev udvekslet mellem kirkerne. Denne hjertelighed er uden tvivl begrundet i den fælles baggrund i det amerikanske kirkeliv, som de to danske kirker er et resultat af. Det bliver da også i disse to kirkers kølvand, at Pinsevækkelsen slår rod i begyndelsen af 1900 tallet²⁵². Den norske metodistpræst Barratt besøgte København i 1907 og 1908, hvor hans møder i Metodistkirken på Frederiksberg blev optakten til Pinsevækkelsens vej til Danmark²⁵³. Pinsevækkelsen aktualiserer den wesleyanske helliggørelseslære og læren om Helligåndens fylde. Mange metodister ser Pinsevækkelsen som en genopdagelse af de kristne sandheder, metodismen tidligere stod for og som "Holines"-bevægelsen aktualiserede. Den nye Pinsevækkelse, bragt til landet af metodistpræsten Barratt, havde helt klart appel til mange metodister, som ikke var tilfredse med Metodistkirkens alt for regulerede og formelle liv. Ved årskonferencen i 1912 udtrykkes sagens alvor i distriktsforstander L. C. Larsens rapport:

Aaret har medført mange Lidelser og en hel Del aandelige Brydninger, som i alt Fald i Øjeblikket har været ret smertefulde. Der var blandt Prædikanter og Medlemmer en dybtfølt Trang til aandelig Fremvækst og større Dygtiggørelse i Herrens Gerning. En hel Del af vore Venner troede nu i den saakaldte Pinsebevægelse af finde, hvad de søgte, og dette tør jeg ej heller benægte Muligheden af..... flere af vore Menigheder stod delte og saaledes mistede Kraften til Arbejdet. Dette lammede i høj Grad vor Virksomhed og har gjort dette Kirkeaar til et af de magre Aar i statistisk Henseende. Pinsebevægelsen har foruden de mange ærlige Sjæle, som ledes af en stærk Overbevisning, ogsaa i sit Følge en Skare af aandelige Vagabonder og religiøse Forretningsfolk

Referatet af konferencens behandling af metodismens forhold til Pinsebevægelsen lød:

²⁵¹

Ibid.,

²⁵²

Mortensen, Kurt red. Apostolsk Kirke i Danmark 1924-1974 p. 16-21, 129-133

²⁵³

Neiiendam, Michael Frikirker og sekter p. 204, 207

²⁵⁴

Vor Aarbog 1912 p. 30

Det store, ængstelige Spørgsmaal, der fyldte Hjerterne Landet over, var dette: Skal vi efter Konferencen staa med to Samfund her i Landet, eller skal vi finde hverandre i fælles Arbejde i Mesterens Tjeneste? Gud ske Lov! Det sidste blev Tilfældet: Vi fandt hverandre²⁵⁵

I de nærmest følgende år mistede mange menigheder medlemmer til Pinsebevægelsen. Igen i perioden 1925–30, hvor Bast-sagens sorte skygge hang over alt Metodistkirkens arbejde og gav kirken et dårligt omdømme i offentligheden, forsvandt mange medlemmer til Pinsebevægelsen, og af de nye medlemmer, som potentielt kunne være tiltrukket af metodismen, syntes Pinsebevægelsens udgave af anglo-amerikansk kristendom at have større tiltrækningskraft.

Jerusalemskirkens menighed havde i 1923, før stridighederne begyndte, 641 medlemmer. Ti år senere var medlemstallet faldet til 292 medlemmer. I samme periode faldt det samlede medlemstal for København med 452 medlemmer. Resten af landet havde et tilsvarende medlemstab. Endnu værre var det, at medlemsoptagelserne var faldet til det halve, og i årene omkring 1930 var det under en tredjedel af, hvad det lå på i første halvdel af tyverne. Blandt de medlemmer, der blev i kirken, blev en større gruppe passive, så tilbagegangen var mere markant end udmeldelserne i sig selv viste.

Nedgangen havde stor virkning på de nye menigheder og nye prædikepladser, som var vokset frem i begyndelsen af tyverne. Flere af disse nye, men svage menigheder havde ikke styrke til at gennemleve modgangen, og de fik i disse år deres banesår.

Andre menigheder, som i et par årtier havde været mindre kraftfulde, og som havde mærket pinsevækkelsens indflydelse, oplevede nu, at Bastsagen satte yderligere fart i medlemsflugten²⁵⁶.

Pinsebevægelsen vandt tilhængere over hele landet. Det faktum, at Pinsebevægelsens menigheder næsten udelukkende blev etableret i de byer, hvor Baptistsamfundet eller Metodistkirken havde menigheder²⁵⁷, viser, at Pinsevækkelsens tilhængere kom fra disse to kirker, enten direkte fra medlemskredsen eller fra de befolkningsgrupper, som var berørt af deres forkyndelse. Disse brydninger, som udsprang af metodismens møde med nye bevægelser og kirker, skabte smerter og sår, som ikke fremmede Metodistkirkens økumeniske engagement. Risikoen for at tabe tilhængere til dem, man eventuelt skulle samarbejde med, flyttede opmærksomheden fra den fælles frikirkelige opgave i Danmark til Metodistkirkens eget indre liv.

²⁵⁵ Ibid., p. 7

²⁵⁶ Thaarup, Jørgen 1924–29 Bræstrup, Finn red. Metodistkirkens Historie. Se note 238

²⁵⁷ Frikirkerådets liste over lokale frikirker i Danmark

Bast-sagen og brydningerne med Pinsevækkelsen har slået alvorlige skår i Metodistkirkens selvrespekt og fremmet en forsvarende og reserveret holdning i modsætning til dansk metodismes oprindeligt meget frimodige og åbne holdning.

I den danske Metodistkirke opstod den holdning, at alt, hvad der var sket omkring Bast og Ingerslew og de otte kirkeværgere og de to ledere af slummissionen skulle ties ihjel og fortrænges. Og det lykkedes! Efter en årrække forsvandt sagen ud af metodisternes bevidsthed, men de økonomiske byrder, spændingen i præsteflokken og den manglende troværdighed i befolkningen levede videre i årtier, og efterhånden troede mange, at konsekvenserne var opstået uden sammenhæng med den virkelige årsag.

Afgangen fra præstetjenesten var stor fra 1924 og ti år frem. 10 udtrådte, nogle under tiltale, andre ønskede selv at afslutte tjenesten. 6 døde, heraf nogle på grund af det opslidende pres. Samtidig havde hele situationen en negativ virkning på tilgangen til præstetjenesten. I tredive år meldte kun 3 nye sig til præstetjenesten, og i fyrre år yderligere 3. Alene nedgangen i præsternes antal var en trussel for fremtiden. Præstekredsen var plaget af sår, partidannelser og bitterhed, som først forsvandt, da personerne naturligt faldt bort²⁵⁸.

Metodistkirken i Danmark er stadig den frikirke i landet, der har det mest kirkeligt institutionelle præg, hvad angår gudstjenestens form og anvendelse af ritualer. Men en kirkelig profilering, hvor kirken har markedsført sig selv som folkets kirke, en kirkelig institution for lokalområdet, har ikke været synlig. Kirkeligheden har snarere gået i retning af en lavkirkelighed med paralleller til landets øvrige frikirkeliv, selvom der ikke er objektive kriterier for en sådan vurdering.

Prædikepladsernes antal er gradvist aftaget. Det betyder, at kirken har opretholdt de prædikepladser, som fortidens metodisme oprettede, men yderst sjældent er nye prædikepladser etableret. Husmenighederne, det nære kristne fællesskab om bøn, salmesang og forkyndelse, har i teorien haft prioritet, men er i praksis skrumpet ind. Klassemøderne fik ikke den stadige tilstrømning af nye mennesker, der skulle oplæres og hjælpes igang med en kristen tilværelse, hvor kristne normer blev efterlevet, så med det manglende gennemtræk i klasserne blev klasserne først til bibelklasser og dernæst til bibelkredse, bibelgrupper. På en måde findes ekklesiolaen stadig i mange menigheder som en sociologisk størrelse, men den indre funktion har forandret sig meget til at blive et studie- og samtaleforum, ikke for nye medlemmer, men for dem, der allerede er

²⁵⁸ Thaarup, Jørgen 1924–29 Bræstrup, Finn red. Metodistkirkens Historie. Se note 238

veletablerede i menighedens koinonia. 1980ernes ihærdige indsats med at introducere det amerikanske Churches Alive program var et godt forsøg på at genoprette smågruppearbejdets rette funktioner.

Metodistkirkens folkelighed har i høj grad knyttet sig til børne- og ungdomsarbejdet, som udviklede sig i alle kirker fra omkring 1920. Epworthforeningen blev som nævnt stiftet før århundredeskiftet, men i de gunstige mellemkrigsår forgrenede arbejdet sig og tiltrak mange. Ungdomsarbejdet i kirkerne har parallellitet til ungdomsorganisationer, som opstår i tilknytning til politiske ideologier, sports- og ungdomskulturen, som et hele. Børne- og ungdomsarbejdet har givet Metodistkirken en folkelig platform at stå på i henvendelsen til omverdenen, og mange af dem, der er metodister i dag, er det, fordi kirken rummede en ungdomskultur, der var værdifuld og inspirerende for dem under deres opvækst.

Metodistkirken er "kirke," "ekklesiola" og "folkelig – evangelisk." Disse tre kan udskilles og identificeres i det moderne kirkearbejde. Nogle menigheder har en mere kirkelige tradition og har altid haft det. Andre menigheder har haft en tydeligere ekklesiola karakter lige fra begyndelsen, som måske var en husmenighed eller en prædikeplads. Andre menigheder igen har en overvægt af den folkelige og sociale dimension, det gode fællesskab, som alle kan falde ind i og ud af. I alle menigheder kan alle tre identificeres. Men nogen profilering kan de senere årtiers dansk metodisme ikke fremvise. Tværtimod har der været tendenser til, at anskue disse tre som modsætningsforhold, der virker hæmmende. Den statskirkelige ekklesiologi, at kirken blot skal være institutionen, hvor enhver, uden forpligtelser af nogen art udover betaling af kirkeskatten, kan overvære gudstjenesten og få udført de kirkelige handlinger, sniger sig også ind i dansk metodisme. Der er menigheder, hvor en statskirkelig ekklesiologi (ikke specifikt luthersk) trænger sig på, med det til følge, at ekklesiolaen, den lille gruppe, bibelkredsen, bedemødet eller vækstgruppen, betragtes

som sekterisk og sværmerisk. Fordi Metodistkirken er den kirke, der i Danmark trods alt er tættest på statskirken i lære og ritus, er Metodistkirken også den frikirke, der lettest influeres af statskirkens ekklesiologi. I vækkelsestider, fx i 1930'erne hvor evangelisterne Clark og Bell rejste landet rundt og fyldte metodistkirkerne, Oxfordbevægelsen²⁵⁹, som mange så som genoplivelse af klassens system, samt i karismatiske kredse, fx i 1970'erne under den såkaldte Åndelige Fornyelse²⁶⁰, har ekklesiolaens teologi vundet fremgang i nogle menigheder med det til følge, at kun dem, der var rede til at indgå i en smågruppe af en eller anden art, blev tillagt betydning, hvorimod dem, der benyttede kirkens mindre engagerende aktiviteter eller frekventerede kirken mindre hyppigt, blev anset som 2. klasses eller betydningsløse medlemmer. Ligeledes har ensidig fokuseren på smågruppens personlighedsudviklende og spirituelt rige funktioner medført at den folkelige dimension og de udadrettede folkelige aktiviteter er gået tabt.

Den gunstige spænding i trekløveret: kirke, ekklesiola, folkelig-evangelisk må genopdages og genetableres for at vitalisere de lokale kirker i dansk metodisme.

²⁵⁹ Ernst, Poul m.f. Vort møde med Oxford-gruppen Syv personlige vidnesbyrd

²⁶⁰ Boysen, Svend C. Kristenheden i karismatisk opbrud p. 29-34

Kapitel 5

Traditionen som identitet

Debatoplæg til Workshop¹

5.1. Traditionen som ressource for fremtidens kirke

Et kirkesamfunds historie er en af de væsentlige identitetsskabere for det enkelte kristne menne-ske. Historien danner baggrund for forståelse af den nutid, man lever i, og historien skaber idealer for den fremtid, som formes af de beslutninger, der gøres i nuet. Selv når det drejer sig om nye forslag og arbejdsmetoder vil tilslutningen i høj grad afhænge af den bedømmelse, der gøres på grundlag af historien. De mest konservative anlægger et snævert og begrænset historiesyn til be-dømmelse af alt nyt, mens de mere liberale benytter sig af friheden til ikke alene at anvende eget kirkesamfunds historie, men også at inddrage andre kirkefamiliers erfaringer.

Traditionen² som teologisk begreb dækker over to forhold.

1. For det første udtrykker begrebet den levende og organiske helhed, som enhver kristen gene-ration står i. På intet tidspunkt har nogen kristen generation skullet virke uden at hvile i en traditi-on, som man enten levede i harmoni med eller reagerede imod. Selv de første kristne menigheder i Jerusalem og Antiokia var solidt forankret i traditionen. For deres vedkommende drejede det sig om den jødiske tradition, som også var Jesus basis. Enhver nytestamentlig ekseget ved, at kend-skabet til synagogemenigheden er nødvendig for at forstå de første liturgier og

¹ Workshop afholdt på de danske metodistpræsters årlige stævne, september 1996. Enkelte justeringer efter reaktioner og argumenter fremført i workshoppen. Kapitel 4 er den teoretiske bearbejdelse af emnet efter afholdelsen af workshoppen. For læseren vil kapitel 4 danne baggrund for det mere pragmatiske, udfordrende og debatterende kapitel 5, hvor den selektive historieskrivnings nødvendighed problematiseres.

² Langford, Thomas A. Practical Divinity p. 11-13
TBOD 1996 Historical Statement p. 9, p. 77-78 § 63 Tradition

menighedsordninger. Luther stod i en levende tradition som augustinermunk i den Katolske Kirke, da han med sine reformer nytolkede og justerede sin tradition. Confessio Augustana fastholder netop, at reformationen genopretter den oprindelige traditions indhold. John Wesley stod i en levende tradition som anglikansk præst, da han ledede metodismens fremvækst. Osv

2. For det andet er traditionen den kollektive hukommelse af det, der er sket. Det, der er sket, kan ikke bevares for eftertiden. Virkeligheden leves i al dens mangfoldighed, og hvad, der sker, vil altid være et spørgsmål om synsvinkel og oplevelse. Når det, der er sket, fortælles, bliver virkeligheden tolket og lever derefter sit selvstændige liv i den fortalte og accepterede gengivelse. Historikerens opgave er netop at forstå og tolke virkeligheden med beskrivelse af det udvalg af begivenheder, som han eller hun efter sit overordnede historiesyn ser. Når der kun foreligger en gengivelse af traditionen, stiller ingen spørgsmål ved den. Den fortalte tradition bliver identisk med virkeligheden. Den entydige kirkelige tradition bliver sandheden om mit kirkesamfund og mit udgangspunkt, når jeg skal tolke tidens fænomener og drømme drømme om fremtiden. Det, som ikke passer ind i eller hører naturligt hjemme i beskrivelsen af mit kirkesamfunds tradition, glemmes og tabes, og hvis det ved et tilfælde dukker op, er det fremmedgjort i forhold til sit udspring.

Traditionen, som den nu engang levende organisme med forbindelse til tidligere slægters spirituelle liv, betvivlede Wesley ikke betydningen af. Tværtimod holdt han stædigt fast ved, at den tradition, der nu engang var hans, var Guds mulighed og Guds gave til ham og hans bevægelse. Heri lå ingen kritikløs accept af alle forhold i denne tradition. Derimod bundede loyaliteten overfor traditionen i det forhold, at traditionen trods alle dårligheder var den eneste reelle ressource

for en kristen menighed og bevægelse. Den levende tradition var et nådemiddel, som havde større autoritet for Wesley end individet.

Men traditionen, som den kollektive og accepterede hukommelse var Wesley yderst kritisk overfor³.

Hans studier af kirkefædrene⁴ lærte ham, at allerede i kristendommens tidligste begyndelse var en mangfoldighed repræsenteret, som eftertiden fejlagtigt havde "glemt" eller bortcensureret. Fx udviklede de tre oldkirkelige, teologiske centre i Antiokia, Alexandria og Kartago tre forskellige accentueringer af det ene og samme evangelium⁵. Der var ikke tale om kætteri i forhold til rettroenhed. Og der var ikke tale om noget indbyrdes modsætningsforhold, som truede kirkens enhed. Forskelligheden kunne rummes indenfor det kristne evangeliums kerne uden at krænke dets grænser. Kartagos teologiske profil blev grundlagt af Tertullianus, der med sin juridiske baggrund fremstillede teologien i et forensisk sprog, hvor forsoningsforståelsen og frelsesforståelsen kredsedde om retfærdighed, benådning og frikendelse. Kristi fortjeneste formidler en ny status for mennesket i forhold til Gud. Alexandria skolen, som blandt andet udformede nyplatonismen med Logos-kristologien, betonedede den guddommelige immanens i verden. Guds billede er allerede i mennesket, og Kristi fortjeneste som den, der baner vejen, giver mennesket mulighed for at erfare sig selv i Kristus og erfare en stadig befrielse fra de nedbrydende kræfter i denne verden. Teologien i Antiokia betonedede forskelligheden mellem det guddommelige og det menneskelige. Den senere Nestorius, der blev patriark i Konstantinopel fik problemer med denne adskillelse, når det gjaldt Kristi to naturer, og måske blev han uretfærdigt fradømt sit embede på det spørgsmål. Antiokia fokuserede i forsoningsforståelsen og i frelsesforståelsen det genoprettende og

³ Se kapitel 3.4 side 65

⁴ Campbell, Ted A. John Wesley and Christian Antiquity

⁵ González, Justo L. Christian Thought Revisited

helliggørende aspekt. Kristi fortjeneste var en sejr over fordærvmagterne, så mennesket i frihed kunne udvikles efter sin hensigt. Ligeledes gav den større adskillelse mellem guddommeligt og menneskeligt mere "plads" til Helligånden og hans gerning. Kartago var i det hele taget præget af de synoptiske evangeliets virkelighed, medens især Antiokia, men også Alexandria var mere i den johannæiske tradition. Johannæisk tradition begynder med Johannes Døberen og hans baggrund i apokalyptiske essee menigheder, hvor tekster som fx Danielsbogen kendetegner tænkningen og udtryksformen. Jesus overtager nogle af Døberens disciple, og fra den kreds videreføres den specielle synsvinkel til de johannæiske skrifter og naturligvis først til de menigheder, hovedsagelig i Lilleasien, hvor johannæiske disciple har udbredt evangeliet.

I sine studier af Kirkefædrene blev Wesley klar over, at traditionen som en kollektiv hukommelse absolut er afhængig af, hvem der oplever, hvem der fortæller, og hvem der videregiver sandheden. Wesley var meget optaget af Østkirkens fædre, og det var netop indflydelsen fra Antiokia og den johannæiske tradition, der prægede hans menneskesyn og især hans forståelse af menneskets tilegnelse af frelsen. Derfor kan Wesley også hårdnakket fastholde, at hans helliggørelseslære og dogme om kristelig fuldkommenhed er en selvfølgelig og naturlig del af kristendommen, fordi Wesley henter sin lære direkte ud af Østkirkens tradition. Både Alexandria og Antiokia var dele af den græksprogede Østkirke, hvorimod Kartago, hvor blandt andet Augustinus levede sin ungdom, blev afgørende for Roms og Vestkirkens latinske teologi.

I studiet af Augustinus opgør med den skotske vækkelsesprædikant Pelagius, blev Wesley klar over, at der ligger en stor fare i, at det altid er den dominerende og sejrende retning, der formidler billedet af modstanderen. Den teologi, som ikke sejrer indenfor det pågældende område, får ikke selv muligheden for at fremføre sine synspunkter overfor eftertiden. Wesley søgte bl.a. af den årsag at finde meget tidlige kilder om Arius, Nestorius og Pelagius, og i alle tilfælde fandt han, at

den sejrende tradition havde givet et forvrænget billede af de pågældende i forhold til det, Wesley selv læste af dem. Wesley nævner, at hvis han havde været samtidig med Pelagius, ville det ikke have været usandsynligt, at han havde taget hans parti.

Wesley udviklede en enestående frihed i forhold til de fastlåste grænser, kirkerne på hans tid havde opbygget mellem de forskellige kirketraditioner. Grænserne betød, at man ikke kendte til hinandens formidling af det, man indenfor hver kirke anså var almen kristendom. Wesley accepterede ikke disse grænser og tilegnede sig en stor viden om markante teologer i alle tilgængelige kirketraditioner. Og da han fra 1745 – 55 bestemte sig for at samle og udgive et bibliotek⁶ med de skrifter, som kunne præsentere hans forståelse af den sande, kristne tradition, og som kunne bruges til uddannelse af metodismens prædikanter, var der bidrag fra en mangfoldighed af traditioner, som ikke direkte havde noget med hinanden at gøre. Og hans Christian Library indeholdt ikke skrifter af ham selv.

Wesleys frihed til at betragte hele den samlede kristne verden som en acceptabel ressource er sand metodisme. Det er samtidigt nerven i hans Catholic Spirit⁷. Og i den moderne økumeniske bevægelse begynder man at anlægge samme traditionssyn. Traditionen bliver aldrig en størrelse, der stivner. Og til traditionen hører også de traditioner, som retmæssigt eller uretmæssigt at blevet undertrykt eller glemt.

5.2. Hvilken tradition har metodisterne i Danmark?

Dansk metodisme lever i en tradition, som ikke er kritisk reflekteret. Hvad er metodistisk tradition egentligt set fra vort synsfelt? Dansk metodisme, er det den version af metodismen, vi selv har valgt at videreføre? Er det den version, der virkelig dækker vort valg af konfessionel identitet,

⁶ Langford, Thomas A. Practical Divinity p. 20–21

⁷ Wesley, John Catholic Spirit, På Bibelns grund II (Standard Sermon nr. 34) p. 89–106

eller er det blot den ureflekterede version af den sejrende metodismes historie med tilfældige undertrykkelser af de synspunkter og retninger, som de personer, der måtte forlade os, tog med sig ud af kirken, da de hævdede, at deres synspunkter og praksis var mere i overensstemmelse med evangeliet og John Wesley end den tradition, vi er et resultat af? Hvad har vi gjort ved fx følgende brudstykker fra kirkehistorien? Er disse "brokker" en del af den tradition, vi vælger at bære med os, eller har vi allerede frasorteret og bortkastet disse dele af virkeligheden?

1. Eksempel: Organiseret økonomisk embargo

I kampen mod slaveriet⁸ og i forsøg på at afhjælpe nogle af tidens sociale problemer indtog metodisterne den holdning, at forbrug af og handel med alkohol og sukker var en metodist uværdigt. Den frivillige afholdenhed fra alkohol har eftertiden husket, men afholdenheden fra uskadelige varer, der skaffede økonomi til slavetrafikken er glemt. Wesley anvendte den økonomiske embargo dels som et trosmål for metodisterne, dels som et politisk redskab i kampen mod slaveriet.

2. Eksempel: Ekstraordinære karismatiske fænomener

Wesley tog skarpt afstand fra sværmerne, som tilsigtede ekstase og en følelsesladet, suggerende stemning. Men den wesleyanske vækkelse både i Storbritannien og Amerika indeholder eksempler på mennesker, der falder omkuld under prædikenen, mennesker, der udstøder råb under anfægtelse og overgivelse, mennesker, der kommer i ekstase. Den første metodisme betonedes ikke fænomenernes betydning, men der var plads og rummelighed til det uventede, uden at det tog overhånd, og lederne var til enhver tid rede til at forsvare og forklare det, der skete.

3. Eksempel: Teologi og praksis

Det er almen kendt, at John Wesley en tid var student og senere lærer i Oxford. Men få gør sig klart, at metodismen udvikledes i et universitetsmiljø blandt akademiske mennesker, som

⁸ Marquardt, Manfred John Wesley's Social Ethics p. 67–76

prioriterede teologiske studier langt ud over kravene til at blive levebrødspræster. Metodismens lavkirkelige profil og opgør med den del af kirkeligheden, som var uforståelig for almuen, er velkendt. Metodismen fortolkede Religionsartikel XV, der historisk hører reformationstidens opgør med kirkesproget til, så den blev taget til indtægt for at prædike et jævnt engelsk, som den uuddannede almue kunne forstå. Men samtidig udfoldede metodismen sig på et højt teologisk og akademisk niveau. Blandt Wesleys standard prædikener er flere universitetsprædikener og dogmatiske artikler, som er meget langt fra de friluftsprædikener, almuen strømmede til. Og metodismens positioner blev lige fra begyndelsen underbygget på det teologiske niveau og med den åbenhed for tidens strømninger, som typisk hørte oplysningstidens universitetsmiljø til.

4. Eksempel: Kontakt med proletariatet

I Storbritannien i tiden efter Wesleys død forventede Church of England, at metodisterne meget hurtigt ville selvstændiggøres i en kirkedannelse. Mange troede, at Wesley hidtil havde været den eneste garant for, at metodismen forblev indenfor Church of England. Men udviklingen gik imod alle forventninger. Metodisterne levede ikke længe i det farlige grænseland mellem at være kirke og folkelig bevægelse på en og samme gang. Metodismen blev mindre pågående og udfarende. Alt, der kunne tolkes, som en udfordring til etablissementet, blev nedtonet, hvilket bestemt ikke var Wesleys profil i hans senere år. På en måde blev bevægelsen mindre kirkelig. Mødevirksheden i gudstjenestetiden ophørte. Ordinationerne med håndspålæggelse blev indstillet. Kvindernes tjeneste som forkyndere blev nedtonet. Over en generation skiftede metodismens ledelse karakter fra at være højt estimerede teologer og ordinerede præster til at være uordinerede prædikanter. Dette fik selvfølgelig også indflydelse på sakramentsforvaltningen indenfor metodismens rækker. Men på en måde blev bevægelsen også mere kirkelig i den forstand, at den indrettede sig

mere efter den kirkelige etikette for god orden og stil. Samtidigt skete en social vækst i metodistbefolkningen.

De første, der i protest brød ud af 1830'ernes tandløse metodisme, var The Primitive Methodists⁹. De opfattede, at metodismen havde udviklet sig væk fra den wesleyanske arv. Især protesterede de imod, at metodisterne havde mistet det nære forhold til de fattige og ufrelste, som bevægelsen i høj grad havde baggrund i. Møderne, musikken og omgangsformen var blevet så veltrimmet, at det i sig selv skabte afstand til dem, der tidligere var den primære målgruppe. Der er eksempler på, at menigheder, der overgik til The Primitive Methodists, rev deres orgel ned, slæbte det ud på gaden og brændte det under jubel¹⁰. Opgøret var næsten parallelt med lignende fænomener på kontinentet i reformationstiden. The Primitive Methodists genoptog ordinationerne, bemyndigede kvinder til prædiktjenesten i stor stil og opsøgte proletariatet. Mange lokale fagforeningsledere var lægprædikanter fra The Primitive Methodists, kun undtagelsesvis fra The Methodists¹¹. Da hele den progressive fløj havde forladt The Methodists, blev ordinationerne genoptaget, men kvinderne fik ikke tjeneste som forkyndere.

De næste, der brød med metodismen for at nå de laveste sociale grupper, var Frelsens Hær. Også i forbindelse med det brud lød kritikken, at bevægelsen havde udviklet sig på en sådan måde, at dens virksomhed og fremtræden stod i vejen for at nå de mennesker, der var i størst behov.

5. Eksempel: Demokrati eller hierarkisk præstevælde

I Amerika kom det første brud blandt metodisterne året efter Wesleys død. En af de ledende præster, James O'Kelly, bliver talsmand for en gruppe præster og menigheder, hovedsagelig fra Virginia, som er stærkt utilfredse med Francis Asbury og den måde, hvorpå den Episkopale

⁹ McLeod, Hugh Religion and the People of Western Europe 1789–1970 p. 56

¹⁰ Ibid., p. 65–66

¹¹ Ibid., p. 38–42

Methodistkirke i camoufleret form viderefører det anglikanske embedshierarki¹². O'Kelly støtter sig til Wesleys protest mod Asburys brug af titlen "biskop," og i spørgsmålet om at fremme demokratiet i generalkonferencen er Thomas Coke i begyndelsen på Virginiapræsternes side. Uenigheden ender i skisma, da generalkonferencen 1792 pludselig skal tage stilling til et forslag, om generalkonferencen vil give sig selv myndighed til at forandre en udnævnelse, som superintendenten har foretaget. En ny kirke, The Republican Methodist Church, opsamler de utilfredse. Den ny kirke er mere demokratisk. Kvinderne får flere rettigheder fx valgret og adgang til forkyndelsen. Slavernes frihed og ligestilling bliver et væsentligt emne for den nye kirke. (Ved den Episkopale Methodistkirkes stiftelse i 1784 var holdningen til slaveriet helt klar. Metodister, der købte slaver, blev ekskluderet, og metodister, der allerede ejede slaver, fik to år til at afvikle slaveriet. Allerede få år senere opgiver den Episkopale Methodistkirke sin modstand mod slaveriet. I 1844 splittes kirken i nord og syd på grund af slaveriet.) The Republican Methodist Church afskaffer den biskoppelige ledelse og indfører en presbyteriansk ledelse, som er underordnet generalkonferencen.

6. Eksempel: Helligåndsteologiens prioriteringer

The Holiness movement fra omkring 1850 til århundredeskiftet henter sin næring i klassisk metodistisk helliggørelsesteologi¹³. Hurtigt kommer Holiness teologien til at præge grene af de kirkesamfund, som allerede har påvirket hinanden meget gennem The Second Great Awakening fra omkring 1830 – 1860. Betoningen lægges på læren om genfødslen, helliggørelse, personlig modning, tjenesten i menigheden, evangelisation, fremelskelse af Åndens frugter og nådegavernes anvendelse samt kristelig fuldkommenhed, som en momentan oplevelse. For at fremme sand

¹² Norwood, Frederick A. The Story of American Methodism p. 124–129

¹³ Langford, Thomas A. Practical Divinity p. 131–146.

Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway p. 19–94

kristen hellighed genoplives smågrupperne, som metodisterne efterhånden har forladt, fordi de blev sværmeriske, indadvendte og moraliserende. Metodistkirkerne begynder ved helliggørelsesmøderne at praktisere den skik, som er udviklet blandt presbyterianerne, at kalde folk frem til alteret til forbøn efter forkyndelsen. The Altercall bliver et karakteristika for the Holiness movement. Metodistkirkens stive struktur og kirkeligt disciplinerede orden giver ikke altid plads til det nye. Da tungetale, profeti og ekstatiske tilstande efterhånden bliver stridsspørgsmålene de steder, hvor holiness teologien vinder frem, udskilles stadigt flere smågrupper med mere eller mindre fast struktur. I 1905 bryder vækkelsen løs i Los Angeles¹⁴. Holiness teologiens næsten 50 årige indflydelse har forberedt det, der nu sker, og både de mange fritstående Holiness grupper og Holiness bevægelsen indenfor Metodistkirken er en del af baggrunden for vækkelsen, der får navnet Pinsevækkelsen. I de efterfølgende år opsamler Pinsevækkelsen de mange fritstående grupper og en masse metodister og baptister, som føler sig tvunget til at forlade deres egen kirke, fordi deres sympatier for vækkelsen ikke accepteres af majoriteten. Pinsevækkelsen bliver aldrig nogen organisation, men en fællesbetegnelse for fritstående menigheder med bestemte kendetegn. Et kendetegn er bl.a. at de viderefører den wesleyanske helligheds-, Helligånds- og helliggørelseslære, som de anser, at Metodistkirken nedtoner eller har revideret og udvandet.

Delvis som en modvægt til Holiness bevægelsen opstår The Social Gospel¹⁵ teologien i tiden omkring århundredeskiftet. Også her er mange metodister meningsdannende. Socialt og diakonalt arbejde fremmes, og selvom det møder modstand bliver bevægelsen ganske stærk. Det amerikanske missionsråds ukritiske støtte til Anton Bast og deres modvilje til at behandle de fremsendte anklager kan hænge sammen med, at majoriteten i missionsrådet, med gen.sekr. Frank Mason North (1850–1935) i spidsen, stod for Social Gospel teologien, som Anton Basts arbejde var det

¹⁴ Neiiendam, Michael Frikirker og Sekter p. 183–190

¹⁵ Christensen–Göransson Kyrkohistoria 2 p. 445–446

bedste europæiske eksempel på. Missionsrådet havde i Chicagoområdet oplevet, at de socialt engagerede blev udsat for hård modstand og opdigtede anklager fra de åndeligt vakte, som frygtede, at det sociale skulle tage overhånd. Basts modstandere var sikkert af samme observans og kunne derfor ignoreres.

Den metodisme, der kom til Skandinavien i tiden 1856 til omkring århundredeskiftet var meto-
dismen i den form, som The Episcopal Methodist Church North havde udviklet sig til på det tids-
punkt. Sømandsmissionens arbejde med Hedström, som leder på Bethelskibet i New York, var
præget af Holiness teologien. Willerup er tilsyneladende ikke stærkt præget af nogen bestemte
retninger, selvom hans oversættelse i 1858 af Ralstons systematiske teologi siger noget om hans
teologiske ståsted. Ralston bærer præg af Holiness teologien. Willerup er nok mere kirkelig end
flere af de andre første skandinaviske metodistprædikanter. Den vurdering, der har været af meto-
dismens relation til pietismen i mange europæiske lande, viser, at det er en udbredt opfattelse, at
den metodisme, der kom til Europa fra Amerika i sidste halvdel af det nittende århundrede, var en
metodisme, der var stærkt præget af Holiness teologien. Sagt på en anden måde. Metodismen,
som kom til Europa fra Amerika havde ikke den bredde, som moderkirken havde, men var præget
af en gruppering i moderkirken. At der kan være noget om den vurdering støttes bl.a. af, at euro-
pæisk metodisme ofte opfattes beslægtet med pietistiske bevægelser her, hvilket ofte er en over-
raskelse for amerikanske teologer, der sætter sig ind i europæiske forhold.

Metodistpræsten Thomas Ball Barratt¹⁶ var menighedsforstander ved Centralkirken i Oslo. Han
oplevede pinsevækkelsen i Los Angeles og blev efter sin hjemkomst ansat som rigsevangelist i
Metodistkirken for at formidle nyt liv til menigheder. Norsk metodisme opfattede Pinsevækkelsen
som sammenhængende med den metodistiske tradition og forsøgte at anvende Barratts tjeneste i

¹⁶ Neiiendam, Michael Frikirker og Sekter p. 190–96, 204–211

Metodistkirkens regi. Barratt havde i begyndelsen udpræget støtte blandt de norske metodistpræster og menigheder¹⁷. I 1907–09 besøgte Barratt København, hvor de første møder blev holdt i Golgatakirken på Frederiksberg, og efter et møde i kirken i 1908 hjalp Barratt skuespillerinden Anna Larssen–Bjørner til sin dåb i Helligånden. Barratt trak sig fra sine poster i Metodistkirken og startede Pinsevækkelsen i Norge og i Danmark og havde desuden stor indflydelse på baptisten Lewi Pethrus, som blev den svenske Pinsevækkelses primære leder. Mange metodister fulgte Barratt. Metodistmenigheder blev splittet på grund af Pinsevækkelsen, og både norsk og dansk metodisme mistede medlemmer. Da udkrystaliseringen af Pinsevækkelsen var en kendsgerning, blev fronterne trukket op, og den i vækkelsens første år afventende og usikre holdning vendte sig til skarpere kritik og fordømmelse, og metodismen ville ikke vedkende sig sit teologiske slægtskab med Pinsevækkelsen. Senere splittelser, fx efter Bast–Ingerslew sagen hvor det åndelige liv i kirken fik trange kår, medførte, at medlemmer søgte til Pinsevækkelsens menigheder.

5.3. Udfordring

Hvad er metodistisk tradition for Metodistkirken i Danmark? Ser vi, at den kollektive fortællen af vores historie, som vi hylder, er dét, fra den mangfoldige wesleyanske arv, som vi finder ægte metodistisk? Ser vi de forskellige brud som kirkens gode og sunde evne til at rense vranglæren ud og skære vildskudene af, eller har nogle af udbryderne taget væsentlige dele af den oprindelige wesleyanske arv med sig og dermed gjort den tilbageværende kirke fattigere? Hvis vi skal restituere en dansk metodistisk tradition for fremtiden, kan vi så betragte alle de kirker og retninger, som er vokset ud af den første britiske metodisme som ressourcer, vi har ret til at identificere os med, eller er sand metodisme bedst udtrykt i den del af vor tids The United Methodist Church, som har

¹⁷ Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway p. 170–172

filial i Danmark? I mødet med samtidens udfordringer og i udformningen af morgendagens kirke er det afgørende, hvad dagens kirke bærer med sig af erfaringer og idealer fra historien. Der er ikke tale om en tilbagevenden til tidligere tiders kirkeliv. Og der er ingen anerkendelse af den teologi, der søger hævde, at udbryderne, sekten, er bærer af sand kristendom. Og mangfoldigheden i sig selv angiver ikke nødvendigvis kvalitet. Men den kritiske refleksion med en justering eller blot nuancering af historien vil måske gøre dagens danske metodister bedre rustet til at finde sig selv i tiden og tage de udfordringer op, som i det nye lys toner tydeligere frem.

Arbejdet med traditionen skal ses i sammenhæng med det såkaldte wesleyanske Quadrilaterat, som siden John Wesleys tid har været anvendt som overordnet princip for kriterium og kilde i al teologisk nytænkning i metodistisk teologi¹⁸. I al sin enkelthed går Quadrilateratet¹⁹ ud på, at ethvert spørgsmål først skal prøves på Den Hellige Skrift, dernæst på traditionen, erfaringen og til sidst fornuften. Traditionen er da forstået som dels den samlede kristne erfaring, dels på den kollektive erfaring, som er knyttet til det folk, der kalder sig metodister. Set i lyset af Quadrilateratet får traditionen stor betydning, men afbalanceres i forhold til erfaringen og fornuften, og alle tre er underordnet Skriften.

¹⁸ Book of Discipline, 1996, Theological Guidelines: Sources and Criteria § 63 p. 74–81

¹⁹ Langford, Thomas A. The United Methodist Quadrilateral: A Theological Task. Langford, Thomas A. ed. Doctrine and Theology in The United Methodist Church p. 232–244

Kapitel 6

Er metodismen dansk

6.1. Oldkirkens missionskrise

Den første store krise, oldkirken stod overfor var spørgsmålet om, hvordan kristentroen kunne udformes i befolkningsgrupper, som ikke var af jødisk herkomst og religion. Jesus færdedes indenfor Israels grænser. Hans optræden og undervisning finder sted på baggrund af den jødiske kultur. I de få tilfælde, hvor ikke-jødiske personer bliver genstand for Jesu undervisning og gerning, sker det i den jødiske forståelsesramme og på de af jødisk tankegang givne præmisser. Men ikke længe efter pinse presses kirken og dens apostoliske ledere ud over de jødiske kulturgrænser til folk, som de fra deres jødiske opdragelse ikke har nogen erfaringer med at forstå eller møde på det religiøse plan. Peter bliver nærmest tvunget af Helligånden til at besøge Cornelius og prædike i hans hus, Acta 10. Uden denne tydelige markering af, at Helligånden er det egentlige handlende subjekt, er Peters ageren uforskammet afvisende og kulturfjendtlig i forhold til romeren Cornelius. Peters redegørelse for menigheden i Jerusalem, Acta 11:1–18, gengiver loyalt Peters manglende forståelse for hedningernes overgang til kristendommen uden først at tilslutte sig jødedommen som religion. Men kristendommens evne til at forcere og overskride de jødiske grænser er en kriseartet proces, som koster indre kampe og opgør, hvilket omtalen af det første apostelmøde i Acta 15:1–35 bevidner. Paulus kan i Gal 2 yderligere tillægge, hvordan han ved mødet måtte konfrontere Peter med hans uklare og til tider hykleriske adfærd, der skabte et uacceptabelt skel mellem kristne jøder og kristne hedninge. Romerbrevet har i sin helhed af nogle forskere¹ været anset som et udtryk for Paulus' teologiske forsvar, skrevet til de kristne i Rom, men dog med

¹ Jerwell, Jacob Gud og hans fiender p. 14–15

primær adresse til kirkemødet i Jerusalem. Romerbrevet bliver under den synsvinkel en dybtgående argumentation for kristendommens uafhængighed af den jødiske kultur og alle folkeslags, εθνοσ, adgang til frelsen i Jesus Kristus på samme lige og klart definerede vilkår.

Kristendommen bredte sig fra sin jødiske kultur baggrund til hovedsagelig folk i den græsk-romerske kultur, men også til semitiske kulturer mod øst.

Denne første kriscartede situation udviklede sig over flere hundrede år til at blive et spørgsmål om inklusiv kontra eksklusiv teologi. Den eksklusive teologi søgte at undgå andre tanker, begreber og filosofier end dem, der allerede var repræsenteret i de hellige skrifter. Man reserverede sig fra at inddrage elementer fra den fremmede kultur, man var omgivet af, for at undgå, at elementer fra denne kultur skulle underminere kristendommen indefra. De eksklusive teologiers reservation mod blandingen mellem sand kristendom og kultur formåede ikke at analysere det forhold, at kristendommen allerede i sit udgangspunkt var forbunden med den kultur, den voksede frem i og dermed lånte sprog, begreber og referencebund. Irenæus (130–200) er et eksempel på en eksklusiv teolog fra tiden med opgøret mod den synkretistiske gnosticisme.

Irenaeus avviser apologeternas tanke på kristendomen som den sanna filosofin. Han vill ej använda den grekiska spekulationens hjälpmedel, ej heller framställa uppenbarelsens innehåll som en ny och bättre filosofi. För honom är den bibliska traditionen trons enda källa.

Irenaeus är sålunda skriftteolog i utpräglad mening. Under det att gnostikerna söka uppenbarelsen i en av Skriften delvis oberoende, förborgad kunskap, i myter och mysterievisdom, ställer han fram Skriften såsom det enda trosfundamentet².

Tertullianus (160–220) er ligeledes totalt afvisende, når det gælder at inddrage de gældende filosofier som hjælperedskaber i fortolkningen af kristendommen. For Tertullianus er Evangeliet om Kristus mere end³ og større end både jødedom og græsk filosofi, så Evangeliet har gjort al filosofi og søgen efter sandheden overflødig.

Du arme Aristoteles! Du har lärt dem dialektiken, mästarrinnan i att uppbygga och förstöra, som är så förslagen i sina satser, så krydstad i sina slutledningar, så hård i sina bevis, så beskäftig i ordstrider, som, i det den till och med faller sig själv till last, behandlar allt för att slutligen alls ingenting hava

² Håggglund, Bengt *Teologins Historia* p. 27

³ Kieffer, Rene 'Mer-än'-Kristologin, *Svensk exegetisk Årsbok* nr. 44 p. 134–147

behandlat Vad har alltså Athen med Jerusalem att skaffa, vad akademien med kyrkan, vad heretiker-
na med de kristna? Vår lära stammer från Salomos pelarhall, hans, som själv hade lärt, att man måste
söka Herren i hjärtats enfald. Må man gärna för mig, om det så behagar, frambringa en stoisk och pla-
tonsk och dialektisk kristendom. Vi däremot behöva efter Jesus Kristus icke längre forskningen, och
heller icke undersökandet, allt sedan evangelium blivit förkunnat⁴.

Paulus' tale på Areopagus, Acta 17:22–31, repræsenterer den inklusive teologs holdning. Først
søger Paulus det i den fremmede kultur, som han kan knytte an til, konkret: alteret for den ukend-
te gud, vers 23. Dernæst inddrager han i sin forkyndelse fortolkere af den kultur, som de menne-
sker, han taler til, er en del af, konkret: citatet af den stoiske digter Aratos⁵: 'Vi er også af hans
slægt,' vers 28. Den inklusive teolog søger en forbundsfælle, en allieret, i den fremmede kultur.
Den eksklusive teolog ser i høj grad hele den fremmede kultur som uforenelig med kristendom-
mens væsen. For den inklusive teolog er kristendommen altid overlegen enhver anden religion
eller kultur og kan uden videre absorbere alt af sandhedsværdi. For den eksklusive teolog er det
fremmede enten værdiløst eller direkte fjendtligt, hvorfor det må bekæmpes eller ignoreres.

Johannes Evangeliets forfatter er med sin prolog ligeledes en tidlig repræsentant for den inklusive
teologs holdning. Dermed gives ikke umiddelbar støtte til de i tiden fremkomne forsøg på at vise
Johannes Evangeliets hellenistiske påvirkning. Ligeledes underkendes heller ikke Johannes pro-
logens parallellitet til den gamle hebraiske skabelsestanke, der hviler på Elohim's Dabar, Guds
skabende ord, hvilket også var kendt for de alexandrinske, jødiske skriftlærde bag Septuaginta,
som først valgte det græske logos til gengivelse af det hebraiske dabbar. Men Johannes Evangeliets
velvalgte brug af logos-begrebet, som indledning til Evangeliet om Guds inkarnation i verden,
benyttede direkte en kendt reference, som var velkendt for personer, opvokset med græsk tænk-
ning, og tilførte desuden referencen indhold, der kunne ses som en re-definering af den lånte
reference. De alexandrinske teologer udvikler i det 2. og det 3. århundrede logos-tanken med

⁴ Hågglund, Bengt Teologins Historia p. 36

⁵ Lövenstam, Evald Apostlagärningarna p. 289

direkte hjælp fra de stoiske filosofers lære om verdensfornuften. Logoskristologien er et tidligt, markant udtryk for kristen teologis inkulturation i samtidens dominerende tænkning af ikke kristen udspring⁶.

Den inklusive teologi genfindes i store dele af teologiens historie. Skolastikkens store teolog Thomas af Aquino (1226–74) forenede to store teologiske strømninger, den aristoteliske og den augustinsk-platonske, og opsummerede i sit intellektuelle helhedssyn den europæiske teologi så overbevisende, at det havde gennemslagskraft i flere hundrede år frem i tiden⁷. Hos Thomas fremstod kristen teologi som et symbiotisk forhold mellem græsk filosofi og hebraisk gudsåbenbaring. Men til forskel fra oldkirkens og patristikernes tid forstummede diskussionen om kristendommens afhængighed eller frie benyttelse af elementer fra fremmede kulturer. Europa blev betragtet som en kristen enhedskultur, og deri forsvandt distinktionen mellem kristendommen og den omgivende kultur. Europa blev derimod anset som en homogen kultur. Spørgsmålet om kulturimperialisme enten med romansk eller germansk dominans i forhold til mindre etniske kulturer blev ikke stillet.

6.2. Mission som kulturimperialisme⁸

Den moderne missiologi aktualiserer kristendommens møde med kulturerne, og i tredje verdens lande, hvor første, anden og tredje generations kristendommen lever side om side med kulturer, formet i dialog med andre ikke-kristne religioner, stilles spørgsmål om inklusivitet eller eksklusivitet på en måde, som er sammenlignelige med apologeternes i oldkirkens dage.

⁶ Hågglund, Bengt *Teologins Historia* p. 12–14, 41–45

⁷ Ibid., p. 155–157, 160–174

⁸ Workshop afholdt på de danske præsters årlige stævne, september 1997, om inkulturation af Kristendommen i de kulturer, den møder, ligger forud for udarbejdelsen af den resterende del af kapitel 6. Workshopen anvendte sig udelukkende af mundtlige fremlæggelser, så dette kapitel indbefatter bearbejdelsen efter workshopen.

Indien under britisk koloniherrredømme i begyndelsen af 1920'erne var et stimulerende område for den første fremvækst af teologer, som anfægtede kristendommens nedarvede alliance med euro-amerikansk kultur⁹. Midt i denne udvikling stod en af dens mest fremtrædende ideologer, Dr. Stanley Jones (1894–1973), som var underlagt det samme metodistiske missionsselskab i New-York, som understøttede metodismen i Danmark. Stanley Jones udviklede sine tanker om kristendommens vej fra en kultur til en anden i tre på hinanden følgende bøger: Først 'The Christ of the Indian road' fra 1925, dernæst den uddybende fremstilling 'The Christ at the round table' i 1927, og endelig det fuldt udviklede perspektiv, at kristendommens grænseoverskridende karakter og formåen til at gå ind i det eksisterende dybest set udspringer af pinsens og Helligåndens væsen og kommer til udtryk i ethvert møde mellem kristendommen og kulturerne, i den tredje bog 'The Christ of every road' fra 1930.

Om Kristendommen skal faa Fremgang, maa den ikke stille sig ved Herskerens Side, ej heller være afhængig af Regeringens Hjælp og rygstød, men den maa stille sig ved Folkets Side. Den maa arbejde i Føling med den nationale Egenart og ikke imod den. Kristus maa ikke fremtræde som en vesterlandsk Forkæmper for hvide Mænds regimente, men som Menneskenes Broder¹⁰.

Vi er blevet kaldt Mennesker, der uberettiget blander os i andre Folks Sager, Religionsgrosserere i Østen, geskæftige Præster, som drager om til Vands og til Lands for at vinde een eneste Tilhænger. Fra den anden Side møder vi den Kritik, at vi tilfredsstiller vor Følelse af Raceoverlegenhed, naar vi gaar til fremmede Folk for at hjælpe og tjene, at vi repræsenterer den elskværdige Side af Imperialismen – vi gaar foran og aabner Dørene med vore Skoler og Hospitaler og vort humane Hjælpearbejde, saa kommer Imperialismen efter og høster Frugten i Stormagternes Navn; – eller Kapitalismen griber og udnytter Mulighederne, efterhaanden som uforfædtede Missionærer lukker dem op¹¹.

.... vi er ikke kommet for at give Østens Folk et færdiglavet, stivnet System af kirkelige og teologiske Meninger og sige til dem: 'Tag det i sin Helhed – eller ingenting.' Jesus er Evangeliet, han selv er det glade Budskab. Mennesker gik ud i hine første Dage og prædikede Jesus og Opstandelsen – en opstandelsen Jesus. Men ligesom en Flod faar Farve af den Jord, den løber igennem, saaledes blev Kristendommen paa sin Vej gennem de forskellige Racers og Folks Jordbund farvet af dem. Vi har lagt en hel Del til det centrale Budskab: Jesus. Noget af det fortjener at leve, fordi det har Rod i Virkeligheden. Men noget af det kan ikke taale Ulemperne ved Omplantning. Jeg har set en hel Del fremragende Prædikanter besøge Østen og tale ved Tolk. Resultatet har tit været elendigt. Naar først den blomstrende Form og de fint byggede Sætninger var gaaet tabt i Oversættelsen, var der ikke et tilstrækkeligt Grundlag af Tanker til at gaa over og iklædes et andet Sprogs Dragt. Nogle af vore kirkelige Tankesystemer, som er bygget ud fra givne Modsætninger, taber deres Mening, naar de overføres til en helt anden aandelig Luft. Men Jesus er for alle. Han kan taale Omplantning. Han taler til hele Menneskehedens Hjerter. Vi

⁹ Deminger, Sigfrid Evangelist på indiske Villkor p. 88–93

¹⁰ Jones, E. Stanley The Christ of the Indian road, dansk oversættelse Kristus og Indien p. 16

¹¹ Ibid., p. 22–23

vil stille vor Kultur og vore kirkelige Systemer til Indiens Raadighed; saa lad dem tage saa meget, de har Brug for. Men vi lægger ikke Eftertryk derpaa. Vi vil give dem Kristus og paalægge dem at fortolke ham gennem deres egen Aand og deres eget Liv. Saa vil Fortolkningen blive levende og førstehaands. Dersom dette Synspunkt krænker vor konfessionelle Ære, saa kan det paa den anden Side være, at det hjælper vor Kristendom¹²

Siden 1920'erne har missiologien med hastige skridt forandret sig i den retning, som Stanley Jones repræsenterer. I moderne tid er der på det ideologiske plan ingen, der betvivler, at mission bør undgå at være kultureksport. Spørgsmålet er blot, hvordan det minimeres. Missiologiens fokus i dag er samspillet mellem kristendommen og de kulturer, den lever i¹³. Missionens opgave er at tjene den proces, at kristendommen tager form og udtryk i samspil med den kultur, den befinder sig i. Det betyder dybest set, at først når mennesker, der er født og opvokset i den pågældende kultur og er ægte børn af den, giver kristendommen form efter de mennesker, der er, har kristendommen fået et sandt og ægte udtryk i den pågældende kultur.

Udviklingen i missiologien har paralleller i andre grene af den teologiske verden.

Befrielsesteologien i Latinamerika og Sydafrika voksede frem som et udslag af, at evangeliet tolkes i lyset af de sociale og politiske forhold, hvor et stort proletariat undertrykkes. Befrielsesteologien ser kristendommen som et moderne exodus væk fra undertrykkelsen til et liv i økonomisk og social frihed. Befrielsesteologien er resultat af, at evangeliet er sat i relation til bestemte befolkningegrupper, der lever under helt bestemte forhold¹⁴.

Afrikansk teologi er stadig i sin tidlige ungdom, men er prægnant i sin målsætning. En ny generation afrikanske teologer udformer med stor dygtighed teologier, som opbygger en afrikansk identitet med gamle værdier fra stammefolkene og med bevidst afstandtagen til de teologiske og konfessionelle kontroverser, som europæisk kirkehistorie har produceret¹⁵. Samme tendens til at

¹² Ibid., p. 26–27

¹³ WCC Unit II. 1994. Gospel and Cultures – an ecumenical agenda

¹⁴ Hendersen, Lisbeth, red. Konflikt i kirken

¹⁵ Oduyoye, Mercy Amba Hearing and Knowing p. 29–76

lade teologien tjene det formål, at opbygge national identitet, kendetegner den teologiske udvikling i Asien¹⁶.

I den euro-amerikanske kristne verden har forskellige underprivilegerede grupper udviklet teologier med reference til de særlige forhold, som kendetegner dem og gør deres synsvinkel egenartet. Den mest markante af disse retninger er feministteologien, som har vundet genklang over hele verden.

Inden for det systematisk teologiske fagområde bruges oftere og oftere betegnelsen 'kontekstuel teologi'.¹⁷ Udtrykket angiver, at teologien er sig bevidst, at den objektive og neutrale teologiske fremstilling er en illusion. Sammenhængen, som farver teologens vurderinger og som teologien tales ind i, må bringes til interaktion med budskabet for at teologi, som nytolkning af virkeligheden, kan opstå.

Endelig har det eksegetiske fagområde, som i den historisk-kritiske forsknings navn i længst tid, i forhold til andre teologiske discipliner, har søgt at fastholde illusionen om absolut videnskabelig objektivitet i skrifttolkningen, fremhævet nødvendigheden af at inddrage ikke blot den historiske kontekst, men også tolkningssituationens kontekst i arbejdet med tekstforståelsen. Det første skridt i den retning kom med den dialektiske teologi, som tog evangeliets egenartede karakter af at være forkyndelse alvorlig. Dermed måtte enhver tolkning lade tekstens kerygmatiske tiltale komme til udtryk¹⁸. Det næste skridt var en påpegen af den kristne historieopfattelse som lineær med hebraisk reference baggrund og ikke cirkulær, som i græsk tankegang. Det medfører, at det tidsløse og i den forstand objektive, konstante evangelium er en illusion, hvorimod bibelens fremadskridende frelseshistorie også fordrer af eksegeten og forkynderen, at tolkningen til

¹⁶ Sugirtharajah, R.S. Ed. Asian Faces of Jesus

¹⁷ Nilsson, Kjell Ove Teologins Förnyelse Nordisk ekumenisk skriftserie nr 7. p. 133-147

¹⁸ McBrien, Richard P. Katolsk Tro gennem to Årtusinder p. 228

stadighed finder sted ind i den tid, der altid er ny og dermed anderledes end fortiden¹⁹. Seneste skridt i denne retning er amerikanske eksegeters gøre opmærksom på, at eksegetens totale, personale kontekst har afgørende betydning for forståelsen og tolkningen af bibelske tekster. Denne gøre opmærksom på eksegetens kontekstuelle situation, som et subjektivt beredskab for enhver tolkning og forståelse af et givet objekt eller fænomen, henter støtte dels i den nye sprogfilosofis karakteristik af sproget som levende og nødvendigt, ikke blot til kommunikative formål, men til enhver forståelse af virkeligheden²⁰, dels religionspsykologiens beskrivelse, at opbyggelse af et religiøst referencesystem er nødvendigt for individets religiøse tolkning af virkeligheden²¹.

Thus I shall want to argue that the practice of Christian interpretation in preaching and liturgy is contextual, local, and pluralistic. We voice a claim that rings true in our context, that applies authoritatively to our lived life. But it is a claim that is made in a pluralism where it has no formal privilege.

We are now able to see that what has passed for objective, universal knowledge has in fact been the interested claim of the dominant voices who were able to pose their view and to gain either assent or docile acceptance from those whose interest the claim did not serve. Objectivity is in fact one more practice of ideology that presents interest in covert form as an established fact²².

Fællesnævneren for disse parallelle udviklinger indenfor forskellige områder af teologien er genopdagelsen af kristendommens fordring om inkarnation. Som Kristus blev kød og blod i en bestemt kultur ved en angiven tid, må kristendommen få udtryk, form og sprog efter den aktuelle kultur og tid. Den aktuelle tid og kultur kendetegnes som post modernisme og værende mere pluralistisk end nogensinde. Enhedskulturenes tid er forbi. Mange kulturer lever side om side med hinanden på samme lokalitet. Kravet om kristendommens inkarnation i de aktuelle kulturer, så kristendommen får sandt og ægte udtryk i kulturene, bliver derfor den stadige udfordring til kirken²³.

¹⁹ Ibid., p. 228. Oscar Cullmanns opgør med Bultmanns tidsløse eksistentialisme. Se endvidere Hägg Lund, Bengt Teologins Historia p. 392–393

²⁰ Sløk, Johannes Det religiøse sprog

²¹ Sundén, Hjalmar Religionen och rollerna

²² Brueggemann, Walter Texts under negotiation p. 9

²³ Mead, Loren B. The Once and Future Church

6.3. Kristendommen i europæisk kultur

Med den moderne tids kundskab om kristendommen og kulturene rettes blikket mod fortidens mission i Europa. Tilsyneladende bredte kirken sig som en ensartet størrelse til alle afkroge af Europa med Rom som det religiøse centrum. Men fik kristendommen udtryk og form efter de nationer og kulturer, den kom til? Var den påståede kristne enhedskultur ægte? Blev kristendommen inkarneret i de enkelte kulturelt afgrænsede områder i Europa? Medførte den kristne mission en kultur imperialisme domineret af de områder, hvor kristendommen først blev rodfæstet?

Religionshistorikerne har afdækket, at jødedommen udvikledes i mødet med andre religioner fx Zarathustra dyrkelsen i det gamle Babylon og kananæernes frugtbarhedsreligion, og ligeledes afdækket kristendommens udformning i mødet med det religiøse og kulturelle liv i de områder, hvor kristendommen vandt tilslutning. Fejringen af Kristi fødsel 25. december er et klassisk eksempel på, hvordan kristendommen går ind i samfundets gamle rytme, besejrer den hedenske soldyrkelse og nytårsfest samt skænker et gedigent kristen indhold til den folkelige forventning om en stor årlig fest, som forventes udløst ved den årstid²⁴. Ligeledes har indførelsen af nadveren, som en kultisk fejring af Kristi død og opstandelse, været anset som kristendommens besejring af beslægtede forestillinger og kultiske handlinger i de førkristne romerske mysteriereligioner, hvilket allerede filosofen og apologeten Justin Martyren (død ca 165) påpegede²⁵.

Kirkebygninger rejst på gamle hedenske helligsteder er i sig selv et vidnesbyrd om, at kristendommen ikke frygtede nogen anden religion eller guddom, men så sig selv som den triumferende sejrherre, der kunne 'kristne' de gamle guders enemærker.

Reformationstiden har også interessante religionshistoriske tolkninger. Det forhold, at oprøret mod kirken bryder frem i den del af Europa, som kulturelt ikke er romaniseret, vækker

²⁴ Christensen-Göransson Kyrkohistoria 1 p. 142

²⁵ Brandstrup, Lasse Europas religion p. 57-65

spørgsmålet, om ikke de nord-europæiske folkeslags protester mod romerkirken dybest set er en protest mod det i kristendommen, som er influeret af romansk kultur og mentalitet. Reformationen bliver under den synsvinkel en naturlig germanisering af kristendommen, eller udtrykt omvendt, reformationen forstås som den naturlige inkarnering af kristendommen i germansk kultur og samfundsliv, hvor den enkelte borger var fri i modsætning til sydens feudalsamfund.

Den gamle germanske verden var et kriger- og bondesamfund, som ikke var påvirket af mysteriereligionernes religiøsitet. I Sydeuropa har dyrkelsen af den guddommelige verden langt højere prioritet end hos germanerne. Det afspejles i hele den katolske kult med alle dens altre, alle dens præster; og alle dens messer med ofre (=hostien), som daglig steg op fra hver lokalitet i den jordiske verden til Himlen. Også i 1500-tallet docerede den katolske kirke, at dette liv er en pilgrimsfærd, som forberedelse til Paradiset. Dette var det egentlige liv – og det kunne man kun nå ved kirkens hjælp gennem alle dens kultiske aktiviteter. Den germanske opfattelse er, at det egentlige liv udfolder sig mellem fødsel og død – i denne verden, den jordiske²⁶.

Mariadyrkelsen havde i nordeuropa ikke de samme forudsætningen som tilfældet var i sydeuropa, så Maria havde en svagere position i de religiøse liv i nordeuropa.

I Oldtidens Middelhavskulturer har kvindelige guder altid spillet en dominerende rolle. Det afspejler sig i Isis i Ægypten, Ishtar i Babylon, Demeter i Grækenland. Specielt moder-skikkelserne var en dominerende faktor i disse kulturer. Maria bliver en central skikkelse i den kristne verden..... Men hun opfylder de samme fundamentale behov i landene langs Middelhavet, som modergudinderne gjorde, før kristendommen fik religionsmonopol²⁷.

I den romanske kristendomstolkning er Gud langt overordnet denne verden. I gudstjenesten søger menigheden ved præstens mellemkomst og frembæring af menighedens offergave²⁸, at møde Gud. Den germanske kristendom har ikke denne "opstigen" og gaveoverbringelse, men derimod en "nedstigen" i form af Guds ord, som helt centralt placeret i gudstjenesten, udlægges af præsten, så alle kan modtage, forstå og efterleve.

Den germanske kristendoms Gud kan det enkelte menneske henvende sig direkte til. Han er ikke så ophøjet over menneskene, at de ikke kan nærme sig ham uden formidlere. Og frem for alt er germanernes Gud – det viser 1500-tallet tydeligt – ikke så "offerfikseret," forventer ikke en uafsladelig tilbedelse fra klosterets side – og ikke alle disse messeofre. Det er på det kultiske område, at grænsen mellem romansk og germansk religiøsitet bliver allerklarest²⁹.

²⁶ Ibid., p. 159–160

²⁷ Ibid., p. 101

²⁸ Ibid., p. 128–129

²⁹ Ibid., p. 161

Det germanske område er en fælles betegnelse for en række folkestammer, som også omfatter befolkningerne i Central- og Nordeuropa inklusiv Skandinavien og de Britiske Øer. I forhold til reformationen er Danmark og de to øvrige skandinaviske lande særdeles tæt knyttet til udviklingen i Tyskland. Den lutherske reformation forplantede sig hurtigt til Skandinavien og resulterede i dannelsen af de nationale statskirker, som snart udgjorde et nationalt religionsmonopol. På mange måder har Danmark været forbundet med Tyskland, og påvirkning på alle mulige områder er kommet til landet sydfra. Det er derfor ikke forkert at betragte Danmark, som en del af det germanske kulturområde.

Men Danmark er ikke en del af den germanske kultur på den måde, at der ikke er en selvstændig dansk kultur, som er forskellig fra den germanske.

I gammel tid, hvor havene forbandt mennesker, og landstrækninger udgjorde hindringer for kommunikation og handel folkeslagene imellem, var befolkningen i Danmark tæt forbundet med folk langs Nordsøen og Østersøen. Udviklingen af de selvstændige oldnordiske sprog, som skabte nære bånd fra Atlanterhavsøerne i vest til Sverige i øst vidner om et nærmere slægtskab mellem de nordiske folk i forhold til germanerne i Centraleuropa. Fra Vikingetidens begyndelse omkring år 800 samles Danmark til en enhed og har siden udgjort en nation med egen identitet. Vikingetiden blev for alvor en tid, hvor de skandinaviske folk trådte ind i Europas historie med stor dominans i den del af Nordeuropa, som kunne besejles. Båndene blev knyttet til de Britiske Øer, hvor store bosættelser fandt sted. Muligvis har danernes første kontakt med kristendommen været på de Britiske Øer, selvom den egentlige mission i Danmark kom over land sydfra.

På det europæiske kontinent, og især mod syd, var den lidende Kristus, krucifikset, det fremherskende billede af Kristus. Lidelsen er bragt i centrum. Det stedfortrædende offer er helt i harmoni med den romansk prægede kristendom. De først kendte kristusbilleder fra landene omkring

Nordsøen viser imidlertid et andet Kristusbillede, hvor Kristus er sejrherren, der triumferer. Det indikerer, at kristendommen i disse områder er farvet i samme retning, men anderledes end i Central- og Sydeuropa.

I et krigersamfund fremstår den lidende Kristus som en ynkelig figur: En sådan besejret og fortabt stakkel kan man ikke have tillid til..... På de tidligste Kristusfigurer, vi kender fra Frankrig, Irland og England, optræder en anden slags Kristus. Det er jo udfaldet af hans kamp mod tilværelsens kvaler og tilværelsens magter, som skal markedsføres. Kristus fremstilles som den sejrende. Han er ikke iført lændeklædet, men krone og fyrstedragt. Han står nok med udstrakte arme foran et kors – på Jellingestenen – men han fremstår som den almægtige Kristus, sejrherren, der kan føre folkene frem til sejr³⁰.

Grundtvig var i sine studier i nordisk forhistorie og mytologi interesseret i at finde rødderne for det ægte danske, og i disse bestræbelser søgte han til England, sponsoreret af den danske konge.

.... Majestæten vilde sende mig til England at undersøge de angelsachsiske Haandskrifter, som ogsaa for Danmark kan være af Vigtighed³¹.

For Grundtvig omfattede Norden både de skandinaviske og anglo-saksiske folk.

Nordens Aand, i Forbund med Christendommen, som, ved de Nordiske Udflyttere paa Øen, skabte vor Folke-Verden³².

I Grundtvigs store kirkelige sagakvad "Kristenhedens Syvstjerne," vedkender Grundtvig sig slægtskabet til både den tyske og den engelske kirke. Men den danske folkeånd og kultur er dog noget selvstændigt, som Grundtvig ønsker at favne og fremelske for at kristendommen her kan få sit eget selvstændige udtryk.

Hvad nu Danskerne angaar, som ligger mig nærmest, da har de vist nok alt i 600 Aar haft den fæle Drøm, at, skjønt de ingenlunde er skabte eller skikkede til at være eller blive Tyskere, saa var de dog, ligesom Slaverne, fordømte til at tro paa Tyskerne og efterabe dem; men da vore Grander mellem Fjældene aldrig har tvivlet om, at vort Højnorden jo har sin egen Folkeand, og det en af de ypperste, og da der dog ogsaa hos os baade i folkelig og kristelig Henseende er sket en levende Opvækkelse, saa tør vi nok kalde det en afgjort Sag, at vores Time er nu kommen; og det vil da vise sig derved, at Kristi Evangelium paa vort Modersmaal finder en varmere, renere og klarere Bekjendelse, Forkyndelse og Lovsang, end det endnu har fundet paa Tysk eller paa noget af de nyere Sprog..... hvori det samme Kristi Evangelium har fundet en levende og frugtbar, men dog kjendelig forskjellig Modtagelse og Udvikling...³³

Uanset Grundtvigs bestræbelser forbliver det et ubesvaret spørgsmål, i hvor høj grad kristendommen i Danmark fremtræder i en dansk version. Efter reformationen har dansk teologi og kirkeliv

³⁰ Ibid., p. 125

³¹ Grundtvigs Breve til hans Hustru under Englandsrejserne 1829–1831 p. VII

³² Thodberg og Thyssen Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys p. 258

³³ Grundtvig Kristenhedens Syvstjerne p. VI–VII

været mere eller mindre domineret af inspirationen fra Tyskland. På samme måde som man op til 1500-tallet kan tale om en romansk-kristen dominans af hele Europa, så kan man efter reformationen tale om en germansk-kristen dominans af Skandinavien. Når man i den moderne danske statskirke prøver på at identificere det specifikt danske i fx salmedigtning, kirkemusik, teologien og dens sprog, så havner man hurtigt i Tyskland. Tysk-kristen kulturimperialisme vil nogen kalde det.

Hvorvidt den lutherske kirke i Danmark i virkeligheden er tysk og aldrig er blevet inkarneret i dansk kultur af danske mennesker er et spørgsmål for sig, som ikke umiddelbart lader sig besvare. Men i dette studiums sammenhæng rettes fokus mod, i hvilken grad metodismen er blevet inkarneret i dansk kultur. Metodismen repræsenterer en arv fra den angel-saksiske kristendom, som ikke er fremmed for den danske og nordiske folkesjæl.

6.4. Dansk metodisme i Danmark?

Metodismens oprindelse som bevægelse hører den britiske kirkehistorie til. Den første metodistkirke blev imidlertid stiftet i Amerika. Og de forandringer og udviklinger, som metodismen undergik i omplantningen fra forholdene i Storbritannien til forholdene i Amerika er velkendte³⁴. Metodismen blev helt og fuldt integreret i Amerikansk samfundsliv og blev et ægte barn af den nye nation.

De samme forandringer kan ikke spores i omplantningen af metodismen fra 1800-tallets Amerika til 1800-tallets Danmark. Dansk metodisme figurerer helt op til 1930'erne som en del af amerikansk metodismes mission. Biskopperne i Europa er missionsbiskopper, valgt af generalkonferencen i Amerika. Den Nord-Europæiske Centralkonference, som metodismen i Danmark indgår

³⁴ TBOD 1996 p. 50-53

i, blev en realitet i 1924 hvorefter en stadig større selvstændighed udvikledes. Men først i 1946 kan centralkonferencen blandt sine egne vælge egen biskoppelig leder for Nord-Europa³⁵.

I det første halve århundrede af dansk metodismes historie er båndene til den norsk-danske metodisme i Amerika ganske tætte. De norsk-danske metodister i Amerika ser den norsk og dansk sprogede metodisme på begge sider af Atlanten, som én kirke, én samlet størrelse. Kirken er knyttet til et folk med samme folkelig identitet og ikke til nationer og stater. Statistikken for den samlede norsk-danske metodisme gøres således op i 1893 til at omfatte:

Ære være Ham, der mægter at bøje Folkenes saavel som den Enkeltes Hjerte! Ville vi da, i Henhold dertil, betragte den hele Norsk-Danske Methodisme paa begge Sider Havet under Eet eller som Helhed, viser det sig, at den ved Udgangen af 1893 raade over: Prædikepladse 428; Medlemmer, fuldstændige 12,041, paa Prøve 1399; Kirker ell. Kapeller 158; Præsteboliger 64; Prædikanter, reisende og ansatte 137, overtallige og udtjente 12; Lokalprædikanter 162; Søndagsskoler 197, Elever 13,400, Lærere og Bestyrere 1562; Kirkeeiendom anslaaet til Værdi af \$ 363,500 og Kr. 1,158,215, med paahvilende Gjæld stor \$ 56,780 og Kr. 275,033³⁶.

Katekismer, Discipliner og andre grundlæggende publikationer blev udgivet til fælles brug, og stor udveksling af prædikanter var almindelig. I 1890erne var der store bestræbelser på at samarbejde om udgivelse af en fælles salmebog³⁷. Det blev der aldrig noget af, og dermed indikerer udgivelsen af egne salmebøger på begge sider af Atlanten, at metodismen i Danmark har særlige hensyn at tage i forhold til den danske sammenhæng, hensyn til dansk salmetradition, som ikke deles af trosfælleme i Amerika.

Det første sted i Europa, hvor metodismen fostrer en teolog, som kan skabe en selvstændig metodistisk dogmatik på det lokale sprog og i den lokale kontekst, var Tyskland, hvor Dr. A. Sultzberger udgav sin 'Christliche Glaubenslehre' så tidligt som i 1872, og senere fulgte flere bearbejdede udgaver.

In dem begonnenen Werke bezwecke ich, den methodistischen Lehrbegriff nach authentischen Quellen derzustellen, daneben den reichen dogmatischen Stoff der deutschen Theologie nach Umfang des Buches möglichst zu verwerten³⁸

³⁵ Garber, Paul The Methodists of Continental Europe p. 44-46

³⁶ Haagensen, A Den Norsk-Danske Methodismens Historie p. 322

³⁷ Ibid., p. 325

³⁸ Sultzberger, A. Christliche Glaubenslehre p. VII

Af øvrige teologer, som har været med til at give metodismen en tysk klædedragt³⁹, kan nævnes biskop John Nuelsen (1867–1946)⁴⁰, professor Theophil Spörri (1887–1955), Vilém Schneeberger (født 1928), rektor Manfred Marquardt (født 1940) og biskop Walter Klaiber (født 1940). De to sidstnævnte udgav i 1993 en 425 sider tysk dogmatik: *Gelebte Gnade. Grundriss einer Theologie der Evangelisch-methodistischen Kirche*.

I Norden er der kun få eksempler på, at metodismen formår at markere sig i den lokale sprodragt og kontekst. Chr. Willerup er tidligt ude med oversættelsen af Ralstons teologiske lærebog til dansk. Oversættelsen af Sultzbergers dogmatik til svensk med titlen 'Den Kristna Trosläran' i 1886 er den næste skandinavisk sprogede udgivelse til brug for præsteuddannelsen. I 1953 udkommer på norsk Odd Hagens 'Vår Kristne Tro,' som støtter sig meget til den gamle Sultzberger og som derefter bliver den toneangivende dogmatik i Norden. Endvidere har blandt andet Harald Lindström (1905–19), professor Thorvald Källstad (1918–1990), biskop Ole E. Borgen (født 1925), professor Peder Borgen (født 1928), professor Thor Hall (født 1927) og Arne Hassing (født 197?)⁴¹ bidraget til den internationale wesleyanske teologi⁴², men ikke direkte adresseret en metodistisk teologi til deres egne nationale folk og iklædt den lokale sprodragt. Tore Meistad udgav i 1992 en hel dogmatik 'Frelsens Veg,' som er skrevet på norsk ind i den norske kontekst, og det er det hidtil eneste forsøg på at skrive metodistiske dogmatik integreret i en nordisk sammenhæng i moderne tid. Ligeledes placerer Meistads 'Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway' metodismen vel forankret i den norske kontekst.

I 1912 og 1914 afholdtes to skandinaviske metodistkongresser, den første i Göteborg, den anden og sidste i København. Af programmet og talerne fremgår det, at begge kongresser er meget

³⁹ Langford, Thomas A. *Practical Divinity* p. 240–245

⁴⁰ Nuelsens største værk: *Geschichte des Methodismus* 778 sider historie og teologi udkom ca 1920

⁴¹ Hassings, Arne *Religion and Power* er det mest interessante redegørelse for norsk Metodismes bidrag til og påvirkning af norsk kultur. Oversat til norsk 1991: *Religion og makt*

⁴² Langford, Thomas A. *Practical Divinity* Nashville 1983 p. 245

optaget af spørgsmålet om forholdet til statskirkeligheden i de enkelte lande samt den nationale tilpasning af metodismen i forhold til den nationale situation. Til behandlingen af disse emner knytter sig naturligvis spørgsmålet om forbindelsen til moderkirken i Amerika og det gavnlige i at fremme en selvstændiggørelse af de nationale metodistkirker i Norden i forhold til det internationale fællesskab i Metodistkirken.

Er den danske Metodistkirke saa dansk , - den svenske saa svensk - og den finske saa finsk - og den norske saa norsk som den bör og kan være indenfor rammen af forbindelsen med moderkirken i Amerika? Med andre ord: Ville ens nationale følelser og forhold i nogen maade saares eller hæmmes ved at være tilhører i vore Kirker eller bli medlemmer af den. Er vor Kirke en udenlandst plante, der vantrives i national jordbund. Er den kjendt og betragtet som saadan?⁴³

Efter at have påpeget en lang række områder, hvor metodistkirkerne i de enkelte skandinaviske lande kunne profilere sig bedre afslutter Aug. Strömstedt sit indlæg ved den anden kongres i København:

Metodismen, rätt förstådd och omsatt i liv och förkynnelse, har utan tvivel framtiden för sig även i vårt käre Norden, och vilja vi således önska och hoppas, att den dag snart skal vare inne, då vi med oblandad glädje kunna tale om "Den skandinaviska metodismen."⁴⁴

Nødvendigheden af at give metodismen nationalt præg i de enkelte lande er tydelig, men historien viser, at det er ganske vanskeligt at følge de gode hensigter.

I Danmark får metodismen naturligvis et dansk præg på en hel række områder. Forkyndelsen varetages af prædikanter, som har rod i Danmark og derfor i deres trofaste arbejde tolker Skriften ind i den danske situation.

På de områder, hvor dansk metodisme profilerer sig folkeligt, vækker denne profilering naturligvis en bred klangbund i befolkningen. Fx afholdssagen. Men det er vanskeligt at se de folkelige markeringer, som udtryk for en målrettet tilpasning til det danske. Næsten tværtimod er der tale om samfundsforhold, som har en mere international karakter, alkoholmisbruget i

⁴³ Rognerud, Geo. Hvorledes kan Metodistkirken i Skandinavien fremtræde med et mere nationalt præg, samtidig som den bevarer forbindelsen med Moderkirken i Amerika? Första Skandinaviska Metodistkongressen 1912. p. 113-114

⁴⁴ Strömstedt, Aug. Den skandinaviska metodismens framtid, Den 2den Skandinaviska Metodistkongres 1914. p. 107

arbejdebefolkningen, demokratiseringsprocessen og folkeoplysningen, hvor Metodistkirken i Danmark er et redskab for noget, der hører tiden til i hele vores verdensdel.

Når det gælder salmedigtningen er det måske det område, hvor dansk metodisme har udmærket sig mest. Først Alberta Eltzholtz (1840–1929), dernæst Anton Bast (1867–1937), Niels Mann (1889–1982) og Emil Larsen (1900–1992), alle betydelige salmedigtere, som sandsynligvis ville have opnået stor udbredelse, hvis det danske sprogsområde havde været større.

Historieskrivningen er en væsentlig disciplin til opbygning af den nationale identitet. Historieskrivningen er altid selektiv i forhold til de overordnede motiver, som præger forfatterens samtid, og har altid en selvbekræftende dimension, når den foretages af bevægelsens egne tilhængere og adresseres indad. Den først kendte historieskrivning er A. Haagenses, udgivet i Chicago i 1894, men denne historieskrivning er praktisk taget ukendt i Danmark. Haagensen figurerer ikke i nogen trykte kildehenvisninger i danske udgivelser. Amerikaneren Arlow W. Andersen (født 1906) vedkender sig afhængigheden af Haagensen i bogen 'The Salt of The Earth,' udgivet i 1962. I Danmark bliver Søren Gaarde den store historieskriver. Hans 'Metodistkirken i Danmark 1858–1908' bliver ganske enkelt den udgivelse, som en gang for alle fortolker og fortæller dansk Metodismes historie. Gaardes historieskrivning går igen i Niels Manns 'Fra Metodismens første dage i Danmark' Historisk Aarsskrift fra 1933 og 'Metodistkirken' fra 1953. Det er påfaldende, hvor tæt Gaardes fremstilling følger Haagensen, og læseren stiller uvilkårligt spørgsmålet, om ikke Gaarde har benyttet sig af Haagensen. Den væsentligste forskel er, at Gaarde i sin beskrivelse undlader at gengive den nære forbindelse til Amerika, hvilket er markant for Haagenses overordnede agenda. Metodisthistorisk Selskab udgav en række glimrende historiske arbejder, hovedsageligt bibliografier og beskrivelser fra mindre lokalområder. Men siden 1908 har dansk metodismes historie ikke være beskrevet. Bast–Ingleslew sagen i 1920'erne lagde en skygge over dansk

metodisme, som har blokkeret historieskrivningen lige siden⁴⁵. Dette forhold er en væsentlig årsag til, at den moderne danske metodisme har så lidt kendskab til egen historie. Metodisthistorisk Selskabs projekt om udgivelse af en samlet, nyskrevet, dansk metodisthistorie⁴⁶ til udgivelse omkring årtusindskiftet, er intet mindre end epokegørende og kan være et redskab til at styrke kirkens identitet og bevidsthed om de nationale historiske rødder.

Men bortset fra disse forhold, spores der ikke i kirkens historie egentlige tiltag endsige udtalte målsætninger til at gøre metodismen dansk. Det vil sige, at bevidstheden om positivt at bearbejde forholdet 'metodisme – dansk kultur' kan ikke spores. Måske har kirkens størrelse og ressourcer i Danmark ikke gjort det muligt at give metodismen den profilering i landet. Måske har metodisterne ikke selv set behovet, for indadtil i kirken er der naturligvis fortsat en stærk identitet, som kan knytte sig til den internationale metodisme med forankring i arven fra John Wesleys tid. Men udadtil i det danske samfund har Metodistkirken svært ved at finde sit danske bidrag til kirkens identitet og egenart. Disciplinens opfordring er imidlertid klar når det gælder "Vores teologiske opgave:"

Our theological task is contextual and incarnational. It is grounded upon God's supreme mode of self-revelation – the incarnation in Jesus Christ. God's eternal Word comes to us in flesh and blood in a given time and place, and in full identification with humanity. Therefore, theological reflection is energized by our incarnational involvement in the daily life of the Church and the world, as we participate in God's liberating and saving action⁴⁷.

Disciplinens organisationsplan har været fulgt i Danmark uden at spørgsmålet reelt har været drøftet, om kirken kunne organiseres bedre i forhold til den danske situation. Disciplinen har i mange år givet centralkonferencerne mulighed for at tilpasse sig de lokale forhold⁴⁸. Denne mulighed for lokale afvigelser fra den amerikanske Disciplin er netop et udtryk for, at kirken skal kunne indrette sig efter samfundsforhold, folkementalitet og kirkelige traditioner i lande udenfor

⁴⁵ Se note 243 i kapitel 4 afsnit 4.8.4. p. 138

⁴⁶ Metodistkirkens Årbog 1997 p. 77

⁴⁷ TBOD 1996 § 63 p. 73

⁴⁸ Ibid., § 537.21

Amerika. I Tyskland er der en lang tradition for at tilpasse Disciplinen til de tyske forhold. I Nord-Europa er der en svag tradition på det område, og det begrænser sig stort set til forandringer i én paragraf i Kirkeordningen⁴⁹. Det er fremmed for dansk metodisme at tænke om Kirkeordningen, at Kirkeordningen, med dens mange regler og bestemmelser, i sig selv opfordrer metodisterne udenfor Amerika til at strukturere arbejdet efter behov og efter forholdene i det pågældende land.

Dansk metodisme har stadig fremtiden for sig når det gælder om at inkarnere metodismen i den danske kontekst.

⁴⁹ Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning 1993 § 638

Kapitel 7

Kirken har altid lokalt præg

Debatoplæg til Workshop¹

7.1. Fra britisk til amerikansk metodisme

Metodismen i Amerika blev grundlagt af engelske udvandrere, som bragte metodismen med sig. I de første mange år hørte virksomheden i det nye land direkte under John Wesley og blev ledet efter de samme principper, som i England. Alligevel viser det sig hurtigt, at betingelserne i det nye land er anderledes end i England, og derfor bliver den Amerikanske version af metodismen anderledes og unik.

De geografiske forhold i Amerika betød, at forholdet mellem prædikant og lokalmenighed blev anderledes. I England kunne prædikanterne i et distrikt nå rundt fra dag til dag, og prædikanterne kom ofte til selskaberne, hvor de kendte de lokale ledere personligt. I Amerika var afstandene så store, at de lokale menigheder kun fik prædikantbesøg med måneders mellemrum, og de personlige relationer mellem prædikant og lokal ledelse havde svære betingelser. Når prædikanten så endeligt kom, blev han i flere dag, hvor alt i menigheden skulle indhentes: kirkelige handlinger, vækkelsesmøder, sjælesorgssamtaler, overgivelse. Hvor de engelske selskaber udviklede sig til et konstant og jævnt åndeligt miljø, blev rytmen i amerikansk metodisme angivet af de kampagneagtige besøg af rejseprædikanten.

¹ Workshop afholdt på de danske metodistpræsters årlige stævne, september 1996. Enkelte justeringer efter reaktioner og argumenter fremført i workshopen. Kapitel 6 'Er metodismen dansk' er den teoretiske bearbejdelse af emnet efter afholdelsen af workshopen. For læseren vil kapitel 6 danne baggrund for det mere pragmatiske og debatterende kapitel 7.

Engelsk metodisme havde i begyndelsen flest tilhængere blandt de underprivilegerede, mens amerikansk metodisme fra begyndelsen fik tag i den brede befolkning, hvilket ad åre betød, at Metodistkirken i USA blev den store mellemklasse kirke, som især rummede de befolkningslag, som almindeligvis karakteriserer det typisk amerikanske.

7.2. Amerikansk inspiration af kontinental europæisk kirkeliv

Metodismen kom til kontinental Europa i sidste halvdel af det nittende århundrede. Landdistrikterne havde et befolkningsoverskud, som den begyndende industrialisering i byerne ikke kunne opsluge. Den sociale nød var betydelig i hele Europa. Kirken havde ikke den store tiltrækningskraft, og i danske sogne var der eksempler på, at der kunne være flere måneders mellemrum mellem gudstjenesterne, fordi ingen kom i kirke. Den almene befolkning havde ofte aversioner mod gejstligheden. Samtidigt voksede lægmandsforkyndelsen frem. I private hjem opstod grupper, der mødtes til bøn, salmesang og oplæsning af huspostillen eller fra en andagtsbog. Denne åndelige åbenhed, i opposition til den etablerede kirke og positivt stemt overfor lægmandsforkyndelsen, som oftest var pietistisk, var den kontekst, metodismen blev rodfastet i. Det specielle miljø, som modtog metodismen og leverede de første generationer metodister, satte naturligvis med deres arv deres præg på den metodisme, som herefter voksede frem i Danmark og i de nordiske lande. Det samme miljø skabte forudsætninger for en række andre anglo-amerikanske indvandrerkirker, som dermed fik nogle fælles karaktertræk, selvom de i deres oprindelse intet slægtskab havde. Baptismen har i sit udgangspunkt intet slægtskab med metodismen, men dels i kraft af at de begge har taget form i Amerika og påvirket hinanden i flere perioder, har amerikansk baptisme og amerikansk metodisme mange fælles karaktertræk, hvilket ikke i samme udstrækning er gældende for centraleuropæisk anabaptisme og Britisk metodisme, og dels i kraft af, at amerikansk baptisme og

amerikansk metodisme fandt grobund i Skandinavien i den samme tidsperiode og i de samme befolkningslag, er slægtskabet åbenbart. Samme type sammenligninger kunne gøres til flere andre kirkelige retninger, som er kommet til landet fra 1860 og de følgende 50 år frem². En del af disse slægtskaber lever vi med i dag. Nogle slægtskaber vedkender vi os, som fx med baptismen, Frelsens Hær og Missionsforbundet. Måske, men kun måske, kan Pinsevækkelsen i både den amerikanske og den engelske version regnes med. Til de udefra kommende retninger hører også interkirkelige og begyndende tværkirkelige, evangelikale retninger fx pietistisk lægmandsforkyndelse, som blomstrede op i hele Europa, og interskandinaviske retninger fx Rosenius påvirkning fra Sverige. Alligevel kan metodismen i Danmark ikke sige sig fri for, at disse slægtskaber under en eller anden form opleves begrænsende og hindrende og har i perioder betydet, at kirken er sat i bås. Det gør kirkens brugere selv, det gør dem, slægtskabet gælder, og frem for alt, det gør den almenbefolkning, som udefra bedømmer os. Det forhold, at dansk metodisme har svækket sine tydelige profiler som kirke, ekklesiola-bevægelse og folkelig bevægelse og dernæst til dels har accepteret at blive henregnet til gruppen af lavkirkelige, pietistiske retninger, kan forstås i lyset af de belastninger, de forskellige slægtskaber har betydet for udviklingen af egen identitet. Nogle slægtskaber vedkender vi os ikke, som med dele af Holiness teologiens vildskud fx Adventisternes og Mormonernes³ aktiviteter i Danmark. Indefra set er der intet slægtskab, men udefra set og som sociologiske fænomener i de samme befolkningsgrupper må dansk metodisme i nogle sammenhænge leve med ufrivilligt at være sat i bås.

² Larsen, Emil Brydninger p. 30–51

³ Kent, Harald Jensen Danske Mormoner

7.3. Metodismens vilkår i Danmark

I forhold til Den Danske Folkekirke var det kritisabelt, set med amerikanske metodisters øjne, at det var en statskirke. Den personlige tilslutning og omvendelse manglede i Danmark. Derfor var der brug for bl.a. Metodistkirken. Men i hvilken udstrækning Metodistkirken var i opposition til lutherdommen som konfession er ikke klart. Ganske vist gøres flere sammenligninger mellem metodismen og lutherdommen⁴, men disse sammenligninger er ikke polariserende, tværtimod, de tjener til at skabe forståelse og bygge bro. Og både fra metodismens vorden i England og fra den senere sameksistens i Amerika peger flere eksempler på gode relationer mellem metodismen og lutherske kredse. Men forholdet er altså ikke af en sådan art, at det amerikanske missionsselskab ikke vil støtte den metodistiske mission i Danmark. Den Britisk Wesleyanske metodistmission på kontinentet gør en interessant vurdering, idét den bestemmer, at der ikke må drives mission og etableres metodist kapeller i områder, hvor Den Reformerte Kirke allerede findes. Det betyder for Centraleuropas og Frankrigs vedkommende, at hugenotternes områder bevidst undgås. Dansk metodismes profilering i forhold til Folkekirken har helt afgjort været og er fortsat væsentlig for udviklingen af egen ekklesiologisk selvforståelse. Og dette forhold er ambivalent. Et fjende og venskabs forhold. Metodismen spejler sig i Folkekirken og gør på nogle områder forholdsvis markante betoning af forskelle, mere end det ville være muligt i en kontekst, hvor Den Lutherske Kirke ikke er statskirke. Og på andre områder kan metodismen positivt læne sig op ad den lutherske teologi og rent faktisk hente støtte til at fastholde sin egen teologi. Sådan er det fx på området med dåbsteologi og dåbspraksis samt spørgsmålet om kirkens sakramentalitet.

I forhold til metodismen i de øvrige Skandinaviske lande er der også nogle interessante bemærkninger vedrørende forholdet til den lokale etablerede kirkelighed. Historiebøgerne har fastslået, at

⁴ Haagensen, A. Methodismens og Lutheranismens virkelige Lighed og Ulighed i Troeslären 171 sider

nordisk metodisme er nært forbundet med Bethelskibet i New York havn, hvor søfolk og emigranter fik oplevelser, der forandrede deres liv. Ligeledes var de første metodister småkårs folk, og de første menigheder blev huset i simple bygninger, der ofte var opført i byernes arbejderkvarterer. For dansk metodismes vedkommende er det en sandhed med modifikationer. Willerups omvendelse og religiøse fostring havde intet med Bethelskibet af gøre. Hans første møder i København blev holdt på adresser, hvor selveste borgerskabets og Rigsdagens Grundtvig holdt til. Willerup havde kontakt til aristokratiet i København, hvorfor han også på mærkværdig vis fik Metodistkirken statsanerkendt uden diskussion. Ambitionerne om kirke og anerkendelse fik næsten konkret udtryk i katedralen, som blev rejst i Rigensgade, nær Kongens Nyboder. Der er ikke megen småkårs over den start. Metodismen breder sig til Vejle via en skibskaptajn. På Sydfyn stiftes den første metodistmenighed med tilknytning til den gartnerfamilie Eltsholtz på Brahetrolleborg, som hidtil havde været præget af den "Gudelige Vækkelse." I de første 30 år af kirkens historie i Danmark spiller Konsul R. Dh. Harald Døllner i New York en betydelig rolle. Hans position er ikke uden betydning for kirkens forbløffende hurtige anerkendelse i Danmark. Og ved sit medlemskab af kirkens missionsråd i New York er han stærkt medvirkende til, at kirkeprojektet i Rigensgade og andre kirkeprojekter helt frem til efter hans død i 1886, hvor testamentariske gaver fører til kirkebyggeri, bliver gennemført. Det menes, at Døllner af egne midler og via indflydelse i missionsrådet står bag, at over 1 million kroner tilflyder dansk metodisme. Endelig skal nævnes, at historien om Anton Bast og hans modstandere, her tænkes primært på kirkeværgerådet i Jerusalemskirken, også viser, at dansk metodisme absolut ikke kun er en græsrodsbevægelse blandt småkårs mennesker. Der er lige fra starten en dobbelt identitet, dels vækkelsesbevægelsen blandt socialt svage grupperinger, som den traditionelt er beskrevet i historiebøgerne, dels en kirkeidentitet, som har rod blandt mere velstillede og toneangivende mennesker. Denne

kirke-identitet er på en anden måde end vækkelses-profilen i konkurrence med statskirkelig-heden på dens præmisser. I tidens løb har dansk metodisme båret både en høj målsætning om velanskreven kirkelighed og om progressiv vækkelsesbevægelse. Nogle menigheder har helt tydeligt en historie, som er præget mest af det ene perspektiv. For andre menigheders vedkommende er det modsat. Og blandt de frikirker, vi oftest sammenlignes med, indtager Metodistkirken på dette område en særlig plads, hvilket ikke altid har været en fordel.

I Sverige har metodismen en tilsvarende dobbelt identitet. På den ene side har svensk frikirkelighed i højere grad eksisteret ved siden af Svenska Kyrkan. Den udbredte praksis med dobbelt medlemskab peger i samme retning. Men Metodistkyrkans historie viser også, tydeligere end i noget andet nordisk land, at Metodistkyrkan opfatter sig selv som eneste alternativ og arvtager til Svenska Kyrkan⁵. I forbindelse med opløsningen af samarbejdet omkring Överås i 1971 er et af de kritiske forhold, at det højkirkelige og stive kirkemiljø i den svenske metodistkirke præger de norske kandidater uhensigtsmæssig, så de virker selvhøjtidelige og formelle, når de vender tilbage til det mere lavkirkelige norske miljø.

I Norge har metodismens slægtskab med haugianerne forstærket det pietistiske præg. De første metodister omkring O.P. Petersen var haugianere og bragte denne tradition med sig ind i norsk metodisme, hvilket er en naturlig forklaring på, at metodismens pietistiske arv træder tydeligt frem i Norge⁶.

En sammenligning af metodisterne i de nordiske lande viser, at trods fælles historie i udgangspunktet og i øvrigt på mange områder, er de nationale forskelligheder tydelige i fromhedsliv, teologisk accentuering og identitet. Metodismen er i hvert land inkultureret i den folkelige natur,

⁵ Erikson, J.M. Har statskyrkosystemet någon grund i Nya testamentet; om icke, vilken ställning böra de troende intage till detta system? Första Skandinaviska Metodistkongressen 1912 p. 116–128. Understøttet af udsagn om samme af prof. Thorvald Källstad

⁶ Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway p. 99–105

som er rådende. Enhver sund missionshistorie indeholder en lignende interaktion mellem det pågældede kirkesamfunds supernationale og konfessionelle karakter og de kulturelle kvaliteter, der udgør det modtagende miljø. Dansk metodisme er dansk. Men hvad det i virkeligheden indebærer og om det har været gavnligt for metodismens betingelser i Danmark, er ikke let at få greb om. En ting er dog ubetinget negativt. Danmark lider generelt af et lillebroderkompleks i forhold til omverdenen. Janteloven, som ganske vist er halvnorsk import, holder mange danskere fast i opfattelsen: "Du skal ikke tro, at du er noget, og du skal i hvert tilfælde ikke tro, at du er bedre." Samtidig er danskeren ikke i tvivl om, at han eller hun er suverænt bedre på alle områder end alle andre. Vi er ganske enkelt en elite i denne verden. Metodismen i Danmark lider dobbelt af denne mentale tilstand, fordi metodismen er en lille minoritet i et meget lille land. Jantelovens kontekst er både forholdet til andre metodister i verden og forholdet til andre kristne kirker. Midt i det konfessionelle mindreværdskompleks er den danske metodist ikke et øjeblik i tvivl om, at vi er de bedste, med de bedste menigheder og gudstjenester, og der er ikke nogen, der skal komme og lære os noget, for vi kan godt selv, også selvom virksomheden går tilbage. En underlig kombination af mindreværdskompleks og stolthed.

Hvilke lokale forhold indgår i dansk metodismes ekklesiologiske identitet for fremtiden?

Ved hvilke karakteristika defineres danskheden? Og hvilke dele af denne danskhed er integreret i eller ønskes integreret i dansk metodisme?

Har metodismen afbøjet sig og gået på kompromis med sit væsen og budskab i mødet med dansk kultur? Eller har metodismen formået at påvirke, forvandle og videreudvikle den kultur, den mødte rundt omkring i lokalmiljøet i de danske byer? Og hvordan forstår og beskriver vi selv den

ekklesiologi, som er blevet produktet af interaktionen mellem metodisme og danskheden i de enkelte menigheder?

Denne type spørgsmål lader sig ikke let besvare og slet ikke af dem, der selv er en del af både danskheden og metodismen i Danmark. Men *arbejdet* med denne type spørgsmål er væsentligt for enhver generation metodister forat fremelske en vital selvforståelse og selvfølelse i den kirke, man befinder sig i.

Kapitel 8

Kirken i bevægelse

8.1. Metodismens profiler

Metodismens fremvækst i Storbritannien, i Amerika og i Danmark viser, at metodismen kan ansues fra tre synsvinkler: 1) som en kirke, institutionel og åben for alle uanset medlemsskab, 2) som en kirkelig bevægelse, hvor det nære personlige og forpligtende fællesskab i smågrupper med foreningsstruktur, er grundmønstret, og 3) som en folkelig bevægelse, der er vågen overfor tidens udfordringer af social og samfundsmæssig karakter, og som søger at påvirke den almindelige folkelige opinion i den ønskede retning og dernæst skabe et engagement.

Selvom disse tre profiler fremtræder med skiftende tydelighed, er der ingenting, der tyder på, at metodismen har underkendt sin arv. De tre profiler udgør et spændingsfelt, hvor netop forskelligheden har en gunstig indvirkning på kirkens mulighed for udfoldelse på de tre områder. Et stærkt og frugtbart smågruppearbejde med personer, der søger større åndelig modning, er den bedste forudsætning for at skabe en åben og indbydende kirkeinstitution. Et velfungerende kirkeligt apparat med et gudstjenesteliv, der på en gang er personligt udfordrende og i sit indhold så alment, spændende og i takt med tidens sprog, tankegang og omgangsformer, er det bedste redskab til rekruttering af personer til det mere forpligtende fællesskab. En vågen folkelig opmærksomhed, der evner, ud over kirkens rammer, at sætte fokus på tidens problemer og formå folk til at tage ansvar for det pågældende forhold, er den bedste vej, kirken kan anlægge, ind i kirkens fællesskab.

Omvendt kan en svag profilering på et område have en tydelig negativ effekt på et af de to andre områder. Et svagt smågruppe arbejde, hvor undervisning og 'spiritual formation,' åndelig fostring

og modning, kan finde sted, giver risiko for, at menigheden generelt udvikler få eller ingen åndelige personligheder, der kan varetage lederopgaver, indgå i den del af det gudstjenestefejrende fællesskab, som skaber gudstjenesten ved deres aktive lytten, ledelse af lovsang og aktive deltagelse i bønner, og som har et åndeligt beredskab, der gør det muligt for dem at møde nye gudstjenestedeltagere, så de oplever, at der i menigheden er kristne mennesker, som kan give gunstige impulser for deres egen religiøse søgen. Et svagt kirkeligt beredskab, hvor åbenheden ikke opleves af dem, der ikke allerede hører til, vil have så lav attraktionskraft på omgivelserne og skabe så lav interesse for at indgå i et mere forpligtende smågruppe fællesskab, at både de eksisterende smågrupper og menigheden som helhed står i fare for at udvikle en sekterisk profil, hvor fællesskabet bliver omklamrende, privat og familiært hjemligt i en sådan grad, at en eventuelt fremmed bliver utryk af den personlige udfordring og påtrængenhed, som hele miljøet signalerer. Et svagt folkeligt engagement, hvor verdens og lokalsamfundets dagsorden ikke tages alvorligt, risikerer at give kirken karakter af at være en subkultur for specifikt religiøse menneskers egenterapi, hvilket naturligvis vil vække omverdenens respekt, men næppe give nogen den opfattelse, at kirken har noget, der vedrører denne verden. Et folkeligt og socialt arbejde med svag kirkelig forankring vil på den anden side enten betyde, at arbejdet mister sin inspiration og drivkraft, eller at arbejdet udskilles og selvstændiggøres, så det gunstige samspil, med kirke og ekklesiola ophører.

De gunstige indvirkninger, som disse tre profiler har på hinanden, når de er tilstede, er ligeså indlysende som de negative konsekvenser, når samspillet mellem disse tre ikke er en realitet.

8.2. Krav til kirkesynet i den enkelte menighed

Det første skridt i justeringen af kirkesynet er at skabe forståelse for betydningen af hver af disse tre profiler samt at formå menighederne til at fremme det gunstige samspil mellem profilerne.

Opgaven er at retablere metodisternes identitet, så den er rodfæstet i den forståelse af metodismen, at den i sin funktion omfatter disse tre vinkler for sin virksomhed. Udviklingen er til dels gået i modsat retning.

Modsætningen mellem den kirkelige profil og ekklesiola profilen er tidligere omtalt¹. Klassesystemet fungerede godt, da metodismen tiltrak de laveste og ikke skolede befolkningslag, hvorefter der i dag, efter metodisternes og den generelle sociale velstandsstigning med bedre skoling til følge, er en vigende tendens til at ville indgå i et personlighedsudviklende og udfordrende fællesskab. Der spores på en gang en blufærdighed overfor at vise andre ens egne åndelige behov og ytringer samt en personlig stolthed, som ikke let lader et andet menneske komme tæt på ens åndelige udvikling og kriser. Smågruppe arbejdet i dets forskellige udformninger får let status af at være dels et historisk fænomen fra den tid, hvor demokratisering og myndiggørelse af befolkningen og social mobilitet var eftertragtet, dels en arbejdsform, som primært har appel til de laveste sociale befolkningsgrupper.

Metodismens sociale og diakonale arbejde er i stor udstrækning blevet institutionaliseret i Danmark. Det er i sig selv positivt og et tegn på succes, at hjælpe- og omsorgsarbejdet blev så godt struktureret og organiseret, at selvstændige organisationer voksede frem. Men som tiden er gået, er afstanden mellem menighed og social-diakonal institution blevet større. Menighedernes sociale beredskab er blevet svækket samtidig med, at institutionernes arbejde har overtaget den samlede kirkes social-diakonale ansvar. Afstanden har desuden medført, at institutionerne i stigende grad bakkes op af metodister, når stillinger skal besættes, med det til følge, at den metodist-teologiske inspiration for et socialt arbejde ikke træder tydeligt frem i institutionens liv. Endvidere

¹ Se side 146–147

udgør menigheden ikke institutionens naturlige bagland, som kunne være det sociale netværk for institutionens brugere.

Børne- og ungdomsarbejdet er knyttet direkte til menighederne, men der er mange eksempler på, at dele af et børne- og ungdomsarbejde kan glide væk fra menighedens centrum og blive en enklave, der lever sit eget liv isoleret fra den gudstjenestefejrende menighed. Ligeledes kender alle menigheder det stadige arbejde i forhold til det sportslige og aktivitetsmæssige, at fastholde børne- og ungdomsarbejdets overordnede mål, at lede børn og unge ind i menighedens fællesskab.

Endelig står den kirkelighed, der ikke hele tiden får impulser fra en ekklesiola-spiritualitet og fra et folkeligt samfundsengagement, i konstant fare for at stivne i formalisme og traditionalisme. Kirkeligheden trues altid med at miste sin dynamik og intensitet, når det liv, der er, enten isoleres eller konserveres. Kirkelighedens liv er som en levende organisme. Så snart væksten og udviklingen hæmmes, begynder livet at dø.

Enhver metodistmenigheds opgave er angivet i Lære- og Kirkeordningen. Betegnelserne skifter med tiden. Nu tales der om virksomhedsområder², organisationer indenfor menigheden³ og virksomhedskomiteer⁴. Men indholdet afspejler stadig de tre profiler, og en forståelse af værdien af de tre profiler er afgørende for at kunne restituere det gunstige samspil.

Det næste skridt i justeringen af kirkesynet hænger sammen med den forståelse, at en menighed ikke blot defineres teologisk og statistisk, men i aller højeste grad ud fra funktionen. Svagheden i Metodistkirkens menighedsforståelse er to ting. Først, at menigheden defineres ved pastoratskonferencens organisation. Det er praksis, at når en pastoratskonference er organiseret, er der tale om en menighed. Dernæst, at The United Methodist Church's årskonferencer i Europa har udviklet

² Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning 1993 § 261-262 p. 153-157

³ Ibid., § 264-265 p. 157-161

⁴ Ibid., § 267-269 p. 161-162

det konnektionale system på det økonomiske område, så alle 'steder,' hvor der er organiseret en pastoratskonference, kan opretholde illusionen om at være en menighed, selvom man med rimelighed ikke kan tale om et fungerende menighedsliv. Et kirkesyn, som hviler på Guds virke og på menighedens funktion, må nødvendigvis også handle om ressourcer. Fællesskabet af troende, som religionsartiklen angiver, er et fællesskab af ressourcer til virkeliggørelse af den ramme og det miljø, hvori Guds Ordet forkyndes og sakramenterne forvaltes. Skriften, Matt 18:20, angiver Kristi løfte: "... hvor to eller tre er forsamlet i mit navn, dér er jeg midt iblandt dem." Men et guddommeligt nærvær blandt to eller tre mennesker er ikke en menighed. Ressourcer til en menighed i funktion indebærer, at der skal være personer til varetagelse af menighedens virksomhedsområder. For den kirkelige profil indebærer det: mennesker til at danne et gudstjenestefejrende fællesskab, der med sang, musik, bønner og medvirken i liturgiens dele, kan udgøre det mysterium, det redskab, det åndelige tempel⁵, der ud over det menneskelige fællesskab kan give rum for manifestationen af den opstandne Kristus' nærvær; mennesker til sikring af det økonomiske og arbejdsmæssige grundlag for kirken, som folkelig og åben institution. For ekklesiola-funktionen indebærer det: mennesker, der er villige til og har nådegaven til at indgå i og lede arbejdet med personlig udvikling og discipelskab. For den folkelige funktion indebærer det: mennesker, der har tid, overskud og nådegave til at tolke tiden teologisk og finde de områder, hvor evangeliets røst bør tales; mennesker, der har kærlighed og personligt overskud til opsøgende omsorgs- og støttearbejde og derigennem indrage hele menigheden i den opgave, at være et tilgængeligt socialt netværk.

Det siger sig selv, at ingen kan sætte tal på, hvor mange personer en menighed skal bestå af, for at der er tilstrækkelige menneskelige og økonomiske ressourcer tilstede, så en menighedsfunktion

⁵ Se afsnit 2.3.5. side 32–33

kan opretholdes. Lære- og Kirkeordningen angiver, at hvis en menighed når ned på et medlemstal på 50 eller derunder, så er grænsen nået for en vurdering af, om der er tilstrækkelig menneskelige ressourcer, så menighedens funktion kan opretholdes⁶. Kirkevækstteologen, Dr. Robert Logan, Fuller Theological Seminary, er ideologen bag de af Danmarks Frikirkeråd i 1995–98 tilrettelagte DAWN-seminarer om menighedsplantning. I et af hans oplæg pointerede han, at en menighedsplantning med udsigt til succes ikke bør sættes igang før 40 mennesker har forpligtet sig på projektet og har forberedt sig til at fungere som en menighed. Hverken Lære- og Kirkeordningen eller Dr. Robert Logan er lovgivende for, hvor den minimale grænse går for, at en menighedsfunktion kan opretholdes, men de to instanser videregiver nogle erfaringer fra vor tids kirkeliv, og disse erfaringer indikerer, at en menighed ud over andre definitioner også er defineret ved sin funktion, som nødvendigvis kræver menneskelige ressourcer af et vist omfang.

Pointen her er *ikke* at sætte fokus på den enkelte menigheds størrelse, men derimod at løfte betydningen af menighedens *funktioner* på de tre profil-områder op som en forsømt synsvinkel at arbejde efter.

Metodismens komme til det europæiske kontinent i midten af 1800-tallet var ikke et resultat af planlagt mission fra den amerikanske metodismes side. Forholdene var ganske specielle på det tidspunkt i forhold til moderne tid. Det amerikanske missionsselskabs omfattende støtte til Wil- lerups, Schous og senere Anton Basts planer viser missionsselskabets prioritering af, at metodismen i Danmark meget hurtigt etablerer sig på et bredt felt og under alle omstændigheder betydeligt bredere end metodistbefolkningen i Danmark giver grundlag for. I tiden mellem de to verdenskrige finder en mission og menighedsplantning sted, som afspejler den samme holdning, og det endda i udpræget grad. The Methodist Episcopal Church, South, som ikke tidligere havde

⁶ Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning 1993 § 2551 p. 7:23–7:24

bedrevet mission i Europa, etablerede sig i Belgien, Tjekkoslaviet og Polen⁷. Enorme ressourcer blev investeret i få, store kirkecentre, der på én gang kunne forestå evangeliske kampagner for store forsamlinger, tilbyde socialt hjælpearbejde for krigens mange ofre samt åbne skoler og tilbyde undervisning på højere niveau. Alene i Warszawa havde metodisternes engelsk sprogede skole, som sandsynligvis har været på gymnasieniveau, 1100 studenter i 1939. Forøvrigt afspejles den samme missionstænkning i det gigantiske kirke-, undervisnings-, sundheds- og kulturcenter, som i 1990'erne rejses for Metodistkirken i Tallinn, et center, som, når det står færdigt, vil henvende sig med en vifte af tilbud til befolkningen i Estlands hovedstad.

Pointen er *ikke* at argumentere for nødvendigheden af ressourcer, og slet ikke at gøre sig afhængig af ressourcer, man ikke selv har, men at påpege betydningen af, først at flyttes fokus til menighedens *funktioner* og dernæst at mobilisere de nødvendige ressourcer.

Metodistkirkens slagkraft i Danmark er ikke afhængig af antallet personlige medlemmer af kirken, men af antallet slagkraftige menigheder. Menigheden er den primære størrelse i oldkirkens fremvækst. Menigheder, der ikke fungerer, kan ikke bibringe medlemmerne en stærk identitet som kristne. Wesley opsøgte menigheder og selskaber, fx i Hernn hut og i London, hvor menighedslivet havde en inspirationskraft, som de teoretiske studier, privat og i smågrupperne, ikke kunne give ham. Kristne har til alle tider opsøgt menigheder, hvorfra inspirationen og gudsnærværet er tydeligt. Situationen er ikke anderledes i moderne tid. Den bedste inspiration for metodisterne i Danmark er velfungerende metodistmenigheder i Danmark. De er med til at forme den ekklesiologi, de drømme og visioner, som er retningsgivende for den personlige livsudfoldelse og arbejdet for kvalitativ og kvantitativ vækst i egen menighed.

⁷

Garber, Paul The Methodists of Continental Europe p. 26–30, 60–62

Kapitel 9

Levende stene¹

9.1. Practical Divinity

Undertitlen på Wesley's Christian Library er 'Extracts From the Abridgements of the Choicest Pieces of *Practical Divinity*.' Practical Divinity er et udtryk, som går igen i wesleyansk teologi, men som vanskeligt lader sig oversætte til et skandinavisk sprog. Det drejer sig om teologiens anvendelige sigte i kirkens og troens praktiske liv. Det betyder ikke, at teoretisk viden underkendes eller gives lav prioritet, men at teologien altid bevæger sig i retning af det liv, som udfolder sig.

Theology is important as it serves the interest of Christian formation. Theology is never an end, but is always a means for understanding and developing transformed living. There was little speculative interest involved in Wesley's theological investigations. He consistently turned theological reflection to practical service. Theology, in his understanding, was to be preached, sung, and lived².

Det er stadig Metodistkirkens udtalte målsætning, at prioritere den nære forbindelse mellem teoretiske studier og kirkens liv.

Our theological task is essentially practical. It informs the individual's daily decisions and serves the Church's life and word. While highly theoretical constructions of Christian thought make important contributions to theological understanding, we finally measure the truth of such statements in relation to their practical significance. Our interest is to incorporate the promises and demands of the gospel into our daily lives³.

Nedenstående følger 7 'Workshops med samtale om kirken og os selv'⁴ til brug i menighed, bibelkreds, ungdomsgruppe, bibelklasse, vækstgruppe eller studiekreds.

¹ Titlen er hentet fra 1 Pet 2:4–5a. Se afsnit 2.3.5. side 33. Tankegangen udfoldes yderligere i Hermas "Hynden" *De apostolske Fædre* 3. syn p. 263–272. I dansk kirkeliv har Grundtvigs salme 'Kirken den er et gammelt hus' nr 128 i Metodistkirkens Salmebog 1953, vers 3, fremmet kendskaben til og brugen af udtrykket::

Vi er Guds hus og kirke nu,
bygget af *levende stene*,
som under kors, med ærlig hu,
troen og dåben forene;
var vi på jord ej mer end to,
bygge dog ville han og bo
hos os i hele sin vælde.

² Langford, Thomas A. *Practical Divinity* p. 20–21

³ TBOD 1996 § 63 p. 74

⁴ Oplægget er justeret efter første gennemførelse i Hjørring Metodistkirke i tiden marts til juni 1996

1. samling. 9.2.1

Mit ID-kort som kristen

Program:

- ♦ Salme: 131. Midt iblandt os er Guds rige
- ♦ Bøn
- ♦ Indledning (max. 7–8 min.)
hvor følgende spørgsmålene fokuseres:
 - Hvem er jeg?
 - Hvem er jeg som kristen?
 - Hvorfor/hvad er det, der gør, at jeg kalder mig selv "en kristen?"
- ♦ Øvelse: "Jeg, en kristen" (10–15 min.)
(Se bilag side 207–209)
Samtale om skemaet, rubrik for rubrik.
Hver deltager udfylder skemaets *første* side. Skemaerne er personlige og lægges i en kuvert, som gemmes til sidste samling.
- ♦ Mit ID-kort som kristen (max. 10 min.)
(ID-kort: Identitets bevis)
Undervisning om kristen identitet
1) første vinkel: Individuel identitet
Henvisning til disciplenes kald
Paulus: Acta 9:3–6. Gal 1:1
Individuel tro og kald
2) anden vinkel: Identitet i fællesskabet
Henvisning til de første kristne Acta 11:26
Betydningen af at høre til og af at se menighedens grundlæggende betydning
- ♦ Kort omtale af de tre billeder: (max. 5 min)
Hjorden – Vintræet – Legemet
- ♦ Salme: 7. Du store, du stærke

- ♦ Bøn: at vi må
 - styrke vores kristne identitet
 - få klarhed over vort mål, som kristne
- ♦ Salme: 172. Halleluja, Guds menighed

Tekst til fordybelse

- ♦ Kristen identitet: at være udvalgt og kaldet
Gud udvælger Abram, Moses, David. Det er begyndelsen. De udvalgte bliver gradvist indsat i Guds hemmeligheder, som også peger på Guds tidligere gerninger. De udvalgte personer bliver til det udvalgte folk.
Jesus udvælger sine disciple. "Mange er kaldet, men få er udvalgt." Matt 22:14.
Udvælgelsen i sig selv giver værdi til den udvalgte. Ikke på noget punkt kan den udvalgte hævde nogen fordel frem for andre bortset fra dette, at være udvalgt.
En af betydningerne i ordet "helliged" er at udskille. Og i den betydning benyttes "De Hellige," som et af de første udtryk for tilhængerne af kristendommen.
- ♦ Kirken, menigheden tilhører Gud
Nært beslægtet og i direkte forlængelse af tanken om udvælgelsen, følger tanken om folket, som Guds specielle ejendom. Israels fremvækst sker på baggrund af exodus begivenheden og de endnu tidligere nomadestammer i patriarktiden. Israels identitet som et af Herren skabt og udvalgt folk vokser sig stærkt i den første kongetid. Fra og med Eksiltiden tager forståelsen af ejendomsfolket en drejning i den retning, at Guds frelse, som er knyttet til folket, også rækker ud over folkets grænser. Folket begynder at indtage en formidende rolle.
Kristendommen vokser frem midt i folket Israel. Det er ikke spørgsmålet om, at Kristendommen overtager eller kopierer den jødiske selvforståelse som ejendomsfolket. Og

kristendommen udskiller sig ikke fra Jødedommen. Kristendommen udvikles midt i jødedommens Israel og bærer selvfølgelig identiteten som ejendomsfolket med sig. Peters Første Brev er en af de væsentlige nytestamentlige tekster om den første kirkes selvforståelse som udvalgt og ejendomsfolk. I et kristent perspektiv er det Jøderne, der ved deres vantro udskiller sig og bliver et pseudo-Israel, der fejlagtigt fortsætter med at benytte det uretmæssige navn Israel. Det sande Israel er kirken, som organisk og for de første generationers vedkommende også biologisk er den direkte videreførelse af ejendomsfolket i gammeltestamentlig forstand.

Forberedelse til næste samling

Deltagerne reflekterer over følgende og skriver svarene som forberedelse til næste samling:

I Det nye Testamente er der flere beskrivelser af den kristne menighed. Med lignelser og billeder fremhæves forskellige sider af menigheden.

Hver for sig er billederne ikke dækkende og siger ikke alt om menigheden. Men tilsammen tegner de et mere fuldstændigt billede.

1. Læs Johs 10:11–16, hvor menigheden sammenlignes med hyrden og hjorden.

Hvad synes du er godt ved dette billede?

2. Læs Johs 15:1–8, hvor menigheden sammenlignes med vintræet og grenene.

Hvad synes du er godt ved dette billede?

3. Læs 1 Kor 12:14–27, hvor menigheden sammenlignes med et legeme.

Hvad synes du er godt ved dette billede?

4. Hvilke af disse tre beskrivelser af menigheden betyder mest for dig?

5. Ved du, om der i Bibelen er andre billeder, hvor menigheden sammenlignes med noget andet?

2 . samling. 9.2.2

Billeder af en menighed

Program:

- ♦ Salme: 183. Tak, Herre, for din bibelbog
- ♦ Bøn
- ♦ Kort repetition fra 1. samling
- ♦ Salme: 380. Frelseren er mig en hyrde god
- ♦ Indledning (max. 3–4 min)

Menigheden / kirken:

- Ydre, struktur, mennesker & tro
- NT: Jesus taler i billeder, der hver for sig tegner sider af kirken, men som ikke nødvendigvis er sammenlignelige:

(Deltagernes svar inddrages, max. 40 min)

1) Hyrden & hjorden:

GT. Es. 40:11

NT. Luk. 15:4–7 og Johs 10:1–31

2) Vintræet

GT. Es. 5:1–7

NT. Mark 12:1–11 og Johs 15:1–8

3) Legemet:

1 Kor 12:14–27

4) Andre billeder

- Hovedhjørnesten, bygning: Templet
- Folk, ejendomsfolk, fremmede i verden
- Bruden
- Vejen

- ♦ Bøn: at vi må opleve os selv som
 - en del af hjorden, vintræet, legemet
 - sammenhæng med Kristus
- ♦ Salme: 168. Gud Fader tak for nåde stor

Tekst til fordybelse

Det bibelske materiale indeholder ikke direkte nogen samlet lære om kirken. Men en række teologiske begreber og billeder udgør den forståelsesramme, som den første kristne kirke vokser frem i.

♦ Hjorden

Jesus anvendte billedet om hjorden og hyrden i en sådan grad, at det blev et af de mest markante af menigheden og dens leder. Billedet stammer oprindeligt fra profeten Ezekiel 34:1–31, der taler om Israels folk som dyrene i hjorden, og Jahve som hyrden, der samler og leder frem mod målet. Konteksten hos Ezekiel er det babylonske fangeskab, og målet, som profeten peger på forude, er hjemvendelsen til Jerusalem og genoptagelsen af templets gudstjenester og religiøse fester.

Jesus taler om hyrden, som den, der går foran og leder til saftige græsgange. Men også funktionen at opsøge og frelse det fortabte og bortkomne fremhæves. Hyrdefunktionen udtrykker både en foregangsrolle og en opsamlende rolle. I John 21:15–19 kalder og genindsætter Jesus for anden gang Peter i aposteltjenesten, hyrdefunktionen, og kirken har gennem sin historie klart forstået, at lederen af menigheden er en hyrdefunktion, som netop navnet 'pastor' gengiver.

♦ Vintræet

Esajas taler om vingårde, og det billedsprog viderefører Jesus. Men det er specielt for Jesus at tale om menigheden og sig selv som et vintræ, som tilfældet er i John 15:1–8. Billedet er et af to, der betoner den organiske sammenhæng mellem Kristus og menigheden. Grenen visner, hvis den ikke kan næres af træet. Og træet beskæres for ufrugtbare dele. Billedet taler for sig selv, og når Jesus valgte vintræet som billede, så må det komme til sin ret. Vintræet er netop intet træ, men en vækst, hvor stamme og grene går ud i hinanden. Og om denne vækst siger Jesus, at han er det hele. Han er ikke begrænset til at være stammen, mens menigheden er grenene. Menigheden er grenene, men hele væksten med grene og stamme gør han til eet med sig selv. Menigheden optages i Kristus og bliver Kristus.

Forberedelse til næste samling

1. Læs Matt 4:19.

Hvad betyder det, at følge Jesus?

2. Læs om "Vejen" i Apostlenes Gerninger. Apg 9:2. 19:9. 22:4. 24:14 & 22. Find nogle andre ord for "Vejen."

3. Læs Johs 14:6.

Hvad mener Jesus, når han siger, at han er Vejen?

4. Læs 5 Mos 4:9–20 og 1 Pet 2:9–10.

Sammenlign de to beretninger og fortæl, hvilken sammenhæng der er.

3 . samling. 9.2.3

Vejens folk

Program:

- ♦ Salme: 572. Når vor vej over jord
- ♦ Bøn
- ♦ Kort repetition fra 2. samling
Billeder af en menighed
- ♦ Salme: 338. Du, som vejen er og livet
- ♦ Indledning (max. 5–6 min)
Menigheden & kirken:
 - Udvælgelse: Abraham, Israel, det nye Israel = kirken
 - Princippet:
anvende det, der er, og gøre det til noget (Deltagernes svar inddrages, max. 40 min)
 - 1) Jesus sagde: "Følg mig!"
Matt 4:19
 - 2) Vejen, efterfølgelse, metode til planmæssigt at nå målet
 - 3) Jesus sagde: "Jeg er Vejen ..."
Johs 14:6
 - 4) Guds Folk
5 Mos 4:9–20 Ejendomsfolket Israel
1 Pet 2:9–10 Ejendomsfolket kirken
- ♦ Kort omtale af forholdet 'tro & praksis'
Kristendom:
 - Troen, tankerne, ideerne, indstillingen
 - Livet, gerningerne, viljen, vejen, metoden og hensigterne
- ♦ Bøn: at vi må opleve os selv som
 - Vejens folk
 - mennesker med kristen livsstil
 - personer i efterfølgelse af Kristus
- ♦ Salme: 626. Der er nogle, der bestandigt

Tekst til fordybelse

♦ Vejens folk

I Apostlenes Gerninger benyttes betegnelsen, "dem, der fulgte Vejen," (Apg. 9:2, 19:9, 22:4, 24:14 & 22) i naturlig fortsættelse af Jesu sprogbrug, "følg mig!" og "Jeg er Vejen..." Jesus kaldes rabbi af tilhængere og modstandere. Hans fremtræden og måde at agere på må åbenbart ligge indenfor den almindelige karakteristik af en jødisk rabbi. Rabbinernes undervisningsideal og pædagogik var ikke teoretisk kundskabsformidling. Naturligvis indholdt deres undervisning teoretisk viden til erkendelse. Men det primære mål for religiøs undervisning var at formidle en metode at leve efter. De praktiske anvisninger skulle tjene som en guide, en vej fra disciplens almindelige liv til et mere sandt og værdifuldt liv. Jesu undervisning faldt åbenbart indenfor disse jødisk pædagogiske rammer, og det i så udpræget grad, at hans tilhængere ikke blot blev betegnet, som nogen, der fulgte en vej, men som dem, der fulgte Vejen i bestemt form.

I kirkens lange historie er betegnelsen "efterfølgelse" eller på den vestlige kirkes eget sprog "Imitatio Christi" eller blot "Imitatio" benyttet som et naturligt udtryk for praktisk og levet kristendom.

♦ Helhjertet kristendom

I studentermiljøet i Oxford opstod adskillige smågrupper i det attende århundrede i den hensigt at fremelske skriftmæssig kristendom.

Det kirkelige forfald i oplysningstidens England var baggrunden for, at mennesker, der ønskede at kristendommen for dem skulle blive mere end en passiv kulturarv, søgte sammen i studie- og handlingsfællesskaber. Private bibelgrupper og religiøse selskaber voksede spontant frem omkring læsning af bibelske tekster og kommentarer samt skrifter af oldkirkens fædre og markante

kirkehistoriske personer. Til den handlingsmæssige del hørte, at oldkirkens praksis vedrørende faste, bøn til bestemte tider, nadverfejring i hjemmene og indsamling af midler til de fattige blev fremelsket. Det overordnede mål var at leve skriftmæssigt og helhjertet i overensstemmelse med bibelen. Der var ikke i udgangspunktet et egentligt teologisk opgør med den rådende kirkelige lære, og man følte sig beslægtet med kristne, der tidligere alvorligt havde tilstræbt at omsætte Det ny Testaments lære til praktisk liv, fx reformatorerne og pietisterne på det europæiske kontinent. Kirkehistorien blev læst i den forståelse, at Gud til skiftende tider og i forskellige kirkelige miljøer havde opvakt sand og ægte kristendom, og man så sig selv indsat i den sammenhæng og med organisk forbindelse tilbage til den nytestamentlige menighed.

Universitetslæreren og præsten John Wesley fremstod efterhånden som leder af denne bevægelse, der allerede havde fået flere øgenavne hæftet på sig. I nedsættende mening var betegnelsen "methodist" ofte benyttet, fordi bevægelsen lagde vægt på disciplin og orden i udøvelse af såvel bøns- og gudstjenesteliv som hjælpearbejde til fordel for de svagest stillede. John Wesley tog smæde-navnet til sig, fordi han forstod, at modstanderne uden at vide det havde genoplivet den oprindelige betegnelse for de kristne. Metodist er et græsk ord, met-hodos, som betyder 'planmæssig fremgangsmåde efter en given vej,' og i Apostlenes Gerninger benyttes betegnelsen, 'dem, der fulgte Vejen,' i naturlig fortsættelse af Jesu sprogbrug, 'Følg mig!' og 'Jeg er Vejen ...' Og op gennem tiden har betegnelsen 'Efterfølgelse' stået som et af de bedre udtryk for, hvad Kristendom drejer sig om. Metodist blev herefter opfattet positivt som en genoplivelse af det oprindelige nytestamentlige navn for at være kristen.

Det ligger både i de kristnes oprindelige karakteristika og i metodismens fremvækst, at kristendom er praktisk vinklet.

Livsførelsen er individets ansvar, men i fællesskabet bliver det muligt at flere med det samme mål og de samme hensigter med livet kan vejlede og hjælpe hinanden.

Forberedelse til næste samling

1. Hvad betyder det for dig, at kirken er de troendes fællesskab?

2. Hvad betyder det for dig, at kirken er åben for alle?

3. Kan der være nogen problemer ved at kirken både skal være de troendes fællesskab og åben for alle?

4. Læs Rom 14:1 og 15:1-3

Hvad betyder det at være stærk og svag i troen?

5. Læs 1 Kor 9:19-23

Hvad betyder det for dig, hvis du skal være svag blandt de svage, og stærk blandt de stærke, og jøde blandt jøder, og uden lov blandt de lovløse, og almindelig dansker blandt almindelige danskere?

4 . samling. 9.2.4

Menigheden i menigheden

Program:

- ♦ Salme: 128. v. 1 – 3. Kirken den er et gammelt hus
- ♦ Bøn
- ♦ Kort repetition fra 3. samling
- ♦ Salme: 172. Halleluja, Guds menighed
- ♦ Indledning (max. 10 min)

Menigheden / kirken:

 - Reformationen 1530
 - Metodismen 1784, Rel. Art. XIII

"Kristi synlige kirke er en forsamling af troende mennesker, hvor Guds rene ord prædikes, og sakramenterne forvaltes ret efter Kristi forordning ..."

(Deltagernes svar inddrages, max. 20 min)

 - 1) de troendes fællesskab
 - 2) åben for alle
 - 3) forholdet:
 - åbenhed – fællesskab af troende
 - 4) Stærk og svag i troen
 - Rom 14:1 og 15:1–3
 - 5) Dansker blandt danskere og dog kristen?
 - 1 Kor 9:19–23
- ♦ Samtale om: (max. 20 min)

John Wesley og den første metodisme.

 - Selskaberne i den Anglikanske Kirke
 - Klasserne, bands som en del af kirken
 - Kirken i kirken, inklusiv – eksklusiv

- ♦ Bøn: at vi må opleve værdien både i
 - den lille, nære gruppe –
 - OG
 - det store, åbne fællesskab –
- ♦ Salme: 152. Herre Jesus, stærk og mild

Tekst til fordybelse

♦ Menigheden i menigheden

For John Wesley var den Anglikanske Kirke "the best constituted National Church in the World." John Wesley og i endnu højere grad Charles viste stor loyalitet overfor den etablerede kirke og dens ordensindehavere. Det indebar ikke alene, at metodismen ikke løsrev sig fra kirken. Men en metodists udmeldelse af den Anglikanske Kirke var ensbetydende med eksklusion af det lokale metodist society. Der måtte ikke holdes møder i gudstjenestetiden, og nadveren blev kun uddelt i de kapeller, som enten var indviet i overensstemmelse med anglikanske forordninger eller lå så langt fra den nærmeste sognekirke, at metodistkapellet ikke kunne blive opfattet som en konkurrent. Wesleybrødrene og deres assistenter og andre ordinerede ledere betragtede deres tjeneste i metodismen, som en del af deres tjeneste i den Anglikanske kirke. Metodismen var aldeles integreret i kirken i modsætning til dissentersmenighederne. I John Wesleys senere år tiltog han sig imidlertid flere og flere rettigheder i forhold til den etablerede kirkelighed, men det var ikke at forstå som en løsrivelse. Han udøvede sit formelle og funktionelle embede indenfor de beføjelser, som den anglikanske teologi gav grundlag for. Og der blev heller ikke rejst krav om hans eksklusion af kirken, hvilket klare overtrædelse kunne forventes at udløse.

I Storbritannien fortsatte metodismen efter Wesley som en interkirkelig bevægelse og

organisation, og fortsættelsen blev på en gang mere "underdanig" og mindre progressiv i forhold til kirken samt mindre kirkelig.

Begrebet "ekklesiola" har i kirkehistorien været benyttet om den lille gruppe, det lille selskab indenfor den bredt favnende kirke. Metodismen opfattede sig selv som en menighed midt i menigheden. Deri lå flere vurderinger:

- Metodismen kunne ikke og var ikke tænkt som en erstatning, en konkurrent til kirken.

- Kirken kunne noget, som lå uden for formålet med metodismen.

Wesley sagde det så skarpt, at en adskillelse fra kirken ville betyde metodismens undergang, for metodismen ville let blive forvandlet til en lukket sekt i lighed med de dissentersmenigheder, som Wesleys egne forældre havde forladt.

I Amerika blev metodismen selvstændig kirke, fordi der ikke var nogen kirke at være ekklesiola i. Hen ad vejen måtte den amerikanske Metodistkirke varetage opgaven både som den bredt favnende og åbne folkelige kirke og opgaven at være det nære og forpligtende fællesskab i tilbedelsen og i den praktiske udøvelse af troen.

♦ Kirken, et redskab for Guds rige

Kirken er et fællesskab af troende, hvori Ordet forkyndes og sakramenterne forvaltes.

På den ene side ligger betoningen i gruppen af mennesker, der samles om lovsang og bøn, evangeliets forkyndelse og evangelisation blandt kirkepassive. Kirken er bygget af levende stene, og den menneskelige dimension udgør det materiale, som bærer selve kirkens væsen. Pinsedagen, hvor kirken dannes, tager Gud Helligånd bolig i de troendes fællesskab. Bibelen kalder også kirken for Kristi legeme og et tempel for Ånden. Kirkens karakter af frikirke er afgørende på den måde, at ledelse, socialt arbejde, undervisning, studiegrupper, udbredelse af det kristne budskab og tilvejebringelse af alle

ressourcer, som fællesskabet har brug for, må varetages af mennesker, der ved egen tilslutning og deltagelse er engagerede i den lokale kirke. Den enkelte menigheds karakter af at være de troendes arbejds- og aktivitetsfællesskab er væsentlig. Privatreligiøsiteten og kirken, som et overordnet begreb har i Bibelen ikke nær den samme placering, som menigheden har. Menigheden udgør den væsentligste enhed.

For at kunne tale om eksistensen af en menighed, må fællesskabet af mennesker på stedet være af en sådan art og udgøre et tilstrækkeligt antal, så spirituelle, forkyndelsesmæssige, økonomiske, liturgiske og praktiske ressourcer er tilstede, så fællesskabet i gudstjenestefejringen kan udgøre et dynamisk inspirationsforum og i andre aktiviteter kan påvirke lokalsamfundet.

På den anden side betones den guddommelige dimension af kirken. Kirken er Guds, og kirken er sakramental i den forstand, at Gud har oprejst den og formidler sig selv igennem den. Det er Guds suveræne virke, når Ordet slår ned og griber mennesker, og når Ånden gør levende. I den forstand er kirken ikke noget, mennesker arrangerer, men et Guds redskab i verden for noget, der er større og mere end kirken selv. Og dette større og mere kalder Bibelen for Guds Rige. Ligesom Jesu gerning bragte Guds Rige nærværende i glimt, er kirken som Kristi legeme et af Guds redskaber i formidlingen af Guds Riges nærvær. Kirkens karakter af at være folkekirke er væsentlig på den måde, at kirken er for alle mennesker, og tærsklen til kirkens aktiviteter skal være så lav som mulig. Menigheden må altid indtage rollen som folkeligt mødested, der er åbent for alle, men hvor miljøet bærer tydeligt evangelisk præg.

Kirkens menneskelige og guddommelige dimension udgør et frugtbart spændingsfelt i kirkens liv. En skæv betoning eller en harmonisering med en afspænding til følge vil tappe dynamikken ud af kirken.

Forberedelse til næste samling

1. Læs 1 Pet 2:4–5 og 1 Kor 3:16 – 17
Hvad betyder det for dig, at menigheden er Guds tempel?

2. Hvad betyder det for byen, du bor i, at din menighed er Guds tempel?

3. Læs 1 Kor 12:27, Rom 12:4–5, og 1 Pet 4:12–16

Hvad betyder det for dig, at menigheden er Kristi legeme?

4. Hvad betyder det for byen, du bor i, at din menighed er Kristi legeme?

5. Hvordan opfatter du at menigheden er
– et redskab?
– arbejdsgruppe og aktivitetsfællesskab?

5 . samling. 9.2.5

Menigheden som redskab

Program:

♦ Salme: 136. Se en ild, der flammer stort

♦ Bøn

♦ Kort repetition fra 4. samling

♦ Salme: 117. Kom, Helligånd, kom til os

♦ Indledning (max. 6 min)

Johs 17:15 – 18. Jesu bøn om at menigheden må være hans redskab i verden

(Deltagernes svar inddrages, max. 20 min)

1) Guds tempel

2) for byen vi bor i

3) Kristi legeme

4) for byen vi bor i

5) et redskab ?

et handlingsfællesskab?

♦ Samtale om: (max 20 min)

Hvordan John Wesley og den første metodisme arbejdede i små-grupper med opgaver indenfor tre områder:

1) Evangelisk arbejde: bøn, studier, samtale om hver enkelts hverdag

2) Diakonalt arbejde, hjælp til fattige, undervisning af fattige børn

3) Act of justice: Solidaritets-markeringer, 'politisk' stillingtagen, etisk beslutning

♦ Bøn:

– for menigheden, at den må udvikle sin funktion som et redskab, som et personligt, udviklende netværk

– for menighedens medlemmer, at alle må kende tjenesten som modtagende og ydende

♦ Salme: 151. Du Ånd fra kirkens første tider

Tekst til fordybelse

♦ Legemet

Billedet med menigheden som et legeme er hentet fra Paulus, først og fremmest i 1 Kor 12: 12–31. Jesus taler om sit eget legeme i forbindelse med forudsigelserne af opstandelsen. Og i indstiftelsen af nadveren gives brødet med ordene om at spise hans legeme. Paulus præsenterer i 1 Kor billedet, så samhørigheden lemmerne imellem bliver tydelig. Det er mangfoldigheden, som en nødvendighed af hensyn til den samlede funktionen og uden at anfægte Åndens enhed. I Ef 5:23 forudsættes billedet alment kendt af læserne, men her benyttes billedet til at fremholde sammenhængen mellem Kristus og hans menighed. Det drejer sig ikke så meget om menighedens eget sammenhold, men om menigheden som en samlet størrelse under Kristi ledelse.

♦ Templet

Det Gamle Testamente indeholder både den forståelse, at Jahwe kan åbenbare sig præcist, hvor han bestemmer det, og at Jahwe naturligt kan findes ved helligstederne, i Tabernaklet og i Templet. Jahwe har sine lokale steder, som han har forpligtet sig på, men det er ingen begrænsning for hans nærvær og aktivitet andre steder.

Tabernaklet, Salomos tempel, Ezras tempel og det herodianske tempel er Guds bolig. Når Jesus derfor nytolker templet ved at proklamere, at oprejsningen af hans legeme i opstandelsen er genopbygningen af Guds tempel, er der tale om et totalt opgør med den jødiske forståelse af templet. Jesus tager selv templets plads som stedet, hvor Gud har bolig på jorden. Matthæus har oplysningen om, at templets forhæng flængedes fra øverst til nederst, da Jesus udåndede på korset. Forhænget skulle netop adskille menneskene fra det aller helligste, hvor Hærskarers Herre, (Jahwe Sebaot) i usynlig skikkelse tog sæde

på tronen, pagtens ark. Når forhænget flænges, er det en krænkelse af templets formål, og det sker som en konsekvens af Jesu død. For Matthæus er det Gud, der krænker og dermed nedbryder det gamle tempel og oprejser det nye tempel på opstandelsens morgen.

Paulus ser Åndens komme og forbliven over disciplene og den fremvoksende menighed som et udtryk for, at Gud har taget bolig på ny. Menigheden bliver med pinse-dagen det nye tempel. Tanken er tydelig i 1 Kor 3:16–17. Det betyder ikke, at Gud har begrænset sin åbenbaring og sit virke til menigheden. Men menigheden bliver det naturlige og lokale sted for Guds nærvær og åbenbaring.

Forberedelse til næste samling

1. Læs Matt 4:23, Mark 1:15 og Luk 4:43

Alle tre evangelier benytter udtrykket "Guds Rige," som et samlet udtryk for Jesu gerning. Hvad betyder "Guds Rige?"

2. Læs Johs 3:3 – 5. I det fjerde evangelium finder vi også, at programerklæringen for Jesu gerning handler om "Guds Rige." Hvordan kan man se Guds Rige? Hvorfor har en, der ikke er født på ny, svært ved at se Guds Rige?

3. Lukas Evangelium taler meget om "Guds Rige."

Læs Luk 10:9 – 11 og 17:20 – 21. Forklar hvad det betyder, at Guds Rige er nær, og at Guds Rige er midt iblandt os!

4. Læs Luk 8:10.

Kender du nogen gode hemmeligheder om Guds Rige?

5. Hvordan er forholdet mellem din menighed og Guds Rige?

6 . samling. 9.2.6

Menigheden, et redskab for Guds Rige

Program:

- ♦ Salme: 131. Midt iblandt os er Guds Rige
- ♦ Bøn
- ♦ Kort repetition fra 5. samling
- ♦ Salme: 172. Halleluja, Guds menighed!
- ♦ Indledning (max 5 min)
 - "Komme dit rige,
ske din vilje,
som i himlen således også på jorden"
Matt. 6:10
 - "Med Himmeriget er det ligesom"
- Jesu lignelser
(Deltagernes svar inddrages, max. 20 min)
 - 1) Hvad betyder "Guds Rige?"
 - 2) Hvordan kan man se Guds Rige?
 - 3) Guds Rige er nær, er midt iblandt os?
 - 4) Gode hemmeligheder
 - 5) Menigheden og Riget
- ♦ Samtale om målet: (max 15 min)
 - Ny himmel og ny jord. Johs Åb 21:1–4
 - Al tings genoprettelse. Rom 8:19–23
 - Tegn: Kristi forsoning & opstandelse
- Guds Rige: forsoning & genoprettelse
- ♦ Bøn:
 - for den enkelte, at vi må se og leve i
Guds Rigets virkelighed
 - for menigheden, at vi må være et redskab
for Guds Rige
- ♦ Salme: 751. Velsign, o store, stærke Gud

Tekst til fordybelse

Målet for Guds aktivitet i verden rækker ud over den individuelle frelse. Det overordnede frelsesperspektiv er at føre verden til en tilstand, hvor det igen er muligt at sige, som det blev sagt om den verden, Gud skabte, at alt er såre godt. Kristendommen er ikke et tilbageslag til et tabt Paradis, men det kristne menneske lever i håbet om den ny himmel og den ny jord. Der er ikke kun tale om, at Gud i en fjern fremtid, når denne verden har ødelagt sig selv og er gået i opløsning, vil skabe en nye verden og begynde forfra. Allerede nu ses den nye verden, Guds Rige, bryde frem i små glimt. I Bibelens skildring af Jesu gerning bliver mennesker helbredt, mennesker forvandles til nye eksistenser, fattige får deres værdighed og social uretfærdighed sættes under dom. Det er glimt af Guds Rige, som bryder ind i vor tid.

Det overordnede frelsesperspektiv handler om hele verdens restitution, og meningen med et liv som kristen er at leve engageret med kærligheden som målestok i alt. Det betyder, at et menneske, der tilstræber at praktisere kristen livsstil og udøve skriftmæssig hellighed nødvendigvis må engagere sig i de udfordringer, som hører verden til. Individuel hellighed kan ikke trives isoleret fra medmennesket, for nerven i hellighed har netop med relationer at gøre, relationen til Gud og relationen til medmennesket og verden. Kristentro er altid et dybt personligt anliggende, men kan aldrig være en privatsag.

Social retfærdighed, tidens etiske udfordringer og arbejdet for fred og forsoning er ikke fremmede spørgsmål for kristendommen. Tværtimod. Når det overordnede frelsesperspektiv erkendes, og når ønsket om at modtage Helligåndens forsatte virke i eget liv er tilstede, er der ingen vej uden om at se sig selv som en Guds medarbejder i enhver genopbyggende, forsonende og medlidende tjeneste. Helt kort kan det siges: der findes ingen helliggørelse uden den sociale.

7. samling. 9.2.7

Levende stene

Program:

- ♦ Salme: 595. Guds kirkes stærke grundvold
- ♦ Bøn
- ♦ Indledning (max 10 min)
 - omtale af "Mit ID-kort som kristen" påmindelse om skemaerne, som deltagerne udfyldte ved den 1. samling
 - omtale af temaerne for de 6 samlinger med fokusering på sammenhængen mellem
 - 1) min identitet som kristen,
 - 2) min forståelse af menigheden/kirken, og
 - 3) min målsætning, glæde og evne til at være med i menighedens arbejde
- ♦ Øvelse: "Jeg, en kristen" (10–15 min.)

Skemaerne "Mit ID-kort som kristen," udleveres til deltagerne, som udfylder *bagsiden*. Derefter sammenlignes forside med bagside.
- ♦ Salme: Din kraft Guds menighed (MU157)
- ♦ Fri samtale med bidrag fra gruppen:

Hvad har været mest lærerigt?
Hvad er vigtigt for vores menighed?
- ♦ Salme: 643. Vi takker for din kirke
- ♦ Bøn

Tekst til fordybelse

♦ Missionsperspektivet

Jesus stiftede ikke nogen kirke. Umiddelbart efter Kristi Himmelfart var der ingen organisation, ingen struktur, ingen økonomi, ingen handlingsplan. Der var en opgave, en

missionsbefaling. Der var ingen kraft, ingen personlige eller organisationsmæssige ressourcer, som kunne drive opgaven. Ressourcen, der virkede gennemslagskraft og skabte bevægelse, var Helligånden, som blev givet på pinsedagen. Og med opgaven og ressourcerne til at påbegynde opgaven kom der bevægelse i tingene, og deraf voksede kirken frem. Arbejdet med opgaven skabte strukturer, metoder, systemer og økonomi. Kirken kom ikke før missionen. Og kirken må aldrig glemme, at den er skabt af missionen.

♦ Guds Rige – perspektivet

Vi arbejder med kirken. Menighedsaktiviteter er målet for meget konkret arbejde.

Alligevel er hverken kirken eller aktiviteterne målet i egentlig forstand. Kirken og al vor konkrethed er til for noget større og mere fundamentalt: Guds Rige.

Når arbejdet i kirken er optimalt, forankres mennesker ikke i kirken, men i Guds Rige. Mennesker knyttes ikke til hinanden eller til den succesfulde præst, men til Kristus. Men vi arbejder med kirken og dens aktiviteter, og vi anvender menneskers personlige udrustning, som redskaber for Guds Rige.

Vi kan kun arbejde med kirken. Det er Åndens inkarnation i enhver tid. Men hvis kirken går hen og bliver mål i sig selv, så har kristendommen afsporet sig selv.

Det er en åndelig tjeneste at kunne identificere Guds Rige i de konkrete små tegn, som viser, at det er på færde. Og kirkens styrke og medlemmernes identitet er nært forbundet med, om forankringen i Guds Rige er den dimension, der arbejdes ud fra. Når det er sagt, må det samtidigt fastholdes, at arbejdet for Guds Rige er naturligt, konkret og i kirkens jordiske dimension.

Guds Rige perspektivet skal ikke give mennesker anledning til forflygtigelse fra de konkrete opgaver, men indgyde inspiration og dynamik til at kunne arbejde meningsfyldt i det stykkevisse og ufuldkomne.

9.3. "De holdt fast ved apostlenes lære og fællesskabet"

Forkyndelsesmæssigt underbygges arbejdet i workshoppen på den måde, at 4 anledninger, enten gudstjenester eller møderække, behandler den kristne menigheds identitet ud fra citatet fra Acta 2:42a.

Undertemaer, prædiketekster og bedemner:

1. Fællesskabet af fundne

Acta 9:1–19, John 10:1–16

Bøn

– at vi må erfare os selv som fundne

2. Fællesskabet som Guds bolig

Acta 2:42–47, 1 Kor 3:16–17, 12:12–31

Bøn

– at vi må se og erfare os selv som Guds bolig

3. Fællesskabet som redskab

Acta 4:31–34, John 17:6–19

Bøn

– at vi må se os selv som redskaber

4. Guds Rige i fællesskabet

Acta 10:1–48, Luk 10:2–9, Mark 1:15

Bøn

– at visionen om Guds Rige må dominere os

9.4. Skemaet: "Jeg, en kristen" (side 208)

Workshoppens leder uddeler skemaet til alle deltagere og omtaler et punkt ad gangen. Når alle deltagere har skrevet deres svar ud for punktet, går lederen videre og fortæller om det næste punkt, som så besvares.

Ved 1. samling udfyldes punkterne 1 – 4 på skemaet. Derefter samler lederen skemaerne sammen og gemmer dem i en lukket kuvert indtil 7. samling.

Punkt 1.

Mine ønsker for mig selv. Drømme, mål, visioner for mit eget kristenliv. Hvilke idealer

har jeg? Hvordan ønsker jeg min rolle i menigheden? Har jeg en stærk eller en svag selvtillid i det, jeg gør i kirken og i hverdagen?

Punkt 2.

Forventninger, pres fra verden omkring. Hvordan ser omgivelserne på mig? Hvad forventer samfundet, arbejdskammerater og naboer af mig? Hvilke idealer oplever jeg, at 'tiden,' vores kultur, søger at give mig?

Punkt 3.

Forventninger fra kristne venner. Mine kristne venner, menigheden, hvordan ser de på mig? Hvilke forventninger, eventuelt pres, oplever jeg, at der rettes mod mig fra mit kristne bagland?

Punkt 4.

Jeg, et kristent menneske. Sådan beskriver jeg mig selv som kristen. Når jeg sammenholder punkt 1, mine drømme, med punkt 2, verdens krav, og punkt 3, mit kirkelige miljø, hvordan opfatter jeg så, at jeg 'lykkes' som kristen? Min kristne selvfølelse, hvilke elementer består den af? Hvordan ser min identitet ud som kristen?

Punkt 5.

Jeg, et kristent menneske. Samme oplæg som punkt 4. Eneste forskel: Nu besvares spørgsmålene som *afslutning* på workshoppen.

Punkt 6.

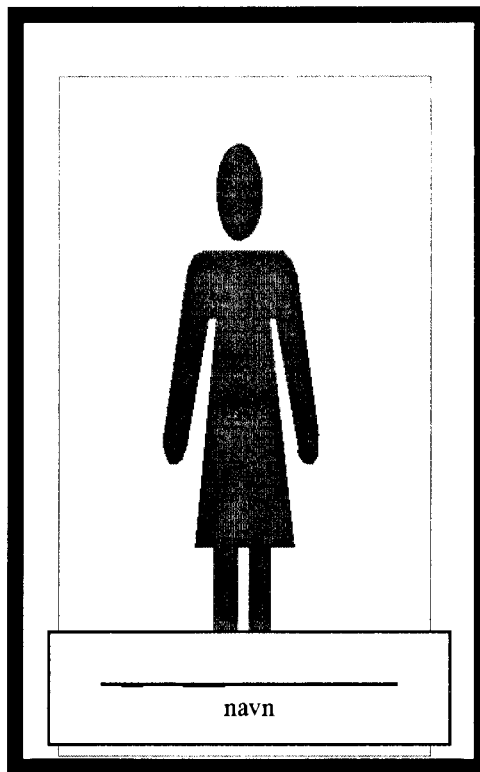
Hvad har du lært om kristen identitet? Hvad er din kristne identitet afhængig af? Hvilken sammenhæng er der mellem en tryk identitet og oplevelsen af Gud og menigheden?

Punkt 7.

Hvad betyder det for dig at være med i en menighed? Kirkens betydning for dig. Din betydning for kirken. Kirkens betydning for Gud. Guds betydning for kirken.

1. Mine ønsker for mig selv
Drømme, mål, visioner for mit eget kristenliv

**3. Forventninger fra
kristne venner**

**2. Forventninger,
pres
fra verden omkring**

4. Jeg, et kristent menneske
Sådan beskriver jeg mig selv som kristen:

**5. Jeg, et kristent menneske
Sådan beskriver jeg mig selv som kristen**

6. Hvad har du lært om kristen identitet?

7. Hvad betyder det for dig at være med i en menighed?

9.5. Evaluering

Antagelsen, at begreberne 'kristen identitet' og 'kirkeforståelse' ligger fjernt fra almindelige danske metodisters bevidsthed, blev bekræftet ved opstarten af workshoppen. Begreberne opfattedes umiddelbart som meget abstrakte, en besværlig teoretisering og intellektualisering dels af det individuelt levede liv, som udfolder sig med mere eller mindre kristen profil, dels af menighedens liv og virke, hvor de praktiske betingelser dominerer. Det er særdeles krævende for mange almindelige kirkegængere at forholde sig til de to begreber, og når samtalen desuden fordrer, at de to begreber skal relateres til hinanden, bliver abstraktionsniveauet af en sådan art, at de, der ikke selv umiddelbart kan finde konkret forankring, står af. Hos andre, hvor abstraktionsniveauet ikke er nogen afgørende hindring, er det forbundet med en del vanskeligheder at klargøre og sætte ord på, hvori ens kristne identitet består, og hvilket overordnet syn på menigheden, man har. Det er dog indlysende for alle, at både en svag identitet, inklusiv den identitet, der vitterlig er svag, og den identitet, der kun er svag på den måde, at den ikke er erkendt og ikke kan formuleres i ord, og en uklar forståelse af menighedens væsen og hensigt, er belastende for fremtidsperspektivet og engagementet. I det justerede materiale anvendes begreberne 'identitet' og 'kirkesyn' begrænset uden at svække eller dæmpe arbejdet med disse begrebers indhold.

Titlen 'Levende stene' viste sig at være en hjælp til forståelsen, fordi udtrykket er velkendt fra Bibelen og den kristne litteratur og automatisk fremkalder associationer til den personlige og individuelle dimension i kristendommen og til det kollektive, menigheden, som bygges af de enkelte, levendegjorte sten.

Disse i selve sagen vanskelige betingelser for en workshop om identitet og kirkesyn blev til fulde opvejet af arbejdet med de bibelske billeder. Velkendte og populære udgjorde de gode pædagogiske genveje til indholdet. Ved hele tiden for det første at tage udgangspunkt i de bibelske tekster

og derefter for det andet se metodismens fremvækst som udtryk for nytestamentlig, skriftmæssig kristendom for endelig for det tredje at relatere dette til nutidens danske metodisme og bruge det som bedømmelsesgrund for menighedens fremtidige mål, kom samtalen aldrig til at problematisere hvorfor, metodismens fremvækst skulle være et ideal for nutidens metodisme. Der er jo ingen umiddelbar logik i, at tidligere tiders praksis og teologiske udformning af kristendommen automatisk er et ideal, som senere tiders kristne kan forsøge at genskabe. Praksis og teologi udvikles i forhold til tidens skiften, og intet taler for, at kristendommen kan bevares konstant i en bestemt tids form og teologi. Således kan moderne metodisme i bestræbelserne for at forny sig selv ikke blot vende tilbage og kopiere den første metodisme. Men i og med at workshoppen havde de bibelske tekster som det primære udgangspunkt og den metodistiske kirkehistorie som det sekundære og eksemplificerende grundlag, blev den samlede oplevelse, at såvel bibelens teksten, som metodismens historie behøver tolkning, oversættelse og tillempling for at få aktualitet. Identitet og kirkeforståelse blev ikke i samtalerne til et tilbagevendende, men til noget, der hele tiden skulle skabes, formes og fastholdes.

Måske var det ikke alene på grund af det bibelske udgangspunkt, at workshoppen ikke udviklede sig til at blive et tilbagetog til tidligere tider. Den udbredte pragmatisme, som er typisk for mange metodistmenigheder, har uden tvivl også præget deltagerne. Denne pragmatisme melder sig ved, at kravet om at drage nytte af det lærte dukker op i samtalerne på et tidligt tidspunkt. Derfor blev bibelstudium og fremdragelse af elementer fra metodismens historie hurtigt, og uden at lederen behøvede at gøre noget, relateret til nutidens menighedsliv med spørgsmålet: Hvad kan vi bruge det til? En sådan pragmatisme kan have en hvis afsporende effekt på fordybelsen i et emne, men når det gælder om at fastholde, at identitet og kirkesyn absolut har rod i fortiden, men er nu- og fremtidsorienteret, er den en stor hjælp.

Studiet af 'Menigheden i menigheden' 9.2.4. var nyt og fremmed for deltagerne. Ikke tankerne om den lille klasse og det lille band samt den store brede, institutionaliserede kirke for hele folket. Men forholdet, at ekklesiolaen og ekklesia'en udgør en symbiotisk relation, når situationen er optimal, havde svært ved at vinde tilslutning i begyndelsen. De fleste deltagere tolkes have en ekklesiola-identitet for hvem værdien i en mere folkelig, kulturåben og folkekirkelig profil ikke er umiddelbar. For andre deltagere udgjorde ekklesiola-idéen en trussel, fordi erfaringer havde vist, at ekklesiolaen enten udviklede sig i sekterisk retning eller blev et elitært, selvbekræftende forum, som trods en god indre funktion, ikke virkede fremmende på den del af menigheden, som var udenfor. Undervisning, samtale og diskussion skabte absolut større forståelse og perspektiv. Den samlede og generelle vurdering af workshoppen blev en bekræftelse af den antagelse, at arbejdet med kirkesynet, set ud fra den lokale menigheds perspektiv, styrker den enkeltes oplevelse af identitet som kristen og gør det muligt for den enkelte at sætte ord på denne identitet, hvilket igen giver den enkelte syn for opbyggelsen af menighedens funktioner her og nu samt stimulerer engagementet. Den basis, som en personlig, kristen identitet, der er rodfæstet i en klar forståelse af menighedens væsen, udgør, giver den nødvendige oplevelse af tryghed til det stabile og målrettede arbejde.

For de fleste deltagere blev arbejdet med skemaet 9.4 en god selvevaluering. Skemaets forside, som blev udfyldt ved workshoppens 1. samling, lod sig umiddelbart sammenligne med skemaets bagside, som blev udfyldt ved 7. samling, 3 måneder senere, efter undervisning, forkyndelse og eftertanke. Disse deltagere fandt den tankemæssige helhed i trekløveret: identitet – kirkesyn – målrettet engagement i menigheden.

For andre forblev dette trekløver stadig så abstrakt, at det ikke oplevedes motiverende og befordrende. Men selvom denne afsluttende, begrebsmæssige helhed ikke tonede klart frem, blev der

alligevel givet udtryk for, hvad studierne af menigheden havde betydet for oplevelsen af at være kristen og glæden ved arbejdet i menigheden. Det, der manglede i kognitiv klarhed fik udtryk i styrket oplevelse og følelse. Det er også et udtryk for identitet, omend ikke formuleret i ord.

Fælles for alle havde workshoppen haft den ubevidste sidegevinst, at identitet, fra at være meget individualistisk i sit indhold, havde bevæget sig i retning af det kollektive. Individ og menighed blev knyttet sammen, fordi det blev åbenbart, at den enkeltes oplevelse af identitet som kristen rodfæstes i den enkeltes forståelse af, hvad en menigheden er; – både menigheden som det erfarer liv i kirkebygningen, og menigheden som teologisk begreb og ideal. At menigheden farves af personers spiritualitet og bekendelse, det syntes ikke nyt, men at personer også i høj grad farves af den faktiske menighed og af de idealer for dens fremtidige liv, som holdes i hævd af menigheden, det perspektiv kom også til at fremstå tydeligt.

I andre dele af menighedens arbejde fx i menighedsrådets drøftelser og i lægprædikanteres andagter, kunne det konstateres, at workshoppen havde påvirket personers tanker og forståelse. Det er dog indlysende, at workshoppens indhold må holdes aktuelt og bevidst over længere tid for at få optimal og vedvarende virkning. Forkyndelsen kan naturligvis varetage denne fastholdelse, men de årlige drøftelser af menighedens arbejde og målsætning forud for pastoratskonferencen (menighedens årlige generalforsamling), vil være et udmærket tilfælde at holde fast i de begreber og tankegange om menigheden, som har været bearbejdet og vurderet i workshoppen. På den måde fastholdes deltagerne i workshoppen desuden til at knytte forbindelsen fra arbejdet i workshoppen til arbejdet i menighedens forskellige bestyrelser og deres mål for fremtiden.

Appendix

Menigheden år 2000

10. Den kritiske og konstruktive samtale i menigheden

Teologiens opgave er både at udøve kritik og være konstruktiv i forhold til de muligheder, der er. Det aller bedste er, at engagere de mennesker, det drejer sig om, til selv at indgå i udøvelsen af selvkritik og konstruktiv tænkning. Det bedste eksempel på denne disciplin er 2 Sam 12:1–13, omtalen af profeten Natan, der overfor kong David opstiller en lignelse, en historie, en tekst, der opflammer David i et medrivende engagement, som bliver en gennemgribende selvkritik og genoprettelse af de gode værdier, han selv havde nedbrudt. David spejler sig selv i Natans lignelse og fælder dom over sine egne gerninger. Lære- og Kirkeordningen opfordrer menighederne til at lade sig engagere i den kritiske eftertanke og konstruktive genoprettelses proces.

Vor teologiske opgave er konstruktiv. Hver generation må kreativt tilegne sig tidligere tiders visdom og søge Gud i deres midte for påny at reflektere over Gud, åbenbaring, synd, genløsning, gudstjeneste, kirken, frihed, retfærdighed, moralsk ansvarlighed og andre betydningsfulde teologiske anliggender.....

Vor teologiske opgave er fælles. Den udvikles i samtaler, der er åbne for de erfaringer, indsigt og traditioner, der er i Metodistkirken.

Denne samtale hører til i enhver menigheds liv. Den næres af lægfolk og præster, af biskopper, bestyrelser, virksomheder og af kirkens teologiske skoler.¹

Nedenstående følger 7 'Workshops om menigheden år 2000'² til brug for den kritiske, udfordrende og konstruktive samtale ved menighedsmøder, ledersamlinger, distriktssamlinger for præster og ledende lægfolk.

¹ Lære- og Kirkeordning 1993 § 68, p. 83–84

² Oplæggene til hver samling er baseret på artikelserie i 'Metodistkirken' 1992 nr. 4 – 10, som var en opsamling og videreudvikling af debatoplæg ved 'Idé- og Koordineringskonferencen,' november 1991, se Metodistkirkens Årbog 1992 p. 31–32, 35

1. samling. 10.1.

Hvad er en menighed?

Metodistkirken i Danmark er lille. Det præger vort billede af os selv:

Dels betones det landsdækkende fællesskab. Det stærkeste udtryk for denne forståelse er, at ændringer i medlemstallet på landsplan er den mest brugte målestok for kirkens tilstand.

Dels betones individet, det enkelte medlems betydning og samhørighed med helheden.

Kun de færreste kan overleve som kristen uden inspirationen fra det store fællesskab på landsplan, internationalt og fra andre kirkesamfund. Vi stiver vores for små tanker om den lokale menighed af med stoltheden over en god teologi og international fremgang. Og når vi er blevet skuffede over manglende vilje og initiativer i vores eget menighedsfællesskab, har vi glædet os oprigtigt, når andre kredse har omtalt deres gode frugter. Vi har forstået Stanley Jones' advarsel mod 'at forsumpe i for små åndelige miljøer.'

Men den stærke fokusering på det store fællesskab og det enkelte medlem har betydet, at vi har glemt og tilsidesat en helt afgørende pointe i den kristne troslære.

♦ Metodistkirkens svaghed

Det er lettere at se et afsporet menigheds-syn i andre kirkesamfund end i den sammenhæng, man selv står i. Men Metodistkirken er også et dansk kirkesamfund, som lever på bedste beskub med et afsporet kirkesyn.

Metodistkirkens svaghed består i, at vi ubemærket har sat lighedstegn mellem organisationen og kirke, menighed og pastorkonference. Organisation er vi gode til.

Lighedstegnet er så tydeligt, at vi simpelthen definerer alle pastorkonferencer som menigheder. Uden den definition har vi mistet vores øvelse i at forklare for os selv, hvad en menighed er.

♦ Myndiggjorte menigheder

Der er også mange, der tror, at årskonferencen kan træffe beslutninger om kirkens fremtid. Det kan årskonferencen umuligt gøre. Den kan give menighederne og præsterne gode eller dårlige arbejdsvilkår og etablere samarbejde udover vore grænser og inspirere kirken bredt og ordne lidt økonomi. Men alle de vigtige beslutninger og initiativer, der har med vækst at gøre, hører hjemme i menighederne. Det er det eneste sted, hvor kirken kan vokse. Ved at forskyde ansvaret for den type beslutninger fra menighederne til årskonferencen, svækker og umyndiggør menighederne sig selv, og årskonferencen tror om sig selv, at den kan gøre noget, som den ikke har nogen chance for at gøre. Gud give os myndiggjorte menigheder, der har kraften til at tiltage sig initiativet og magten i eget hus.

♦ Dynamiske menigheder

Sammenligner vi os med andre kirkesamfund, opdager vi hurtigt, at nogle kirker, som har lavere medlemstal end vores, alligevel har en større slagkraft og ses tydeligere i det kirkelige landskab, end vi gør.

Ligeledes tør vi uden blufærdighed hævde, at vore forkyndere og ledere kan måle sig med de personressourcer, vi ser i andre kirker. Det, vi er gode til, gøres ikke bedre i andre sammenhænge.

Et kirkesamfunds styrke er direkte afhængig af antallet af slagkraftige og dynamiske menigheder.

Dansk metodismes fremtid er afhængig af, om menigheder og præster genopdager, hvad en menighed er.

Til samtale

Er en menighed en religiøs serviceinstitution, hvor det enkelte menneske kan pleje sin private tro? Har det noget at gøre med bestyrelser og økonomi? Siger Bibelen noget, vi kan bruge?

2. samling. 10.2.

Mere end organisation

Da Jesus forlod disciplene på Kristi Himmelfartsbjerg, efterlod han sig ingen menighed. Jesus organiserede ingen kirke. Men hans adfærd blandt mennesker viser os, at Gud kan være nærværende i så små kredse, at vi ikke kan sætte nogen grænse for, hvornår en gruppe mennesker er for lille til at rumme Guds nærvær.

På den måde chokerer Jesus os, som er det efterfølgende kirkefolk, ved at vise, at Guds Rige og udbredelsen af troen er større og vigtigere end den organiserede kirke. Guds Rige er på færd uafhængigt af menigheden, og opgaven at udbrede troen er forudsætningen og grundlaget for menigheden.

Efterhånden voksede kirken frem og bredte sig til hele verden. De kristne erfarede, at menigheden var en realitet. Først bagefter spekulerede de over, hvad en menighed er.

♦ Mere end ...

Enhver menighed har altid vist sig at være mere end summen af menneskene. Guds

manifestation i den og virksomhed igennem den er menighedsdannende. En menighed er et Guds under.

Alle menigheder og kirker kan ledes tilbage til en spæd begyndelse, hvor kun en enkelt eller få personer indgår. Det ændrer dog intet ved, at en gruppe kristne mennesker skal have en vis størrelse, før der er så mange åndelige, menneskelige og materielle ressourcer tilstede, at der er tale om en menighed. Metodistkirkens samlede erfaring kaldes Lære- og Kirkeordningen. Heri står der, at en menighed, der oplever reduktion af medlemstallet til 50 eller derunder skal overveje og undersøge, om menigheden kan fortsætte som menighed eller ej. Alle kan sige sig selv, at det er det rene vrøvl at have et medlemstal som indikator for, om en menighed er en menighed. Men når kirken har turdet sætte tal på, er det helt sikkert fordi, der heri er gemt en væsentlig visdom. Og når tallet er blevet som nævnt, og ikke 20 medlemmer højere, er det for at sandsynliggøre, at når man har nået dette tal, har man i realiteten allerede passeret en grænse.

♦ Positiv visdom

For det første kan denne visdom positivt bruges til at frigøre mindre kredse fra det præstationskrav og den mindreværdsfølelse, som ofte er handlingslammende for de små kredse. En af de smertelige og tilbagevendende oplevelser som distriktsforstander er at møde trofaste og forbilledlige mennesker fra de små kredse, som direkte siger, at de har dårlig samvittighed over at være små og i et afhængighedsforhold.

For det andet kan denne visdom bruges til at tydeliggøre kirkens ressourcer.

Metodistkirken i Danmark består af 7 menigheder, som vi bør have store forventninger til. Det er glædeligt, at 7 menigheder har væsentlige forudsætninger for at være dynamiske og åndelige kraftcentre, hvor initiativerne kan blomstre, og hvor de menneskelige og materielle ressourcer er store nok til, at

både det interne menighedsliv og de udadrettede aktiviteter kan fungere.

♦ 7 = 77%

Når man vover at tale om stort og småt, er der stor risiko for den misforståelse, at de små kredse bringes i skudlinie og hænges ud.

Hovedpointen er at få de 7 store menigheder, der udgør 77 % (i 1997) af samtlige medlemmer, i tale og få dem til at vedkende sig den førende position, de har.

I det store fællesskabs navn er der sat lighedstegn mellem stort og småt. De små kredse har skullet affinde sig med urimelige præstationskrav. Og de store menigheder har vænnet sig til at tænke småt og selvstændigt, have middelmådige målsætninger og være tilfredse med at leve uden visioner.

♦ Lokomotiv

Årskonference, hovedbestyrelse og andre organer kan inspirere og stille gode rammer til rådighed. Men alle de afgørende beslutninger, der fører til sprudlende gudstjenesteliv, stolthed i udadrettede aktiviteter og udviklingen af rige, åndelige miljøer, kan kun træffes i menighederne.

De 7 menigheder er ikke alt, og der er ingen grund til hovmodighed, men de er lokomotivet i dansk metodisme. Det er dér, ressourcerne og mulighederne er, og hvis de ikke bliver brugt dér, af modige kristne, der tør tro stort, kan de ikke bruges andre steder. Kirken som helhed har brug for at kunne hvile på stærke menigheder, der bærer den selvstændighed og stolthed med sig, at her er stedet, hvor det flyder med mælk og honning.

Til samtale

Er en menighed et bestemt antal mennesker? Er det en bestemt funktion, et bestemt samspil, der gør en flok kristne mennesker til en menighed?

3. samling. 10.3.

En organisme i funktion

♦ STORT og småt

I det første halve århundrede af Metodistkirkens historie i Danmark, var der ikke tale om en selvstændig kirke eller selvstændige menigheder. Dansk metodisme var en missionsvirksomhed under den amerikanske kirkes missionselskab. Og det, vi kalder menigheder, var missionsstationer og prædikepladser, som blev betjent af missionspræster, der tilhørte årskonferencer udenfor landets grænser. Umiddelbart før århundredeskiftet overgik den første missionsstation til at være en selvstændig menighed.

Arbejdet med at gøre metodismens mission i Danmark til en rigtig kirke strakte sig over flere årtier, og da det skete, havde den nyfødte kirke 3634 medlemmer. (1911)

Først i begyndelsen af 1930'erne blev den økonomiske navlestreng til moderkirken i Amerika klippet over. Det blev en brat opgaven for de danske metodister at overtage alle missionens forpligtelser og opdage, at de store kirkebygninger, de mange ansatte og det vidt forgrenede arbejde, som selvfølgelig udtrykte optimisme og fremtidstro, trods alt krævede flere menneskelige og økonomiske ressourcer, end den unge kirke kunne præstere.

I de fremgangsrige årtier i begyndelsen af vort århundrede, hvor bygninger blev rejst for ikke-danske midler, advarede flere ledende prædikanter mod at sprede virksomheden for meget og mod at starte menigheder, hvor grundlaget var tvivlsomt.

Set i bakspejlet, har kirkegæld og den konstante økonomiske krise været et stadigt symptom på, at strukturen ikke har passet til kirkens størrelse. De fleste ressourcer er gået

til at holde sammen på helheden. Penge og opretholdelse har taget urimelig opmærksomhed. Den lille ressourcemæssige bevægelsesfrihed skabte en kirke med en lille tro, med små visioner om at komme udenfor egne rækker og en lav målsætning.

For over 50 år siden beklagede distriktsforstandere, at kirken ikke blot i sine spredte og små ressourcer, men især i sin tænkning og tro var blevet husmandsagtig. (Distriktsforstander L.C. Larsen)

I dag er over halvdelen af landets kredse som humlebien. Om den siges det jo, at al beregning og fornuft viser, at den ikke kan flyve, men det ved den ikke selv, så den flyver trygt videre. Over halvdelen af vore kredse burde ikke kunne eksistere i dag, hvis sund fornuft og de dystre domme havde sejret. Men de eksisterer! Og helt oprigtigt: Glæd dig og fryd dig, for det er i sandhed et Guds under! Nogle af disse små kredse er rigtig offensiv barrikade-kristendom. Andre er vedligeholdelses- og afviklingsarbejde. Nogle kredse har karakter af menighedsplantning, og her er troen meget større end fornuften og de menneskelige ressourcer. Tak og lov, at der kan ske noget uforudset og glædeligt i disse kredse, hvor stort set alle ressourcer nødvendigvis må bruges til indadrettet virksomhed. Det er hverken fornuft eller kirkestrategi. Det er Helligånden, der er på færde.

Andre kredse befinder sig i en mellemposition: enten bevæger de sig hen imod eller væk fra at være dynamiske og selvstændige menigheder.

Endelig har vi den gruppe menigheder, som udgør hovedparten af hele metodistbefolkningen. 3/4 af alle medlemmer tilhører 1/3 af menighederne. Af de store, der har fået meget betroet, bør vi også kunne forvente noget. Disse menigheder kalder vi store, fordi vi sammenligner dem med de små kredse. Men store er de ikke ud fra vores forståelse af, hvad en menighed er. De er lokomotivet i dansk metodisme, og alt skal gøres for at

stimulere dem til at indtage den position og blive selvstændige og voksne i eget hus. En ny bevidsthed om "at kunne selv" må gerne vokse frem.

♦ Hvad er en menighed?

En gruppe kristne mennesker er en menighed, når virksomheden har en sådan størrelse, at der

- *dels* er menneskelige ressourcer, et antal mennesker med nådegaver, evner, inspiration og initiativ, og

- *dels* er økonomiske ressourcer, hus og penge, som i sidste instans er afhængig af antal personer og deres engagement.

Disse ressourcers tilstedeværelse i en bestemt kirkebygning gør det ikke alene. Menighed, som et Guds under og mysterium, opstår først når ressourcerne, talenterne, bringes i funktion, således at der opstår en:

- indadrettet *centripetalkraft*: Det ser vi i menneskers nysgerrighed og opmærksomhed på menighedens liv og tro. Menigheden kommer til at virke som en magnet på omgivelserne, og menighedens helbredende og sjælesørgeriske karakter træder frem, og

- udadrettet *centrifugalkraft*: Det ser vi i gudstjenestelivet og alle aktiviteter, der udvikler, inspirerer og opbygger mennesker i fællesskabet for derefter at finde opgaver og engagement udenfor menighedens rammer.

Kirkens svaghed er ikke de svage menigheder, som vi ikke opnår noget ved at bebyrdes med yderligere præstationskrav.

Kirkens svaghed er, at hovedparten af medlemmerne tilhører menigheder, hvor man ikke tør tænke, tro og handle stort, så menighedslivet i højere grad kunne komme til at afspejle den sprudlende kraft og dynamik, som strømmer ud af evangeliet.

Kirken lever i menighederne. Kirken har ikke livet i anden form.

Til samtale

Hvis du kunne tildele dig selv tillidshverv i menigheden, hvilke to poster ville du så have mest lyst til at have? Hvorfor?

4. samling. 10.4.

Menighedens styrke –

– kirkens dynamik

Nogle kirkesamfund er opbygget på en sådan måde, at hver enkelt menighed er fuldstændig uafhængig og kører sit eget løb.

Andre kirkesamfund fungerer som store virksomheder, der dirigeres fra et centralt hovedsæde.

Metodistkirkens struktur kaldes konneksional. Det betyder sammenhængende fællesskab. Ikke fællesskab mellem fritstående personer, men fællesskab mellem selvstændige menigheder. Naturligvis er det enkelte medlems forhold vigtigt, men menighedernes rettigheder og gensidige forpligtelser har den helt dominerende rolle i vores forståelse af kirken.

♦ En ond cirkel

I modgangstider sker der en naturlig centralisering og tendens til at søge sammen. Metodistkirken i Danmark kan således takke et godt fungerende centralt apparat for, at kirken står relativt stærkt i dag. Centraliseringen har været nødvendig, men har bestemt også haft sin pris:

- Menighedernes initiativ og idé-udvikling er svundet ind.

- To store ressource-områder, nemlig pengene og de omrejsende præster, råder menighederne ikke over.

- Ledelsesansvar i landsarbejdet har haft højere status end det vigtigere arbejde i lokalmenerighederne, og menighederne har opfostret ledere til landsbestyrelserne, som har tænkt centralistisk.

- Bureaukratiet er blevet større end det kunne have været.

Når medlemmernes følelsesmæssige engagement og oplevelse af identitet har stærkere bånd til landskirken end til livet i menighederne, så saves den gren over, som kirken sidder på, for landskirken eksisterer kun i kraft af menighederne.

♦ Udfordring 2000

Det er nødvendigt at skabe større decentralisering i kirken. Beslutningerne skal så tæt på medlemmerne, som muligt. Vejen fra idé til handling skal gøres så kort, som mulig. Medlemmerne skal have let ved at følge pengenes vej fra giver til opgaverne.

Vi skal skabe en kirke, der får mennesker til at være kreative, til at blomstre op i aktiviteter og turde kaste sig ud i originale initiativer.

♦ Risiko

Den største risiko for kirken er, at menighederne måske bliver ved med at opfatte sig selv som filialer, der venter og venter og venter på ordrer oven fra eller venter på miraklet. Hvis menighederne ikke udviser den initiativrigdom, der kan få dem til at sprudle og vokse, så vokser kirken ikke.

Der er ingen, der kan erstatte den enkelte menighed. Ingen hovedbestyrelse og intet kabinet kan træde i stedet for den enkelte menighed eller gøre dens arbejde bedre. Den enkelte menigheds suveræne kvalitet er, at menneskene i den er en del af den by, den virker i. Medlemmerne har kontakter og en berøringsflade, som ingen andre kan erstatte. Og de beslutninger om aktiviteter, om gudstjenestelivet og om fremstød, som det lokale menighedsråd træffer, kan ikke besluttet bedre af nogen hovedbestyrelse eller biskop.

Og hvis det lokale menighedsråd ikke vil træffe nogle beslutninger om fremtiden, så er der ingen årskonference, der kan forhindre den i at gå til i passivitet og kedsomhed.

♦ Kirken er, hvad den kan blive

Det afgørende er ikke at menighederne ser, hvad de var engang, men i hvad menighederne kan blive i fremtiden.

Et træ kan ikke begynde at sætte frugt midt på en gren. Det er kun de enkelte kviste med knopperne, der kan det. En kirke kan kun vokse på eet niveau, og det er i menighederne.

Kirken lever og har livet, men kun i menighederne. Kirken er levende, når den er fremtidsorienteret: Kirken er, hvad den kan blive!

Til samtale

Når du drømmer om, hvordan din menighed ser ud i år 2000 og år 2005, hvad skal der så gøres nu?

5. samling. 10.5.

Menighedens ghettoer –

– arbejdsgrenene

Arbejdsgrenene har fungeret i henved 100 år. Det er lang tid. Men sammenlignet med kristendommens snart 2000 år lange historie, er arbejdsgrenenes placering i menighedslivet stadig et meget moderne påhit.

Den alders- og idéopdelte arbejdsform har alligevel været alment accepteret i så lang tid, at det opfattes som livsbetingelser for en menighed at have arbejdsgrenene: Kvindearbejde, børne- og ungdomsarbejde.

Det må imidlertid være klart, at arbejdsgrenene er arbejdsformer og metoder, som skal justeres og tilpasses tidens behov, hvis de skal overleve. De seneste årtier har vist, at alle arbejdsgrene befinder sig i en krise, hvor nyorientering er et krav.

♦ Nyorientering

– Kvindeforbundet er på to områder gået foran. Dels har de lokale kvindeforeninger haft stor betydning, som forum for kvindernes myndiggørelse og delagtighed i kirkens ansvar i en mandsdomineret tid. Dels har kvindeforeningerne reelt været bagland for kirkens ydre mission.

Kvindeforeningernes krise består især i, at de yngre kvinder ikke er tilstukket af arbejdet, sandsynligvis på grund af den almene kvindefrigørelse. De yngre kvinder har heller ikke valgt at søge fornyelse af MK indefra ved at tage aktuelle og påtrængende udfordringer op, som kun kvinder kan. Kirken har brug for, at have kvindegrupper, der kan op-søge det stadigt stigende antal ensomme indvandrerkvinder, som uden for eget hjem, kun må færdes blandt kvinder. Ligeledes

viser eksistensen af mange krisecentre for kvinder samt det store antal enlige mødre, at vor tid i aller højeste grad har brug for aktive, kristne kvindeforeninger. Men vort kvindeforbund og de ikke tilsluttede yngre kvinder er tilsyneladende ikke gearret til den type udfordringer.

– Børnearbejdet begyndt i sin tid som søndagsskole og nåede enorme dimensioner indtil arbejdsmarkedet skabte lørdagsfriheden, der forårsagede, at byerne blev tomme og døse i week-enderne. Søndagsskolerne skrumpede ind, og hverdagsklubberne voksede frem i skarp konkurrence med hele fritids- og underholdningssektoren. Senere kom børnekorene til. I de senere år har børnearbejdet udviklet sig på småbørnsområdet, medens arbejdet for børn i skolealderen bliver stadig vanskeligere. Det undervisende præg, som var karakteristisk for søndagsskolerne, har svært ved at finde sin nye plads. Den svage dåbsundervisning appellerer ikke til menighedernes ansvarsfølelse.

– Ungdomsarbejdet kan ikke i nogen menighed fremvise store foreninger. Det stadig stigende pres på skoleungdommen, danskerens vigende foreningstrang og ungdomsoprørets og frigørelsens frugter har alt sammen gjort sin ikke gunstige virkning på både ungdomsforeningerne og spejderarbejdet. Underholdningskulturen gennem TV-, video- og computerspillede har også spredt en lammende passivitet. Ungdomsarbejdet har ofte tidligere været et frugtbart og positivt, uroligt sted for idéudviklingen, både når det har drejet sig om centrale kristne emner, og når mere tvivlsomme området har haft interesse. Ungdomsforeningerne har tilsyneladende mistet en del appetit på de idéorienterede ting, og når tænderne endelig sættes i aktuelle emner, så viser de sig sjældent at være særligt hvasse.

♦ Legemet i funktion

"Arbejdsgrenenes situation er vanskelig, men de må selv genvinde deres styrke, og

naturligvis vil menighederne hjælpe, når de bliver bedt om det."

Arbejdsgrenene lever i mange menigheder deres eget liv, der isoleres stadigt mere. Naturligvis har hver arbejdsgren en vis selvstændighed. Men det, der er brug for, er, at hele menigheden vedkender sig det totale ansvar for arbejdet med alle aldersklasser og arbejdsformer.

Det er nødvendigt at nedbryde enhver tendens til, at arbejdsgrenene udvikles mod at blive ghettoer i samme kirkehus. En fælles, lokal ansvarlighed og et fælles, lokalt engagement bør kunne blive den positive indblanding, der stimulerer arbejdsgrenene til at sætte nye skud og få stor livskraft.

♦ Mål og organisation

Det ville være gavnligt, at arbejdsgrenene sammen med det lokale menighedsråd drøftede og formulerede formålsparagraf hvert 10. år. Formuleringen i sig selv er ikke det vigtigste, men overvejelserne om, hvad vi skal med den enkelte arbejdsgren, er afgørende at få løftet fra diverse delegeretmøder på landsplan til den lokale menighed. Arbejdsgrenene er ikke betydningsfulde i sig selv. De er stadig kun arbejdsmetoder og former. Det virkeligt betydningsfulde er de mennesker, alders- og idégrupper, som arbejdet drejer sig om.

Når målsætningen aktualiseres, så tænker man først på de mennesker, der skal nås og den behovssituation, de befinder sig i.

Dernæst indrettes aktiviteterne og bestemmelserne, så der er størst chance for at nå resultaterne.

Arbejdsgrene må tænke menighedscentret, og menighederne må for alvor tage arbejdsgrenene til sig.

♦ Succes

De yngre familiers engagement er i fremgang over alt. Familieprogrammer og gudstjenester, der tilrettelægges med flere generationer som målgruppe, får god tilslutning i

de fleste menigheder. Gospelkorene, som skyder frem flere steder, samler mennesker fra en bred aldersgruppe.

Der er meget arbejde, der lykkes i kirken. Det er bare ikke samme slags, som det, der lykkedes tidligere. Ser du det? Og glædes du over det? Og vil du være med til at forme din menigheds arbejdsmetoder, så de i højere grad er anvendelige overfor mennesker år 2000?

Til samtale

Hvis ikke de traditionelle arbejdsgrene eksisterede, hvordan skulle menighedens arbejde så fungere, og hvilke aktivitetstilbud og aldersopdelt program skulle menigheden give sine medlemmer?

Hvordan oplever du *samsillet* mellem de forskellige generationer, der er repræsenteret i din menighed?

På hvilke områder er der et *frugtbart spændingsfelt*?

Og på hvilke områder er stor aldersforskel *belastende* for fællesskabet?

6. samling. 10.6.

Hvad skal vi med præster?

♦ Rejseprædikanter

Apostlene, Paulus og første generation prædikanter tilhørte det rejsende præsteskab. De var evangelister og missionærer, der ikke slog sig ned i bestemte byer og ikke byggede menigheder op omkring sig. Den længste tid, de opholdt sig i samme by var sandsynligvis få år. Og i hvert tilfælde havde Paulus arbejdet ved siden af. Første generation prædikanter kan betragtes som evangelisations-team, der udøvede deres ledelse ved at prædike.

Næste generation ledere i kirken var fastboende præster, der i høj grad var hjemme i den kultur og by, de virkede i. Det var dem, der af apostlenes ustrukturerede bevægelse organiserede rigtige menigheder. Disse præster udøvede deres ledelse ved forkyndelsen, men også ved at organisere virksomheden, sætte andre medarbejdere igang og motivere medlemmerne til at missionere.

I kristendommens første 3-400 år gennemgik ledelsen af kirken en meget stor udvikling, fordi menighederne og samfundet forandredes.

♦ Metodistprædikanterne

John Wesley var kun menighedspræst i en ganske kort periode. Det foregik i Amerika og var ikke den største succes. Han måtte flytte til sidst, fordi han ikke formåede at løse konflikter, han selv var involveret i.

John Wesley og de første metodistprædikanter var rejseprædikanter. De satte en masse igang og underviste om klasserne og smågruppernes funktion, men det var andre, der udførte det faktiske arbejde med at bygge metodistmenighederne op.

Efterhånden blev Metodistkirkens prædikanter mere og mere fastboende, men højst få år hvert sted.

Præsterollen har altid været under udvikling.

♦ Danmark

Historien med begyndelsen, udvikling og ændringen i prædikanternes arbejde gentager sig i dansk metodisme. De første prædikanter udøvede deres ledelse ved at forkynde. Det var husmøder og større offentlige møder.

De næste prædikanter organiserede menighedene. Naturligvis prædikede de. Men deres vigtigste opgave var at undervise og motivere medlemmerne til at evangelisere samt at høste missionens frugter, når medlemmerne bragte nye mennesker til møderne. Og der var behov for forbøn, overgivelse og undervisning.

♦ Nutidens præster

Præstetjenesten i dag har forandret sig i takt med kirkens og samfundets udvikling. Forkyndelses- og undervisningsopgaverne er blevet stadigt færre. Papir- og kontorarbejdet er vokset betydeligt.

I gamle dage kom folk til kirken eller husmøderne af sig selv eller i kraft af medlemmernes annoncering fra mund til øre. Nu er det absolut største arbejde at motivere folk til at komme. En præst i dag skal kunne reklamere for aktiviteterne og sælge sig selv.

I gamle dage var autoritetstroen og respekten for den åndelige leder så stor, at præstens dårlige sider og manglende kvalifikationer blev minimeret eller direkte forsvandt. Nu er præsten kommet ned på jorden til folket, heldigvis, men også ned til folkets dom og krav. Det almene uddannelsesniveau er steget, og præst og menighed er blevet lige. I forhold til de gamle præster er nutidens præster blevet meget små, selvom deres uddannelse er meget bedre, og de har ingen beskyttelse af deres svagheder. Det betyder, at kravene til præstegerningen er vokset, og en

moderne præst kommer ikke langt, hvis han eller hun kun kan forkynde.

♦ Menneskekontakt

For få år siden blev præsterne i Danmark spurgt, hvilke af deres arbejdsopgaver de gerne ville bruge mindre tid til, og hvilke opgaver, de gerne ville udvikle og prioritere højere. Naturligvis var svarene forskellige, men det helt gennemgående træk var, at alle ønskede at bruge mere tid på menneskekontakt, det vil sige forkyndelse, sjælesorg, undervisning og evangelisation. Men bestyrelses- og kontorarbejdet vokser og stjæler urimeligt meget tid. Præsterne tænker sundt og har en god indstilling, men kirken får alt for lidt ud af præsterne, fordi deres arbejdskraft udnyttes til opgaver, som andre kan gøre, og måske gøre bedre.

♦ Præsterollen

I Bibelen tales der om evangelister, hyrder, profeter og lærere. Vi forventer, at moderne præster er det hele.

Dertil kommer nogle nye kvalifikationer:

Præsten er den dynamiske og organiserende leder i stil med lederen i en virksomhed. Præsten er bladredaktøren i stil med journalisten og reklamefolk. Præsten er konsulent i stil med rådgivere og eksperter. Præsten er terapeuten med psykologisk tilsnit. Og præsten skal mindst have livserfaring som en 50 årig, men bør ikke over 30 år. Det er ikke sært, hvis en menighed skulle blive skuffet over præsten.

♦ Præstekirke

Metodistkirken er en præstekirke, fordi præsterne i antal er få, men bestemmer utroligt meget og får lov til det. Årskonferencen domineres af præstesynspunkter. I menighederne opfattes præsterne let som virksomhedsledere, direktører, generalsekretærer, der skal optræde i en rolle som arbejdsgiver overfor menigheden.

Præsterne er i for høj grad blevet deres egne arbejdsgivere, og det er ulykkeligt for både præsterne og kirkens udvikling.

Præsterne er vigtige ressourcepersoner, men det er en tydelig svaghed, at kirken er så afhængig af præsterne.

♦ Ledelse

Kirkens struktur lægger op til, at kirken administrativt og ledelsesmæssigt kan fungere og hvile i sig selv. Derfor pålægger Kirkeordningen lægfolket ledelsesmæssigt ansvar i menighedsråd og landsbestyrelser. Kirken er præsternes arbejdsgivere, der skal have afgørende indflydelse på, hvad præsterne skal lave.

♦ Lad lægfolket tage magten

Det er ikke hensigten at polarisere to grupper i samme kirke, præster og lægfolk, men at skabe større bevidsthed om, at hele kirken bedre kan udnytte de åndelige og uddannelsesmæssige ressourcer, som præsterne udgør. Præsterne er selv meget opmærksomme på udviklingen og ændringen af præsterollen. Men hvad siger menighederne? Det er nødvendigt for fremtidens kirke, at lægfolket giver præsterne et meget stærkere modspil i årskonferencen og menighederne ved at fratage dem de opgaver, de ikke bør bruge tid og kræfter på, så de får bedre mulighed for at udvikles på de områder, hvor de har deres særlige tjeneste. Præsternes nuværende plads kan dels virke passiviserende på andre i kirken, dels gøre det vanskeligt at sætte større krav på de områder, hvor deres hovedopgaver bør ligge.

Til samtale

Prøv at få en langsom, positiv, inspirerende og frugtbar proces i gang ved at bruge legen, som tankernes smeltedigel. Skriv for sjov en stillingsannonce og arbejdsbeskrivelse for en tænkt præst i jeres menighed og få jeres præst til at kommentere sammenhængen mellem menighedens forestilling om præstens tjeneste og det, præsten rent faktisk laver.

Eller skriv præstens månedlige opgaver ned på papir. Lad præst og menighed hver for sig sætte arbejdstimer på de forskellige opgaver og sammenlign det, menigheden tror og gerne vil, at præsten bruger sin tid til, med det, præsten faktisk laver. Leg med alvoren kan være frugtbart og tankevækkende.

7. samling. 10.7.

Identitet og ansvar

"Hvis kristentroen ikke begynder i det dybt personlige, så begynder troen aldrig. Men hvis kristentroen forbliver en privatsat, så er den død!"

John Wesley

De første stærke ledere i kirken var Jesu disciple. Tilsyneladende var de ganske almindelige mennesker. Men de havde en utrolig stærk fremtræden, som vidner om deres selvsikkerhed og stærke identitet. De havde ingen kirke at læne sig op ad.

Deres identitet og kristne udstråling havde rod i 3 ting: For det første deres kald, for det andet opgaven, de havde fået, og for det tredje den daglige oplevelse af Jesu nærvær.

John Wesley var indtil sit 35. år en søgende og identitetssvag kristen. Men så fik han form og retning på sit kristenliv og blev en selvstændig og identitetsskabende åndelig leder. Mennesket Wesley tog form af Guds kald, Guds opgave til ham samt oplevelsen af Guds daglige nærvær.

♦ År 2000

Hvad er det, morgendagens metodister kommer til at tage form efter?

Der er ingen begrundet årsag til at nedvurdere metodister i forhold til andre kristne. I vores del af verden er der en frustreret søgen efter kristen identitet, fordi kirkerne over en kam har mistet fodfæste. Rent faktisk har danske metodister en stærkere oplevelse af identitet end de fleste.

Et stort problem er, at vort folk ofte smittes af landets dominerende forståelse af, hvad det vil sige at være kristen. Det gamle statskirkesystem gør, at folk opfatter kirken, som en institution, man kan besøge, når der

er noget spændende på programmet. Man er kristen, når man kommer i kirkebygningen et rimeligt antal gange.

Overføres dette misforståede kirkesyn på en frikirkemenighed, kan det tage sig sådan ud, at præst og en lille gruppe medarbejdere tilbereder kirkens tilbud, og flertallet i menigheden bedømmer tilbudene og deltager i det mest attraktive. Menighedens aktiviteter er blevet et mål i sig selv. Medlemmerne får deres oplevelse af identitet i kraft af at komme til møder i kirken.

Ingen frikirke kan overleve, hvis et statskirkeligt kirkesyn får overtaget.

♦ Stærke menigheder

Menighedernes styrke kan kun opbygges af bevidste og forankrede mennesker. Man kan ikke lave en supermenighed af profilløse og uinspirerede kristne. Her slår smarte strategier og kirkevækstprogrammer ikke til.

Metodistkirkens menigheder har utroligt mange fine personressourcer. En god del af medlemmerne er imidlertid lammede af den tanke, at de ikke tror om sig selv, at de er gode nok og kan bidrage med noget. Vejen til stærke menigheder begynder ikke med smarte planer og fine ord. Tværtimod kan det tage pusten fra folk. Vejen til stærke menigheder begynder med at myndigforklare medlemmerne, så de ser deres egen værdi.

♦ Rod i menigheden

Man kan ikke være kristen og svæve i et åndeligt vakuum. Privatreligiøsiteten og eremitkristendommen kender Bibelen ikke til.

En kristen hører hjemme i sin menighed. De andre menighedsmedlemmer, få eller mange, unge eller gamle, er Guds gave til mig, for at jeg kan leve som kristen.

Trofasthed overfor menigheden er begyndelsen til en positiv fremtid. Det hedder jo ikke 'gudstjeneste' for ingenting, selvom 'gudsforestilling' eller 'opvisning' nogle gange synes at være mere dækkende for menneskers indstilling.

♦ Stimulanser og vidsyn

Men selvom vi skal anbefale vort folk at være meget mere engagerede i deres egen lokale menighed, så må vi også advare imod at forsumpe i for små åndelige miljøer.

Det har intet at gøre med menighedens medlemstal. Det drejer sig om, hvor snævert, hvor ensrettet og begrænset miljøet er i menigheden.

Vi skal alle have åndelige stimulanser for at kunne sprudle og leve et vitalt og engageret kristenliv.

Menigheden er mit hjem, min base, men alle menigheder er snævre på en eller anden måde. Ingen aktivitet i menighed kan på én gang være karismatisk og højkirkelig, kulturel og vækkelsesbetonet, akademisk undervisende og følelsesladet mediterende. Og ingen kristen har behov for de samme ting på samme tidspunkt.

Menigheden er mit hjem, men jeg har mange tråde til det store kristne folk, og jeg føler et stærkt slægtskab med flere kirkelige traditioner, som aldrig bliver mine. Jeg engagerer mig ikke til højre og venstre, men jeg lever af en masse impulser, som jeg får udefra.

For stor en del af vort folk bliver triste og mismodige, fordi deres kristenliv og helhedssyn kun er relateret til deres egen menighed. Perspektiverne er ganske enkelt for små og husmandsagtige. Der er for langt imellem, at folk lader sig positivt provokerer til nytænkning ved at læse en kristen bog, følge med i kristne blade eller høre forkyndelse af fremmede.

Kristne hører hjemme i menigheden, men vokser af vidsyn og kendskab til det levende, kristne folks mangfoldige livsytringer.

Jeg er stolt over at være metodist, men det har jeg først opdaget i mødet med livet udenfor menigheden.

♦ Ansvarlighed

Metodistkirken er ingen institution ligesom statskirken. Hvis ikke brugerne vil tage

ansvar for den, så ophører den med at eksistere. Menigheden er intet uden ansvarlige medlemmer.

Hvis man oplever, at man selv er et nul – uden identitet – så er man ikke oplagt til at tage noget ansvar. Vort folk skal myndiggøres gennem undervisning og forkyndelse af Guds kald, af Guds opgave og af Guds daglige nærvær. Det giver kristen udstråling, som andre kan tage form efter.

♦ Skabende

Kirkens fremtid er afhængig af, at der i de enkelte menigheder er et antal mennesker, der har en tydelig forståelse af, hvem de selv er som kristne, og hvor menigheden skal bevæge sig hen.

I en sund menighed vil mennesker udvikles til at tage ansvar og til at få den klare fornemmelse, hvordan menigheden skal udvikles. Det er en ledende gruppe, som ikke blot er med og ikke blot venter på direktiver fra oven, men som er ansvarlige og skabende i deres arbejde for menighedens fremtid.

En sund menighed er et arbejdsfællesskab, hvor en væsentlig del af personerne kender opgaverne og målsætningen og deres egen personlige plads i helheden.

En sund menighed er en menighed, der føler sig myndiggjort til at tage initiativer, til at formulere mål, vurdere ressourcer, fastsætte handlingsplan, udøve selvkritik, gennemføre aktiviteter og høste frugten.

Din menighed er, hvad den kan blive.

Til samtale

Er det rigtigt, at kirkens forskellighed og omtalen af mangfoldighed og rummelighed i menigheden er godt? Eller er det blot udtryk for eftergivenhed overfor tidens populære idéer?

Litteraturliste

- Aagaard, Anna Marie Identifikation af kirken
Frederiksberg: Anis, 1991
- Aland, Kurt, Ed. The Greek New Testament Third Edition
United Bible Societies, 1975
- Allin, Otto m.fl. Biskop Bast og hans anklagere
København: Kirkeværgerne (Egmont Petersen), 1925
- Allardt, Erik & Littunen, Yrjö Sociologi
Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1975
- Andersen, Arlow W. The Salt of the Earth
Nashville: Norwegian–Danish Methodist Historical Society, 1962
- Andersen Nexø, Martin Bornholmer noveller
København: Gyldendal, 1977
- Askholm, Margrethe Glimt fra den fynske metodisme.
Historisk Årsskrift for Metodistkirken i Danmark.
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1972
- Baker, Frank John Wesley and the church of England
London: Epworth, 1970
- Balling, J.L. & Lindbardt, P.G. Den nordiske kirkes historie
København: Nyt Nordisk Forlag, 1973
- Bang, J.P. Grundtvig og England
København: Kirkeligt Samfunds Forlag, 1932
- Bast, Anton Ed. Fyrtaarnet 2. årgang 1898
Odense: 1898
- Bast, Anton Centralmissionen gennem 10 Aar
København: Fyrtaarnets Forlag, 1919
- Bast, Anton Paaske og Pinse
Vejle: Kristelig Bogforenings Forlag, 1919
- Bast, Anton I Mesterens Tjeneste
Vejle: Kristelig Bogforenings Forlag, 1923

Bast, Anton Syv smaa Taler
1923

Boesak, Allan Livet værd
København: Gad, 1984

Book of Discipline 1996, The
Nashville: The UMC Publishing House, 1996

Boysen, Svend C. Kristenheden i karismatisk opbrud
Århus: Aros, 1979

Brandstrup, Lasse Europas religion
København: Borgen, 1997

Brown, Colin, Ed. The New International Dictionary of New Testament Theology Vol. I-IV
Michigan: Paternoster, 1976

Brueggemann, Walter Texts Under Negotiation
Minneapolis: Fortress Press, 1993

Burt, William Europe and Methodism
New York: Eaton & Mains, 1909

Campbell, Ted A. John Wesley and Christian Antiquity
Nashville: Abingdon, KB, 1991

Cappelørn, Niels Jørgen, red. De apostolske Fædre
København: Det danske Bibelselskab, 1985

Caspari & Johnson, Ed. Konkordiebogen (norsk oversættelse)
Christiania: Jacob Dybwad, 1882

Castro, Emilio Sent Free
Geneva: WCC Publications, 1985

Christensen & Göransson Kyrkohistoria Vol. I-III
Lund: Scandinavian University Books, 1978

Confessing the One Faith, Faith and Order Paper No. 153
Geneva: WCC Publications, 1991

Cragg, Gerald R. The Church and the Age of Reason 1648-1789
New York: Penguin Books, 1985

Dansk Kirkehåndbog
København: Scandinavia, 1989

Dansk Kirkeret

København:

Deminger, Sigfrid Evangelisk på indiska villkor

Örebro: Libris, 1985

Drømmen om Amerika

København: Nationalmuseet, 1984

Edwards, David L. Christian England

London: Collins Fount Paperbacks, 1985

Ernst, Poul m.fl. Vort Møde med Oxford-Gruppen

København: Frimodts Forlag, 1935

Fotland, Roar G. red. Teologisk Forum Årg. VI Nr. 1

Bergen: 1992

Gaarde, S.N. Metodistkirken i Danmark 1858-1908

Esbjerg: Kristelig Bogforenings Forlag, 1908

Gaarde, S.N. Chr. Willerup

Vejle: Kristelig Bogforenings Forlag, 1915

Gaarde, S.N. Konsul Harald Døllner. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark

Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1932

Garber, Paul Neff The Methodists of Continental Europe

New York: Missions and Church Extension, 1949

Garber, Paul N. & Short, Roy H. History of Methodism in Europe

Office of the Secretary of the Council of Bishops of the UMC, 1980

Gerhardsson, Birger Evangeliernas förhistoria

Lund: Verbum, 1977

González, Justo L. Christian Thought Revisited

Nashville: Abingdon, 1989

Gospel and Cultures – an ecumenical agenda WCC Unit II

Geneva: Gospel and Cultures Study Process, 1994

Grane, Leif Den danske Folkekirkes Bekendelsesskrifter

København: Haase, 1981

Grane, Leif Martin Luther, Den store Katekismus

København: Haase, 1976

- Grundtvig, N.F.S. Kristenhedens Syvstjerne
Kjøbenhavn: Karl Schønberg, 1883
- Grundtvig, N.F.S. N.F.S. Grundtvigs Breve til hans Hustru under Englandsrejserne 1829–1831
København: Aage Marcus, 1920
- Gustafsson, Berndt Religion och Samhälle
Lund: Liber, 1978
- Haagensen, A. Methodismens og Lutheranismens virkelige Lighed og Ulighed i Troeslæren
Chicago: Den Christelige Talsmands Forlag, 1879
- Haagensen, A. Den Norsk–Danske Methodismes Historie
Chicago: Den norsk–danske Boghandel, 1894
- Haddal, Ingvar Med tusen tungers lyd
Oslo: Luther forlag, 1980
- Hagen, Odd Vår Kristne Tro
Oslo: Norsk Forlagsselskap, 1953
- Hagen, Odd Preludes to Methodism in Northern Europe
Oslo: Norsk Forlagsselskap, 1961
- Hansen, Adolph Pastor H. Hansen. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1936
- Hassing, Arne Religion and Power
Laka Janaluska: General Commission on Archives and History, 1980
- Hawley, Bostwick Methodismens Haandbog Oversat af B. Johansen
Chicago: A. Haagensen, B. Johansens og Chr. Treiders Forlag, 1876
- Heikel & Fridrichsen, Grekisk–Svensk Ordbok
Lund: Liber, 1934
- Heitzenrater, Richard P. Wesley and the People Called Methodists
Nashville: Abingdon, 1995
- Hendersen, Lisbeth, red. Konflikt i kirken
Frederiksberg: Anis, 1988
- Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1932, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 49, 72, 77
- Häggglund, Bengt Teologins Historia
Lund: Liber, 1975

- Hylleberg, Bent & Jørgensen, Bjarne Møller Et kirkesamfund bliver til
Holbæk: Føltved, 1989
- Ingerslew, John P. 5 Aar hos Biskop Bast
København: Frimodts, 1925
- Jakobsen, Hans Borup De stærke Jyder
Jelling: 1976
- Jeremias, Joachim Die Kindertaufe in den ersten vier Jahrhunderten
Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1958
- Jerwell, Jacob Gud og hans fiender
Oslo: Scandinavian University Books, 1977
- Johansen, Svend Karl Schou. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1934
- Johansen, S.K. Kirkebygningen. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1941
- Jones, E. Stanley Kristus og Indien (The Christ of the Indian Road, 1925)
København: Det danske Missionselskab (Lohse), 1926
- Jones, E. Stanley Kristus ved det runde Bord (The Christ at the Round Table, 1927)
Esbjerg: Rosendahls Forlag, 1934
- Jones, E. Stanley Helligaanden og vor slægt (The Christ of every Road, 1930)
Aarhus: De unges Forlag (Lohse), 1930
- Kent, Harald Jensen Danske Mormoner
København: Utahmissionen, 1913
- Kieffer, Rene 'Mer-än'-Kristilögin Ringgren, Helmer red. Svensk exegetiks Årsbok nr. 44
Lund: Almqvist & Wiksell, 1979
- Knudsen, Johannes Frikirkedannelse
Kolding: Konrad Jørgensens Forlag, 1965
- Källstad, Thorvald John Wesley and the Bible
Stockholm: Nya Bokförlags Aktiebolaget, 1974
- Langford, Thomas A. Practical Divinity
Nashville: Abingdon, 1984
- Langford, Thomas A. Doctrine and Theology in The United Methodist Church
Nashville: Abingdon, 1991

- Larsen, Emil Vejle en oase midt i ørkenen
Vejle: Vejle Amts Aarbog, 1964
- Larsen, Emil Brydningen
København: Tro og Liv, 1965
- Larsen, Emil Menigheden og børnene
København: Kurér-forlaget, 1977
- Larsen, Emil Der bor en længsel ...
København: Metodisthistorisk Selskab, 1978
- Larsen, Emil Chr. Willerup
København: Metodisthistorisk Selskab, 1981
- Lindhard, P.G. Vækkelse og kirkelige retninger
Århus: Aros, 1978
- Lindström, Harald Wesley og Helliggørelsen
Frederikshavn: Kurér-Forlaget, 1977
- Listov, A. Brødrene Wesley og Methodismen
Kjøbenhavn: Gyldendahl 1861
- Luther, Martin Om koncilierne og kirken, 1539. Dogmatiske Tekster
Århus: Institut for Dogmatik, 1979
- Lövestam, Evald Apostlagärningarna
Stockholm: Verbum, 1988
- MacClenny, W.E. The life of Rev. James O'Kelly
New York: Edwards & Broughton, 1910
- Malm, Folke Den metodistiska väckelsen i England
Stockholm: Sanctus, 1977
- Mann, Niels Festskrift i Anledning af Frederikshavns Metodistmenigheds 50 Aars Jubilæum
Frederikshavn: Menighedsrådet, 1927
- Mann, Niels Fra Metodismens første dage i Danmark.
Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1933
- Mann, Niels Metodistkirken, Kapitel VI i Danmarks Frikirker
København: Kurer-Forlaget, 1954

- Mann, Niels Nordøst-Vendsyssel. Historisk Årsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1972
- Marquardt, Manfred John Wesley's Social Ethics
Nashville: Abingdon, 1992
- Mathews, James K. Set Apart to Serve
Nashville: Abingdon, 1985
- Matzen & Timm Haandbog i den danske Kirkeret
København 1891
- McBrien, Richard P. Katolsk Tro gennem to Årtusinder (Catholicism, study edition)
København: Niels Steensens Forlag, 1987
- McLeod, Hugh Religions and the People of Western Europe 1789-1970
Oxford: Oxford University Presse, 1981
- Meistad, Tore Methodism as a carrier of the holiness tradition in Norway
Alta: ALH-forskning, 1994:2
- Mead, Loren B. The Once and Future Church
New York: Alban Institute Publication, 1993
- Metodistkirken, Kristelig Talsmand nr. 4 – 10
Århus: Kurér Forlaget, 1992
- Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning 1993 (TBOD 1992)
Helsingfors: Nord-Europas Centralkonferens, 1993
- Minutes of the Methodist Conferences 1773 to 1794
Baltimore: Photo Copy by Strawbridge Shrine Assn, Lovely Lane Museum
- Missions Tidende, Den Biskoppelige Methodist Kirkes Danske
1875 nr. 7
- Møller, Orla Søndagsskolen
København: Gad, 1951
- Molland & Lindhard Kristne kirker og trossamfund
København: Gad, 1976
- Moore, Henry The Life of Mrs. Mary Fletcher
New York: Carlton & Phillips, 1856

- Mortensen, Kurt red. Apostolsk Kirke i Danmark 1924–1974
Roskilde: Apostolsk Kirke, 1974
- Neiiendam, Michael Frikirker og sekter
København: Gad, 1927
- Nielsen, Chr. Metodismen i Bjerre Herred. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1932
- Nielsen, C. Superintendent J.J. Christensen. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1935
- Nielsen, Chr. Fiskeskipper Niels Tvilling Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1937
- Nielsen & Noack, red. Gads Danske Bibelleksikon Vol I–III
København: Gad, 1981
- Nilsson, Kjell Ove Teologins Förnyelse Nordisk Ekumenis Skriftserie nr. 7
Uppsala: NEI (Fyris–Tryck), 1986
- Norwood, Frederick A. The story of American Methodism
Nashville: Abingdon, 1992
- Nuelsen, John L. Geschichte des Methodismus
Bremen: ca. 1920
- Nyberg, Jens De statskirkelige Forhold paa Willerups Tid. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1941
- Oduyoye, Mercy Amba Hearing and Knowing
New York, Orbis Books, 1993
- Olesen, Elith De frigjorte og trællefolket
Frederiksberg: Anis, 1996
- Olesen, O, red. Et Klassemedlems Raadgiver
Kristiania, Den religiøse Traktatforening's Forlag, 1883
- Olesen, Ole Lokalprædikant Lars Dam, Nexø. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1939
- Prenter, Regin Kirkens Lutherske Bekendelse
Fredericia: Lohse, 1978

- Ralston, Thomas N. Grundrids til Theologien
Kjøbenhavn, Willerup (Elvius), 1858
- Rasmussen, Helge, red. En dansk vækkelsesbevægelse
København: Missionsforbundets Forlag, 1963
- Rasmussen, P. Pastor Chr. Thaarup. Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1937
- Reid, J.M. & Gracey, J.T. Ed. Methodist Episcopal Missions, Vol II
New York, Eaton & Mains, 1895
- Religion In America, 1800–1960
- Richey, Russell E. Early American Methodism
Indiana: University Press, 1991
- Rognerud, Geo. Den biskoppelige methodistkirkes virksomhet i Europa
Methodistkirkens Hundreaars Missionsjubilæum
Kristiania: Norsk Forlagsselskab, 1919
- Rosenkrantz, Palle Biskop Bast og de fattiges penge
København: Woels Forlag, 1923 (1928)
- Rønnow, Helge Brødremenigheden – en levende tradition
Christiansfeld: Savanne, 1980
- Salmebog for Kirke og Hjem
København: Det kgl. Vejsenhuses Forlag, 1897
- Salmebog for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Kurér-forlaget, 1953
- Segovia & Tolbert, ed. Reading from this Place vol 1
Minneapolis: Fortress Press, 1995
- Skandinaviska Metodistkongressen, Förste (Forhandlingsprotokol, ed: J.M. Erikson)
Stockholm: Nya Bokförlag AB, 1912
- Skandinaviska Metodistkongres, Den 2den (Forhandlingsprotokol, ed: C. Nielsen)
Vejle: Kristelig Bogforening, 1914
- Sløk, Johannes Det religiøse sprog
Århus: Centrum, 1981

- Sløk, Johannes Den kristne forkyndelse
Århus: Centrum, 1983
- Sløk, Johannes Da Gud fortalte en historie
Århus: Centrum, 1985
- Smith, Eugene R. Ed. The Gospel in All Lands
New York: Eaton & Mains, 1897
- Smith, J Grunde for at blive Methodist
Kjøbenhavn: Willerup (Elvius), 1860
- Snyder, Howard A. The Radical Wesley
Illinois: Inter-Varsity Press, 1980
- Store Danske Encyklopædi, Den vol 1, 4, 6
København: Gyldendahl, 1994, 1996
- Sugirtharajah, R.S. Ed. Asian Faces of Jesus
New York: Orbis Books, 1993
- Sulzberger, A. Christliche Glaubenslehre
Bremen: Verlag des Tractathauses, 1898
- Sundén, Hjalmar Religionen och Rollerna
Stockholm: Verbum, 1959
- Særmark, H. Epworthforeningen gennem 50 Aar.
Historisk Aarsskrift for Metodistkirken i Danmark
Esbjerg: Metodisthistorisk Selskab, 1942
- Teislev, Richard Reformatoren Jan Hus og hans vej til bålet
Århus: Aros, 1965
- Thodberg, Chr. & Thyssen, A.P. red. Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys
Århus: Anis, 1983
- Thyssen, Anders Pontoppidan, red. Vækkelsernes Frembrud i Danmark vol I–VII
København: Gad, 1960–77
- Tjenesten som biskop i Metodistkirken, Studierapport
Den Nord-Europæiske centralkonference 1997
- Troeslære og Disciplin for den Biskoppelige Methodistkirke, 1876, 1888, 1896, 1908
Kristiania: Den religiøse Traktatforenings Forlag, 1878, 1890, 1898, 1910

- Troeslære og Disciplin, Den biskopelige metodistkirkes
Chicago: The Methodist Book Concern, 1912
- Vor Aarbog, 1907, 1910, 1911, 1912, 1918, 1930, Årbogen, 1992, 1997
- Watson, David Lowes The Early Methodist Class Meeting
Nashville: Discipleship Resources, 1987
- Wesley, Charles Epigram
Bristol: New Room Museum, 1784
- Wesley, John På Bibelns grund Vol I & II (Standard Sermons)
Stockholm: Nya Bokförlags Aktiebolaget 1970
- Wesley, John The Methodist Societies Ed. Davies, Rupert, Vol 9
Nashville: Abingdon, 1989
- Wesley, John The Letters of the Rev. John Wesley Ed. Telford, John, Standard Edition, 8 Vols
London: Epworth, 1931
- Wesley, John The Works of the Rev. John Wesley, A.M. 14 vols
London: Zondervan, 1958
- Wesley, John The Oxford Edition of Wesley's Works 34 vols
London: Oxford
- Wesley, John Et Liv i Hellighed, John Fletchers Levnetssløb
København: Kirkeklokkens Forlag, 1919
- Wesley Theological Seminary 1994-95 Catalog
Washington: 1994
- White, James F. Introduction to Christian Worship
Nashville: Abingdon, 1992
- Willerup, C. Ed. Uddrag af Den Methodist-Episkopale Kirkes lære og Disciplin
Frederikshald: Den Methodistiske Boghandlings-Forlag, 1856
- Willerup, C. Ed. Den biskoppelige Methodist-Kirkes Troeslære og Disciplin
Kjøbenhavn: Methodisternes Forlag, 1867
- Wood, A. Skevington The Burning Heart, John Wesley: Evangelist
Minneapolis: Bethany House Publishers, 1978